

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma

P R I L O G

Izveštaj o radu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma za 2022. godinu za:

- **Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma po unutrašnjim organizacionim jedinicama;**
- **Zavod za metrologiju;**

I UVODNE NAPOMENE

Izveštaj o radu i stanju u upravnim oblastima Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i izvještaji o radu organa iz njegove nadležnosti za 2022. godinu urađen je u skladu sa članom 49 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Službeni list Crne Gore“ br. 049/22 od 06.05.2022, 052/22 od 13.05.2022, 056/22 od 27.05.2022).

II NADLEŽNOST I ORGANIZACIJA RADA

Shodno članu 10 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Službeni list Crne Gore“ br. 049/22 od 06.05.2022, 052/22 od 13.05.2022, 056/22 od 27.05.2022). Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma vrši poslove uprave koji se odnose na: Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma vrši poslove uprave koji se odnose na: pripremu propisa iz oblasti regionalnog razvoja, slobodnih i biznis zona, industrije, transformacije privrede, privrednih društava, stečaja, zanatstva, unutrašnje i spoljne trgovine, zaštite potrošača, nacionalnog brenda, konkurencije, standardizacije, akreditacije, metrologije, sistema kontrole predmeta od dragocjenih metala, sistema ocjene usaglašenosti tehničkih propisa iz nadležnosti ministarstva; tržišnog nadzora industrijskih proizvoda; industrijske svojine; autorskog i srodnih prava; optičkih diskova, elektronskih komunikacija i poštanske djelatnosti; utvrđivanje predloga i sprovođenje strategije razvoja Crne Gore; utvrđivanje predloga i sprovođenje strategije i politike regionalnog razvoja Crne Gore; pripremu i ocjenu razvojnih investicionih projekata koji su od interesa za Crnu Goru, a koji su u nadležnosti ovog ministarstva, koordinaciju aktivnosti u sprovođenju politike regionalnog razvoja Crne Gore, saradnju sa jedinicama lokalne samouprave i ostalim nosiocima politike regionalnog razvoja u pripremi i sprovođenju razvojnih programa i projekata; planiranje i sprovođenje projekata u oblasti konkurentnosti ekonomije i inovacija koji se finansiraju iz pretpristupnih fondova Evropske unije i ostalih međunarodnih izvora finansiranja; stvaranje uslova za održiv i uravnotežen rast i razvoj crnogorske ekonomije i njene konkurentnosti; politiku usmjerenu na podršku razvoju ekonomije i preduzetništva, malih i srednjih pravnih lica i zanatstva; istraživanje uticaja zakonskih i drugih akata na razvoj malih i srednjih pravnih lica; definisanje strategije razvoja malih i srednjih pravnih lica, pripremanje i realizaciju programa i projekata za razvoj malih i srednjih pravnih lica, koordinaciju programa, mjera i aktivnosti koje se odnose na razvoj malih i srednjih pravnih lica, početnike u biznisu i startup preduzetništvu; pripremanje programa za edukaciju preduzetnika i mentorsku podršku u preduzetničkim i poslovnim vještinama; podršku razvoju regionalnih i lokalnih centara za razvoj malih i srednjih pravnih lica; praćenje stanja i kretanja u industrijskoj proizvodnji u cjelini i po pojedinim sektorima i oblastima; utvrđivanje predloga i sprovođenje strategije i politike razvoja sektora industrije; koordinaciju sprovođenja i evaluaciju industrijske politike; predlaganje sistemskih i drugih podsticajnih mjera i analiziranje njihovog uticaja na ekonomski položaj i uslove privređivanja subjekata iz oblasti industrije, razvoj programa podrške i razvojnih projekata u cilju povećanja konkurentnosti industrije; tranziciju privrede; strukturno prilagođavanje privrede; iniciranje, utvrđivanje i ocjenjivanje programa transformacije i izvještaja o procjeni vrijednosti pravnih lica sa metodologijom procjene i davanje ili uskraćivanje saglasnosti na ovaj proces; praćenje arbitražnih postupaka u oblastima iz nadležnosti ministarstva sa angažovanim savjetnicima; nove proizvodne i poslovne tehnologije; praćenje stanja i razvoj unutrašnje i spoljne trgovine; pripremu i ažuriranje plana interventnih nabavki; zaštitu potrošača; nacionalni brend; politiku konkurencije; praćenje, analiziranje i prognoziranje konjunktura tržišta u dijelu nadležnosti ministarstva; sagledavanje robnih tokova i snabdjevenosti tržišta u dijelu nadležnosti ministarstva; međunarodne ekonomske odnose; praćenje uticaja ekonomske politike i relevantne zakonske regulative na ekonomske odnose sa inostranstvom; sistemske i druge podsticajne mjere za unapređenje ekonomskih odnosa sa inostranstvom; investicionu politiku; predlaganje, pregovaranje, zaključivanje i praćenje implementacije međunarodnih ekonomskih, trgovinskih i ugovora o uzajamnom podsticanju i zaštiti investicija; učestvovanje u radu mješovitih komiteta i komisija o ekonomskoj i trgovinskoj

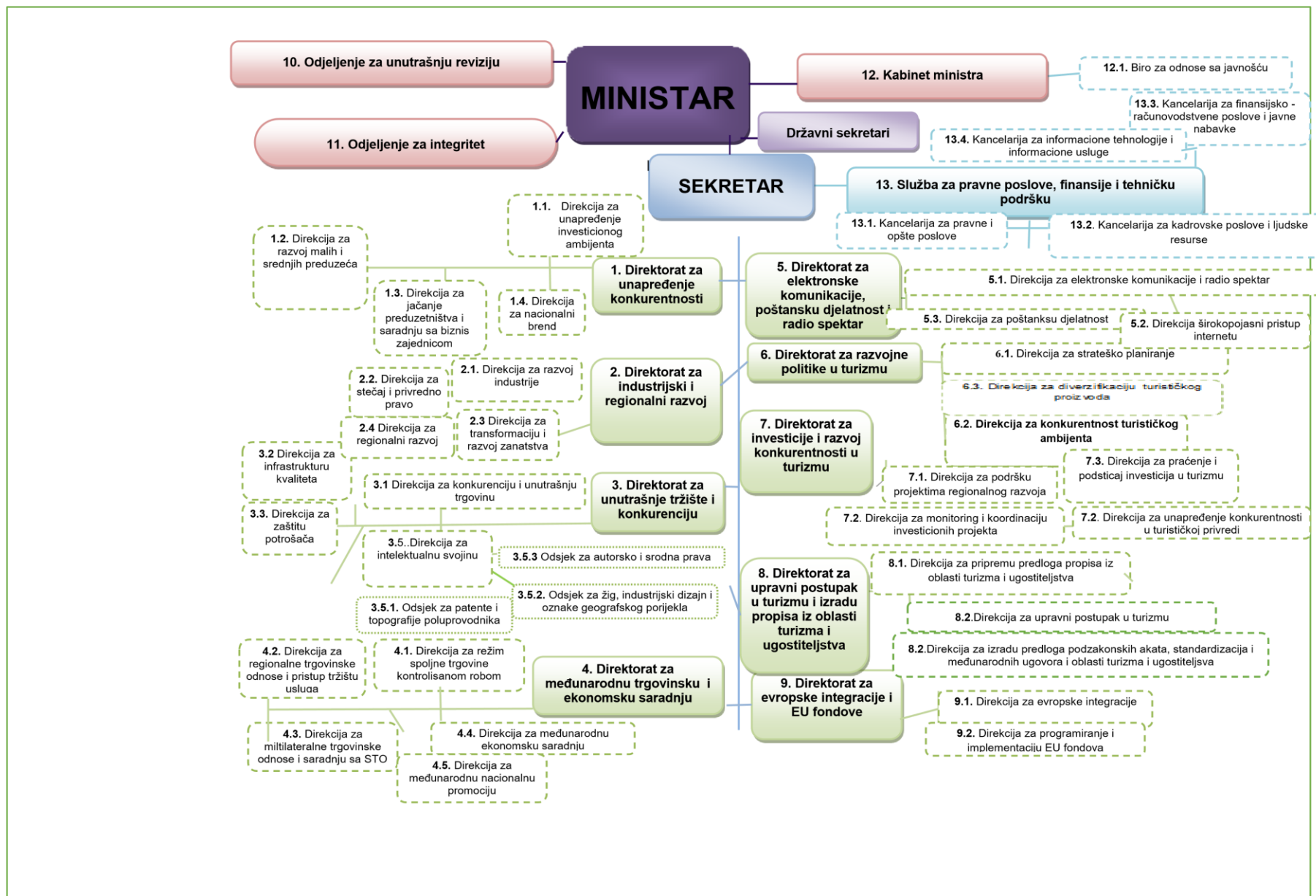
saradnji; režim i kontrolu spoljne trgovine naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namjene (kontrolisanom robom) kao i vršenje nadzora nad obavljenim poslovima spoljne trgovine kontrolisanom robom; praćenje i predlaganje mjera za liberalizaciju prekogranične trgovine robama i uslugama; saradnju sa regionalnim i međunarodnim ekonomskim organizacijama i institucijama, naročito sa Svjetskom trgovinskom organizacijom (STO) i dr., kao i sa drugim multilateralnim inicijativama; učestvovanje u sprovođenju Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA), Evropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (EFTA) i drugih sporazuma o slobodnoj trgovini; infrastrukturu kvaliteta (standardizacija, akreditacija, metrologija, sistem kontrole predmeta od dragocjenih metala, sistem ocjene usaglašenosti, tehničkih propisa iz nadležnosti ministarstva); tržišni nadzor industrijskih proizvoda; industrijsku svojinu; autorsko i srodna prava; ispitivanje prijava i ispunjenost uslova za priznavanje prava industrijske svojine; rješavanje o sticanju prava na patent, žig, dizajn, topografiju poluprovodnika i oznake geografskog porijekla (industrijska svojina); utvrđivanje prestanka prava industrijske svojine; objavljivanje podataka u vezi sa prijavama za priznavanje prava industrijske svojine; pružanje informacionih usluga u vezi sa prijavama i pravima industrijske svojine; vođenje registara prijava za priznavanje prava industrijske svojine, registra prava industrijske svojine i registara zastupnika fizičkih i pravnih lica u postupcima za priznavanje prava industrijske svojine; prijem u depozit i evidenciju autorskih djela i predmeta nad kojima postoje srodna prava; izdavanje dozvola za obavljanje djelatnosti organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava; nadzor nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava; obavljanje međunarodne saradnje u oblasti intelektualne svojine; dodjeljivanje proizvođačkih kodova, izdavanje licence za proizvodnju i odobrenja za komercijalno umnožavanje optičkih diskova; praćenje i proučavanje uslova privređivanja i ekonomskog položaja privrednih subjekata iz nadležnosti ministarstva; međunarodnu saradnju u oblastima iz nadležnosti ovog ministarstva; poboljšanje regulatornoadministrativnog okvira, promocijno djelovanje, pripremanje i ostvarivanje planova razvoja, kao i druga pitanja iz oblasti ekonomskog i privrednog razvoja; predlaganje i sprovođenje utvrđene politike u oblasti uspostavljanja i razvoja telekomunikacija i poštanske djelatnosti; sprovođenje politike razvoja i izgradnju informaciono-komunikacione infrastrukture u Crnoj Gori, javnog pristupa internet uslugama, vođenje politike upravljanja internet domenom u skladu sa međunarodnim standardima; predlaganje i sprovođenje mjera za promovisanje i podsticanje istraživanja u oblasti telekomunikacija i poštanske djelatnosti; praćenje i podsticanje razvoja proizvoda i usluga u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija; praćenje i proučavanje uslova privređivanja i ekonomski položaj privrednih subjekata u oblastima telekomunikacija i poštanske djelatnosti; predlaganje mjera tekuće i razvojne politike i analiziranje njihovih uticaja na ekonomski položaj privrednih subjekata u oblastima telekomunikacija i poštanske djelatnosti; aktivnosti vezane za razvoj elektronskih komunikacija; određivanje grupe usluga univerzalnog servisa koje pruža odabrani operator; obezbjeđivanje efikasne upotrebe raspoloživog radio-frekvencijskog spektra; predlaganje mjera za korišćenje telekomunikacionih mreža u slučaju vanrednih okolnosti i staranje o njihovom izvršavanju; unapređenje razvoja konkurencije u oblasti elektronskih komunikacija; razvoj turizma; ugostiteljstvo; turističku ponudu; uslove privređivanja u turizmu, selektivne oblike turizma; povezivanje primorskog i kontinentalnog turizma; formiranje turističkih mjesta i područja; kategorizaciju i klasifikaciju turističkih objekata; turističke tokove na domaćem i inostranom tržištu; saradnju sa turističkim asocijacijama u Crnoj Gori i inostranstvu; održivu valorizaciju potencijala i ekoloških prednosti nacionalnih parkova i zaštićenih područja prirode sa aspekta razvoja turizma; realizaciju investicionih programa od interesa za održiv turistički razvoj; praćenje infrastrukturnih projekata u funkciji razvoja turizma; praćenje i promociju investicija u sektoru turizma; koordinaciju aktivnosti za pripremu i praćenje turističkih sezona; vođenje evidencije o broju turista, smještajnim kapacitetima, finansijskim efektima i rezultatima poslovanja u turizmu; organizovanje poslova turističko-informativne propagandne djelatnosti; unapređenje saradnje između sektora turizma i komplementarnih sektora; saradnju sa Nacionalnom turističkom organizacijom i organizovanje turističkih predstavništava u drugim

državama; upravni nadzor u oblastima za koje je ministarstvo osnovano; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, unutrašnje organizacione jedinice Ministarstva su:

- Direktorat za unapređenje konkurentnosti;
- Direktorat za industrijski i regionalni razvoj;
- Direktorat za unutrašnje tržište i konkurenciju;
- Direktorat za međunarodnu trgovinsku i ekonomsku saradnju;
- Direktorat za elektronske komunikacije, poštansku djelatnost i radio spektar,
- Direktorat za razvojne politike u turizmu;
- Direktorat za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu;
- Direktorat za upravni postupak i izradu propisa iz oblasti turizma i ugostiteljstva;
- Direktorat za evropske integracije i EU fondove;
- Odjeljenje za unutrašnju reviziju;
- Odjeljenje za integritet;
- Kabinet ministra;
- Služba za pravne poslove, finansije i tehničku podršku.

ORGANIZACIONA ŠEMA

**IZVJEŠTAJI PO UNUTRAŠNJI
ORGANIZACIONIM JEDINICAMA**

DIREKTORAT ZA UNAPREĐENJE KONKURENTNOSTI

Koordinacija izrade i implementacija strateških dokumenata i godišnjih Akcionih planova:

➤ **Strategija razvoja nacionalnog brenda 2022-2026. godine sa Akcionim planom za 2022**

U cilju uspostavljanja cjelokupne zakonodavno-strateške osnove za razvoj nacionalnog brenda u decembru 2021. godine usvojena je Strategija razvoja nacionalnog brenda 2022-2026. godine sa Akcionim planom za 2022. godinu. Predmetnim akcionim planom su definisane aktivnosti koje doprinose ostvarivanju operativnih ciljeva koje predviđa strategija, a koji su vezani za stvaranje veće prepoznatljivosti i vidljivosti države kroz kreiranje i upotrebu jedinstvene prezentacije zasnovane na vizuelnom identitetu nacionalnog brenda, unapređenje znanja i informisanosti relevantnih subjekata o nacionalnom brendu i obezbjeđivanje proaktivne i koordinisane komunikacije vrijednosti nacionalnog brenda. Ukupan broj planiranih **aktivnosti je 19**, a finansijski okvir za realizaciju akcionog plana za 2022. godinu iznosi **153.900,00€**.

Pored prethodno navedenog, a u cilju obezbjeđenja adekvatnije i jednostavnije procedure definisanja novog vizuelnog identiteta nacionalnog brenda pripremljene su i izmjene i dopune Zakona o nacionalnom brendu (Sl. list CG br. 146/21). Tako su stvoreni svi potrebni uslovi za adekvatan razvoj i implementaciju predmetne politike.

➤ **Akcioni plana za 2022-2023. godinu Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024. godina sa Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2021. godinu**

Akcionom planom za 2022-2023. godinu su jasno definisani strateški i operativni ciljevi, mjere i aktivnosti za razvoj i promociju cjeloživotnog preduzetničkog učenja na svim nivoima obrazovanja, čiji efekti realizacije direktno targetiraju sve ciljne grupe obuhvaćene akcionim planom (djecu, osnovce, srednjoškolce, studente, odrasle, mlade, žene, početnike u biznisu i postojeće privredne subjekte). Akcionim planom je predviđena realizacija **60 aktivnosti** u kojima učestvuje **20 institucija javnog i privatnog sektora**, uz podršku donatorskih programa. Za sprovođenje Akcionog plana 2022-2023 predložen je finansijski okvir na nivou 1.332,900€, odnosno **888.200,00€** u 2022. godini i **444.700,00€** u 2023. godini

Od ukupno **73 aktivnosti** koliko je **predviđeno** da bude realizovano Akcionim planom za 2021. godinu, **61 aktivnost je uspješno realizovana** ili se realizuje u kontinuitetu, dok 12 prvobitno planiranih aktivnosti nije realizovano, uglavnom zbog epidemiološke situacije izazvane koronavirusom COVID-19 (održavanje učeničkih sajmova, posjete učenika poslodavcima u cilju sticanja praktičnih znanja i vještina, održavanje nacionalnih takmičenja za učenike osnovnih i srednjih škola, organizovanje konferencija, i sl.), što predstavlja **84% ispunjenosti** ukupno planiranih aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2021. godinu.

Kada je riječ o izvorima finansiranja od ukupno **planiranih 463,908.98€, realizovano je 415,298.98€ budžetskih sredstava ili 88,37% ukupno planiranih sredstava**, što ujedno predstavlja i najveći izvor finansiranja aktivnosti definisanih Akcionim planom. Privatni sektor je realizovao **14.100,00€** ili **3,04%** ukupno planiranih sredstava, a donatori **321,600.00€** ili **69,33%** ukupno realizovanih sredstava.

➤ **Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2021. godinu Strategije za razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori 2018-2022. godine**

Akcioni plan za 2021-2022. godinu Strategije predstavlja kontinuitet politike u jačanju konkurentnosti mikro, malih i srednjih preduzeća. Stoga, Akcioni plan za 2021-2022.godinu, definiše 3 strateška cilja: Jačanje MMSP politike i unapređenje okruženja za razvoj MMSP i preduzetništva; Jačanje konkurentnost MMSP; Promocija MMSP i preduzetništva, poslovno povezivanje i lakši pristup novim tržištima.

Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2021. godinu Strategije za razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća, usvojen je na 10. sjednici Vlade Crne Gore od 1. jula 2022. godine. Predmetni Izvještaj

predstavlja analizu ostvarenih strateških ciljeva, mjera i aktivnosti u 2021. godini. Sprovođenje Strategije MMSP i godišnjih Akcionih planova odlikuje multisektorski i višedimenzionalan pristup, koji zahtijeva princip unaprijed definisane podjele nadležnosti resorno odgovornih institucija u implementaciji politike. Od ukupno **92 aktivnosti** koliko je **predviđeno** da bude realizovano tokom 2021. godine, **81 aktivnost je uspješno realizovana** ili se realizuje u kontinuitetu, dok 11 planiranih aktivnosti (11.05%) nije realizovano. U pogledu utroška finansijskih sredstava **planirano je 138,712,372.00€** za realizaciju aktivnosti definisanih Akcionim planom za 2021. godinu. **Utrošena sredstva** u 2021. godini iznosila su ukupno **225,543,436.11€**, što predstavlja veći utrošak od 86,831,064.11 €, do kojeg je došlo zbog povećanog plasmana finansijskih sredstava za pružanje podrške crnogorskoj privredi, bolje iskorišćenosti EU fondova i donatorskih sredstava.

Politika malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori se definiše višegodišnjim strateškim dokumentom, u ovom slučaju je to Strategija mikro, malih i srednjih preduzeća 2018-2022. i predstavlja kontinuitet prethodnih strateških dokumenata politike MSP, a koje je Vlada Crne Gore usvajala i sprovodila u prethodne dvije decenije. Imajući u vidu da tekuća Strategija ističe u decembru 2022. godine, proistekla je potreba za utvrđivanjem Strategije MMSP za period 2023-2026.

S tim u vezi Ministarstvo je formiralo Radnu grupu za izradu Strategije, čiji članovi u okviru nadležnosti resora koje predstavljaju treba da daju doprinos u kreiranju Strategije, učešće u pripremi okvirnog Akcionog planova, organizaciji Javne rasprave. Plan je da strateški dokument bude usvoje do kraja IIQ 2023. godine.

➤ **Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za 2021. godinu Strategije razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2021-2024**

Izveštaj o realizaciji Akcionog plana Strategije za razvoj ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2021-2024, za 2021. godinu predstavlja analizu ostvarenih operativnih ciljeva, mjera i aktivnosti definisanih godišnjim Akcionim planom, usvojen je na sjednici Vlade održanoj 1. jula 2022. godine.

Pored velikog uticaja epidemiološke situacije u zemlji izazvane korona virusom kao i kašnjenje u usvajanju budžeta, aktivnim angažovanjem ključnih aktera iz oblasti ženskog preduzetništva i koordiniranim pristupom implementaciji, od ukupno **74 aktivnosti predviđene** Akcionim planom za 2021. godinu, **65 aktivnosti je u potpunosti (uspješno) realizovano** ili se realizuje u kontinuitetu, dok 9 planiranih aktivnosti nije realizovano, što predstavlja **88% ispunjenosti** ukupno planiranih aktivnosti.

U pogledu utroška finansijskih sredstava od ukupno **planiranih 2.627.100,00€** za realizaciju aktivnosti definisanih Akcionim planom za 2021. godinu, **realizovano je ukupno 9.090.361.62 €**, što predstavlja odstupanje od **6.463.261.62 €** do kojeg je u najvećoj mjeri došlo jer je IRFCG dodijelio **7.400.000,00€** kredita za žene, koje zbog politike institucije nijesu navedena u planirana sredstva.

Gledano po operativnim ciljevima, najviše aktivnosti (13 aktivnosti) je realizovano u okviru Operativnog cilja **2.2: Unaprijediti raspoloživost i dostupnost savjetodavnih usluga i programske podrške koja doprinosi razvoju preduzeća u vlasništvu žena preduzetnica** ukupne vrijednosti **425,344.62 €** što čini **4.68%** ukupno realizovanog budžeta, dok je za Operativni cilj **2.1 Bolji pristup finansijama** (11 aktivnosti) utrošeno **8,535,497.00 €** što čini **93.9%** realizovanog budžeta. Za Operativne ciljeve **1.1** (12 aktivnosti) i **1.2** (7 aktivnosti) utrošeno je **33,000.00€** odnosno **32,920.00€** ili po **0.36%**. Za Operativni cilj **3.1** utrošeno je **23,000.00€** ili **0,25%**, dok je za Operativni cilj **3.2** utrošeno **40,600.00€** ili **0.45%**.

Pristup finansijama je često presudan za stvaranje uspešnog i konkurentnog biznisa, koji se razvija i raste, a u vlasništvu je žena. U tom kontekstu je od velikog značaja uspostavljanje specifičnih finansijskih instrumenata i kreditnih linija za žene preduzetnice u okviru postojećih

finansijskih institucija u javnom sektoru na nacionalnom i lokalnom nivou. U toku 2021. godine sljedeće institucije su pružile značajnu finansijsku podršku ženskom preduzetništvu:

- IRFCG je odobrio ženama preduzeticama 7,4 mil.€ kroz 77 projekata;
- Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u okviru Programa za unapređenje konkurentnosti privrede 2021, podržalo 84 MMSP u vlasništvu žena u ukupnom iznosu od 370,433.71€;
- 12 opština je opredijelilo sredstva u ukupnom iznosu od 291,000.00 €. Svih 12 opština su i dodijelila sredstva. Podržana je 131 biznis ideja u iznosu od 270,832.00 €;
- ZZZCG je, iz IPA sredstava, dodijelio 159 grantova za samozapošljavanje od čega 107 ženama (67,3%) u iznosu od 792.845,00 €.

➤ **Nacionalna strategija cirkularne tranzicije do 2030. sa Akcionim planom 2023-2024. godinu**

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu, Tematski dio, tačka TD63 (IV kvartal 2022) pripremlilo Nacionalnu strategiju cirkularne tranzicije do 2030. s Akcionim planom za 2023-2024. godinu. Ova Strategija predstavlja svojevrsan alat za dugoročni oporavak i otpornost Crne Gore, tako što redefiniše način dosadašnjeg razmišljanja, poslovanja, odnos prema postojećim resursima, a sve sa ciljem obezbjeđivanja kvalitetnog života svih građana i građanki uz zaštitu postojećih resursa, kako prirodnih, tako i ljudskih, i njihovu adekvatnu valorizaciju. Dodatno, Strategija predstavlja odgovor na brojne međunarodne obaveze koje su definisane UN Agendom održivog razvoja do 2030. godine, Zelenim sporazumom EU, obavezama u okviru pregovaračkog procesa Crne Gore sa Evropskom unijom (EU) i brojnim obavezama definisanim u različitim sektorskim strategijama. Sastavni dio Strategije čini Akcioni plan za period 2023-2024. godina, u okviru kojeg su definisani strateški i operativni ciljevi razvijeni kroz konkretne, pojedinačne aktivnosti, nadležne institucije, rokovi za realizaciju i iznosi i izvori sredstava potrebni za njihovu realizaciju.

Savjet za konkurentnost

U okviru Savjeta za konkurentnost u 2022. godini operativne su bile **četiri radne grupe** sa ciljem daljeg razvoja i unapređenja sektora MMSP, zelene ekonomije, ekonomskog osnaživanja žena i razvoja cjeloživotnog preduzetničkog učenja:

1. Nacionalno partnerstvo za cjeloživotno preduzetničko učenje

Tokom 2022. godine održana su 4 sastanka članova Nacionalnog partnerstva. Članovi Nacionalnog partnerstva su 30. septembra 2022. godine prisustvovali predstavljanju rezultata Akta za mala preduzeća (SBA akt) na kome su u okviru dimenzije 1- Preduzetničko učenje i 8a-SME skills predstavljeni ostvareni rezultati na polju razvoja preduzetničkog učenja u Crnoj Gori u okviru formalnog i neformalnog obrazovnog sistema u periodu 2019-2021. godina.

Članovi Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje su 10. maja 2022. godine, učestvovali na Webinaru koji je organizovala Evropska trening fondacija, vezano za temu kako Partnerstva preduzetničkih centara profesionalne izvrsnosti (Entrepreneurial CoVEs) rade na razvoju preduzetništva kao ključne kompetencije u perspektivi cjeloživotnog učenja. Tokom Webinaru predstavljeni su primjeri dobre prakse u dijelu podrške razvoju start-upova zemalja regiona i Evropske unije.

Takođe, članovi su aktivno učestvovali u kreiranju Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2021. godinu Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje, kao i u izradi novog Akcionog plana za 2022-2023. godinu datog strateškog dokumenta.

2. Radna grupa za promociju i identifikaciju projekata iz oblasti zelene ekonomije

Radna grupa je formirana na sjednici Savjeta za konkurentnost koja je održana 6. aprila 2021. godine. Članovi Radne grupe su predstavnici relevantnih ministarstava/institucija, međunarodnih

institucija i donatora, poslovnih udruženja i nevladinih organizacija. U martu 2022. godine, na sjednici Savjeta za konkurentnost, radna grupa je preimenovana u **Radnu grupu za promociju zelene tranzicije**, a nadležnost je proširena i na definisanje razvojnih politika, unapređenje strateškog i regulatornog okvira u pravcu održive proizvodnje i tranzicije na koncept cirkularne ekonomije. **Cilj Radne grupe** je analiza trenutnih, kao i potencijala za investiranje u zelene projekte u narednih 4 godine. Ovi projekti bi bili usmjereni na poboljšanje energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije, novih zelenih tehnologija i novih vrsta energetske infrastrukture potrebne za budući energetski sistem s niskim emisijama ugljenika. Tokom 2022. godine u okviru rada Radne grupe implementirane su brojne aktivnosti: održano je niz među-sektorskih konsultacija; organizovani su različiti promotivni i edukativni događaji, u cilju podizanja svijesti javnosti o značaju razvoja zelene ekonomije. U okviru pojedinačnih institucija, uz dinamičan rad i među resornu saradnju, kao ključna aktivnost u 2022. kreirana je Nacionalna strategija cirkularne tranzicije do 2030. s Akcionim planom 2023-2024.; Dodatno, implementirani su različiti programi finansijske i nefinansijske podrške, u cilju podsticaja zelenih inicijativa, održive proizvodnje i tranzicije ka konceptu cirkularne ekonomije, itd.

3. Radna grupa za razvoj mirko, malih i srednjih preduzeća

Radna grupa je formirana na sjednici Savjeta za konkurentnost koja je održana 6. aprila 2021. godine. Članovi Radne grupe su predstavnici relevantnih ministarstava/institucija, međunarodnih institucija i donatora, poslovnih udruženja i nevladinih organizacija. **Cilj Radne grupe** za razvoj malih i srednjih preduzeća je jačanje procesa koordinacije implementacije sprovođenja Strategije za razvoj MMSP, kao i svih drugih strateških dokumentata koja imaju uticaj na razvoj sektora MMSP.

Uspostavljanjem Radne grupe u okviru Savjeta za konkurentnost izvršila se neophodna formalna institucionalizacija saradnje i partnerstva ključnih aktera, čime se obezbijeditla efikasna koordinacija implementacije politike MMSP i njenih specifičnih segmenata, kao i jačanje monitoringa i evaluacije. Tokom 2022. godine, održana su 2 sastanka Radne grupe na kojima su sagledani trendovi u privredi i definisani pravci oporavka.

Imajući u vidu institucionalne promjene i potrebu za izradom novog strateškog dokumenta, Radna grupa je prestala sa radom u julu 2022.godine, a biće ponovo uspostavljena nakon usvajanja nove Strategije za naredni programski period.

4. Radna grupa za ekonomsko osnaživanje žena

Radna grupa je formirana na sjednici Savjeta za konkurentnost koja je održana 6. aprila 2021. godine. Osnovni cilj Radne grupe za ekonomsko osnaživanje žena je jačanje procesa koordinacije i implementacije sprovođenja Strategije za razvoj ženskog preduzetništva, kao i svih drugih strateških dokumentata koja imaju uticaj na ekonomsko osnaživanje žena. Uspostavljanjem **ekspertske grupe** u okviru Savjeta izvršena je neophodna **formalna institucionalizacija saradnje i partnerstva ključnih aktera**, čime se unapređuje **koordinacija implementacije politike ženskog preduzetništva**, kao i jačanje **monitoringa i evaluacije** Tokom 2022. godine, održano je 3 sastanka (14. juna, 3. novembra, i 12. decembra 2022. godine).

Neke od teme razmatrane na sastancima RG su:

- Davanje inputa za izradu Komunikacione strategije za žensko preduzetništvo koju finansira OSCE;
- Nacionalni web portal za žensko preduzetništvo;
- Razmatranje uvođenja poreskih olakšica za žene preduzetnice u prvim godinama poslovanja;

- Izrada Izvještaja o realizaciji Strategije razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021-2024 za 2021.god i 2022. Godinu, kao i priprema Akcionog plana za 2023-2024. godinu.

Realizovane aktivnosti u 2022. godini

PROGRAM ZA UNAPREĐENJE KONKURENTNOSTI PRIVREDE

Program za unapređenje konkurentnosti privrede već je godinama prepoznat mehanizam sveobuhvatne finansijsko-nefinansijske podrške sektoru MMSP, koji se dodatno unapređuje i nadograđuje iz godine u godinu, sa ciljem daljeg podsticanja investicija, proizvodnih procesa, digitalne transformacije biznisa, prelaska sa linearnog na cirkularni model ekonomije, uvođenja međunarodnih standarda poslovanja, jačanja internacionalizacije, kao i podrške početnicima u biznisu.

Programom za unapređenje konkurentnosti privrede za 2022. godinu je predviđeno sprovođenje ukupno 8 programskih linija, i to: 6 programskih linija finansijske podrške i 2 programske linije nefinansijske podrške. U odnosu na prethodnu godinu, Program je dodatno obogaćen sa dvije nove programske linije finansijske podrške, koje se odnose na internacionalizaciju mikro, malih i srednjih preduzeća kao i nabavku opreme velike vrijednosti, kako bi se dodatno stimulisala privredna aktivnost i njena razvojna komponenta. Preostalih šest programskih linija su dodatno inovirane i unapređene, kroz uvođenje dodatnih komponenti, i u potpunosti prilagođene zahtjevima privrede.

Ukupan **budžet** opredijeljen za realizaciju Programa za unapređenje konkurentnosti privrede je **4.000.000,00€**, dok su pojedinačni iznosi, kao i način i dinamika dodjele podrške definisani pojedinačnim programskim linijama.

Dodatno, planirani budžet je podrazumijevao i isplatu sredstava na osnovu ugovora o dodjeli sredstava iz Programa za unapređenje konkurentnosti iz prethodnih godina, konkretno Programske linije za podsticaj direktnih investicija za 2019. i 2020, kao i Programske linije za podsticaj proizvodnih procesa za 2020. godinu.

Posebna pažnja posvećena je podsticanju razvoja preduzetništva mladih i žena, kao i „ranjivih“ ciljnih grupa, kako kroz posebne programske linije, tako i kroz Program u cjelini. Takođe, dodatna podrška se pružila i privrednim subjektima u manje razvijenim opštinama, odnosno u jedinicama lokalnih samouprava (JLS) sa indeksom razvijenosti do 100%, kada se primjenjuje podrška koja uvažava regionalni aspekt i razvrstavanje jedinica JLS prema stepenu razvijenosti.

Sami proces apliciranja je u potpunosti digitalizovan, kako bi se smanjile i eliminisale administrativne barijere, što je predstavljalo još jednu dodatnu vrijednost u kvalitetu sprovođenja samog Programa, naglašavajući njegovu inovativnu komponentu.

Javni poziv za učešće u Programu objavljen je **15. marta** i bio je **otvoren do 1. oktobra 2022.** godine. **Rok za završetak ugovorenih aktivnosti je bio 16. novembar 2022. godine.** Međutim, zbog sajber napada na infrastrukturu Vlade Crne Gore, koji su onemogućili korišćenje online platforme za podnošenje prijavnih zahtjeva, kao i neutrošenog dijela opredijeljenog budžeta za pojedine programske linije, utvrđeni su novi rokovi za prijave pojedinih programskih linija, kao i novi rokovi za završetak ugovorenih aktivnosti, koji je pomjeren za **28. novembar 2022. godine**, o čemu su i javnost i aplikanti bili blagovremeno obaviješteni putem zvaničnog sajta Ministarstva.

Ministarstvo na transparentan način realizuje Program, striktno poštuje usvojene programske linije, prava za učešće i kriterijume dodjele državne pomoći, racionalno raspolaže budžetskim sredstvima, koji nikad ne prelaze opredijeljene i usvojene iznose za ovu konkretnu aktivnost.

Ukupan broj podržanih MMSP kroz programe finansijske i nefinansijske podrške u 2022. godini **iznosi 353** (324 za finansijsku podršku), pri čemu je 131 preduzeće u vlasništvu žena (118 za finansijsku podršku).

Ukupan iznos podrške iznosi 2.036.044,05€ (2.027.565,14€ za finansijsku podršku), dok iznos podrške za preduzeća u vlasništvu žena iznosi 732,259.87€.

Tabela 1. Pregled aplikacija po programskim linijama

Naziv programske linije	Broj podržanih aplikacija	Iznos isplaćene podrške u €
1. Programi finansijske podrške		
Programska linija za nabavku opreme velike vrijednosti	21	797.263,24
Programska linija za podršku malim ulaganjima	178	759.723,10
Programska linija za uvođenje međunarodnih standarda	75	225.415,00
Programska linija za podršku digitalizaciji	36	215.951,94
Programska linija za podsticaj cirkularne ekonomije	/	/
Programska linija za internacionalizaciju	9	16.248,63
Programska linija za početnike u biznisu	5	12.963,23
Ukupno	324	2.027.565,14€
2. Programi nefinansijske podrške		
Programska linija za pružanje mentoring usluga	22	3.759,91 ¹
Programska linija za početnike u biznisu	7	4.719,00
Ukupno	29	8.478,91
Ukupno 1+2	353	2.036.044,05€

Dodatno, tokom 2022. godine je **isplaćeno ukupno 1.226.673,93€ za 6 preduzeća**, i to za odobrene projekte u 2019. i 2020. godini.

U okviru Programske linije za direktne investicije, isplaćen je iznos od 945.500,00 €, kako slijedi:

- Meo-Promet d.o.o. - III rata: 504.000,00€
- Uniprom d.o.o - III rata: 409.500,00€
- Calexico - III rata: 32.000,00€

U skladu sa usvojenim Programom za 2019, odnosno 2020. godinu, i u okviru nje predmetne programske linije, Komisija za implementaciju i monitoring Programske linije za podsticaj direktnih investicija vrši kontrolu namjenskog korišćenja dodijeljenih sredstava putem usvajanja obaveznih revizorskih izvještaja, dostavljenih od strane sertifikovanih revizora, koji čine sastavni dio zahtjeva za isplatu, o čemu dostavljaju izvještaj u vidu zapisnika sa pratećom dokumentacijom.

Za odobrene projekte u 2020. godini u okviru Programske linije za podsticaj proizvodnih procesa, u toku 2022. godine isplaćen je iznos od 281.173,93 €, kako slijedi:

- Doding d.o.o.: 23.100,00€
- Agro Mont d.o.o.: 123.163,93 €
- Fabrika stočne hrane AD Spuz: 134.910,00€.

¹ Utrošeni iznos za 8 preduzeća kojima su pružene mentoring usluge.

Stoga, od opredijeljenog budžeta u visini 4 mil€, ukupno isplaćena sredstva iznose 3.262.717,98€.

PROGRAM JEDINSTVENOG TRŽIŠTA EVROPSKE UNIJE – EU SINGLE MARKET PROGRAMME

Okvirni Program jedinstvenog tržišta (**Single Market Programme - SMP**) je program za unutrašnje tržište, konkurentnost preduzeća, oblast bilja, životinja, hrane i stočne hrane i evropske statistike. Osnovni cilj je jačanje vidljivosti jedinstvenog tržišta, da postane pokretač rasta, radnih mjesta i otpornosti, fokusirajući se na ekonomski oporavak svakog industrijskog ekosistema.

U susret novom Programu u novoj programskoj i finansijskoj perspektivi **2021-2027**, nakon više pregovora i komunikacije sa nadležnim DG GROW, Crna Gora je iskazala interesovanje za učešćem u **3 stuba**, i to:

1. SMP Pillar I – Jačanje unutrašnjeg tržišta (Improving the Internal Market),
2. SMP Pillar II – MSP (SMEs), i
3. SMP Pillar IV – Potrošači (Consumers).

U decembru 2022. godine su završene intersektoralne konsultacije i tekst Sporazuma usaglašen i potvrđen od obje strane. Slijedi dogovaranje datuma potpisivanja istog.

MENTORING SISTEM ZA MALA I SREDNJA PREDUZEĆA

U julu mjesecu 2022. godine, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma potpisalo je Memoranduma o razumijevanju sa **Japanskom agencijom za međunarodnu saradnju (JICA)**, u cilju realizacije III faze projekta „Jačanje i širenje mentoring sistema za mala i srednja preduzeća u zemljama Zapadnog Balkana” (Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina i Sjeverna Makedonija). Sprovođenje III faze projekta ima za cilj unapređenje mentoring usluga i stvaranje održivog sistema mentorstva dostupnog na cijeloj teritoriji Crne Gore svim zainteresovanim privrednim subjektima, uz postizanje viših standarda kvaliteta pružene mentoring usluge .

SINGLE ACCESS POINT (SAP) WEB PORTAL ZA MSP U CRNOJ GORI

U cilju kontinuiranog unapređenja poslovnog i investicionog ambijenta u Crnoj Gori, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma (MERT) je uz podršku Evropske Unije i Evropske banke za obnovu i razvoj, a u okviru projekta „Unaprjeđenje preduzetništva kroz naprednu savjetodavnu podršku i informacione servise“ dizajniralo i izradilo IT platformu namijenjenu mikro, malim i srednjim preduzećima, pod nazivom **biznis.gov.me**, što predstavlja osnovnu aktivnost za 2022. godinu. Projekat je kofinansiran i od strane Evropske unije posredstvom IPA programa za jačanje konkurentnosti i inovacija.

Portal **biznis.gov.me** je osmišljen kao svojevrsan alat za podršku privredi koji im omogućava da na jednom mjestu, na jednostavan i praktičan način dođu do svih informacija koje se odnose na programe finansijske i nefinansijske podrške/subvencije, zakonodavni okvir - potrebnu legislativu ili procedure. Osnovni cilj je da ovaj portal bude pouzdan kanal komunikacije između privrede i državne uprave zasnovan na tačnosti i povjerenju, transparentnosti i informisanja da je podrška dostupna svima koji posluju u skladu sa zakonom.

Za prvu fazu izrade portala predstavljeni su programi podrške Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, i uključene druge usluge poput odjeljka za pitanja i odgovore, direktno povezivanje za podnošenja online prijave za korišćenje programa podrške.

Takođe, portal je promovisan i na javnom događaju, kada je javnost upoznata sa performansama istog, benefitima korišćenja, i sl.

U drugoj fazi je planirano da se na portalu uključe programi podrške svih ostalih institucija, na nacionalnom, ali i lokalnom nivou, kako bi na taj način dobili jedinstvenu tačku gdje privreda može pronaći sve relevantne informacije vezane za dostupnu podršku.

Poziv za dostavljanje tih informacija je upućen ostalim državnim organima i jedinicama lokalne samouprave, koji su dostavili programe podrške i odredili kontakt osobe.

Međutim, portal nije bio aktivan zbog sajber napada na infrastrukturu Vlade CG od kraja avgusta, pa je bilo nemoguće ažuriranje postojećih i dodavanje novih programa.

REGISTAR PODSTICAJNIH MJERA ZA INVESTICIJE

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Grupom Svjetske banke i državnim institucijama, redovno ažurira **Registar podsticajnih mjera za investicije** sa sveobuhvatnim pregledom dostupnih finansijskih i nefinansijskih programa podrške od strane Vlade Crne Gore namijenjenih privatnom sektoru, podsticajnih mjera za investicije, kao i domaće i strane investitore za 2022. godinu.

Registar podsticajnih mjera za investicije predstavlja javno dostupnu bazu podataka o investicionim podsticajima na nacionalnom nivou koje državni organi pružaju domaćim i stranim investitorima u različitim sektorima.

Registar sadrži podatke o 51 podsticajnih mjera koje su domaćim i stranim investitorima dostupne kroz različite programe podrške namijenjene privatnom sektoru, a koje kreiraju i sprovode nadležna ministarstva.

Registar podsticajnih mjera za investicije je dostupan na zvaničnim internet stranicama Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma (<https://www.gov.me/mek>) i Agencije za investicije Crne Gore (<https://mia.gov.me/>).

USPOSTAVLJANJE BIZNIS INFO CENTARA

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je partner na projektu „Norveška za vas – Crna Gora“, koji sprovodi kancelarija UNOPS u Crnoj Gori. U okviru komponente koja se odnosi na poboljšanje okruženja za poslovanje i razvoj preduzetništva, uz podršku lokalne samouprave otvoreni su Biznis informativni centri u Tivtu, Danilovgradu, Kolašinu i Žabljaku.

Biznis info centri – BIC obezbijediće efikasnu, fleksibilnu i proaktivnu podršku preduzetnicima, mikro, malim i srednjim preduzećima i onima koji žele da otpočnu poslovanje, kroz pružanje informacija i savjetodavne podrške, što će doprinijeti većem zapošljavanju, unapređenju poslovnog ambijenta i ekonomskom razvoju opština gdje posluju. Takođe predstavljaju sponu između privrednih subjekata i uključenih strana za unapređenje poslovnog ambijenta – nacionalnih institucija, agencija, lokalnih organizacija, međunarodnih partnera, fondova i drugih aktera.

CRNOGORSKA PREDUZEĆA PREDSTAVLJENA NA SAJMU FOODEXPO U ATINI

U okviru projekta „Promovisanje internacionalizacije privrede Crne Gore sa fokusom na MSP organizovano je učešće crnogorskih malih i srednjih preduzeća na međunarodnom sajmu FOODEXPO koji se održao u periodu od 12. do 14. marta 2022. godine u Atini, Grčka. Projekat je ko-finansiran od strane Evropske unije i Vlade Crne Gore.

FOODEXPO je jedan od značajnih sajmova hrane i pića u jugoistočnoj Evropi na kojem učestvuje preko 1500 preduzeća koja se bave djelatnostima proizvodnje i prerade hrane i pića, i povezanih industrija. Ova vrsta izložbe je ujedno i jedinstvena platforma u okviru koje izlagači imaju mogućnost da predstave svoje proizvode i prošire svoju bazu kupaca kroz organizovane poslovne susrete.

Delegaciju Crne Gore na sajmu FOODEXPO činili su predstavnici osam preduzeća (Mesna industrija Goranović – Nikšić, Bordid doo – Danilovgrad, Porodična farma Miljanić Nikšić, Veterinum doo iz Ulcinja, Stratus doo Podgorica, Tunik d.o.o. iz Nikšića, Drijen d.o.o. iz Nikšića i

Turo d.o.o. sa Cetinja), kao i predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja, Privredne komore Crne Gore i Particip GmbH -ekspertski tim projekta.

|

ORGANIZOVANJE POSLOVNIH SUSRETA, BARI - ITALIJA

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u saradnji sa IPC Tehnopolis i Mediteranskim agronomskim institutom-CIHEAM IAMB organizovalo je učešće crnogorskih privrednika na poslovnim susretima koji su se održavali u okviru Nedelje inovacija u poljoprivredi koja se održavala u Bariju, Italija u periodu od 12-16. decembra 2022. godine.

Privrednici iz Crne Gore iz sektora proizvodnje hrane i agroturizma imali su priliku da se upoznaju sa novim dostignućima i inovacijama u ovim oblastima, kao i da se susretnu sa više od 30 predstavnika preduzeca iz Italije, Albanije i Grčke u cilju razmjene iskustava i uspostavljanja poslovne saradnje.

Poslovni B2B susreti održani su u okviru projekta "Fila Plus" koji je odobren u okviru programa Interreg IPA CBC Italija-Albanija-Crna Gora.

CRNOGORSKA IZVOZNA KUĆA

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u saradnji sa UNDP, krajem 2022. godine, kroz projekat „Unapređenje konkurentnosti crnogorske privrede”, otpočelo aktivnosti na obezbjeđenju preduslova za realizaciju projekta „Crnogorske izvozne kuće”, te je krajem 2022. godine raspisan tender za izradu Studije za potrebe razmatranja uspostavljanja koncepta „Crnogorske izvozne kuće”. Cilj Studije jeste da se utvrdi izvodljivost implementacije i mogući pravci razvoja pomenutog koncepta. Realizacijom ovog projekta bi se uticalo na povećanje vidljivosti i prepoznatljivost Crne Gore i komuniciranje vrijednosti njenog nacionalnog brenda kroz plasman tradicionalnih domaćih proizvoda (prehranbenih, tekstilnih, proizvoda kreativnih industrija, kozmetičkih itd) posredstvom otvaranja prepoznatljivih objekata u regionu i zemlji, koji bi predstavljali državu u malom, odnosno promotivnu prodajnu sponu između Crne Gore i međunarodnog tržišta. Predmetni objekti imali bi trgovinsku ali i uslužnu i promotivnu funkciju, kako bi se omogućila bolja vidljivost i bolji plasman crnogorskih proizvoda. Na ovaj način dao bi se doprinos boljem plasmanu domaćeg proizvoda prije svega malih i srednjih proizvođača, ali i boljoj promociji Crne Gore.

MEĐUNARODNI PROJEKTI

Međunarodni projekti implementiraju se u okviru programa Unije, COSME-SMP, Horizon2020, Interreg, Adrion, Dunavskog programa, i saradnje sa UNDP.

Naziv projekta	Opis	Najznačajnije realizovane aktivnosti	Budžet	Trajanje
„Unapređenje konkurentnosti privrede u Crnoj Gori“ u saradnji sa UNDP	Projekat se odnosi na podršku privrednicima, klasterima, jedinicama lokalne samouprave i Ministarstvu, u cilju unapređenja konkurentnosti privrede kroz razvoj biznis zona i klastera.	-Održavanje Platforme za podnošenje zahtjeva u okviru Programa za unapređenje konkurentnosti privrede za 2022. godine -Održavanje sajta biznis zona -Objavljen je tender za dostavljanje ponuda za izbor kompanije koja bi bila zadužena za izradu Istraživanja za potrebe projekta „Crnogorska izvozna kuća“.	30.000€	jan 2022. - dec 2022. god.
Enterprise Europe Network Montenegro (MontEENegro Konzorcijum, koji funkcioniše od 2008. godine, pored Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, lidera konzorcijuma, čine i Mašinski fakultet Univerziteta CG, Privredna komora CG i Biznis start-up centar iz Bara)	Pružanje praktičnih informacija i pomoći MSP u Crnoj Gori, sa ciljem lakšeg pronalaženja poslovnih partnera, uspostavljanje poslovne saradnje, pristup informacijama o pravnim aspektima i poslovnim regulativama u EU, informacije o programima podrške, zakonodavstvu, posredničke usluge u transferu tehnologije i znanja, stimulisanje crnogorskih malih i srednjih preduzeća da inoviraju.	-Tokom 2022. godine, bili smo ko-organizatori 12 događaja - poslovnih susreta (dijelom održani online produženog efekta Covid19 pandemije), na kojima je učestvovalo oko 200 crnogorskih predstavnika, koji su učestvovali na brojnim bilateralnim sastancima; -Kao rezultat ovih, ali i ranijih susreta i kontakata, ostvarena je saradnja u vidu potpisivanja 2 Ugovora o partnerstvu/saradnji.	SMP (2022-2025): Crnogorski konzorcijum: 388.285€ (EU doprinos: 238.691€) Budžet MERTa: 171.567,50€ ((nac. doprinos 66.107 €))	jan 2022. - jul 2025. god.
Quality Network of Sustainable Tourism Plus - QNeST Plus (Interreg V-B Adrion program)	Projekat se odnosi se na jačanje tradicionalnog brenda i standarda kvaliteta u malim i srednjim preduzećima iz oblasti turizma, promocija i povezivanje preduzeća jadransko-jonske regije iz oblasti održivog turizma, razmjena primjera dobre prakse i promocija značaja razvoja klastera iz oblasti turizma.	-Definisane i promovisane potencijalne turističke rute sa akcentom na okolinu Skadarskog jezera i Cetinske opštine; -održan online webinar na kome su se predstaviti i crnogorski nosioci QNeST brenda sa svojim proizvodima i uslugama u cilju promocije i uvezivanja sa nosiocima QNeST brenda partnerskih zemalja - organizovan sajam u sklopu Sajma EU projekata.	Ukupno: Budžet MERT: 15.900 € (nac. doprinos 2.400 €)	jan 2022. - dec 2023. god.
Networking for smart tourism development PLUS – NEST PLUS (Interreg IPA CBC IT-AL-MNE programa)	Projekat NEST PLUS je kapitalizacija aktivnosti projekta NEST koji je imao za cilj unapređenje održivosti i konkurentnosti jadransko jonske regije jačanjem MSP iz sektora turizma, sa	<u>Workshop</u> - prezentacija rezultata NEST projekta - predstavljanje novih mogućnosti kooperacije za javne i privatne stajkholdere, u pogledu implementacije i unapređenja ponude kroz razvijene NEST itinerere, sa fokusom na lokalne specifičnosti	Ukupno: 89.000 € Budžet MERT: 24.000 € (nac. doprinos 3.600 €)	decembar 2022. - maj 2023. god.

	inovativnim pristupima, alatima koji poboljšavaju digitalne tehnologije, umrežavanje i saradnju.	- press tura - obilazak lokacija odabranog cultural-heritage itinerera u Bokokotorskom zalivu, sa predstavljanjem lokalnih proizvođača tradicionalnih proizvoda B2B sastanci za umrežavanje saradnje između novih i starih operatera, uz podršku javnih i naučnih institucija		
DanubePeerChain (INTERREG Danube Transnational Programme)	Cilj projekta je ojačati organizacije za podršku tržištu rada i organizacije za podršku preduzetništva (BSO) zajedno sa njihovim ciljnim grupama (primarno preduzetnika i zaposlenih u MSP) u izgradnji zajedničkih kapaciteta kako bi mogli učestvovati u inovativnim transnacionalnim lancima vrijednosti kao vrsti poslovnih modela.	- Definisane uslova za digitalne lance vrijednosti - Definisane alata za izgradnju kapaciteta L/BSO (Organizacije za podršku tržištu rada i Organizacije za podršku preduzetnika) i obuka stručnjaka/preduzetnika; - Definisane metodologije za treninge. - Izrada plana transnacionalne strategije i regionalnih akcionih planova	Ukupno: 1.784.455€ Budžet MERT: 86.059 € (nac. doprinos 12,908.85€)	jul 2020. - dec 2022. god.
Fila Plus Strengthening and empowering of cross border innovation networks through Fertilization Innovation Labs in Agro-food for improving the connection between research and SMEs (EIP approach)	Unapređenje uslova za razvoj saradnje između malih i srednjih preduzeća u prekograničnom području	Organizacija poslovnih susreta; Organizacija promotivnih događaja i radionica	91,000 € Budžet MERT: 11.000 € (nac. doprinos 1,650 €)	01.11.2022. – 30.04.2023.

* Kontribucija/nacionalni doprinos se uvijek prikazuje kroz plate zaposlenih.

OCJENA STANJA I PREDLOG MJERA

Kroz uspostavljeni strateški okvir i realizaciju mjera i aktivnosti definisanih u okviru godišnjih akcionih planova, kontinuirano se radi na unapređenju poslovnog ambijenta za unapređenje sektora MMSP, razvoja politike cjeloživotnog preduzetničkog učenja i ekonomskog osnaživanja žena, a sve sa ciljem jačanja konkurentne pozicije MMSP, sa posebnim osvrtom na žene i mlade.

U narednom periodu potrebno je nastaviti sa adekvatnim setom mjera finansijske i nefinansijske podrške privredi sa posebnim akcentom na digitalnu transformaciju biznisa i zelenu tranziciju, uz produktivnije investicije praćene unapređenim investicionim i poslovnim ambijentom, kao i jačanju preduzetničkih znanja i vještina MMSP sektora u cilju dostizanja ekonomije zasnovane na znanju i inovacijama.

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je usvojilo Strategiju cirkularne tranzicije do 2030. godine. Cilj izrade ovog dokumenta je da pruži smjernice i predloži akcije za obezbijedenje ekonomske stabilnosti. Ovaj dokument definiše postignuća i preporuke za dalje unapređenje ekonomije Crne Gore, sa konkretnim i detaljnim operativnim smjernicama, koje se mogu svakodnevno koristiti u procesu cirkularne tranzicije.

Kreiranjem Strategije cirkularne tranzicije do 2030. Crna Gora se pridružila inicijativi Evropske komisije kojom se potencira novi model ekonomskog razvoja, a prva je zemlja u regionu koja je uspostavila konkretne mjere jačanja privrede uštedom resursa i podsticanjem inovacija, uz prelazak sa linearnog na cirkularno poslovanje.

Pitanje vizuelnog identiteta nacionalnog brenda, je neophodno riješiti u što kraćem roku. U cilju adekvatnog pozicioniranja i stvaranja vidljivosti države, kao i ostvarivanja svih benefita koje nacionalni brend omogućava, kako za privredu, i državu, tako i za građane, neophodno je da se, zauzme jedinstven stav od strane donosilaca odluka po ovom pitanju u narednom periodu. Kako bi potencijalni nosioci prava korišćenja logotipa nacionalnog brenda mogli da podnesu zahtjev za sticanje predmetnih prava (shodno Zakonu o nacionalnom brendu Sl. list CG br. 37/17 i 146/21), neophodno je da vizuelni identitet bude definisan i da postoji opredijeljenost za njegovu upotrebu. Do sada, iz prethodno iznijetih razloga nije podnešen nijedan zahtjev za sticanje prava korišćenja logotipa nacionalnog brenda, a isti nije primijenjivan ni od strane onih korisnika koji, shodno Zakonu, po automatizmu stiču pravo da koriste isti, kao što su državni organi, organi državne uprave, nadležni organi opštine, organi lokalne uprave, sudovi, državno tužilaštvo, privredna društva u većinskom vlasništvu države koja obavljaju poslove od javnog interesa, diplomatsko-konzularna predstavništva i institucije i službe čiji je osnivač Crna Gora, odnosno opština. Takođe, u narednom periodu mora se intenzivnije raditi na podizanju svijesti relevantnih subjekata o značaju nacionalnog brenda. Imajući u vidu prethodno navedeno, krajem 2022. godine preduzeti su koraci ka iznalaženju najboljeg načina da se definiše novi vizuelni identitet nacionalnog brenda, koji bi pratio Strategijom opredijeljen koncept uspostavljanja krovog brenda (nacionalni brend) iz kojeg proizilaze svi ostali pojedinačni sektorski brendovi, te su obavljene konsultacije sa akademskom zajednicom čije uključivanje u ovaj proces je od ogromnog značaja. Primjena koncepta krovog brenda podrazumijeva da iz vizuelnog identiteta nacionalnog brenda, proizilaze i vizuelni identiteti pojedinačnih sektorskih brendova, uz razlikovanje u dijelu odgovarajućih poruka za pozicioniranje, koje su u skladu sa potrebama pojedinačnih sektora. Krovni i pojedinačni vizuelni identiteti bi bili međusobno potpuno usklađeni i omogućili jedinstveno slanje poruke za pozicioniranje i promociju Crne Gore. Vizuelni identitet treba da bude kreiran na način da grafički odslikava narativ koji je Crna Gora odabrala da predstavi inostranoj javnosti, a koji je zasnovan na vrijednostima i potencijalima koje želi da predstavi.

DIREKTORAT ZA INDUSTRIJSKI I REGIONALNI RAZVOJ

REALIZACIJA AKTIVNOSTI KOJE SU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE ZA 2022.GODINU

TEMATSKI DIO

1. Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Industrijske politike 2019-2023, za 2021. godinu

U skladu sa Programom rada Vlade za 2022. godinu i procesom implementacije i monitoringa Industrijske politike Crne Gore 2019-2023, Vlada Crne Gore je 23. juna 2022. godine usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Industrijske politike Crne Gore 2019-2023., za 2021. godinu. Od ukupno 60 aktivnosti koje su definisane u okviru 17 operativnih ciljeva, u toku 2021. godine uspješno je realizovano 71,67% (43 aktivnosti), dok je djelimično realizovano 20,00% (12 aktivnosti), a 8,33% nije realizovano (5 aktivnosti). Implementiran je veliki broj programskih aktivnosti i projekata, pri čemu je stepen realizacije odnosno nerealizacija određenog broja aktivnosti u toku 2021. godine, u značajnoj mjeri uzrokovana epidemijom virusa COVID-19 i usmjerenjem fokusa podrške na mjere koje su u uslovima COVID19 krize sprovedene kroz implementaciju Mjera podrške privredi za I i II kvartal 2021. godine.

Akcionim planom za realizaciju Industrijske politike Crne Gore 2019-2023, za 2021. godinu bilo je predviđeno 235,2 mil.€, za realizaciju razvojnih programa, projekata i aktivnosti, dok ukupno realizovana ulaganja za sprovođenje Akcionog plana za 2021.g. iznose 197,06 mil.€, što u odnosu na planirana ulaganja predstavlja 83,8% realizacije Akcionog plana.

Struktura realizacije u odnosu na 4 ključna strateška cilja politike ukazuje da je najviše sredstava uloženo za realizaciju aktivnosti u okviru prvog strateškog cilja Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj 97,56 mil.€ (49,5%), zatim u okviru drugog strateškog cilja Unapređenje nvesticija i finansija za modernizaciju industrije 76,45 mil.€ 38,8%. Za realizaciju trećeg strateškog cilja Podsticanje inovacija, transfera tehnologije i razvoja preduzetništva utrošeno je 22,86 mil.€ ili 11,6%, dok je najmanji iznos sredstava utrošen za realizaciju aktivnosti u okviru četvrtog strateškog cilja Unapređenje pristupa tržištu 0,18 mil.€ ili 0,1%.

Sa aspekta strukture finansiranja po izvorima, iz sredstva javnog sektora uloženo je 90,11 mil.€ ili 45,73% i u najvećoj mjeri ulaganja se odnose na finansiranje od strane IRFCG u iznosu od 73,64 mil. U okviru sredstava privatnih investitora čije je učešće 74,63 mil.€ ili 37,87%, dominiraju investicije realizovane u sektoru energetike, unapređenja ICT infrastrukture i saobraćaja i koncesija za eksploataciju mineralnih sirovina. Iz sredstava nacionalnog budžeta oko 24,02 mil.€ ili 12,19% uloženo je za aktivnosti u segmentu upravljanja industrijskim otpadom, izgradnju skijališta, programe za unapređenje inovativnosti i konkurentnosti privrede i sl. dok je najmanje učešće je donatorskih programa 6,20 mil.€ (3,15%) za projekte u oblasti energetske i željezničke infrastrukture i upravljanja otpadom. Iz IPA sredstava investirano je 2,09 mil.€ ili 1,06% za realizaciju projekata u oblasti podsticanja inovativnosti, IPARD programa i grantova za samozapošljavanje.

Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Industrijske politike Crne Gore 2019-2023. godine, za 2021. godinu obuhvata i napredak u postizanju operativnih ciljeva i pratećih indikatora učinka, kao i okvirne preporuke za definisanje i realizaciju mjera na nivou strateških i operativnih ciljeva za Akcioni plan 2022. godine, a na osnovu dobijenih informacija od strane resornih institucija, usklađivanja sa EU preporukama i potrebom sinergije aktivnosti sa ključnim strateškim dokumentima, prije svega Strategijom pametne specijalizacije S3. Kroz model Koordinacionog tijela za implementaciju Industrijske politike na upravljačkom i operativnom nivou obezbijedena je efikasna koordinacija cjelokupnog procesa kreiranja i praćenja implementacije definisanih

aktivnosti u cilju praćenja implementacije i ostvarivanja očekivanih rezultata utvrđenih Industrijskom politikom Crne Gore 2019-2023.

2. Strategija regionalnog razvoja Crne Gore za period 2022-2027. godine

Nakon što je Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma realizovalo aktivnosti koje se odnose na evaluaciju dosadašnje implementacije politike regionalnog razvoja u toku 2022. godine intenzivno se radilo na pripremi novog strateškog okvira za period 2023-2027. godine. Naime, u decembru 2022. godine pripremljen je Nacrt nove Strategije regionalnog razvoja za naredni petogodišnji period. Cilj ove politike je prevazilaženje regionalnih razlika, sa fokusom na unapređenje manje razvijenih lokalnih samouprava. Takođe planirano je jačanje međuinstitucionalne saradnje i jačanje interakcije sa lokalnim samoupravama što treba da doprinese uspješnijoj realizaciji ciljeva koji su definisani na nivou regiona. U narednom periodu predstoji finalizacija dokumenta, sprovođenje procesa konsultacija i prikupljanja neophodnih inputa od strane JLS i relevantnih institucija. Donošenje Strategije regionalnog razvoja Crne Gore za period 2023-2027. godina sa Akcionim planom za implementaciju za 2023. godinu, planirano je Programom rada Vlade za 2023. godinu za II kvartal.

3. Program za razvoj prerađivačke industrije za 2022. godinu

Vlada Crne Gore je na sjednici od 24. februara 2022. godine, usvojila „Program za razvoj prerađivačke industrije za 2022. godinu“. Ključni cilj Programa je bio unapređenje konkurentnosti i produktivnosti privrednih subjekata, podsticanje investicija u modernizaciju prerađivačke industrije, porast broja zaposlenih kroz dodjelu bespovratnih sredstava za pokriće dijela troškova nabavke opreme.

Realizacijom Programa za razvoj prerađivačke industrije za 2022. godinu, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je obezbijedilo postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima iz sektora C-prerađivačka industrija, bespovratnu finansijsku podršku za pokriće dijela troškova nabavke novih i polovnih proizvodnih mašina i/ili specijalizovane opreme. Privredni subjekti su ostvariti podršku do 40% vrijednosti nabavke nove opreme (neto fakturisane vrijednosti bez PDV i zavisnih troškova), u iznosu sredstava bespovratne podrške od 4.000,00€, do 80.000,00€, bez PDV. Za nabavku polovne opreme ne starije od pet godina odobrena su bespovratna sredstva do 30% vrijednosti nabavke polovne opreme (neto fakturisane vrijednosti bez PDV i zavisnih troškova), pri čemu se iznos sredstava bespovratne podrške kretao od 3.000,00€, do 60.000,00€ bez PDV. Kako bi se omogućio razvoj preduzeća u opštinama čiji je indeks razvijenosti ispod 100%, primijenjivala se podrška koja uvažava regionalni aspekt i razvrstavanje jedinica lokalne samopurave prema stepenu razvijenosti opštine, pri čemu se procenat bespovratnih sredstava uvećavao za 10% i iznos se bespovratnih sredstava se kretao od 5.000,00€ do 100.000,00€, bez PDV.

U skladu sa zaključkom Vlade Crne Gore, Ministarstvo ekonomskog razvoja je objavilo Javni poziv za učešće u postupku dodjele sredstava koji je bio otvoren u periodu 15. mart-06. maj 2022. godine za dodjelu bespovratnih sredstava za refundaciju dijela troškova nabavke opreme, u okviru kojeg je podnijeto 17 prijava preduzeća iz sektora C-prerađivačka industrija. Od 17 prijava koje su bile u proceduri razmatranja odobreno je ukupno 13 prijava u iznosu bespovratne podrške od 805.897,88 € i sa istima su potpisani Ugovori o sufinansiranju.

Ukupna vrijednost nabavljene opreme iznosi 1.929.382,00€ uz kreditnu podršku IRFCG i poslovnih banaka u iznosu od 2.686.800,00€. Za sjeverni region odobrena je bespovratna podrška za 6 privrednih subjekata u iznosu od 429.850,00€, dok je za središnji region odobrena bespovratna podrška za 6 privrednih subjekata u iznosu od 376.047,88€.

Najveći broj podržanih preduzeća obavlja djelatnost rezanja i obrade drveta (6 preduzeća), u djelatnosti proizvodnje ostale građevinske stolarije i elemenata posluju 2 preduzeća, u djelatnosti proizvodnje sokova od voća i povrća 1 preduzeće, u djelatnosti proizvodnje namještaja za poslovne i prodajne prostore 1 preduzeće, u djelatnosti proizvodnje proizvoda od papira i kartona

1 preduzeće, u djelatnosti siječenja, oblikovanja i obrade kamena 1 preduzeće, u djelatnosti usluga pripreme za štampu 1 preduzeće.

Program je u 2022. godini dodatno unaprijeđen i prilagođen potrebama korisnika na način što je proširen predmet Programa, koji pored nove uključuje i polovnu opremu ne stariju od pet godina; uvećan je procenat i maksimalni iznos bespovratne podrške po preduzeću-do 40% i do 80.000,00€; uključena je regionalna komponenta-povećan procenat podrške u zavisnosti od stepena razvijenosti JLS, za dodatnih 10%, koji maksimalno može iznositi do 50%, odnosno do 100.000,00€; pojednostavljeni su uslovi aplikantima kod odabira dobavljača opreme, kao i procedura apliciranja i sprovođenja Programa što je rezultiralo povećanjem broja privrednih subjekata kojima je dodijeljena finansijska podrška.

4. Program za razvoj i promociju zanatstva za 2022. godinu

Tokom 2022. godine Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je nastavilo sa aktivnostima koje doprinose razvoju i promociji zanatstva budući da je u prethodnom periodu ovu djelatnost karakterisala stagnacija u odnosu na značaj koji treba da ima za ekonomiju Crne Gore. Prepoznajući značaj i potrebu daljeg unapređenja preduzetništva i zanatstva kao svojevrsne preduzetničke profesije i pokretačke snage privrednog razvoja i u ovoj godini je kreiran i realizovan program podrške zanatlijama- Program za razvoj i promociju zanatstva za 2022.godinu sa opredijeljenim budžetom u iznosu od 200.000,00€, usvojen na sjednici Vlade od 24.februara 2022.g.

Cilj Programa je bio da kroz dvije programske komponente doprinese jačanju konkurentnosti crnogorskih zanata kroz pružanje finansijske podrške preduzetnicima i privrednim društvima - zanatlijama, u smislu podsticanja i omogućavanja nabavke opreme i alata namijenjenih za obavljanje zanatske djelatnosti, kao i da doprinese promociji zanatlija kroz pružanje finansijske podrške za organizaciju i učestvovanje na domaćim/međunarodnim sajmovima i manifestacijama. Na taj način je omogućeno da zanatlije upisane u Registar zanatlija kod JU Zanatska komora, čija je pretežna djelatnost obavljanje jednostavnog ili složenog zanata, ostvare pravo na refundaciju do 75% opravdanih troškova u okviru prve komponente i do 50% u okviru druge komponente Programa, sa povećanjem procenta podrške za dodatnih 10%, shodno stepenu razvijenosti JLS. Iznos bespovratnih sredstava za nabavku opreme u okviru prve komponente je iznosio do 75% opravdanih troškova, odnosno do 10.000,00€ bez PDV po aplikantu, za aktivnosti koje se odnose na vrijednost opreme, dok je u okviru druge komponente iznosio do 50% opravdanih troškova, odnosno do 6.000,00€ bez PDV po aplikantu, za učešće na međunarodnom sajmu, a iznos do 4.000,00€ bez PDV se može dodijeliti za učešće na domaćem sajmu.

U skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore od 24.02.2022.godine, Ministarstvo ekonomskog razvoja je objavilo Javni poziv 15. marta 2022. godine za učešće u postupku dodjele sredstava. U skladu sa principima i pravilima Programa, u periodu od 15. marta - 30. novembra 2022. godine, podnijeto je ukupno 30 prijava zanatlija, od kojih je za 22 zanatlije pružena podrška za nabavku tražene opreme i alata. Ukupno odobreni i isplaćeni iznos finansijske podrške u skladu sa Programom za 2022.godinu iznosi 145.317,31€.

NORMATIVNI DIO

1. Predlog zakona o izmjeni i dopuni Zakona o privrednim društvima

U toku 2022. godine Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma aktivno je radilo na pripremi izmjena i dopuna Zakona o privrednim društvima. Naime, uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), od strane Radne grupe, u decembru 2022. godine utvrđena je Radna verzija ZoPD. Predmetni zakon je unaprijeđen sa tri aspekta: 1) usklađivanje u odnosu na Direktivu (EU) 2019/1151, Direktivu (EU) 2019/2121, dio Direktive (EU) 2017/828 i Direktivu (EU) 2022/2381, 2) zavisno od opravdanosti, uključivanje opravdanih sugestija biznis zajednice, suda, akademske zajednice i ostalih poslovnih udruženja i 3) izvršeno dodatno unapređenje odredbi za koje se u

praksi pokazalo da postojeći zakon, zbog pojedinih nedorečenosti, izaziva probleme u primjeni. Iako je koncept zakona zadržan na sličan način, prvobitno planirani obim posla na izradi zakona je proširen, kako bi se u što većoj mjeri doprinijelo da pravila budu fleksibilnija i usvoje moderna rješenja koja su prisutna u drugim zemljama. Očekivanja su da će se pored usklađivanja predmetnog zakona sa direktivama EU, omogućiti prilagođavanje normi koje su u primjeni, a sve u cilju stvaranja uslova poslovanja koji će svim poslovnim subjektima omogućiti da postanu relevantan i ravnopravan učesnik na jedinstvenom ekonomskom prostoru.

Paralelno sa ovim procesom, usljed jasne povezanosti u dijelu unaprjeđenja položaja Centralnog registra privrednih subjekata i procesa registracije privrednih subjekata, u okviru zasebne Radne grupe, kojom je koordinirao Sekretarijat Savjeta za konkurentnost, realizovane su aktivnosti na pripremi Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata.

U narednom periodu slijedi dalje usklađivanje pripremljenog materijala sa Sekretarijatom za zakonodavstvom, kao i dalja procedura u postupku donošenja zakona. Planirani rok za donošenje predloga Zakona je IV kvartal 2023.godine.

2. Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu

Tokom 2022. godine Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je pokrenulo aktivnosti u cilju donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu. Cilj donošenja ovog zakonskog akta je, prevashodno harmonizacija akta sa propisima EU u oblasti zanatstva, odnosno odredbe predloga Zakona, kao i podzakonskih akata koji će biti doneseni i biće usklađeni sa Direktivom 2006/123/EZ Evropskog Parlamenta i Vijeća od 12.12. 2006 g. o uslugama na unutarnjem tržištu i Direktivom 2005/36/EZ Evropskog Parlamenta i Vijeća od 7.9.2005 g. o priznavanju stručnih kvalifikacija.

U cilju rada na pripremi predloga Zakona, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je formiralo međuresornu Radnu grupu za izradu Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu.

Prevashodni cilj novog rješenja obuhvatao je potrebno usklađivanje sa pomenutim EU Direktivama. Međutim, tokom izrade Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu, od strane predstavnika zanatlija uslijedili su dodatni pojedinačni zahtjevi za izmjenom, a koji su podrazumijevali veći obim intervencija na postojećem Zakonu kao i izmjene još nekoliko zakona, što bi u konačnom rezultiralo izradom novog Zakona o zanatstvu. Radna grupa se saglasila da je njen mandat izrada Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu.

Intezivnije aktivnosti na izradi Predloga zakona su otpočele u septembru 2022.godine uz podršku angažovanog eksperta UNDP-a. Kao prvi korak urađena je detaljna analiza postojećeg Zakona o zanatstvu koja je ukazala na nedostatke u primjeni istog i dala određene preporuke za unapređenje postojećeg zakonskog rješenja koje će unaprijediti stanje u oblasti zanatstva.

Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu je u januaru 2023. godine dostavljen Radnoj grupi na davanje mišljenja. Planirani rok za donošenje predloga Zakona je II kvartal 2023.godine.

REALIZACIJA AKTIVNOSTI KOJE NIJESU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE

NORMATIVNI DIO

1. Pravilnik o sadržini, načinu upisa i vođenja registra stečajnih masa

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je, na osnovu člana 155a stav 6 Zakona o stečaju, donijelo Pravilnik o sadržini, načinu upisa i vođenja registra stečajnih masa kojim se uređuje sadržina, način upisa i vođenja Registra stečajnih masa. Isti je 7.decembra 2022. godine objavljen u Sl. listu Crne Gore. Ovim Pravilnikom se reguliše stečajna masa stečajnog dužnika, koja se registruje u Registru, u smislu zakona kojim se uređuje stečaj: 1) stečajna masa stečajnog

dužnika koju, po donošenju rješenja o zaključenju stečajnog postupka nad stečajnim dužnikom, čine sredstva izdvojena po osnovu osporenih potraživanja i postupaka koji su u toku, kao i sredstva koja se ostvare okončanjem posebnih postupaka i parnica u korist stečajnog dužnika, dakle i neraspoređena i novopronađena sredstva; 2) stečajna masa u koju ulaze novčana sredstva ostvarena prodajom stečajnog dužnika kao pravnog lica, kao i ostala sredstva, imovina i prava stečajnog dužnika, koja nijesu bila predmetom prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica. Registar vodi organ uprave nadležan za registraciju privrednih subjekata.

2. Zakon o ostvarivanju prava na finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije

Predlog Zakona o ostvarivanju prava na finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije je usvojen na sjednici Skupštine Crne Gore 29. decembra 2021. godine.

Od januara do marta 2022. godine, u Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma pristiglo je 4769 prijava. Usvajajuća rješenja donijeta su u korist 1.330 radnika iz Rudnika boksita - Nikšić, Kombinat aluminijuma Podgorica, Rudnika olova i cinka - Mojkovac, Rudnika Šuplja Stijena - Pljevlja, Rudnik Mrkog Uglja - Ivangrad, Fabrika Elektroda – Piva, Željezara - Nikšić, Metalac – Nikšić, Prva Petoljetka -Bijelo Polje, Imako-Bijelo Polje, i drugih.

Isplata naknada bivšim radnicima vrši se na polugodišnjem nivou, u roku od dvije godine od dana pravosnažnosti pojedinačnih rješenja počevši od februara 2022. godine. Usvajajuća rješenja glase na iznos od 10.074,00 € do 12.000,00 € po podnosiocu prijave (u zavisnosti od toga da li su podnosioci prijava već bili korisnici socijalnih programa za isplatu otpremnina u ranijem periodu), što kumulativno za 2022. godinu iznosi 6.497.449,20 €.

Obrada predmetnih zahtjeva iziskivala je obaveznu saradnju sa drugim organima poput Centralnog registra privrednih subjekata, Centralnog klirinškog depozitarnog društva, Fonda rada Crne Gore, Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore i Ministarstva finansija, radi pribavljanja određenih podataka neophodnih za postupanje u svakom pojedinačnom predmetu. Proces je obuhvatio intezivnu komunikaciju sa pojedinačnim strankama, radi pribavljanja dodatne dokumentacije i potrebnih pojašnjenja. Sve navedeno je podrazumjevalo prekovremeni rad službenika Direktorata kao i angažovanje eksterne podrške.

Na dostavljena rješenja do kraja decembra 2022. godine podnešeno je 1113 tužbi, koje su upućene Upravnom sudu Crne Gore na dalje postupanje.

Ostale aktivnosti

1. Transformacija i privatizacija

Nastavljen je rad na evidenciji dokumentacije transformisanih i nekih od privatizovanih preduzeća kao i obezbjeđivanje dokumentacije u vezi svojinske i upravljačke transformacije i privatizacije za potrebe Komisije za procjenu tržišne vrijednosti imovine (Komisija koju je formirao Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte) u cilju pripreme mišljenja u vezi primjene člana 419. Zakona o svojinsko-pravnim odnosima na zahtjeve koji su dostavljeni Savjetu. Na zahtjev ostalih institucija pripremana su i dostavljana mišljenja na pojedine odredbe zakona i drugih propisa.

Tokom 2022. godine nastavljen je rad na praćenju međunarodnih arbitražnih i parničnog postupka koji su pokrenuti protiv Države (i ostalih), za čije praćenje je zaduženo Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma (u skladu sa zaključcima Vlade CG), pružanje logističke podrške advokatskim timovima koji zastupaju Državu (i ostale) u ovim postupcima, prikupljanje dokumentacije potrebne za pripremu odbrane u postupcima, informisanje Vlade Crne Gore o statusu postupaka, itd. Parnični postupak koji je pred Apelacionim sudom u Švedskoj, protiv Crne Gore pokrenuo Oleg Vladimirovič Deripaska (kojom je tražio izmjenu arbitražne odluke donesene u postupku iz 2016. godine, koja je takođe donesena u korist Crne Gore, pritom zahtijevajući da se arbitražna odluka izmijeni na način da ista u cjelosti bude poništena) je okončan u novembru 2022. godine, odnosno

dana 10. novembra 2022. godine Apelacioni sud u Švedskoj je donio presudu u korist Crne Gore. Dodatno, Apelacioni sud je naložio Olegu Vladimiroviču Deripaski da Crnoj Gori nadoknadi troškove postupka u ukupnom iznosu od 628.456,00€ i 86.075,00 USD.

Ne prihvatajući presudu Apelacionog suda, Oleg Vladimirovič Deripaska je najavio podnošenje žalbe Vrhovnom sudu u Švedskoj.

2. Podrška izradi Strateških planova razvoja jedinica lokalne samouprave

Strateški plan razvoja jedinice lokalne samouprave, predstavlja jedan od ključnih dokumenata politike regionalnog razvoja. Donošenje Strateških planova razvoja jedinice lokalne samouprave od strane svih lokalnih samouprava obaveza je definisana Zakonom o regionalnom razvoju, a u skladu sa Pravilnikom o metodologiji za izradu ovih strateških dokumenata. Shodno pomenutom Zakonu, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma daje saglasnost na Predlog strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave, što je uslov za njegovo usvajanje na Skupštini opštine.

U toku 2022. godine, Ministarstvo je opštini Bijelo Polje dostavilo mišljenje na Predlog Strateškog plana razvoja opštine Bijelo Polje za period 2022 - 2026.godine (13.april 2022.godine). Zahtjevom za izdavanje mišljenja na predlog Strateškog plana razvoja opštine Žabljak za period 2022-2026, Ministarstvu se obratila opština Žabljak.

Opštinama koje nijesu ispunile svoju zakonsku obavezu tj. nijesu usvojile Strateški plan razvoja (Budva, Mojkovac, Nikšić, Plav, Šavnik i Ulcinj), Ministarstvo se službeno obratilo sa inicijativom za pokretanje ovog pitanja, tj. zakonske obaveze i urgiralo na preduzimanje adekvatnih mjera za otpočinjanje procesa izrade Plana. Nakon urgencije, opštine Mojkovac i Budva obratile su se Ministarstvu sa zahtjevom za pružanje podrške u izradi novih Strateških planova razvoja koje će se realizovati u saradnji sa UNDP.

Dodatno, Zakonom o regionalnom razvoju, definisano je, da je jedinica lokalne samouprave dužna da pripremi i dostavi Ministarstvu godišnji Izvještaj o sprovođenju strateškog plana razvoja, najkasnije do 30. aprila tekuće za prethodnu godinu. Godišnji izvještaj o sprovođenju Strateškog plana razvoja u toku 2022.godine, a koji se odnose na prethodnu godinu su dostavile opštine: Podgorica, Danilovgrad, Herceg Novi i Kolašin. Opštinama koje nijesu dostavile pomenuti izvještaj, Ministarstvo je u novembru 2022.godine uputilo urgenciju i podsjetilo na zakonsku obavezu.

3. Metodologija obračuna indeksa konkurentnosti jedinica lokalne samouprave

Jedan od ključnih razloga nižeg stepena razvijenosti Crne Gore u odnosu na EU je neravnomjeran regionalni razvoj u Crnoj Gori, odnosno neujednačen razvoj njena tri geografska regiona: Sjevernog, Središnjeg i Primorskog. U cilju vođenja uravnotežene i dugoročno održive politike regionalnog razvoja odnosno uklanjanja ograničenja koja utiču na stepen razvijenosti, Zakonom o regionalnom razvoju Crne Gore propisano je obavezno praćenje stepena konkurentnosti jedinica lokalne samouprave koji se utvrđuje na osnovu indeksa konkurentnosti. Indeks konkurentnosti predstavlja prosjek niza pokazatelja poslovnog okruženja i poslovnog sektora koji se izračunava na osnovu analize kvalitativnih i kvantitativnih podataka.

Posljednji obračun indeksa konkurentnosti rađen je 2018. godine, na bazi podataka 2015-2017. godina, a sljedeći će se uraditi na bazi podataka 2018-2020. godina. Međutim, iskustvo u izračunavanju indeksa konkurentnosti kao i nadogradnja međunarodnih metodologija izračunavanja indeksa konkurentnosti poslednjih godina, korišćenjem kvantitativnih i kvalitativnih (anketnih) podataka su pokazali da treba sagledati i dodatne statističke i anketne pokazatelje, koji su se tokom vremena pokazali važnim za konkurentnost (npr. humani kapital, digitalizacija, itd). U sličnom kontekstu, predložene su i izmjene metodologije izračunavanja stepena konkurentnosti jedinice lokalne samouprave u Crnoj Gori. Istovremeno, dosadašnja primjena Uredbe o metodologiji izračunavanja stepena konkurentnosti, pokazala je i određene neusklađenosti između statističkog i perceptivnog ranga u pojedinim jedinicama lokalne samouprave.

S tim u vezi, Ministarstvo je, nakon analize u cilju unapređenja tj. povećanja kvaliteta samog indeksa, predložilo Vladi Crne Gore donošenje Uredbe o izmjeni Uredbe o metodologiji izračunavanja stepena konkurentnosti jedinice lokalne samouprave kojom je predloženo da se pri rangiranju podfaktora konkurentnosti, zadrži udio anketnih podataka, ali uz nešto manji ponder. Predmetni akt, Vlada je usvojila i isti je 18. novembra 2022. godine objavljen u Sl. listu Crne Gore. Izrada odnosno obračun indeksa konkurentnosti na bazi podataka 2018-2020. godina je u toku i biće završen u I kvartalu 2023. godine.

4. Indeks razvijenosti jedinice lokalne samouprave

Na osnovu člana 14. Zakona o regionalnom razvoju, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je obavezno da utvrdi i razvrsta jedinice lokalnih samouprava prema njihovom stepenu razvijenosti. Indeks razvijenosti jedinica lokalne samouprave, pored indeksa konkurentnosti, predstavlja jedan od ključnih pokazatelja za praćenje efekata politike regionalnog razvoja Crne Gore i izračunava se trogodišnje u skladu sa Uredbom o načinu izračunavanja indeksa razvijenosti jedinice lokalne samouprave. Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u toku 2022. godine preduzelo neophodne aktivnosti kako bi se, na bazi podataka za 2019. 2020 i 2021. godine izračunao indeks razvijenosti jedinica lokalnih samouprava u Crnoj Gori. Pravilnik o utvrđivanju liste stepena razvijenosti jedinice lokalne samouprave za period 2019-2021. godine je u Sl. listu Crne Gore objavljen krajem decembra 2022. godine.

Takođe, imajući u vidu da je u periodu između izračunavanja dva indeksa razvijenosti, tj. u toku 2022. godine došlo je do promjene teritorijalne organizacije Crne Gore - formirana je nova jedinica lokalne samouprave Zeta, bilo je potrebno izvršiti izmjenu zakonskog propisa tj. Uredbe o načinu izračunavanja indeksa razvijenosti jedinice lokalne samouprave kako bi se za novoformiranu jedinicu lokalne samouprave Zeta omogućilo da se indeks razvijenosti izračuna kada podaci budu dostupni (trenutno nedostaju podaci o dohotku po stanovniku, procjena broja stanovnika za posmatrane godine itd). Stoga, na osnovu člana 12 stav 4 Zakona o regionalnom razvoju, Vlada Crne Gore je na sjednici koja je održana u novembru 2022. godine, donijela Uredbu o dopuni Uredbe o načinu izračunavanja indeksa razvijenosti jedinice lokalne samouprave i ista je 4. januara 2023. godine objavljena u Sl. listu Crne Gore.

5. Politika razvoja klastera u Crnoj Gori

Klasterska politika je inkorporirana u okviru Operativnog programa za implementaciju Strategije pametne specijalizacije, iz razloga što su klasteri prepoznati kao ključni pokretači postizanja ciljeva pomenute Strategije. Predmetna obaveza je trebala biti realizovana u okviru Operativnog programa Strategije pametne specijalizacije 2021-2024, koji je usvojen na sjednici Vlade Crne Gore od 29. decembra 2021. godine. Imajući u vidu ograničene kadrovske kapacitete Direkcije za regionalni razvoj u čijoj je nadležnosti politika razvoja klastera, proizilazi potreba za angažovanjem ekspertske podrške, koja bi bila direktna podrška MERT-u za realizaciju aktivnosti u toku 2023. godine.

AKTIVNOSTI U SKLOPU INTEGRACIONIH PROCESA

U nadležnosti Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Direktorata za industrijski i regionalni razvoj je koordinacija i praćenje aktivnosti u pregovaračkom poglavlju 6 - Privredno pravo i 20 - Preduzetništvo i industrijska politika.

Aktivnosti u 2022. godini su u okviru pregovaračkog poglavlja 6 - Privredno pravo obuhvatile kontinuirano pripremanje informacija i materijala koji su u direktnoj resornoj nadležnosti, kao i materijala koje pokrivaju ostale institucije u sklopu poglavlja.

Naime, u toku 2022. godine Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma aktivno je radilo na pripremi izmjena i dopuna Zakona o privrednim društvima. Uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), od strane Radne grupe koja je formirana, u decembru 2022. godine utvrđena je radna verzija izmjena i dopuna predmetnog zakona. Imajući u vidu da se u kontinuitetu prate

izmjene pravne tekovine na nivou EU, realizovane su aktivnosti u dijelu potrebnog usklađivanja Zakona sa Direktivom EU 2017/828, koja se pokazala kao izazovna obzirom na kompleksnost materije i činjenicu da tretira pitanja prava akcionara. Crna Gora je u odnosu na usklađivanje Zakona sa ovom Direktivom zatražila ekspertsku podršku Evropske komisije, kako bi se temeljno pristupilo radu na izmjeni propisa i njegovom prilagođavanju novinama koje donosi pravna tekovina EU. Dodatno, sprovedene su aktivnosti u dijelu usklađivanja nacionalnog zakonodavnog okvira sa Direktivom (EU) 2019/1151 u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u okviru privrednog prava, Direktivom 2019/2121 u pogledu prekograničnih spajanja i podjela kao i Direktivom 2022/2381 za rodnu ravnopravnost. Pored navedenog, poseban predmet razmatranja izmjena i dopuna važećeg ZoPD bilo je uključivanje opravdanih sugestija biznis zajednice kao i unapređenje odredbi za koje se u praksi pokazalo da važeći zakon, zbog pojedinih nedorečenosti, izaziva probleme u primjeni. Paralelno sa ovim procesom, realizovane su aktivnosti na pripremi Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata. Takođe, Komisija za tržište kapitala započela je intezivan rad na pripremi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala, i njegovom usklađivanju sa Direktivom o transparentnosti.

Na nivou RG za pregovaračko poglavlje 6 nastavljeno je sa realizacijom aktivnosti koje su utvrđene Mapom puta ispunjenja završnih mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u poglavlju 6 – Privredno pravo, koja navodi ključne izazove u procesu usklađivanja zakonodavstva s pravnom tekovinom, završna mjerila za privremeno zatvaranje pregovora kao i ključne korake za naredni period. U predmetnom izvještajnom periodu, pripremljeni su I i II prilog za Izvještaj EK o napretku Crne Gore, kao i informacije za potrebe redovnih godišnjih sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje i Pododbora Crne Gore i Evropske Komisije – Pododbora za oblast unutrašnjeg tržišta i konkurencije. Dodatno, u procesu praćenja pristupanja radilo se na koordinaciji ispunjenju obaveza iz PPCG 2022-2023, za 2022. godinu, pripremi relevantnih izvještaja o stepenu realizacije ispunjenosti obaveza koje proističu iz Pregovaračkog poglavlja 6 kao i pripremi potrebnih inputa za PPCG 2023-2024.

U okviru pregovaračkog poglavlja 20 Preduzetništvo i industrijska politika na planu aktivnosti koje se sprovode na ispunjenju mjerila za zatvaranje poglavlja, koje podrazumijevaju praćenje procesa implementacije Industrijske politike Crne Gore za period 2019-2023.godine, 23.juna 2022.godine Vlada Crne Gore je usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2021.godinu. (detaljnije u okviru aktivnosti koje se odnose na realizaciju obaveza utvrđenih PRV 2022.godine). U dijelu aktivnosti na izradi Industrijske politike u narednom ciklusu nakon 2023.g. i neophodnog obezbjeđenja kontinuiteta implementacije, pripremljen je indikativni plan aktivnosti za evaluaciju postojeće Industrijske politike i izradu nove Industrijske politike za period 2024-2028, kao detaljni pregled utvrđenih aktivnosti sa dinamikom njihove realizacije i isti je dostavljen Evropskoj komisiji na uvid.

Na liniji realizacije preporuka iz Izvještaja EK u vezi potrebne interresorne saradnje u cilju obezbjeđenja konzistentnosti različitih strategija i programa, uključujući i industrijsku politiku i pametnu specijalizaciju, na osnovu Zaključka Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju iz jula 2022.g. za pripremu idejnog rješenja za umrežavanje inovacionih prioriteta i programsko rješenje za podršku inovacionim programima u okviru S3 prioriteta, formirana je RG koju sačinjavaju predstavnici Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva kapitalnih investicija i Fonda za inovacije, kao implementacionog tijela za projekte relevantne za pametnu specijalizaciju i inovacije. Kao rezultat navedenog, pokrenute su aktivnosti na kreiranju predloga koji uvezuje energetska efikasnost, industrijsku politiku i inovacionu politiku kroz Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji, koji će biti upućen Vladi na razmatranje i usvajanje do kraja II kvartala 2023.g.

U dijelu poglavlja koje se odnosi na preduzetništvo i industriju, za potrebe izrade I i II priloga Izvještaja EK o Crnoj Gori u predmetnom izvještajnom periodu, pripremljeni su izvještaji o realizaciji sektorskih politika na nivou različitih oblasti preduzetničke i industrijske politike, kao i sve potrebne relevantne informacije na nivou poglavlja. Realizovane su aktivnosti na koordinaciji različitih segmenata principa i instrumenata preduzetničke i industrijske politike u skladu sa preporukama iz Izvještaja EK, pregledu i ocjeni relevantnosti celeksa, praćenju realizacije obaveza iz pregovaračke pozicije i sl. Takođe, u koordinaciji na nivou RG za pregovaračko poglavlje za potrebe redovnih godišnjih sastanaka Pododbora Crne Gore i Evropske Komisije - Pododbora za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima i dodatno Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, pripremljeni su svi potrebni izvještaji i podaci, kao i informacije o stepenu realizacije izvršenja operativnih zaključaka Pododbora i napretku u svim relevantnim područjima poglavlja.

Na nivou RG za pregovaračko poglavlje 20 nastavljeno je sa realizacijom aktivnosti koje su utvrđene Mapom puta ispunjenja završnog mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u pregovaračkom poglavlju 20 – Preduzetništvo i industrijska politika. Takođe je u skladu sa preporukom akcentovanom u Izvještaju EK za 2022.g. u kontinuitetu praćen proces usklađivanja sa Direktivom o borbi protiv kašnjenja u plaćanju u poslovnim transakcijama 2011/7/EU kojim koordinira Ministarstvo finansija, i u nizu iteracija sprovedene su aktivnosti potrebnog transponovanja teksta Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza, koji se nalazi u završnoj fazi procedure usaglašavanja. Pored ostalog, u kontinuitetu su se odvijale aktivnosti na realizaciji ključnih sektorskih politika iz domena preduzetničke politike, turizma, finansijske podrške MSP i jačanja tehnoloških kapaciteta i dr. U procesu praćenja pristupanja radilo se na koordinaciji ispunjenja obaveza iz PPCG 2022-2023, za 2022.godinu, pripremi relevantnih izvještaja o stepenu realizacije ispunjenosti obaveza koje proističu iz pregovaračkog poglavlja 20, kao i pripremi potrebnih inputa za PPCG 2023-2024.godine.

OCJENA STANJA I PREDLOG MJERA

Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Industrijske politike Crne Gore 2019-2023. godine, za 2021. godinu obuhvatio je ocjenu implementacije aktivnosti definisanih Akcionim planom za 2021. godinu, napredak u postizanju operativnih ciljeva i pratećih indikatora učinka, kao i najvažnijih ekonomskih pokazatelja za oblast industrije i to: povećanje broja zaposlenih u sektoru industrije (B-E) za oko 5,6% - 21.150 zaposlenih u 2021.godini u poređenju sa 20.027 zaposlenih u 2020. godinu; povećanje broja zaposlenih u sektoru prerađivačke industrije (sektor C) za oko 4,19% - 11.735 zaposlenih u 2021. godini u poređenju sa 11.263 zaposlenih u 2020. godini; povećanje učešća izvoza sektora industrije u ukupnom izvozu za oko 20%- izvoz sektori B-E u 2021.godini iznosio je 431.086.493 € u odnosu na izvoz 2020.godinu 359.836.958 €; povećanje učešća sektora prerađivačke industrije u BDV (izražen u stalnim cijenama) - u 2020. je iznosio 4,89 % što predstavlja porast sa 4,63% u 2019. godini; rast vrijednosti dodijeljenih kredita privrednim društvima u privatnom vlasništvu (CBCG)- u 2021.g. je iznosio 1.124.743 hilj. €, što predstavlja rast od 4,02% u odnosu na 2020. godinu; rast učešća ICT u BDP u 2020.g. 4,1 % (Monstat) u odnosu na 3,7% (2019). Na osnovu evidentiranih rezultata i ocjene uspješnosti implementacije Industrijske politike u 2021. godini, definisane su preporuke mjera na nivou strateških i operativnih ciljeva za realizaciju Akcionog plana za 2022. godinu. Takođe, u dijelu daljeg procesa implementacije i monitoringa Industrijske politike, pripremljen je plan aktivnosti za evaluaciju postojeće i izradu nove Industrijske politike za period 2024-2028.godine.

U toku 2022. godine Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je realizovalo program bespovratne finansijske podrške za nabavku nove i polovne opreme za preduzeća iz sektora C- prerađivačka industrija. Programom za razvoj prerađivačke industrije za 2022. godinu su

odobrene prijave za 13 privrednih subjekata u ukupnom iznosu od 805.897,88€. Za 2023. godinu, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstvo kapitalnih investicija započeli su međuresornu saradnju za izradu Programa finansijske podrške i definisanja konkretnog modela za ublažavanje negativnih efekata energetske krize i realizaciju mjera energetske efikasnosti u preduzećima.

Planiranim Programom za unapređenje energetske efikasnosti u industriji kroz uspostavljanje finansijskog mehanizma podrške za uvođenje inovativnih rješenja i novih tehnologija koje će dovesti do poboljšanja energetske efikasnosti, uspostavljanja sistema za upravljanje energijom i povećanja upotrebe dostupnih izvora obnovljive energije od strane preduzeća. Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je za implementaciju Programa za 2023. godinu obezbijedilo 1 mil. €, uz dodatnu podršku od 1,5 mil€ sredstava direktne budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize. Planirano je da se Program implementira od strane Fonda za inovacije Crne Gore. Navedeni Program, kao novi vidi podsticajnih mjera, predstavlja važan segment u procesu modernizacije privrednih subjekata iz sektora industrije.

Programom rada Vlade Crne Gore za 2023. godinu predviđene su izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima koje će obezbijediti potrebno usklađivanje u odnosu na Direktivu (EU) 2019/1151, Direktivu (EU) 2019/2121, dio Direktive (EU) 2017/828 i Direktivu (EU) 2022/2381. Takođe, omogućiće se prilagođavanje normi koje su u primjeni, a sve u cilju stvaranja uslova poslovanja koji će svim poslovnim subjektima omogućiti da postanu relevantan i ravnopravan učesnik na jedinstvenom ekonomskom prostoru. Programom rada Vlade Crne Gore predviđeno je usvajanje izmjena i dopuna Zakona o privrednim društvima u IV kvartalu 2023. godine.

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je, u skladu sa zakonskom obavezom koja proizilazi iz Zakona o stečaju, donijelo Pravilnik o sadržini, načinu upisa i vođenja registra stečajnih masa kojim se uređuje sadržina, način upisa i vođenja Registra stečajnih masa u decembru 2022. godine. objavljen u Sl. listu Crne Gore. Ovim Pravilnikom se reguliše stečajna masa stečajnog dužnika, koja se registruje u Registru, u smislu zakona kojim se uređuje stečaj.

U oblasti zanatstva, kroz aktivnosti koje su sprovedene u toku 2022.godine, planirano je da nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu bude donešen u II kvartalu 2023.godine. Donošenjem ovog zakonskog akta, obezbjediće se adekvatno funkcionisanje JU Znanstvenih komora kao krovne institucije za zaštitu i unapređenje zanata i zastupanje zajedničkih interesa zanatlija i uspostaviće se elektronski Registar zanatlija. Dodatno, stvoriće se uslovi za realizaciju daljih aktivnosti na izradi zakonskog i podzakonskog okvira i potrebne harmonizacije sa EU propisima.

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je kreiralo i realizovalo program podrške zanatlijama-Program za razvoj i promociju zanatstva za 2022.godinu. Tokom 2022. godine podnijeto je ukupno 30 prijava zanatlija u sklopu Programa i pružena finansijska podrška za nabavku tražene opreme i alata za obavljanje zanatske djelatnosti za 22 zanatlija tj. podnijetih zahtjeva u iznosu od 145.317,31 €. Imajući u vidu znatno veću zainteresovanost za apliciranje na Program i učešće zanatlija u istom, i u 2023.godini će kroz Program biti nastavljene aktivnosti finansijske podrške zanatlijama, sa ukupnim opredijeljenim budžetom od 175.000,00€.

Implementacijom Zakona o ostvarivanju prava na finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije, nastojao se unaprijediti socijalni i finansijski status 1.330 bivših zaposlenih radnika iz pomenutih privrednih djelatnosti, koji su uvođenjem stečajnog postupka ostali bez mogućnosti daljeg poslovnog angažovanja, ostvarivanja prava na puni iznos penzija i bez sredstva po osnovu socijalnih programa.

U dijelu politike regionalnog razvoja, posmatrano po geografskim regionima i jedinicama lokalne samouprave, mjereno indeksom razvijenosti, tokom primjene prethodne Strategije regionalnog razvoja smanjen je razvojni gep između najmanje i najviše razvijenih jedinica lokalne samouprave. Međutim, i dalje su evidentne velike razlike u stepenu razvijenosti između tri geografska regiona Crne Gore: Sjevernog sa jedne strane i Središnjeg i Primorskog sa druge. Imajući u vidu navedeno, za naredni petogodišnji period planirana je realizacija strateških i operativnih ciljeva Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2023-2027, koji će za cilj imati prevazilaženje regionalnih razlika, sa fokusom na unapređenje manje razvijenih lokalnih samouprava. Dodatno, za naredni strateški okvir za period 2023-2027. godine, prevashodno je planirano jačanje međuinstitucionalne saradnje kao i interakcije sa lokalnim samoupravama, što će doprinijeti uspješnijoj realizaciji ciljeva koji su definisani na nivou regiona, kao i unapređenje u dijelu praćenja indikatora učinka i indikatora rezultata.

Kontinuirano su se sprovodile aktivnosti podrške lokalnim samoupravama u pripremi Strateških planova razvoja i saradnja sa UNDP kroz projekte podrške. U narednom periodu potrebno je unapređenje komunikacije resornog ministarstva za oblast regionalnog razvoja sa JLS kroz veće uključivanje i ažurnost JLS prilikom planiranja mjera/aktivnosti sa jedne strane i obavezno izvještavanje o realizaciji Strateških planova razvoja na godišnjem nivou.

U toku 2022. godine došlo je do promjene teritorijalne organizacije Crne Gore - formirana je nova jedinica lokalne samouprave Zeta, što je iziskivalo potrebu donošenja Uredbe o dopuni Uredbe o načinu izračunavanja indeksa razvijenosti jedinice lokalne samouprave u novembru 2022. godine. Realizovane su aktivnosti na izmjeni metodologije obračuna indeksa konkurentnosti donijeta je Uredba o izmjeni Uredbe o metodologiji izračunavanja stepena konkurentnosti jedinice lokalne samouprave. Obračun indeksa konkurentnosti na bazi podataka za period 2018-2020. godina je u toku i biće završen u I kvartalu 2023.godine.

U dijelu politike klastera, u narednom periodu je, uz angažovanje ekspertske podrške, potrebno definisati programski okvir za razvoj klastera u Crnoj Gori, prilagodjen potrebama na tržištu.

U toku 2022. godine, nastavljeno je sa monitoringom međunarodnih arbitražnih i parničnog postupka koji su pokrenuti protiv Države, za čije praćenje je Vlada zadužila Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma. Pružena je logistička podrška advokatskim timovima koji zastupaju Državu kako bi se odbrana Crne Gore pripremila i dostavila u definisanim rokovima. Takođe, Vlada Crne Gore je kontinuirano informisana o svim ključnim aktivnostima vezanim za ove postupke što će biti nastavljeno i u toku 2023.godine.

U sklopu integracionih procesa u kontinuitetu su se sprovodile aktivnosti na planu ispunjenja završnih mjerila u predmetnim poglavljima, pripremane informacije i izvještaji za potrebe rada radnih grupa Poglavlja 6 i Poglavlja 20, sastanaka Pododbora za oblast unutrašnjeg tržišta i konkurencije, Pododbora za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama, zatim Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, kao i praćenja obaveza utvrđenih PPCG 2022-2023. i pripreme inputa za izradu PPCG 2023-2024. U 2023.godini će se nastaviti sa intenziviranjem aktivnosti na planu ispunjenja obaveza u pregovaračkim poglavljima i kontinuiranom realizacijom aktivnosti koje adresiraju izazove notirane u Izvještaju EK na nivou pregovaračkih poglavlja koja su koordinirana na nivou Direktorata.

DIREKTORAT ZA UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJU

U Direktoratu za unutrašnje tržište i konkurenciju obavljaju se poslovi koji se odnose na: pripremu tekstova nacрта i predloga zakona, kao i drugih propisa iz oblasti zaštite potrošača; unutrašnje trgovine, zaštite konkurencije, infrastrukture kvaliteta (standardizacije, metrologije, akreditacije, tehničkih zahtjeva za proizvode i ocjenjivanje usaglašenosti proizvoda na tržištu), dragocjenih metala, tržišnog nadzora industrijskih proizvoda, intelektualne svojine (industrijske svojine i autorskog i srodnih prava) i optičkih diskova. Zatim pripremu i praćenje realizacije plana interventnih nabavki u slučaju ozbiljnih poremećaja na tržištu; predlaganje politike zaštite i razvoja konkurencije; politiku infrastrukture kvaliteta i intelektualne svojine, koordinaciju organa nadležnih za sprovođenje prava intelektualne svojine, ispitivanje prijave i ispunjenosti uslova za priznavanje prava industrijske svojine.

Ovaj Direktorat koordinira radom **4 pregovaračka poglavlja** i to: Poglavlje 1 - Slobodno kretanje robe; Poglavlje 7 – Pravo intelektualne svojine; Poglavlje 8 – Konkurencija i Poglavlje 28 – Zaštita potrošača i zdravlja.

AKTIVNOSTI PO PROGRAMU RADA VLADE

TEMATSKI DIO

Realizovane:

- **Informacija o potrebi formiranja robnih rezervi u Crnoj Gori**

Vlada Crne Gore je na sjednici od 24. februara 2022. godine usvojila Informaciju o potrebi formiranja robnih rezervi. Zaključkom Vlade je zaduženo Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma da pripremi detaljan projektni zadatak za izradu Studije o opravdanosti formiranja robnih rezervi u Crnoj Gori i obezbijedi ekspertsku pomoć u izradi Studije u skladu sa Zakonom.

Nerealizovane:

- **Informacija o ispunjenju obaveza vezano za III završno mjerilo za privremeno zatvaranje Poglavlja 1**

Predmetnim Akcionim planom je usvajanje ove Informacije bilo planirano za 2018. godinu, međutim nije planirano preuzimanje regulative 515/2012 koja će biti preuzeta kroz Uredbu o notifikaciji tehničkih propisa u III Q 2023. godine i time će se ispuniti uslovi da se Vlada CG izvijesti o ispunjenju obaveze iz ovog završnog mjerila.

NORMATIVNI DIO

Realizovane:

- **Predlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti**

Vlada Crne Gore je na sjednici od 14. aprila i 13. oktobra 2022. godine razmotrila i utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti koji je usvojen na sjednici Skupštine Crne Gore od 23. decembra 2022. godine. Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode ("Službeni list Crne Gore", br. 053/11 od 11.11.2011, 033/14 od 04.08.2014, 003/23) je stupio na snagu 18. januara 2023 godine. Najvažnija odredba novog Zakona je da je uz saglasnost Evropske komisije u pravni sistem uvedena tzv. Multilateralna klauzula koja omogućava da se bez dodatnih zakonskih prepreka stavljaju na tržište proizvodi koji su na istovjetan način stavljeni na zajedničko tržište EU, zemalja

članica EFTA-e i Republike Turske. Pored uslova za ispunjenje III završnog mjerila u poglavlju 1 ova klauzula omogućava i proizvođačima iz Crne Gore da bez dodatnih prepreka plasiraju svoje proizvode na navedena tržišta u oblastima kojima njihov proizvod pripada, a nijesu uređena EU izvorima prava.

• **Zakon o računanju vremena**

Vlada Crne Gore je na sjednici od 22. decembra 2022. godine razmotrila i utvrdila Predlog zakona o računanju vremena koji je usvojen na sjednici Skupštine Crne Gore. Ovaj Zakon predstavlja usklađivanje sa direktivom 2000/84/EZ od 19. januara 2001. godine o ljetnjem računanju vremena.

• **Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o žigu**

Vlada Crne Gore je na sjednici od 28.07.2022. godine utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o žigu koji je usvojen na sjednici Skupštine Crne Gore od 23. decembra 2022. godine. Ovim zakonom izmijenjena je definicija žiga, jasnije su određena pravila označavanja i klasifikacije roba i usluga za koje se traži zaštita žiga, proširena je lista apsolutnih razloga za odbijanje registracije žiga odnosno poništaj žiga i proširen obim prava koje ima nosilac žiga u dijelu koji se odnosi na robu u tranzitu i pripremne radnje povezane s korišćenjem pakovanja ili drugih sredstava. Takođe, izvršene su određene izmjene u postupku po primjedbama i prigovorima na registraciju žiga pred nadležnim organom, izvršeno usaglašavanje sa odredbama Singapurskog ugovora o žigovnom pravu, izmijenjeni su postupci za poništaj i ukidanje žiga, promijenjen organ pred kojim će voditi navedeni postupci, sa suda na nadležni upravni organ, te detaljnije uređen postupak inspekcijskog nadzora i postupak uništenja privremeno oduzete robe.

• **Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o patentima**

Vlada Crne Gore je na sjednici od 28.07.2022. godine utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o patentima koji je usvojen na sjednici Skupštine Crne Gore od 23. decembra 2022. godine.

Predlogom zakona su uređena izuzeća od pravne zaštite pronalazaka sertifikatom o dodatnoj zaštiti u odnosu na određene radnje za koje je potrebna saglasnost nosioca sertifikata, kao što su proizvodnja proizvoda ili lijeka koji sadrži taj proizvod, radi izvoza u treće države odnosno za bilo koju povezanu radnju koja je neophodna za tu proizvodnju u Evropskoj uniji ili za sam izvoz. Takođe, propisana su i ograničenja predviđenih izuzeća na radnje ili aktivnosti koje se sprovode u svrhu uvoza proizvoda ili lijekova koji sadrže te proizvode u Evropsku uniju isključivo radi prepakovanja, ponovnog izvoza ili skladištenja.

• **Predlog zakona o potvrđivanju Singapurskog ugovora o žigovnom pravu**

Vlada Crne Gore je na sjednici od 28.07.2022. godine utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Singapurskog ugovora o žigovnom pravu koji je usvojen na sjednici Skupštine Crne Gore od 23. decembra 2022. godine.

Osnovne karakteristike Singapurskog ugovora odnose se na pojednostavljivanje i usklađivanje administrativnih postupaka za podnošenje nacionalnih ili međunarodnih prijava za registraciju žigova, prihvatanje prijava za više klasa na način da se jedna prijava može odnositi na više roba ili usluga bez obzira da li one pripadaju jednoj klasi ili se odnose na više klasa Ničanske klasifikacije, pri čemu će takva prijava ishodomati jednom registracijom. Takođe, Singapurski ugovor o žigovnom pravu nudi čitav niz pogodnosti koje zemlje potpisnice navedenog Ugovora ostvaruju njegovim zaključenjem. Između ostalog, podnosioci nacionalnih prijava kao i nosioci žigova ugovornih strana - potpisnica predmetnog ugovora biće upoznati sa formalnim zahtjevima, a kako se žigovni sistemi svih ugovornih strana zasnivaju na istom nizu usklađenih i pojednostavljenih formalnosti, svima će biti lakše da registruju žigove i održavaju registracije u

bilo kojoj od zemalja potpisnica Singapurskog ugovora o žigovnom pravu nego što bi to inače bio slučaj.

Nerealizovane:

- **Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu**

U toku je usaglašavanje sa EK (drugo čitanje).

Ovaj Zakon je usklađen sa Uredbom (EU) 2019/1020 Evropskog Parlamenta i Savjeta od 20. juna 2019. o nadzoru tržišta i usaglašenosti proizvoda i o izmjeni Direktive 2004/42/EZ i uredbi (EZ) br. 765/2008 i (EU) br. 305/2011. Novina je uvođenje tzv. Kancelarije za veze sa inspekcijskim organima EU i sa organima tržišnog nadzora u Crnoj Gori. Takođe se uvodi prikriveni nadzor pri kome državni inspektor može da bez predstavljanja izvrši uzorkovanje proizvoda koji je sumnjiv na bezbjednost.

- **Predlog zakona o potrošačkim kreditima**

U toku je usaglašavanje sa Sekretarijatom za zakonodavstvo i međuresorno usaglašavanje, nakon čega će predlog zakona biti dostavljen EK na mišljenje. U PRV za 2022 godinu rok je pomjeren sa II na IV kvartal ove godine, međutim zbog vrlo kompleksne komunikacije sa Sekretarijatom za zakonodavstvo, očekujemo kašnjenje u definisanju konačne verzije nacrtu Zakona koji će biti dostavljen EK-u.

- **Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o unutrašnjoj trgovini**

Nacrt zakona je prošao Javnu raspravu i biće upućen na međuresorsko usaglašavanje.

- **Predlog zakona o postupcima za naknadu štete zbog povreda konkurencije na tržištu**

Izrađen je nacrt zakona, i slijedi javna rasprava.

- **Predlog zakona o zaštiti potrošača**

U toku je izrada Nacrta zakona.

- **Zakon o izmjenama i dopunama zakona o autorskom i srodnim pravima**

Dobijeno je pozitivno mišljenje Evropske komisije na Predlog ovog zakona 9.01.2023. godine i u toku je izrada tabele o usklađenosti propisa sa pravnom tekovinom Evropske unije i dobijanje mišljenja od strane Ministarstva evropskih poslova istu, nakon čega će biti upućen Vladi CG na razmatranje i usvajanje.

Ostale realizovane aktivnosti izvan Programa rada Vlade

Vlada Crne Gore je, na sjednici od 18. marta 2022. godine, razmotrila i utvrdila Zakon o privremenim mjerama za ograničavanje cijena proizvoda od posebnog značaja za život i zdravlje ljudi koji je usvojen na sjednici Skupštine Crne Gore od 28. aprila 2022. godine.

Vlada Crne Gore je, na sjednici od 23. juna 2022. godine, donijela Odluku o preivremenim mjerama za ograničavanje cijena proizvoda od posebnog značaja za život i zdravlje ljudi i listi proizvoda. ("Sl. list CG", br. 86/22)

Vlada Crne Gore je, na sjednici od 18. jula 2022. godine, donijela Odluku o metodologiji za određivanje visine i vrijednosti koeficijenta za kriterijume prema kojima se određuju nagrade i

naknade troškova za rad i nagrade za vođenje Odbora za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova. ("Sl. list CG", br. 68/22, 69/22, 90/22 i 114/22).

EVROPSKE INTEGRACIJE

Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG) za period 2021-2023, u 2022. godini

Pregovaračko poglavlje 1 – SLOBODA KRETANJA ROBE

U oblasti pregovaračkog poglavlja 1 u izvještajnom periodu je rađeno na usklađivanju horizontalnog zakonodavstva pa je u 2022 godini na snagu stupio Zakon o standardizaciji i Zakon o potvrđivanju konvencije o osnivanju međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju, Vlada je utvrdila a Skupština Crne Gore usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti i Vlada je utvrdila Zakon o računanju vremena i prosljedila Skupštini Crne Gore.

„Podstičemo Crnu Goru da nastavi sa usklađivanjem sa pravnim tekovinama EU u skladu sa svojim akcionim planom, posebno horizontalnim zakonodavstvom o tehničkim zahtjevima, ocjeni usaglašenosti i tržišnom nadzoru proizvoda. Naglašavamo potrebu da se osigura da su dovoljni ljudski i finansijski resursi dodijeljeni tijelima za nadzor tržišta, standardizaciju i akreditaciju.

Naglašavamo potrebu da se obezbijedi implementacija i primjena crnogorskog zakonodavstva o upravljanju hemikalijama koje je usklađeno sa akquis-em EU.“

Pregovaračko poglavlje 8 – KONKURENCIJA

Stanje u pregovaračkom Poglavlju 8 je znatno napredovalo u izvještajnom periodu a koje je rezultiralo i ocjenom EC:

„Potvrđen je dobar nivo usklađenosti Crne Gore sa pravnim tekovinama EU o antimonopolskom pravu i spajanjima. Napominjemo da je u aprilu 2022. godine imenovan novi Savet antimonopolskog tela (Agencija za zaštitu konkurencije – APC). APC treba u potpunosti da iskoristi svoja ovlašćenja za sprovođenje. Kapacitet sudova za rešavanje složenih slučajeva konkurencije ostaje da se značajno ojača.

Pozdravljamo to što je APC nastavio da jača svoju ulogu nezavisnog organa državne pomoći u oblasti državne pomoći. Podvlačimo da sve relevantne institucije treba da doprinesu nezavisnom i funkcionalnom sistemu kontrole državne pomoći, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Ovo je od suštinskog značaja za napredak Crne Gore na putu ka Evropskoj uniji. Imajte na umu da podizanje svesti APC-a počinje da daje rezultate. Napominjemo da je APC u izveštajnom periodu objavio značajno povećan broj odluka i mišljenja. Napominjemo da se povraćaj nezakonite državne pomoći isplaćene Montenegro Airlines-u u periodu 2018-2020. godine u iznosu većem od 56 miliona eura vodi u kontekstu stečajnog postupka nad aviokompanijom. Posljednja, šesta izmjena Privremenog okvira za mjere državne pomoći za podršku privredi u pandemiji COVID-19 usvojena je u februaru 2022. godine, dokumentujući crnogorsko zakonodavno usklađivanje sa pravnim tekovinama EU. Poboljšava se sadržaj i kvalitet podataka registara državne pomoći. Naglasite da kapacitet sprovođenja treba da se poveća. APC u proteklom periodu nije popunio nova radna mesta, dok je za naredni period planirano povećanje broja zaposlenih za pet. Trebalo bi da nastavi da prati primenu pravila o državnoj pomoći u velikim projektima koji se preduzimaju u saradnji sa trećim zemljama i da donosi obavezujuće odluke. Pozdravljamo bilateralnu saradnju organa za konkurenciju i državnu pomoć, uključujući Nemačku, Slovačku i Energetska zajednicu.“

Pregovaračko poglavlje 7 – PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

Sa Evropskom komisijom je obavljena intenzivna komunikacija povodom zakonodavnih aktivnosti usmjerenih na usklađivanje sa pravom Evropske unije u oblasti patenata, žigova i autorskog i srodnih prava, kao i cilju dobijanja mišljenja Evropske komisije na tekst Nacrta strategije

intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026. Redovno je izvještavano o postignutom napretku u navedenom pregovaračkom poglavlju, pripremljen je prilog za sastanak Poodbora za unutrašnje tržište i konkurenciju, učestvovalo je na navedenom sastanku u Briselu, a pripremljeni su i odgovori na pitanja koje je Evropska komisija dostavila Crnoj Gori prije i nakon održavanja tog sastanka. Takođe, koordinirano je radom Radne grupe za vođenje pregovora sa Evropskom unijom u pregovaračkom poglavlju 7 – Pravo intelektualne svojine, a Evropskoj komisiji su dostavljani Statistički izvještaji o sprovođenju prava intelektualne svojine u Crnoj Gori na kvartalnom, polugodišnjem i godišnjem nivou.

Pregovaračko poglavlje 28 – ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA

Strategijski okvir

U skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača, Vlada je na sjednici od 29. XII 2021. donijela trogodišnji Nacionalni program zaštite potrošača 2022-2024, sa godišnjim Akcionim planom za realizaciju programa (za 2022.).

U toku je rad na izradi Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenja Nacionalnog programa zaštite potrošača (2022-2024), za 2022. godinu kao i Predloga Akcionog plana za sprovođenje Nacionalnog programa zaštite potrošača (22-24), za 2023. godinu.

Zakonodavni okvir

Crna Gora u skladu sa razvojem potrošačkog akcija, pripremila i sljedeće zakone:

- Zakon o potrošačkim kreditima kojim će se, pored već preuzete Direktive 2008/48/EZ o potrošačkim kreditima, prenijeti i Direktiva 2014/17 o stambenim kreditima. Nacrt zakona je u decembru 2021. godine dat na javnu raspravu i u toku je proces usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo nakon čega će biti poslat Evropskoj komisiji na mišljenje. Utvrđivanje Predloga zakona planirano je do kraja IV kvartala 2023. godine;

Pored navedenog, za 2023. planirano je i donošenje:

- Zakona o zaštiti potrošača sa ciljem prenošenja tri direktive (2019/770, 2019/771, 2019/2161) koje propisuju nova pravila za trgovinu u digitalnom svijetu, usljed značajnog porasta korišćenja ovih servisa izazvanog pandemijom Covid-19, čime će nacionalno zakonodavstvo u ovoj oblasti biti potpuno usklađeno i sa najrecentnijom EU tekovinom. Radionica u saradnji sa Ekspertskom misijom TAIEX, na temu usklađivanja crnogorskog potrošačkog zakonodavstva sa pomenute tri (3) Direktive, je održana u periodu od 5. do 9. septembra 2022. godine, u Podgorici. U toku je rad na izradi Nacrta zakona koji će biti objavljen na Javnu raspravu do kraja IV kvartala 2023. godine;
- Zakona o kolektivnim tužbama, sa ciljem prenošenja Direktive 2020/1828 o reprezentativnim tužbama za zaštitu kolektivnih interesa potrošača. Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u saradnju sa Ekspertskom misijom TAIEX, u periodu od 12. do 16. XII 2022. godine, u Podgorici, organizovalo radionicu na temu zaštite kolektivnih interesa potrošača i reprezentativnim tužbama. U toku je rad na izradi Nacrta zakona o kolektivnim tužbama za zaštitu potrošača, a objavljivanje na Javnu raspravu je planirano do kraja I kvartala 2023. godine.

Sprovođenje zakonodavstva (jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta)

Vlada je donijela Odluku o osnivanju Savjeta za zaštitu potrošača ("Službeni list Crne Gore", br. 28/22 i 98/22) i donijela Rješenje o imenovanju članova Savjeta za zaštitu potrošača ("Službeni list Crne Gore", br. 113/22) dok je dana 9. XII 2022. godine održana I redovna sjednica Savjeta. Posjeta ekspertske misije (peer review) za privremeno zatvaranje PP 28 (dio zaštita potrošača) je, u skladu sa Operativnim zaključcima za privremeno zatvaranje PP 28 iz februara 2020 (veza Video konferencija od 5. decembra 2019), nakon više odlaganja usled pandemije COVID-19, konačno realizovana u periodu 26 – 29. IX 2022.

U skladu sa utvrđenom Agendom, ekspertski tim EU je bio u prilici da ocjeni ispunjenost mjerila 1 iz PP 28, sa fokusom na administrativne kapacitete Crne Gore i spremnost za sprovođenje pravne tekovine u oblasti ekonomskih interesa potrošača i bezbjednosti proizvoda. Ovom prilikom, eksperti su bili i prilici da posjete UIP i druge ključne članove Mreže nadležnih organa i prikupe informacije o kadrovskoj osposobljenosti, ostvarenim rezultatima u sprovođenju potrošačkog zakonodavstva, kao i provjere praktičan rad na terenu u oblasti bezbjednosti proizvoda i nadzora tržišta. Takođe, eksperti su izvršili uvid u rad i kapacitete Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, kao i sprovođenje zakonodavstva od strane Odbora za vansudsku zaštitu potrošača i krovne potrošačke nevladine organizacije (CEZAP), uključujući njihove aktivnosti na podizanju svijesti i edukaciji potrošača.

Izveštaj eksperata o spremnosti Crne Gore za privremeno zatvaranje PP 28 se očekuje do kraja II kvartala 2023. godine.

MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

Međunarodna saradnja u oblasti intelektualne svojine

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma (MERT) sprovodi redovnu saradnju sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO), Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO) i Evropskom patentnom organizacijom (EPO).

I Saradnja sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO)

Saradnja sa WIPO-om sprovedena je kroz učešće osoblja MERT-a zaduženog za poslove intelektualne svojine na webinarima, seminarima, stručnim sastancima sa Sektorom za razvijene i države u tranziciji (TDC), Sektorom za autorsko i srodna prava i dr.. Najznačajnija aktivnost bila je priprema Nacrta strategije intelektualne svojine za period 2023 – 2026.

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

1. U vezi sa Strategijom intelektualne svojine za period 2023 – 2026, domaća Radna grupa, na osnovu *Izveštaja sa preporukama i okvirnim Nacrtom strategije* koji su izradili eksperti WIPO-a, sačinila je *Nacrt strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023 – 2025, sa pratećim Akcionim planom*.
2. U toku prva tri (3) mjeseca 2022. godine, MERT i WIPO usaglasili su sadržinu *Plana rada za 2022. godinu*. Realizacija Plana počela je održavanjem video sastanka predstavnika MERT-a sa službenicima WIPO-a iz Sektora za autorsko i srodna prava, tokom koga su razgovarali o podršci iz oblasti autorskog i srodnih prava koja je MERT-u potrebna u svrhu izrade izmjena i dopuna Zakona o autorskom i srodnim pravima. Sastanak je održan 15.03.2022. godine.
3. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na 28. sesiji WIPO komiteta o razvoju i intelektualnoj svojini, koji je održanoj u Ženevi, Švajcarska, 16-20.05.2022. godine.
4. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na 43. sesiji WIPO međuvladinog komiteta o intelektualnoj svojini i genetskim resursima, tradicionalnom znanju i folkloru, koji je održanoj u Ženevi, Švajcarska, 30.05.-03.06.2022. godine.
5. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na *Webinaru o infrastrukturi autorskog prava*, koji je održan 25.05.2022.godine.
6. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na webinaru *Poštovanje za webinare na temu intelektualne svojine: uvod u online pirateriju*, koji je održan 25.05.2022. godine.
7. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na *63. seriji sastanaka Skupština država članica WIPO-a*, održanoj u Ženevi, Švajcarska, 14-22.07.2022. godine.
8. Jedan (1) predstavnik MERT-a pohađao je kurs *Menadžment u oblasti intelektualne svojine*, koji su zajedno organizovali WIPO i Zavod za intelektualnu svojinu Južne Koreje (KIPO), a koji je održan 01.06. – 25.07.2022. godine.

9. Jedan (1) predstavnik MERT-a pohađao je kurs *Promovisanje pristupa medicinskim tehnologijama i inovacijama*, koji su zajednički organizovali WIPO, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) i Svjetska trgovinska organizacija (WTO), a koji je održan 03.10 – 14.11.2022. godine.
10. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na *Regionalnom seminaru o patentibilnosti kompjuterski izumljenih pronalazaka*, koji je održan u online formatu, 08.12.2022. godine.
11. Tri (3) predstavnika MERT-a učestvovala su na sastanku sa predstavnicima WIPO Sektora za razvijene i države u tranziciji (TDC), tokom koga je predstavljena ideja za projekat *WIPO Program za preduzetnice iz lokalnih zajednica koje izrađuju tradicionalne tekstilne proizvode*, koji je održan u online formatu, 22.12.2022. godine. Predstavnici MERT-a izrazili su spremnost za učešće u ovom projektu.

II Saradnja sa Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO)

Saradnja sa Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO) sprovedena je kroz učešće osoblja MERT-a na koordinacionim sastancima o saradnji, žigovima i dizajnama, kao i kroz učešće u projektima konvergencije praksi (CP4 i CP9). Pored toga, usaglašen je i potpisan *Ugovor o licenci u vezi sa proširenjem alata CESTO, Front-office i paketa web servisa za robe i usluge*.

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

1. *Ugovor o licenci u vezi sa proširenjem alata CESTO, Front-office i paketa web servisa za robe i usluge* potpisan je putem razmjene dokumenata, u Alikanteu, Španija, 15.02.2022. godine i Podgorici, 22.02.2022. godine. Ovaj ugovor obezbjeđuje mogućnost za instaliranje savremenih alata u MERT-u kojima se olakšava rad zaposlenih koji rade na predmetima žigova i dizajna, stvara preduslov za elektronsko podnošenje prijava žigova i dizajna i otvara mogućnost integracije sa drugim srodnim sistemima.
2. Predstavnici MERT-a učestvovali su u projektu konvergencije praksi *CP4 – Zajednička praksa u obimu zaštite crno bijelih znakova*. Obavještenje o implementaciji projekta CP4 objavljeno je na sajtu MERT-a 09.03.2022. godine, zajedno sa Dokumentom o praksi.
3. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na 18. Koordinacionom sastanku o saradnji, koji je održan u Alikanteu, Španija, 21.03.2022. godine.
4. Jedan predstavnik MERT-a učestvovao je na 27. Koordinacionom sastanku o žigovima, koji je održan u Alikanteu, Španija, 22.03.2022. godine.
5. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na 19. Koordinacionom sastanku o saradnji, koji je održan u Alikanteu, Španija, 18.10.2022. godine.
6. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 28. Koordinacionom sastanku o žigovima, koji je održan u Alikanteu, Španija, 19.10.2022. godine.
7. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 21. Koordinacionom sastanku o dizajnama, koji je održan u Alikanteu, Španija, 20.10.2022. godine.
8. Predstavnici MERT-a učestvovali su u projektu konvergencije praksi *CP9 - Zajednička praksa u razlikovnosti tro-dimenzionalnih žigova koji sadrže verbalne i / ili figurativne elemente kada oblik nije distinktivan*. Obavještenje o implementaciji projekta CP9 objavljeno je na sajtu MERT-a 02.12.2022. godine, zajedno sa Dokumentom o praksi.
9. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na Tehničkoj radionici o nacrtu odluke o CEFTA zajedničkom komitetu za trgovinske aspekte prava intelektualne svojine, koja je u saradnji sa EUIPO-om održana 7. i 8. decembra 2022. godine u Briselu, Belgija.
10. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na *Sastanku za kontakt osobe mreže EPO i EUIPO Akademija*, u zajedničkoj organizaciji EPO-a i EUIPO-a, koji je održan u online formatu, 08-09.12.2022. godine.

III Saradnja sa Evropskim zavodom za patente (EPO)

U okviru saradnje sa Evropskom patentnom organizacijom (EPO), ostvaren je značajan uspjeh. Crna Gora je pristupila Konvenciji o evropskom patentu (EPC). Crna Gora je postala država članica Evropske patentne organizacije, 1. oktobra 2022. godine, što je donijelo dodatne benefite za pronalazače. Takođe, od dana stupanja u članstvo Evropske patentne organizacije, Delegacija Crne Gore, u svojstvu države članice, učestvuje na sastancima Administrativnog odbora, vrhovnog tijela Evropske patentne organizacije, kao i na sastancima Komiteta EPO-a: Komiteta za budžet i finansije (BFC), Komiteta za patentno pravo (PLC) i Komiteta za tehničku i operativnu podršku (TOSC). Pored toga, osoblje MERT-a učestvovalo je u projektima konvergencije praksi, na webinarima, seminarima, kao i sastancima u okviru projekta PATLIB 2.0.

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

1. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na 9. virtuelnom sastanku projekta PATLIB 2.0 – *Oblikujmo budućnost zajedno*, koji je održan 25.01.2022. godine.
2. Šest (6) predstavnika MERT-a, na čelu sa generalnom direktoricom Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju, učestvovalo je na sastanku sa predstavnicima EPO-a, na čelu sa direktoricom Sektora za evropsku saradnju, na temu *Koraci koji slijede nakon ratifikacije Konvencije o evropskom patentu*, tokom koga su dogovoreni koraci, odnosno konkretne obaveze MERT-a i EPO-a nakon ratifikacije Konvencije. Sstanak je održan u online formatu, 04.02.2022. godine.
3. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 54. e-sastanku Komiteta za patentno pravo, koji je održan 15.02.2022. godine.
4. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na 10. virtuelnom sastanku projekta PATLIB 2.0 – *Oblikujmo budućnost zajedno*, koji je održan 08.03.2022. godine.
5. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na godišnjoj virtuelnoj *Konferenciji tehnološke patentne mreže*, koja je održana 09-10.03.2022. godine.
6. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 170. e-sastanku Administrativnog odbora, koji je održan 22.03.2022. godine.
7. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 91. e-sastanku TOSC Komiteta, koji je održan 06-07.04.2022. godine.
8. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 55. e-sastanku Komiteta za patentno pravo, koji je održan 12.05.2022. godine.
9. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na online sastancima *Od laboratorije do tržišta – uspješna putovanja tehnološkog transfera*, koji su održani 19.05.2022. i 07.06.2022. i 12.07.2022. godine.
10. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 128. e-sastanku Komiteta za budžet i finansije, koji je održan 24.05.2022. godine.
11. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na seminaru *INPADOC klasifikacija: koncept i primjeri*, koji je održan u online formatu, 24.05.2022. godine.
12. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na seriji seminara *Pametna poljoprivreda: Patentiranje u pametnoj poljoprivredi*, koji su održani u online formatu, 09.06.2022., 15.06.2022. i 30.06.2022. godine.
13. Jedan (1) predstavnik MERT-a učestvovao je na 171. sastanku Administrativnog odbora, koji je održan u hibridnom formatu, 29-30.06.2022. godine.
14. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 172. sastanku Administrativnog odbora, koji je održan u Minhenu, Njemačka, 13.10.2022. godine.

Dvočlana Delegacija Crne Gore po prvi put je učestvovala u svojstvu države članice EPO-a. Tokom ovog sastanka upriličena je ceremonija prijema Crne Gore u članstvo Evropske patentne organizacije, koja se sastojala od svečane večere uz prisustvo 110 zvanica iz EPO-a i

eminentnih evropskih organizacija, kao i podizanja crnogorske zastave ispred glavnog sjedišta EPO-a u Minhenu.

15. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 129. sastanku Komiteta za budžet i finansije, online, koji je održan 26-27.10.2022. godine.
16. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 92. sastanku TOSC Komiteta, koji je održan u Minhenu, 08-09.11.2022. godine.
17. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 56. sastanku Komiteta za patentno pravo, koji je održan u Minhenu, 16.11.2022. godine.
18. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 130. sastanku Komiteta za budžet i finansije koji je održan u Minhenu, 13.12.2022. godine.
19. Dva (2) predstavnika MERT-a učestvovala su na 173. sastanku Administrativnog odbora, koji je održan u Minhenu, 13-14.12.2022. godine.

OCJENA STANJA I PREDLOG MJERA

U oblasti poglavlja 1 – Sloboda kretanja roba koje koordinira Direkcija za infrastrukturu kvaliteta je stanje zadovoljavajuće i u narednom periodu se može krenuti ka privremenom zatvaranju poglavlja. Da bi se ovaj cilj ostvario potrebno je da se zaposli još najmanje 5 osoba i to službenik koji bi obavio poslove kontakt tačke za proizvode, službenik zadužen za obaveze prema CEFTA i WTO/TBT, službenik zadužen za standardizaciju, ocjenjivanje usaglašenosti i metrologiju.

Kada je u pitanju zakonodavni okvir, propisi iz oblasti poglavlja 7, pravo intelektualne svojine, su u veoma visokom obimu usklađeni sa propisima Evropske unije, a u toku su i aktivnosti na dodatnom usklađivanju u oblasti autorskog i srodnih prava. S tim u vezi, potrebno je kontinuirano pratiti aktivnosti Evropske unije na polju legislative i blagovremeno preduzimati odgovarajuće aktivnosti po tom pitanju. Potrebno je jačanje administrativnih kapaciteta, kao i dodatno jačanje saradnje i koordinacije između organa nadležnih za sprovođenje i registraciju prava intelektualne svojine, kako i jačanje saradnje sa nosiocima prava. Poseban akcenat treba da bude usmjeren na postizanje dodatnog napretka u ostvarivanju stvarnih i mjerljivih rezultata kod sprovođenja prava intelektualne svojine, koji će se ogledati, između ostalog, i u povećanju broja postupaka koji se sprovode pred nadležnim organima.

Što se tiče Poglavlja 8 – konkurencija, neophodno je inicirati projekte obuke za sudije koje učestvuju u postupcima konkurencije i kontrole državne pomoći kao i za osoblje Agencije za zaštitu konkurencije. Takođe, neophodno je da se zaposli najmanje jedan službenik pravne struke za poslove konkurencije i dodjele državne pomoći iz Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma.

U dijelu pregovaračkog poglavlja 28 potrebno je nastaviti rad na usklađivanju propisa sa pravnom tekovinom Evropske unije i raditi na daljem jačanju administrativnih kapaciteta radi bolje primjene potrošačkog zakonodavstva.

Drugostepeni upravni postupci

Krajem 2022. godine podnijeta je jedna žalba iz oblasti intelektualne svojine protiv rješenja Uprave za inspeksijske poslove, o kojoj će biti odlučeno u 2023. godini.

Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine

Tokom 2022. godine održane su tri sjednice Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine na kojima su razmatrani godišnji, polugodišnji i kvartalni izvještaji o sprovođenju prava intelektualne svojine u Crnoj Gori, te razmatrana i druga pitanja od značaja za oblast intelektualne svojine i saradnju između nadležnih organa.

Direkcija za zaštitu potrošača

U 2022. godini ukupno je prispjelo **16** predmeta.

- Na rješenja Tržišne inspekcije podneseno je 13 žalbi; 6 PONISTENO A 7 ODBIJENIH

- Na rješenja Zdravstveno sanitarne inspekcije podnijete su 2 žalbe; PONISTENE
- Na rješenje donijeto od strane Glavnog inspektora za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i usluge informacionog društva podnijeta je 1 žalba. ODBIJENA

Od 13 žalbi podnijetih na rješenja Tržišne inspekcije:

- U 6 predmeta rješenja su poništena i vraćena na ponovni postupak
- U 7 predmeta žalba je odbijena.

2 žalbe podnijete na rješenja Zdravstveno sanitarne inspekcije su poništene.

1 žalba podnijeta na rješenje donijeto od strane Glavnog inspektora za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i usluge informacionog društva je odbijena.

U toku je upravni spor u tri predmeta.

IZVJEŠTAJ O RADU DIREKCIJE ZA INTELEKTUALNU SVOJINU ZA 2022. GODINU

I UVOD

U izvještajnoj godini, Direkcija za intelektualnu svojinu (u daljem tekstu: Direkcija), u okviru propisanih nadležnosti, prvenstveno je obavljala poslove koji se odnose na ostvarivanje redovne nadležnosti na priznanju i registraciji prava industrijske svojine (patent, žig, industrijski dizajn), u skladu sa ratifikovanim međunarodnim ugovorima, koji obavezuju Crnu Goru, kao i nacionalnim zakonodavnim okvirom, kao i promet i održavanje prava industrijske svojine, kao i poslove koji se odnose prijem u depozit i evidenciju autorskih djela i predmeta nad kojima postoje srodna prava i izdavanje dozvola i nadzor nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.

U Direkciji je zaposleno 17 službenika, od čega je jedan službenik upućen na rad u Zavod za intelektualnu svojinu Evropske Unije (EUIPO), Alikante, Španija i njegova prava i obaveze iz rada i po osnovu rada miruju.

II NADLEŽNOST

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, u okviru Direkcije obrazovana su tri odsjeka i njihov djelokrug rada, i to:

1. Odsjek za patente i topografije poluprovodnika;
2. Odsjek za žig, industrijski dizajn i oznake geografskog porijekla;
3. Odsjek za autorsko i srodna prava.

1. Odsjek za patente i topografije poluprovodnika

U Odsjeku su se obavljali poslovi koji se odnose na vođenje upravnog postupka po zahtjevima za priznanje patenta, zahtjevima za upis prenosa prava na patent, zahtjevima za upis promjene imena i adrese nosioca patenta, zahtjevima za upis licence, itd, pri čemu se izdaju različite vrste upravnih akata u skladu sa Zakonom o patentima i Zakonom o upravnom postupku, sprovođenje međunarodnih ugovora iz oblasti zaštite pronalazaka, klasifikovanje prijave za zaštitu pronalazaka po Međunarodnoj klasifikaciji patenata (MKP), pripremanje za objavu prijave za priznanje patenata i priznatih patenata. U nadležnosti je i vođenje upravnog postupka po zahtjevima za upis proširenog evropskog patenta u Registar patenata u kojima je dezinirana/naznačena Crna Gora u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i potvrđenim Sporazumom između Vlade Crne Gore i Evropske patentne organizacije o proširenju evropskih

patenata (Sporazumom o proširenju), pripremanje podataka za objavu podataka iz proširenih evropskih patenata upisanih u Registar patenata. Odsjek u svojoj nadležnosti ima vođenje Registra prijave i Registra patenata, u koji se unose podaci iz zahtjeva za priznanje patenta i svi dijelovi prijave patenata (opis, patentni zahtjevi, slike - nacrti, aptrakt), svi zahtjevi vezano za promjene, kao i upravni akti koji su donijeti u upravnom postupku. Odsjek je, takođe, svakodnevno vršio komunikaciju sa podnosiocima zahtjeva, nosiocima prava i korisnicima zaštićenih prava, pripremao statističke izvještaje, kao i obavljao druge poslove iz djelokruga Odsjeka.

Rad Odsjeka ogleda se, između ostalog, i u sljedećim osnovnim podacima:

- U 2022. godini je upisano u Registar patenata 426 patenata, od kojih je 5 priznato po nacionalnom postupku, a 421 patent je upisan u Registar na osnovu Sporazuma između Vlade Crne Gore i Evropske patentne organizacije o proširenju evropskih patenata.

- Broj evropskih prijava za koje je plaćena taksa za proširenje na Crnu Goru u 2022. godini, po mjesecima:

mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI i XII	ukupno
broj	190	157	210	131	164	167	164	129	176	188	330	2006

2. Odsjek za žig, industrijski dizajn i oznake geografskog porijekla

Odsjek je u izvještajnom periodu obavljao poslove iz svoje nadležnosti, a to je: vođenje upravnog postupka za nacionalnu i međunarodnu registraciju žiga, industrijskog dizajna, kao i postupanje po zahtjevima za održavanje navedenih prava.

Pored toga, ispitivači Odsjeka su kontinuirano pratili relevantne presude Evropskog suda pravde, Zajedničke komunikacije EUIPO vezano za žigovno pravo, kao i Zajedničke komunikacije u pogledu grafičkog prikaza dizajna.

U oblasti geografskih oznaka službenici Odsjeka pružaju stručne informacija zainteresovanim licima o načinu zaštite geografske oznake u Crnoj Gori, ali Odsjek nije do sada imao ni jednu prijavu za registraciju geografske oznake.

3. Odsjek za autorsko i srodna prava

U ovom Odsjeku, na području autorskog i srodnih prava, između ostalog, vršeni su poslovi utvrđivanje privremene tarife; nadzora nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava; prijem u depozit i evidenciju autorskih djela i predmeta nad kojima postoje srodna prava; poslovi koordiniranja aktivnosti Radne grupa za izradu analiza tarifa, odnosno naknada za pojedine oblike korišćenja autorskog djela i predmeta srodnih prava; zatim na zahtjev stranaka izadata su mišljenja, objašnjenja, urađene analize, donešeni predlozi itd.; učestvovanja na seminarima, obukama, sastancima i sl.

U izvještajnom periodu utvrđena je Privremena tarifa naknade koju naplaćuje NU Organizacija fotografskih autora-OFA po osnovu kablovske retransmisije djela sa repertoara organizacije, broj 626-2604/2022-2 od 15.12.2022. godine.

U oblasti vršenja nadzora nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava kontinuirano su preduzimate sljedeće intenzivne aktivnosti:

- Vršena je kontrola rada kolektivnih organizacija pregledom i analizom dostavljene dokumentacije (opštih akata, izvještaja, odluka, sporazuma, materijala sa sjednica skupštine, upravnog i nadzornog odbora itd) i u tom dijelu, nijesu utvrđene nepravilnosti.

- Na osnovu predhodno podnijetog zahtjeva grupe privrednika, čija je djelatnost fotokopiranje, a koji su pokrenuli postupak i pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore- Ombudsman, podnošenjem pritužbe na rad Organizacije za zaštitu reprografskih prava - (u daljem tekstu: ORPCG), nastavljena je kontrola rada ove Organizacije. Ministarstvo je, uvidom u dokumentaciju sprovedo kontrolu nad radom ove Organizacije. Nakon toga, postupajući po zahtjevu Ombudsmana, a osnovu člana 35 stav 2 Zakona o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG", br. 42/11, 32/14 i 21/17), Ministarstvo je dostavilo detaljno izjašnjenje na navode iz pritužbi, broj 012-328/21-11013/2 od 11.01.2022. godine. Ombudsman je na osnovu uvida u kompletne spise predmeta, aktom broj 957/21 od 11.04.2022. godine dao mišljenje i preporuke za ORPCG, kojim je konstatovano da su navodi podnosioca pritužbe, koji se odnose na nezakonizost poslovanja i obavljanja djelatnosti, neosnovani. Preporuke ORPCG-u koje je Ombudsman dao su u stvari nepravilnosti, koje je ovo Ministarstvo utvrdilo još u septembru 2021. godine, donijelo Rješenje o otklanjanju nepravilnosti, broj 626-3263/2021-2 od 15.09.2021. godine, po kojem je ORPCG postupila i ispravila utvrđene nepravilnosti.

- Vršena je kontrola rada Organizacije za zaštitu prava autora muzike Crne Gore PAM CG (u daljem tekstu: PAM) u odnosu na inicijativu podnešenu od strane „Hotels Group Montenegro Stars“ (broj 626-420/2022-1 od 28.01.2022. godine). U cilju sprovođenja kontrole, aktom broj, 626-584/2022-2 od 24.02.2022. godine od PAMA-a je zatraženo dostavljanje izjašnjenja i fotokopija određenih akata, što je PAM i uradio aktom broj 626-113/2022-1 od 11.03.2022. godine. Na osnovu uvida u kompletne spise, korisniku „Hotels Group Montenegro Stars“ je dostavljena detaljna analiza i obrazloženje (akt broj 626-1740/2022-2 od 26.12.2022. godine) u odnosu na navode iz podnešenja inicijative uz upućivanje na određene pravne subjekte, koje u konkretnom slučaju mogu biti od pomoći ovom korisniku.

- Postupak kontrole rada kolektivnih organizacija odvijao se i u dijelu održavanja sjednica Skupštine organizacija. Predstavnici ovog Odsjeka su prisustvovali sjednicama skupština NU Organizacije fotografskih autora-OFA, Organizacije za zaštitu prava autora muzike Crne Gore PAM CG i NVU "Interpretatori Crne Gore – IN CG".

U 2022 godini je deponovano 19 autorskih djela.

Radna grupa za izradu analiza tarifa, odnosno naknada za pojedine oblike korišćenja autorskog djela i predmeta srodnih prava, koju je Ministarstvo formiralo u avgustu 2021. godine, nastavila je sa radom i u izvještajnom periodu održala dvije sjednice. Uz podršku Sekretarijata Savjeta za konkurentnost, angažovan je ekspert, prof. dr Slobodan Marković, koji je sačinio studiju „Tarife naknada organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava - teorijske i ekonomske osnove, uporedna analiza, preporuke za Crnu Goru“ i prezentovao na jednoj od sjednica. Radna grupa je završila sa aktivnostima. Članovi Radne grupe su iskazali zadovoljstvo organizovanjem i radom na sjednicama, stavljajući pozitivan akcenat na sačinjenu Studiju, ističući da se nadaju da će, u skorije vrijeme doći do rezultata u vidu otpočinjanja pregovora i napretka u oblasti zaključivanja zajedničkih sporazuma o tarifama.

Odsjek je u kontinuitetu, raznim subjektima davao mišljenja, objašnjenja, analize, predloge itd. iz oblasti autorskog i srodnih prava, sa ciljem unaprjeđenja funkcionisanja cjelokupne oblasti i unaprjeđenja i podizanja svijesti javnosti o značaju autorskog i srodnih prava.

III INFORMACIONE USLUGE I REGISTRI

Na području informacionih usluga i registara obavljani su poslovi koji se odnose na: praćenje, predlaganje i uvođenje novih tehničkih rješenja, a posebno onih koja se odnose na softverska rješenja za Registre prijava i priznatih prava za patente, žigove i industrijske dizajne, iniciranje

poboljšanja pomenutih rješenja u kontekstu crnogorskih potreba i posebnosti, kao i međunarodnih trendova, što je podrazumijevalo i pripremu za integraciju u najvažnije IT alate iz oblasti industrijske svojine.

U okviru saradnje sa EUIPO-om u martu 2022. godine implementiran je CP4 projekat, koji se odnosi na Zajedničku praksu vezanu za zaštitu crno-bijelih znakova, a u decembru 2022. godine CP9 projekat, koji se odnosi na distinktivnost trodimenzionalnih žigova (žigova kao oblika) koji sadrže verbalne i-ili figurativne elemente kada oblik sam po sebi nema distinktivna obilježja. Takođe, započeta je implementacija Front Office alata, a u maju 2022. godine i nadogradnja DesignClass-a, koji se odnosi na prevod statičkih oznaka (UL prevod) na crnogorski jezik.

U odnosu na saradnju sa WIPO-om, od 14. Aprila 2022. godine, u bazi Global Brand Database dostupni su podaci za preko 17000 registrovanih žigova ili prijava žigova koji su u postupku registracije u Crnoj Gori. Navedena baza trenutno sadrži kolekciju iz 71 zavoda, uglavnom nacionalnih, ali i žigova za koje je tražena registracija za zemlje Evropske unije (EUIPO), međunarodno registrovanih žigova preko Madridskog sistema i oznaka geografskog porijekla preko Lisabonskog sistema u WIPO-u, kao i kolekciju registrovanih imena INN Svjetske zdravstvene organizacije.

IV SLUŽBENO GLASILO “CRNOGORSKI GLASNIK INTELEKTUALNE SVOJINE”

Ovo Ministarstvo je u obavezi da, u skladu sa članom 12 Pariske konvencije, obavještava javnost o podnijetim prijavama, priznatim pravima i prometu prava industrijske svojine. U Glasniku se objavljuju sve relevantnim zakonima i pravilnicima propisane informacije iz postupka dodjele prava industrijskog vlasništva, informacije o dodijeljenim pravima te o kasnijim promjenama u vezi s tim pravima, kao i ostale službene informacije.

U izvještajnoj godini izdata su tri službena glasnika intelektualne svojine u elektronskoj formi, na web stranici <http://www.ziscq.me/e-usluge/crnogorski-glasnik-intelektualne-svoijine>, i to: 41/2022, 42/2022 i 43/2022.

Napominjemo da, zbog hakerskog napada na IT infrastrukturu Vlade Crne Gore, Službeni glasnik intelektualne svojine broj 43/2022, koji je objavljen 20. jula 2022. godine, nije bio dostupan od 22. avgusta 2022. godine, kao i da službeni glasnik intelektualne svojine broj 44/2022 nije objavljen, ali su pripremljeni podaci za objavu.

V IZRADA STRATEGIJE INTELEKTUALNE SVOJINE ZA PERIOD 2023 – 2026

Jedna od izuzetno važnih aktivnosti Direkcije u izvještajnoj godini je i rad na novoj strategiji intelektualne svojine. Realizovane su sljedeće aktivnosti:

- nakon sprovedene javne rasprave o Nacrtu strategije i akcionog plana, 10. januara sačinjen je Izvještaj o sprovedenoj javnoj raspravi
- u periodu januar-april Nacrt strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026 sa akcionim planom je usaglašavan sa Generalnim sekretarijatom Vlade Crne Gore. Ovaj proces je dugo trajao, obzirom da, saglasno Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata ("Službeni list CG", broj 54/18), Generalni sekretarijat Vlade daje mišljenje sa preporukama u odnosu na: usklađenost strateškog dokumenta sa planskim i strateškim dokumentima kojima se utvrđuju opšti pravci razvoja na nivou Crne Gore i drugim strateškim dokumentima; usklađenost prioriteta i ciljeva strateškog dokumenta sa obavezama iz procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, sektorskim politikama Evropske unije i uslovima korišćenja fondova Evropske unije i usklađenost strukture i sadržaja strateškog dokumenta sa

metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata. Pozitivno mišljenje Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore dobili smo 4. aprila

- u toku aprila završeno je i međuresorsko usaglašavanje sa svim institucijama koje su prepoznate kao nosioci aktivnosti i od svih institucija smo dobili pozitivno mišljenje i saglasnost

- Predlog strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026 sa akcionim planom je 10. maja poslat WIPO-u i EK na mišljenje

- WIPO je dostavio odgovor 6. jula, sa komentarom da su strateški i operativni ciljevi adekvatni, uz predloge za određena terminološka usklađivanja i pojašnjenja pojedinih formulacija, kao i opšte komentare koji se odnose na buduću implementaciju strategije

- EK je dostavila mišljenje 24. oktobra, sa određenim komentarima, predlozima i sugestijama

- u periodu novembar-decembar 2022. godine, saglasno dostavljenim komentarima EK i WIPO-a, u saradnji sa relevantnim institucijama, inoviran je Predlog strategije i akcionog plana

- Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine je, na sjednici od 23. decembra, razmotrio inovirani tekst i mišljenje WIPO-a i EK i utvrdio novi Predlog strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2023-2026, sa Akcionim planom za 2023. godinu, koji će, nakon prevođenja, biti dostavljen EK.

VI UČEŠĆE U RADNIM GRUPAMA I TIMOVIMA

Službenici Direkcije su članovi većeg broja radnih grupa i timova, od kojih su najznačajniji:

- Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine – dva člana;
- Radna grupa, RG za P7 – Pravo intelektualne svojine, četiri člana;
- Radna grupa za izradu Nacionalne strategije intelektualne svojine CG – šest članova;
- Radna grupa za organizovanje i sprovođenje zajedničkih akcija usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine – dva člana;
- Radna grupa za izradu analize tarifa, odnosno naknada za pojedine oblike korišćenja autorskog djela i predmeta srodnih prava – dva člana

Aktivnosti Radne grupe za organizovanje i sprovođenje zajedničkih akcija usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine

Radna grupa Koordinacionog tima za sprovođenje prava intelektualne svojine donijela je u junu 2022. godine Plan aktivnosti za organizovanje i sprovođenje zajedničkih akcija usmjerenih na sprječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine za 2022. godinu.

Aktivnost iz tačke 2 Plana aktivnosti - Dani zajedničke akcije, organizovana je u Kotoru 28. jula 2022. godine, od strane Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma - Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju - Direkcije za intelektualnu svojinu, u saradnji sa Upravom prihoda i carina, Upravom za inspeksijske poslove i Upravom policije.

VII OSTALE AKTIVNOSTI DIREKCIJE

Pored navedenog, u oblasti intelektualne svojine obaljene su i druge aktivnosti, od kojih su najznačajnije sljedeće:

- Pripremanje Priloga za izvještaj EK o napretku Crne Gore u okviru Poglavlja 7;
- Pripremanje izvještaja za potrebe Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju;
- Pripremanje tromjesečnih, polugodišnjih i godišnjih statističkih izvještaja u okviru Koordinacionog tima za potrebe izvještavanja EK;
- Određivanje Međunarodne Klasifikacije Patenata (MKP) za nacionalne prijave;
- Unos podataka u registre;
- Skeniranje upravnih akata i unos u registre;

- Unos ulaznih podnesaka prava intelektualne svojine u IPAS bazu, skeniranje istih, selektiranje i smještaj u foldere predmeta;
- Pripremanje podataka za službeno glasilo intelektualne svojine;
- Pripremanje odgovora na upitnike u vezi stručnih pitanja iz oblasti intelektualne svojine;
- Pripremanje dopisa i odgovora za institucije u vezi zaštite prava intelektualne svojine;
- Zaduživanje i arhiviranje predmeta;
- Vođenje evidencije kroz interne knjige o kretanju predmeta;
- Komunikacija i rad sa strankama;
- Priprema pošte za otpremu i sl.

VIII STATISTIKA

1. PATENTI

- Broj zahtjeva u 2022. godini:

	Broj zahtjeva
Broj zahtjeva za priznanje patenta – podnosioci državljani Crne Gore	7
Broj zahtjeva za upis proširenog evropskog patenta u Registar patenata	201
Ukupno:	208

U odnosu na 2021. godinu kada je bilo 326 zahtjeva, broj zahtjeva u 2022. godini je smanjen za približno 36%.

- Zahtjevi koji su podnijeti u 2022. godini prema zemlji prijavioca:

Podnosioci zahtjeva (oznaka zemlje)	Broj zahtjeva
US	71
DE	25
GB	19
IT	16
CH	9
ME	7
ES	7
JP	7
SE	6
BE	6
AT	5
NL	5
DK	3
IN	3
IE	3
PL	3
GR	3
FR	2

FI	1
SI	1
SZ	1
AE	1
RO	1
GR	1
CN	1
BE	1
Ukupno:	208

- Registrovani patenti

U 2022. godini je upisano u Registar патената 426 патената, од којих је 5 признато по националном поступку, а 421 патенат је upisan u Registar na osnovu Sporazuma između Vlade Crne Gore i Evropske патентне организације о проширењу европских патената.

Ukupno objavljeno nacionalnih prijava koje ispunjavaju uslov za priznanje i proširenih evropskih патената u službenom glasilu intelektualne svojine, tokom 2022. godine:

	Nacionalnih патената	Proširenih evropskih патената
Službeni glasnik br. 41 od 20.01.2022.	1	32
Službeni glasnik br. 42 od 20.04.2022	3	111
Službeni glasnik br. 43 od 20.07.2022	1	108
Službeni glasnik br. 44 od 2022*	-	170
Ukupno:	5	421

*Glasnik 44/2022 nije objavljen zbog tehničkih problema, hakerskog napada na informacioni sistem crnogorskih institucija, ali su pripremljeni podaci koje treba objaviti.

- U postupku po zahtjevima za: priznanje патената, upis proširenih evropskih патената u Registar патената, upis promjena u Registar патената, ураđено је:

Rješenja o upisu proširenog evropskog патената u Registar патената	312
Rješenja o priznanju патената	4
Rješenja kojim se obustavlja postupak	2
Rješenja o priznanju datuma podnošenja prijave патената	11
Rješenja kojim se usvaja predlog za ponovno uspostavljanje prava	2
Rješenja o upisu prenosa prava u Registar патената	10
Rješenja o upisu promjene adrese nosioca патената u Registar патената	4
Rješenja o upisu promjene imena nosioca патената u Registar патената	1
Rješenja o upisu promjene imena i adrese nosioca патената u Registar патената	6
Rješenja o odbijanju zahtjeva	2
Rješenja o ispravci greške	1
Isprava o патенату	14
Poziva za uređenje	4

Patentnih spisa	21
Poziva za uplatu troškova za štampanje patentnog spisa, rješenje, ispravu i objavu nacionalne prijave	8
Poziva za uplatu taksi i naknada za upis proširenog EP u Registar patenata, objavu podataka i štampanje prevoda patentnih zahtjeva	324
Obavještenja u vezi sa zahtjevom	1
Obavještenja o objavi podataka o izmijenjenom patentu	3
Odgovora na zahtjev za povraćaj takse	3
Odgovora na zahtjev za pretragu	1
Ukupno:	734

- Broj evropskih prijava za koje je plaćena taksa za proširenje na Crnu Goru u 2022. godini:

mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI i XII	ukupno
broj	190	157	210	131	164	167	164	129	176	188	330	2006

Broj evropskih prijava za koje je plaćena taksa za proširenje na Crnu Goru u 2022. godini je 2006.

Taksa za proširenje patenta iznosi 102,00 eura za svaki zahtjev za proširenje i plaća se Evropskom patentnom zavodu, a u skladu sa članom 6 Sporazuma o proširenju, Evropski patentni zavod ima obavezu da izvrši naplatu 76,50 eura od takse za proširenje i prenosi na račun nadležnog organa, kao naknadu za namjeru Crne Gore da koristi dio te takse za promovisanje industrijske svojine u Crnoj Gori.

Približan broj prihoda od takse za proširenje koji je uplaćen Crnoj Gori 2022. godine je
 $2006 \times 76,50 = 153.459 \text{ eura}$

2. ŽIG I INDUSTRIJSKI DIZAJN

- Ulazna/izlazna dokumenta:

Primljeni podnesci	6280
Izlazni dokumenti/akti za nacionalne i međunarodne žigove	2466
Izlazni dokumenti/akti za industrijski dizajn	38
Zahtjevi za registraciju žiga	520
Zahtjevi za registraciju industrijskog dizajna	4

- Objavljene prijave u službenom glasilu intelektualne svojine:

Službeni glasnik br. 41/2022	79
Službeno glasilo br. 42/2022	153
Službeno glasilo br. 43/2022	126
Ukupno:	360

- Podaci o broju odrađenih aktivnosti:

Ispitane prijave po osnovu urednosti i po osnovu apsolutnih razloga za obijanje registracije žiga koje su objavljene u službenom glasilu intelektualne svojine glasilu glasilu IS	463
Rješenja o usvajanju zahtjeva za registraciju žiga	138
Rješenja o odbijanju prijave za registraciju žiga	10
Rješenja o obustavi postupka	56
Rješenja o promjenama, prenosima, licenci, zalozi u prijavama za registraciju žiga	16
Rješenja o dozvoljenom povraćaju u pređašnje stanje	8
Rješenja za nastavak postupka	2
Rješenja o ispravci greške u prijavama za registraciju žiga i registrovanim žigovima	5
Rješenja za produženje roka	4
Rješenja o ograničenju spiska roba i usluga	2
Odgovora na tužbu	1
Poziva za uplatu taksi za registraciju žiga	297
Ostali akti u postupku po prigovoru-pozivi i obavještenja, dopisi	32
Uvjerenja o važenju žiga	82
Izvoda iz registra žigova	62
Uvjerenja o podnijetoj prijavi	2
Isprava o žigu	101
Zahtjeva za nacionalnu pretragu žiga	70
Zahtjeva za pretragu za potrebe drugih državnih organa koji u nadležnost imaju zaštitu prava intelektualne svojine	15
Obavještenja o nedostacima vezanim za urednost prijave žiga i o apsolutnim razlozima za odbijanje prijave za registraciju žiga	23
Rješenja o promjenama, prenosu prava, licenci, zalozi i obnovi važenja žiga	1510
Dopisa, obavještenja, komunikacija sa strankama i državnim organima	30
Ukupno:	2929

- Međunarodne prijave i dezinacije žiga:

Ispitane međunarodne prijave i dezinacije	2889
Konačno priznatih međunarodnih prijava i dezinacija	2464
Obavještenja WIPO-u o odbijanju međunarodnih prijava	71
Prosljeđenih prijava za međunarodno priznanje žiga WIPO-u	1
Rješenja o priznanju IR	2
Rješenja o odbijanju IR	3
Zaključaka za uplatu takse za prosljeđivanje međunarodne prijave WIPO-u i za međunarodno priznanje žiga	2
Prosljeđenih prigovora WIPO-u	20
Dostavljanje prigovora na izjašnjenje	10
Ukupno:	5462

- Industrijski dizajn:

Ispitane prijave za registraciju	8
Obavještenja o nedostacima vezanim za urednost prijave	8
Poziva/zaključaka za uplatu administrativne takse	7
Rješenja o registraciji dizajna	6
Rješenja o promjeni imena i adrese, obnovi dizajna	9
Ukupno:	38

- Međunarodne prijave i dezinacije industrijskog dizajna:

Ispitani zahtjevi za proširenje dejstva međunarodne registracije	127
Prijave za industrijski dizajn	190
Konačno priznate međunarodne prijave i dezinacije	175
Ukupno:	492

- **Ukupan broj registrovanih prava od 2008. godine:**

Nacionalnih žigova - **15888**

Međunarodno registrovanih žigova za Crnu Goru - **54354**

Nacionalnih industrijskih dizajna – **161**

Međunarodno registrovanih industrijskih dizajna za Crnu Goru – **4470**

---

3. AUTORSKA DJELA

<i>Zahtjevi za deponovanje autorskih djela</i>	<i>Deponovano autorskih djela</i>
20	19

IZVJEŠTAJ O STANJU RJEŠAVANJA UPRAVNIH STVARI U DIREKCIJI ZA INTELKTUALNU SVOJINU ZA 2022. GODINU

U nadležnosti Direkcije za intelektualnu svojinu su poslovi koji se odnose na: ispitivanje prijave i ispunjenost uslova za priznavanje prava industrijske svojine; rješavanje o sticanju prava na patent, žig, industrijski dizajn i oznake geografskog porijekla; utvrđivanje prestanka prava industrijske svojine; objavljivanje podataka u vezi sa prijavama za priznanje prava industrijske svojine; pružanje informacionih usluga u vezi sa prijavama i pravima industrijske svojine; vođenje registra prijave i registara prava industrijske svojine; prijem u depozit i evidenciju autorskih djela i predmeta nad kojima postoje srodna prava; izdavanje dozvola za obavljanje djelatnosti organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava; nadzor nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, kao i drugi poslovi koji su joj određeni u nadležnost.

Primjenjujući *lex specialis* zakone koji regulišu oblast industrijske svojine (Zakon o patentima, Zakon o žigu i Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna) postupak priznanja ovih prava je specifičan. Rokovi koje ovi zakoni propisuju su znatno duži od rokova propisanih Zakonom o upravnom postupku. Međutim, to ne utiče na ostvarivanje prava podnosioca zahtjeva, koja oni ostvaruju od datuma podnošenja uredne prijave. Naime, korisnicima prava iz ove oblasti prava se priznaju od datuma podnošenja uredne prijave. U skladu sa zakonom, u trenutku podnošenja prijave za priznanje prava industrijske svojine, ovaj organ ispituje urednost prijave i dodjeljuje broj prijave, što dalje znači da se ponosiocu od tog trenutka priznaju prava.

U Brojčanom (statističkom) prikazu stanja, iskazani su sljedeći podaci:

TABELA 1. - Izvještaj o rješavanju prvostepenih upravnih predmeta po zahtjevu stranke -

(2) Broj neriješenih predmeta iz prethodne godine iznosi 740 (zahtjevi se, uglavnom odnose na ostvarivanje i zaštitu prava industrijske svojine: patent, žig i industrijski dizajn), a ukupan (3) broj pokrenutih postupaka u izvještajnom periodu iznosi 2279, što znači da je (4) ukupan broj predmeta u radu u izvještajnom periodu bio 3019.

(5) Broj predmeta riješenih u izvještajnom periodu je 2030.

(10) Broj neriješenih predmeta iznosi 989 i ovo su predmeti iz oblasti industrijske svojine. Rok za rješavanje ovih predmeta nije istekao, iz naprijed navedenih razloga, odnosno zakonske norme da se ponosiocu prijave priznaje pravo od trenutka njenog urednog podnošenja. Ukazujemo da, usljed organizovanih sajber napada na vladinu informatičku strukturu, IT programi u oblasti intelektualne svojine nijesu funkcionisali od avgusta do kraja oktobra 2022. godine, te je rješavanje upravnih predmeta, u određenom periodu bilo u potpunosti onemogućeno, a kasnije nakon uspostavljanja IT mreže, znatno otežano. Rješavanje upravnih predmeta u oblasti intelektualne svojine je usko povezano sa IT strukturom (registrima, web sajtovima). Naime, u predmetima intelektualne svojine, u skladu sa *lex specialis zakonima* sprovodi se upravni postupak koji se sastoji od: objavljivanja sadržine podataka iz prijave u službenom glasniku (*Crnogorskom glasniku intelektualne svojine*), koji se javno objavljuje na web stranici, zatim, nakon protoka zakonskog roka, lica koja nijesu stranke u postupku dostavljaju eventualna mišljenja i predloge, odnosno raniji nosioci ili sticaoci licence podnose prigovore. Sve ove radnje su bile onemogućenje zbog hakerskog napada, te je to automatski povlačilo i zastoj u rješavanju upravnih predmeta.

(11) Podnesenih žalbi je nije bilo. U skladu sa *lex specialis* zakonima iz oblasti industrijske svojine (Zakon o patentima, Zakon o žigu i Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna) rješenja donešena u ovim upravnim postupcima su konačna, a nezadovoljna stranka može tužbom pred Upravnim sudom Crne Gore, pokrenuti upravni spor u roku od 20 dana prijema rješenja.

U skladu sa *lex specialis* zakonima iz oblasti industrijske svojine, Direkcija je u toku trajanja upravnih postupaka u izvještajnom periodu odradila 636 poziva, 70 pretraga prava industrijske svojine, više od 150 obavještenja, koja su se odnosila na konkretne upravne predmete.

TABELA 10. Izvještaj o izdatim uvjerenjima –

(2) Neriješenih zahtjeva iz predhodnog izvještajnog perioda je bilo 49, a (3) broj primljenih zahtjeva u toku ovog izvještajnog perioda je 288. Ovo Ministarstvo je u toku 2022. godine izdalo 282 uvjerenja, odnosno drugih isprava o činjenicama o kojima vode službenu evidenciju (5). Ovdje spadaju: izvodi, zatim različite vrste uvjerenja kao što su: uvjerenja o podnijetim prijavama, uvjerenja o važenju prava, uvjerenja o pravima prvenstva, zatim isprave o pravu industrijske svojine i td. Sva ova akta se izdaju na osnovu podataka sadržanih u registrima industrijske svojine, koji imaju karakter javnih knjiga, a određeni broj i nakon objave registracije prava u službenom glasilu intelektualne svojine, koji izlazi svaka tri mjeseca. Napominjemo da preostalih 55 zahtjeva po kojima na kraju izvještajnog perioda nije postupljeno, jesu oni zahtjevi za izdavanje isprave o registraciji prava intelektualne svojine, po kojima može biti postupljeno tek kada njihova registracija bude objavljena u službenom glasilu.

Ovaj organ je u toku 2022. godine preduzeo sve aktivnosti u cilju potpunog izvršavanja funkcije upravnog rješavanja, posebno sa stanovišta zakonitosti, efikasnosti i ekonomičnosti.

U cilju poboljšanja položaja stranke u postupku rješavanja upravnih predmeta na web stranici Direkcije www.ziscg.me – objavljeno je vrijeme za rad za strankama, koje je određeno u skladu sa potrebama stranaka, zatim objavljeni su kontakt brojevi i mail adrese svih zaposlenih po odsjecima u cilju informisanja stranaka o toku postupka i edukacije zainteresovanih lica. Dalje, u dijelu Obrasci, za svako pravo industrijske svojine (patent, žig, industrijski dizajn, autorsko i srodna prava, oznake geografskog porijekla i topografija integrisanih kola) pojedinačno su objavljeni obrasci zahtjeva za ostvarivanje prava, izvodi iz zakona u pogledu visine administrativne takse, naknade posebnih troškova postupka, uputstva za uplatu administrativnih taksi, primjeri popunjenih uplatnica, kao i instrukcije za plaćaje iz inostranstva. Takođe, na web stranici putem E- usluga strankama i zainteresovanim licima je omogućeno on line pretraživanje domaćih i međunarodnih baza podataka intelektualne svojine (registri), zatim službenog glasila intelektualne svojine, koji se objavljuje kvartalno itd. Pored navedenih, postoji još veliki broj objavljenih informacija (zakonski propisi, međunarodni ugovori, priručnici, izvještaji i sl.), koje se odnose na rad Direkcije i koje su od značaja za oblast intelektualne svojine. Sve ovo strankama olakšava preduzimanje radnji u postupku, a zainteresovanim licima pruža sadržajnije informacije o ovoj oblasti. U izvještajnom periodu, od avgusta mjeseca, zbog pomenutih sajber napada, web stranica Direkcije nije u funkciji i u narednom periodu se očekuje njeno ponovno uspostavljanje.

Prilikom odlučivanja u upravnim stvarima ovaj organ vodi računa o ranijim odlukama, koje su donijete u bitno istovjetnim upravnim stvarima, sa istim ili sličnim činjenicama i dokazima u skladu sa načelom zakonitosti i opravdanih očekivanja stranaka.

U Direkciji je na kraju ovog izvještajnog perioda zaposleno 17 službenika, od čega je jedan službenik upućen na rad u Zavod za intelektualnu svojinu Evropske Unije (EUIPO), Alikante, Španija i njegova prava i obaveze iz rada i po osnovu rada miruju.

U smislu postizanja individualizacije, odgovornosti i stručnosti ovlaštenih službenih lica za vođenje upravnog postupka i donošenje rješenja, ukazujemo da su u toku izvještajnog perioda devet zaposlenih u ovoj Direkciji određeni aktom o sistematizaciji kao ovlaštena službena lica za vođenje upravnog postupka i donošenje rješenja, i to jedan iz kategorije ekspertske rukovodnog kadra - nivo: 1; tri iz kategorije ekspertske rukovodnog kadra - nivo: 2 i pet iz kategorije ekspertske kadra. Takođe, svi zaposleni koji rade na upravnom postupku i koji su direktno uključeni u pružanje usluga građanima pohađali su obuke za vođenje upravnog postupka.

Na osnovu navedenog, u 2022. godini riješen je veliki broj upravnih predmeta, kako zaostalih tako i primljenih, te je rezultat od 2030 riješenih predmeta jasan pokazatelj da je obezbijedena primjena osnovnih načela upravnog postupka, posebno ako se uzme u obzir situacija nastala usljed pandemije COVID 19 i hakerskih sajber napada na vladinu informatičku strukturu.

**IZVJEŠTAJ O STANJU RJEŠAVANJA UPRAVNIH STVARI U
DIREKCIJI ZA INTELEKTUALNU SVOJINU ZA 2022. GODINU
OBRASCI - TABELE**

Na osnovu Uputstva za popunjavanje izvještaja o stanju rješavanja upravnih stvari sa obrascima – tabelama i podataka kojim raspolažemo, sadržaj brojčanog (statističkog) prikaza stanja iskazuje se u sljedećim obrascima-tabelama:

Brojčani (statistički) prikaz stanja

1) IZVJEŠTAJ O RJEŠAVANJU PRVOSTEPENIH UPRAVNIH PREDMETA PO ZAHTJEVU STRANKE

Tabela 1 Rješavanje prvostepenih upravnih predmeta po zahtjevu stranake

Naziv organa koji rješava	Broj neriješenih predmeta iz prethodnog izvještajnog perioda	Broj pokrenutih Postupaka u izvještajnom periodu	Ukupan broj predmeta u radu	Broj predmeta riješenih u izvještajnom periodu			Broj neriješenih predmeta			Broj podnesenih žalbi	Način rješavanja			Ukupan broj izvršenih rješenja	
				U propis. roku	Po istek u propis. roka	Ukupno	Propis. rok istekao	Propis. rok nije istekao	Ukupno		Vraćeno na ponovno odluč.	Odlučeno u meritumu	Ukupan broj riješenih žalbi	Dobrovolj.	Prinudno
1	2	3	4(2+3)	5	6	7(5+6)	8	9	10(8+9)	11	12	13	14(12+13)	15	16
Ministarstvo	740	2279	3019	2030	/	2030	/	989	989	/	/	/	/	2030	/
Organi uprave nad kojima se vrši nadzor ²															
UKUPNO :															

² Organi uprave nad kojima se vrši nadzor obuhvataju i organe lokalne samouprave kojima su pojedini poslovi državne uprave povjereni propisom Valade ili posebnim zakonom preneseni, kao i pravna lica kojima je prenjeto ili povjereno rješavanje upravnih stvari.

10) IZVJEŠTAJ O IZDATIM UVJERENJIMA

Tabela 10 Izvještaj o izdatim uvjerenjima

Klasifikacioni znak	Broj neriješenih zahtjeva iz predhodnog izvještajnog perioda	Broj zahtjeva primljenih u izvještajnom periodu	Ukupno	Broj izdatih uvjerenja			Broj odbijenih zahtjeva za izdavanje uvjerenja	Broj žalbi na negativnu odluku	Broj odluka izmijenjenih po žalbi	PRIMJEDBA
				Po članu 165. ZUP-a	Po članu 166. ZUP-a	UKUPNO				
1	2	3	4(2+3)	5	6	7 (5+6)	8	9	10	11
UKUPNO:	49	288	337	282		282	/	/	/	

DIREKTORAT ZA MEĐUNARODNU TRGOVINSKU I EKONOMSKU SARADNJU

I Realizacija obaveza iz Programa rada Vlade za 2022.

1. TEMATSKI DIO

- Vlada Crne Gore je 22. decembra 2022. usvojila Informaciju o predsjedavanju Crne Gore CEFTA 2006. u 2023. (Zaključak br. 07-8243/2 od 28. decembra 2022).
Odluka o upostavljanju nacionalne kontrolne liste robe dvostruke namjene („Sl. list CG", broj 37/22), koja je usklađena sa Delegiranom regulativom 2022/1, objavljena je 7. IV 2022. Odluka je usvojena na sjednici Vlade Crne Gore od 17.03.2022..

II Realizovane aktivnosti koje nijesu predviđene Programom rada Vlade za 2022.

- Vlada Crne Gore je na sjednici od 2. februara 2022. godine usvojila Predlog Platforme za učešće delegacije Vlade Crne Gore, koju predvodi ministar ekonomskog razvoja mr Jakov Milatović, na EXPO 2020, u cilju obilježavanja Nacionalnog dana (6. februar) kao i učešća na Poslovnom forumu u okviru EXPO 2020 (7.februar), Dubai, 5-8. februar 2022. godine.
- Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 20. aprila 2022. godine, usvojila Informaciju o učešću na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka i zadužila Ministarstvo ekonomskog razvoja da koordinira projektne aktivnosti u vezi sa učešćem Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka. (Zaključci br. 04-2391/1 od 20. aprila 2022. godine);
- Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 9. juna 2022. godine, usvojila Informaciju o početku pripreme predstavljanja Crne Gore učešću na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka i zadužila Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma da pripremi i Vladi na razmatranje dostavi Predlog odluke o osnivanju Organizacionog odbora projekta Expo 2025 Osaka, kojom će predložiti sastav, zadatke i način rada Organizacionog odbora. (Zaključci br. 04-3585/2 od 17. juna 2022. godine);
- Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 28. jula 2022. godine, usvojila Predlog za dopunu Zaključaka br. 04-3585/2 od 17. juna 2022. godine, sa sjednice od 9. juna 2022. godine kojima je odredila za generalnog komesara paviljona Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka princa Nikolu Petrovića-Njegoša, predstavnika potomaka dinastije Petrović-Njegoš i predsjednika Fondacije Petrović-Njegoš. (Zaključci br. 04-3586 od 28. jula 2022. godine);
- Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 28. jula 2022. godine, donijela Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o obrazovanju Organizacionog odbora za učešće Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2020 Dubai. (Zaključci br. 04-4856/2 od 3. avgusta 2022. godine);
- Vlada Crne Gore je 3. avgusta 2022. usvojila Informaciju sa održane dvanaeste Ministarske konferencije Svjetske trgovinske organizacije (MC 12) - (Zaključak br. 04-5059/2 od 6. septembra 2022).
- Vlada Crne Gore je na sjednici od 13. oktobra 2021. godine je prihvatila Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Koreje o ekonomskoj saradnji;
- Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 27. oktobra 2022. godine, usvojila Završni izvještaj o realizovanim aktivnostima na projektu učešća Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2020 Dubai (Zaključci br. 07-6767/2 od 2. novembra 2022. godine);
- Vlada Crne Gore je na sjednici od 10. novembra 2022. godine je prihvatila Predlog za formiranje Mješovite komisije za ekonomsku saradnju između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Azerbejdžan.

- Vlada Crne Gore je 16. novembra 2022. usvojila Informaciju o Zajedničkoj inicijativi o domaćoj regulativi u uslugama u okviru Svjetske trgovinske organizacije s priložima - (Zaključak br. 07-7449/2 od 24. novembra 2022).
- Vlada Crne Gore je 24. novembra 2022. donijela Predlog za izmjenu Zaključaka Vlade Crne Gore, broj 04-6983/2 od 29. decembra 2021. godine - (Zaključak br. 07-7588/2 od 30. novembra 2022).
- Vlada Crne Gore je 22. decembra 2022. usvojila Izvještaj Nadzornog odbora o radu Akreditacionog tijela Crne Gore za 2021. godinu - (Zaključak br. 07-8249/2 od 28. decembra 2022).
- Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 28. decembra 2022. godine, donijela Odluku obrazovanju Organizacionog odbora za učešće Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka (Zaključci br. 07-8468/2 od 28. decembra 2022. godine).

Svjetska trgovinska organizacija (STO)

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u koordinaciji sa nadležnim resorima, prati implementaciju međunarodno preuzetih obaveza u okviru **Svjetske trgovinske organizacije (STO)**. Kao članica STO, Crna Gora je učestovala na STO 12. Ministarskoj konferenciji (MC 12), i u tom kontekstu podržan je set dokumenta³. Nakon održane 12. MC Ministarstvo je izvjestilo Vladu o rezultatima MC, kojom prilikom je usvojena Informacija. Takođe, podsjećamo da je u cilju pripreme MC, a u koordinaciji sa EU, Crna Gora pridružila sljedećim inicijativama/izjavama: „Izjava o trenutnom postupanju za podršku multilateralom trgovinskom sistemu u pripremi za uspješnu MC12“, „Covid-19 i šire: Trgovina i zdravlje“, „Konačni nacrt Ministarske deklaracije o mikro, malim i srednjim preduzećima (MSP)“, „Zajednička izjava o agresiji Ruske Federacije protiv Ukrajine uz podršku Bjelorusije“, „Zajednička izjava u vezi aplikacije Bjelorusije za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji“, „Podrška blagovremenom i efikasnom puštanju globalne robe kroz ubranu implementaciju sporazuma STO o trgovinskim olakšicama“, „Zajednička izjava o otvorenoj i predvidivoj trgovini poljoprivrednim proizvodima i hranom u STO“, „Postupci za poboljšanje transparentnosti i usklađenosti notifikacija STO sporazuma“, „Program rada na elektronskoj trgovini“, „Ministarska izjava o subvencijama na fosilna goriva“, „Zajednička izjava o posljedicama agresije Ruske Federacije na javne nabavke“, „Solidarnost sa Ukrajinom“, „Zajednička izjava o Rusiji“ i „Izjava o mehanizmu za razvoj, dokumentovanje i dijeljenje praksi i procedura u postupanju sporova u STO“. Značajno je napomenuti i da je u roku ispunjena obaveza koja se odnosi na inicijativu o domaćoj regulativi u uslugama, pa je tako Sekretarijatu STO-u (u novembru 2022) dostavljen finalni *Schedule of Specific Commitments*. U skladu sa gore pomenutim, Crna Gora je prepoznata kao aktivna i konstruktivna članica Organizacije, i u cilju usaglašava sa EU politikama uključena u različite STO inicijative/pregovore. Takođe, u kontekstu EU integracija i mjerila za zatvaranje poglavlja 30, EK se redovno izvještava o jačanju administrativnih kapaciteta i realizovanim obukama. U izvještajnom periodu, od strane STO finansiran je STO kurs *“2022 WTO Advanced Trade Policy Course”* (od 7. juna do 29. jula 2022. – za jednog službenika), kao i osam online kurseva.

Na zvaničnom web portalu Ministarstva postoji posebna stranica koja se odnosi na STO i ista se redovno ažurira. Na taj način omogućeno je da sve neophodne informacije o STO-u budu dostupne javnosti na jednom mjestu (treba imati u vidu da je u pitanju međunarodno preuzeta obaveza, kao i da se podaci sa sajta koriste prilikom pripreme različitih izvještaja prema STO i EK).

³ The “Geneva package” - negotiated outcomes (Ministerial Conference Twelfth Session Geneva, 12-15 June 2022) - WT/MIN(22)/24 i WT/L/1135, koji je usvojen od strane STO članica. Takođe, značajno je napomenuti da je, u dijelu implementacije preuzetih obaveza sa 12 MC, u toku izrada predloga Zakona kojim se potvrđuje Sporazum o subvencijama u ribarstvu (The WTO Agreement on Fisheries Subsidies). Treba imati u vidu značaj pomenutog zakona, imajući u vidu da je u pitanju STO multilateralni sporazum.

Sporazumi o slobodnoj trgovini

Direktorat je zadužen da inicira, pregovara, zaključuje i prati implementaciju **sporazuma o slobodnoj trgovini (FTA)**. Treba imati u vidu da su FTA izuzetno značajni sporazumi i da podrazumijevaju definisanje preferencijalnog tretmana. U kontekstu FTA, u predhodnom periodu, otpočete su nacionalne procedure za izmjenu sporazuma (u dijelu pravila porijekla i metode administrativne saradnje), a u cilju stvaranja uslova za jedinstven početak primjene revidiranih PEM pravila (Konvencija). Ovo posebno imajući u vidu da je PEM Konvencija međunarodni sporazum koji propisuje jedinstvena tj. harmonizovana pravila o preferencijalnom porijeklu robe. Primjenjuje se na teritoriji zemalja: EU, EFTA zemalja, potpisnica Barselona procesa⁴, zemalja učesnica u procesu stabilizacije i pridruživanja EU⁵, Kraljevini Danskoj u ime Farskih ostrva. U cilju stvaranja uslova za jedinstveni početak primjene revidiranih (tranzicionih) PEM pravila porijekla, postignuti su sljedeći rezultati:

- Skupština je usvojila izmjene i dopune FTA između Crne Gore i EFTA zemalja (stupile na snagu 1. IV 2022). Od istog je datuma započela i primjena tri bilateralna Sporazuma o poljoprivredi između Crne Gore, Švajcarske, Norveške i Islanda. Takođe, značajno je napomenuti da su strane razmijenile note (u martu 2022. EFTA Sekretarijat i u maju 2022. Crna Gora) da će pri uvozu, shodno mogućnosti predviđenoj članom 7 stav 5 Priloga A Aneksa VIII, proširiti primjenu pune kumulacije (propisane članom 3 Aneksa VIII) i na tekstil i proizvode od tekstila (Glave 50-63 HS);
- U odnosu na Sporazum CEFTA 2006, sve CEFTA strane su okončale nacionalne procedure ratifikacije Odluke Zajedničkog komiteta br.1/2021, pa je na CEFTA Podkomitetu za carine i pravila porijekla (27.– 28. decembar 2022.) dogovoren početak primjene tranzicionih PEM pravila u okviru Sporazuma CEFTA 1. februar 2023.
- Inicirane su i izmjene FTA sa Ukrajinom. S tim u vezi, postojeća bilateralna kumulacija porijekla će biti zamijenjena dijagonalnom kumulacijom (vezivanjem FTA za PEM Konvenciju) ali i PEM tranziciona pravila. Nakon što je Vlada utvrdila Predlog osnove za vođenje pregovora o izmjenama i dopunama FTA sa Ukrajinom⁶, Vlada je 24. novembra 2022. odredila članove delegacije za vođenje pregovora i pregovori su otpočeti (Veza Zaključak br. 07-7588/2 od 30. novembra 2022).

Shodno izmjenama Sporazuma o slobodnoj trgovini sa Republikom Turskom, a koje se odnose na dodatnu liberalizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda i dodatni Protokol u dijelu pristupa tržištu usluga (izmjene i dopune Protokola I i Protokola III), obje strane su ispunile svoje unutrašnje pravne procedure za stupanje na snagu navedenih protokola. Izmjene i dopune Zakona stupile su na snagu 1. VII 2022.

CEFTA 2006

Tokom 2022. godine u okviru CEFTA 2006 realizovan je veliki broj sastanaka na ekspertskom i tehničkom nivou, koji su rezultirali usaglašavanjem teksta pet CEFTA odluka, i to: Odluka o priznavanju programa AEOS (Ovlašćeni privredni subjekat), Odluka Zajedničkog Komiteta o olakšavanju elektronske trgovine, Odluka Zajedničkog komiteta o međuvlasničkim uslugama

⁴ Narodna Demokratska Republika Alžir, Arapska Republika Egipat, Država Izrael, Hašemitska Kraljevina Jordan, Republika Liban, Kraljevina Maroko, Arapska Republika Sirija, Republika Tunis, PLO u korist Palestinskih vlasti Zapadne Obale i Pojasa Gaze, Republika Turska.

⁵ Crna Gora, Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija, Republika Srbija, Kosovo, Republika Moldavija, Gruzija i Ukrajina. Podsjećamo da je u kontekstu EU, Savjet za stabilizaciju i pridruživanje EU i Crne Gore usvojio je Odluku br. 1/2022 (stupila na snagu i primjenjuje se od dana usvajanja tj. počev od 9. februara 2022).

⁶ Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 29. decembra 2021. utvrdila Osnovu za vođenje pregovora i zaključivanje Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Vlade Crne Gore i Vlade Ukrajine kojom se zamjenjuje Aneks II Sporazuma o slobodnoj trgovini pravila porijekla i metode administrativne saradnje (Zaključak broj 04-6983/2 od 29. decembra 2021).

dostave pošiljki, Odluka Zajedničkog komiteta o izmjeni Odluke 1/2018 o funkcionisanju Sekretarijata i Odluka Zajedničkog komiteta o izmjeni Odluke 1/2015 Osnivanje tijela CEFTA⁷.

U izvještajnom period održani su sledeći sastanci CEFTA tijela. i to:

- CEFTA upravljački Komitet CEFTA Sekretarijata (22. jun 2022.)
- CEFTA Komitet za kontakt tačke (22. jun 2022.; 08. decembar 2022.)
- CEFTA Komitet za trgovinske olakšice (29. jun 2022.; 22. novembar 2022.)
- CEFTA Podkomitet za trgovinu uslugama (23-24. juna 2022.; 23-24. novembar 2022.)
- CEFTA Podkomitet za netarifne barijere (28 jun 2022.; 21 novembar 2022.)
- CEFTA podkomitet za carine i pravila porijekla (20. april 2022.; 09. novembar 2022.)
- CEFTA Zajednički komitet (08. decembar 2022.)

U periodu od 07-09 decembra 2022. godine održana je “CEFTA WEEK” konferencija, koja je uslijedila nakon održavanja tematskih sastanaka kontakt tačaka i Zajedničkog Komiteta, kao tijela za odlučivanje u okviru CEFTA mehanizma. Na navedenoj Konferenciji su prezentovani rezultati implementacije CEFTA 2006 i Akcionog plana za uspostavljanje Zajedničkog regionalnog trzista koji su ostvareni tokom 2022. godine za vrijeme predsjedavanja Republike Moldavije. Takođe, Crna Gora je kao naredni predsjedavajući CEFTA 2006 predstavila prioritete predsjedavanja Crne Gore CEFTA 2006 za 2023. godinu.

U kontekstu CEFTA 2006 a u dijelu unaprjeđenja pravila koja se odnose na pitanja rješavanja trgovinskih sporova između CEFTA strana održano je više rundi pregovora za zaključivanje Dodatnog protokola 7 CEFTA Sporazuma o rešavanju trgovinskih sporova. Zaključno sa 31. decembrom 2021. godine održano je devet rundi pregovora.

Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP) i saradnja sa Savjetom za Regionalnu saradnju (RCC)

Crna Gora prepoznaje Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP) kao inkluzivan okvir za promovisanje i unapređenje političke, ekonomske, društvene i kulturne povezanosti u regionu, podržan u svim oblastima od strane Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) kao njegovog operativnog ogranka. Predsjedavanje Crne Gore SEECP-om je značajna prilika za doprinos kontinuiranom unapređenju konstruktivnog regionalnog dijaloga, unapređenju regionalne saradnje i dobrosusjedskih odnosa kroz održavanje mira, stabilnosti i bezbjednosti regiona, kao i promovisanje zajedničkih vrijednosti zasnovanih na evropskim principima i standardima i jačanje projektno orijentisane saradnje ka sveukupnom napretku regiona jugoistočne Evrope.

U okviru aktivnosti predsjedavanja Crne Gore Procesom saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP) potpisan je sporazum o saradnji između Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva kapitalnih investicija i Privredne Komore Crne Gore za potrebe uspostavljanje efikasnog okvira za organizaciju konferencije pod nazivom „Izazovi saobraćajne politike u Jugoistočnoj Evropi“, koja predstavlja platformu za razgovor o sadašnjim i budućim trendovima i izazovima u sektoru saobraćaja, posebno onim od značaja za region Jugoistočne Evrope.

Najznačajnije aktivnosti u 2022. godini:

- U julu 2022. godine u organizaciji Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) održan je sastanak komiteta za praćenje Strategije razvoja Jugoistočne Evrope 2030 (SEE2030).
- 1. juna 2022. godine u Upsali, Švedska održan je sastanak Zajedničke radne grupe za investicije (JVGI) u organizaciji Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) na temu SDI skrining

---

⁷ Navedene Odluke nisu usvojene od strane CEFTA Zajedničkog komiteta održanog 08. decembra 2022 godine obzirom da dvije CEFTA strane (Srbija i Kosovo) zbog međusobnih političkih nesuglasica nisu podržale njihovo usvajanje.

mehanizma. Sastanak je organizovan paralelno sa 2022 CELIS forumom o investicionom skriningu na Univerzitetu u Upsali. Cilj događaja bio je predstavljanje Uredbe EU o skriningu direktnih stranih investicija (SDI), koja se odnosi na transparentnost mehanizma skrininga SDI u EU.

- 18-19. oktobra 2022. godine u organizaciji Vlade Rumunije a u okviru Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP) održan je forum posvećen održivosti na temu „Razvoj multilateralnih ekonomskih odnosa u Jugoistočnoj Evropi u kontekstu održivog razvoja“.
- 21. oktobra 2022. godine u organizaciji Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) održana je Radionica o rešavanju sporova između država i investitora (ISDS) u Pragu, Češka Republika.
- 17. novembra 2022. godine u organizaciji Savjeta za regionalnu saradnju (RCC) održao se sastanak sa Privrednom komorom Crne Gore i Udruženjem crnogorskih banaka povodom predsjedavanja Podgorice SEECP-om. Cilj sastanka bio je razgovor o mogućnostima regionalne saradnje u Jugoistočnoj Evropi između predstavnika privatnog i bankarskog sektora članica SEECP i njihovoj ulozi u postizanju ciljeva Strategije Jugoistočne Evrope 2030.
- 22. novembra 2022. godine u Ljubljani održan je sastanak posvećen investicionom okviru ekonomija Zapadnog Balkana u okviru Investicione konferencije za Zapadni Balkan 2022, koja je održana, u organizaciji Investicionog foruma komore Zapadnog Balkana (WB6 CIF) i Savjeta za regionalnu saradnju (RCC).

Svjetska izložba Expo 2020 Dubai

Svjetska izložba Expo 2020 Dubai održala se od 1. oktobra 2021. godine do 31. marta 2022. godine pod krovnom temom „Povezivanje umova, stvaranje budućnosti“ koja je objedinjivala tri podteme: Mogućnost, Mobilnost i Održivost. Na Expo-u u Dubajju predstavile su se 192 države i 24 međunarodne organizacije. Izložbu je, uprkos brojnim ograničenjima koje je izazvala pandemija virusom COVID-19, posjetilo 24,102,967 posjetilaca .

Paviljon Crne Gore je dobio bronzanu nagradu u za dizajn izložbe u kategoriji rentiranih paviljona koju dodjeljuje Međunarodni biro za izložbe (BIE), a zabilježen broj posjeta isnosi 482 476, među kojima su predsjednici i članovi Vlada, biznis delegacije, turoperateri, novinari itd.

Takođe, uspješno su realizovani programi na kojima su predstavljeni ekonomski, turistički i investicioni potencijali naše države:

- U saradnji sa Paviljonom Crne Gore, kompanija Gray International organizovala je 18. januara 2022. godine prezentaciju investicione platforme The Best of Montenegro, tokom koje su predstavljene biznis i investicione prilike u Crnoj Gori. Događaju su se odazvali brojni međunarodni učesnici svjetske izložbe, kao i potencijalni investitori koji su imali mogućnost da u direktnoj komunikaciji sa predstavnicima kompanije Gray International dobiju odgovore na sva pitanja u vezi sa investiranjem u našu zemlju.
- Delegacija Glavnog grada, predvođena zamjenicima gradonačelnika Slađanom Vujačić i Časlavom Vešovićem, posjetila je paviljon Crne Gore 5. februara 2022. godine. Delegaciji su organizovane protokolarnе posjete paviljona i upriličeni kurtoazni sastanci sa predstavnicima posjećenih paviljona. Istog dana, delegacija Glavnog grada je u saradnji sa paviljonom Crne Gore organizovala prezentaciju investicionih potencijala Glavnog grada u prostorijama crnogorskog paviljona. Zamjenik gradonačelnika Vešović je međunarodnoj publici predstavio Podgoricu kao stabilnu i atraktivnu investicionu destinaciju, dok su menadžer Glavnog grada Marjan Junčaj i direktorica Turističke organizacije Podgorice Irena Rogošić, detaljnije odgovorili na sva pitanja zainteresovanih učesnika.
- Povodom obilježavanja Dana Crne Gore na Expo-u, 6. februara 2022. godine, organizovano je više programa širom Expo sajta. Centralni događaj bila je svečana ceremonija održana u Al Wasl Plazi, kada su, okupljenoj publici i visokim delegacijama se obratili i pomoćnik ministra za vanjske poslove i međunarodnu saradnju UAE Yacoub Yousef Al Hosani i ministar

ekonomskog razvoja Crne Gore Jakov Milatović. Tog dana je na nekoliko različitih lokacija na Expo-u organizovan nastup folklornog ansambla Crna Gora koji su zadobili veliku pažnju posjetilaca Expo-a. U večernjim časovima, pod pokroviteljstvom kompanije Arton Capital, organizovan je svečani koktel ispred Paviljona Crne Gore.

- Nacionalna turistička organizacija Crne Gore organizovala je promociju turističke ponude za turoperatore i medije iz Ujedinjenih Arapskih Emirata u paviljonu Crne Gore. Promociji su prisustvovali i mnogi turistički privrednici iz Crne Gore. Osim direktorice NTO Ane Tripković Marković, brojnim učesnicima su se predstavile i lokalne turističke organizacije Budve, Bara, Kotora i Tivta. Nakon prezentacije, uslijedila je poslovna radionica u kojoj su učestvovali i crnogorski privrednici: predstavnici hotelske grupe Budvanska Rivijera i Montenegro Stars, hoteli Regent Porto Montenegro i Stara Čaršija, turističke agencije Rams, Trip Travel i Montenegro Tourist Service, nacionalni avio-prevoznik Air Montenegro, kao i Skijališta Crne Gore, Sveti Stefan hoteli, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, Nacionalni parkovi Crne Gore i Privredna komora Crne Gore.
- Dan kasnije, 7. februara 2022. godine, takođe u okviru obilježavanja Dana države Crne Gore na Expo 2020 Dubai, organizovan je Poslovni forum u hotelu Ritz-Carlton u Dubaiju. Centralni događaj foruma bio je potpisivanje Memoranduma o razumijevanju između Privredne Komore Crne Gore i Federacije komora privrede i industrije Ujedinjenih Arapskih Emirata, sa ciljem da se osnivanjem Zajedničkog poslovnog savjeta promoviše i unapređuje saradnja poslovnih zajednica dvije zemlje. Memorandum su potpisali predsjednica Privredne komore Crne Gore dr Nina Drakić i generalni sekretar Federacije komora Ujedinjenih Arapskih Emirata Hamid Mohamed bin Salem. Potpisivanju memoranduma prisustvovali su i ministar ekonomskog razvoja Crne Gore Jakov Milatović, ministar finansija i socijalnog staranja Crne Gore Milojko Spajić, ambasadorica Ujedinjenih Arapskih Emirata u Crnoj Gori Nabila Alšamsi, predstavnici ambasade Crne Gore u UAE, kao i brojni privrednici dvije zemlje. U toku foruma prisutnima su se obratili ministar Milatović, direktor Agencije za investicije Crne Gore Mladen Grgić, Nela Vitić ispred Savjeta stranih investitora Crne Gore, kao i gradonačelnici nekoliko crnogorskih opština. Izlaganja su se fokusirala na investicione potencijale, povoljan poslovni ambijent, kao i na uspješno realizovane investicione projekte u Crnoj Gori. Nakon poslovnog dijela foruma, gosti su imali priliku da slušaju svjetski poznatog crnogorskog gitaristu Miloša Karadaglića.
- Završni program obilježavanja Dana Crne Gore na Expo-u je bio zajednički performans crnogorskog i saudijskog folklornog ansambla na platou ispred paviljona Kraljevine Saudijske Arabije.
- Kao rezultat posjete delegacije Elektroprivrede Crne Gore (EPCG) Svjetskoj izložbi Expo 2020 Dubai u decembru 2021. godine, 10. februara 2022. godine EPCG i Ministarstvo kapitalnih investicija su, u saradnji sa paviljonom Crne Gore organizovali prezentaciju energetskog potencijala Crne Gore. Događaj je održan u auditorijumu „Terra“ koji se nalazi u okviru tematskog paviljona distrikta „Održivost“, u kojem distriktu se nalazio i paviljon Crne Gore. U fokusu prezentacije bili su projekti prepoznati Strategijom razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine. Pored međunarodnih učesnika, prezentaciji su prisustvovali i lokalni akteri iz oblasti obnovljivih izvora energije, uključujući i predstavnike kompanije Masdar.
- Generalni komesar paviljona Crne Gore princ Nikola Petrović-Njegoš boravio je u Dubaiju 16. do 23. marta 2022. godine. Pored sastanaka sa generalnim komesarima brojnih paviljona, tokom boravka Generalnog komesara upriličena su dva događaja u Paviljonu Crne Gore, i to Okrugli sto „Malo je lijepo“ i prezentacija Fondacije Petrović-Njegoš. Okrugli sto „Malo je lijepo“ organizovan je 17. marta 2022. godine, kojom prilikom je paviljon Crne Gore pored Izvršnog direktora za međunarodne učesnike na Expo 2020 Dubai ugostio predstavnike sedam paviljona: Andore, Kostarike, Butana, Norveške, San Marina, Surinama i El Salvadora. Cilj Okruglog stola bio je razmjenjivanje iskustava, dobrih praksi, ali i izazova sa kojima se male zemlje susreću po pitanju zaštite životne sredine. Učesnici okruglog stola bile su male zemlje

koje su pokazale značajne rezultate na putu ekološke tranzicije i koje su proaktivne na polju implementacije konkretnih ekoloških projekata. Okrugli sto otvoren je predstavljajući Crnu Goru kao prve ekološke države na svijetu, nakon čega su učesnici imali priliku da govore o realizovanim projektima koji se odnose na izazove sa kojima se male zemlje suočavaju, ali i o postignućima u oblasti zaštite životne sredine. Nakon toga, uslijedila je i diskusija na temu „Šta je sve potrebno da bi država postala ekološka.“ Prezentacija Fondacije Petrović-Njegoš organizovana je 21. marta 2022. godine. Ovaj događaj upoznao je goste sa radom Fondacije u oblasti solidarnosti, ekologije i kulturne baštine, a tom prilikom je predstavljen i projekat razvoja novih tehnologija za ekološku preradu otpada i stvaranje energije iz obnovljivih izvora koji Fondacija Petrović-Njegoš razvija sa svojim partnerima.

- U poslednjoj nedelji Expo-a, u paviljonu Crne Gore održana je prezentacija kompanije za nekretnine Montenegro Properties. Direktorica kompanije Aleksandra Drašković prisutnu publiku je upozнала sa procesom apliciranja za program ekonomskog državljanstva koji spovodi Vlada Crne Gore, kao i benefitima koje ovaj program donosi.

Svjetska izložba Expo 2025 Osaka

Vlada Crne Gore je, odmah po završetku Expo-a u Dubaiju, 20. aprila 2022. godine usvojila Informaciju o učešću Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka i zadužila Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma da koordinira sve aktivnosti na ovom projektu. Učešće Crne Gore na Expo-u zvanično je potvrđeno pismom predsjednika Vlade Crne Gore dr Dritana Abazovića koje je uputio predsjedniku Vlade Japana Fumiji Kišidi 2. juna 2022. godine. Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 28. jula 2022. godine, odredila za generalnog komesara paviljona Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka princa Nikolu Petrovića-Njegoša, predstavnika potomaka dinastije Petrović-Njegoš i predsjednika Fondacije Petrović-Njegoš.

Predstavnici Direktorata za međunarodnu trgovinsku prisustvovali su Konferenciji međunarodnih učesnika Expo 2025 Osaka koja se održala u Osaki 25. i 26. oktobra 2022. godine u organizaciji Asocijacije za Svjetsku izložbu Expo 2025. Konferencija je bila prilika da Organizator predstojećeg Expo-a predstavi ključne segmente pripreme učešća: razvoj teme i sadržaja izložbe, operativne procedure, opremanje paviljona i detaljniji vremenski okvir za realizaciju pripremljenih aktivnosti.

Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 28. decembra 2022. godine, donijela Odluku obrazovanju Organizacionog odbora za učešće Crne Gore na Svjetskoj izložbi Expo 2025 Osaka koji čine predstavnici četrnaest različitih resora, institucija i organizacija. Tim Direktorata za međunarodnu trgovinsku i ekonomsku saradnju u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma posvećeno radi na ispunjavanju obaveza, planiranju i pripremi nastupa naše države na ovom važnom globalnom događaju koji će održati od 13. aprila do 13. oktobra 2025 godine u Osaki pod krovnom temom „Dizajniranje budućeg društva za naše živote“ (engl. *Designing Future Society for Our Lives*).

Saradnja sa Japanskom agencijom za međunarodnu saradnju (JICA)

Direkcija za ekonomske odnose sa inostranstvom, kao nacionalni koordinator saradnje sa Japanskom agencijom za međunarodnu saradnju (JICA) kontinuirano prati implementaciju saradnje i koordinira aktivnosti na njenom unapređenju. Saradnja sa Japanskom agencijom za međunarodnu saradnju (JICA) realizuje se na osnovu Sporazuma o tehničkoj saradnji između Savjeta ministara Srbije i Crne Gore i Vlade Japana, potpisanog 30. novembra 2005. godine u Beogradu.

Vlada Japana, u koordinaciji sa JICA-om organizuje obuke za učesnike iz Crne Gore, a sve informacije o aktuelnim obukama mogu se naći na sajtu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma koje koordinira saradnju sa navedenom Agencijom i putem čijeg posredovanja se učesnici i prijavljuju.

Tokom japanske fiskalne 2022. godine bilo je ponuđeno 6 seminara i to: Hospital Management (B), Strengthening of Community Health System for Infectious Diseases Control, Investment

Promotion and Business Environment Reform, Local tourism Development through Practical Management of Cultural Resources, Ecosystem-Based Solutions for Disaster Risk Reduction (Eco-DRR), Enhancement of Solid Waste Management Capacity for the Introduction of Waste-to-Energy.

Na seminarima su u 2022. godini učestvovala 3 kandidata iz Crne Gore:

- 2 predstavnika za seminar pod nazivom Unapređenje kapaciteta upravljanja čvrstim otpadom za uvođenje principa energija iz otpada,
- 1 predstavnik za seminar pod nazivom Rješenja zasnovana na ekosistemu za smanjenje rizika od katastrofa (Eco-DRR).

AKTIVNOSTI U SKLOPU INTEGRACIONIH PROCESA (EVROPSKE INTEGRACIJE)

Poglavlje 30 – Vanjski odnosi

Poglavlje 30 je privremeno zatvoreno⁸. Međutim, i pored činjenice da je privremeno zatvoreno, Crna Gora ima obavezu da aktivno radi na daljem usklađivanju legislative sa pravnom tekovinom EU, svojih politika prema trećim zemljama i pozicija u međunarodnim organizacijama s politikom i pozicijama koje je usvojila EU, kao i međunarodnih sporazuma, a kako bi se danom pristupanja osigurala puna primjena i sprovođenje *acquis-a*. Direktorat je zadužen za koordinaciju aktivnosti, ali i izradu dokumenata koja se odnose na pomenuto poglavlje. Dalje usaglašavanje pravne tekovine se prati kroz Program pristupanja Crne Gore EU - PPCG (za period 2022-2023. usvojen je 26. januara 2022), ali i priloge za Izvještaj EK. S tim u vezi, za ovo poglavlje je pored PPCG, izrađen i Prvi prilog izvještaju EK o Crnoj Gori 2022, Drugi prilog izvještaju, kao i Dopuna II priloga koji su dostavljeni Evropskoj komisiji. Napominjemo da, kada je u pitanju ovo poglavlje, u izvještaju EK za Crnu Goru 2022. se navodi da je Crna Gora postigla *good level of preparation / good progress*.

Direktorat je pored poglavlja 30, zadužen i za koordinaciju aktivnosti i pripremu dijela priloga (tačka Trgovina – poglavlje 30) za Pododbor za industriju, trgovinu, carine i poreze (isti se odnosi na poglavlja 1, 16, 20, 29 i 30) i Odbor za stabilizaciju i pridruživanje u dijelu pomenutog Pododboru.

Međunarodne i ostale aktivnosti

- XI sastanak Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, održan 26. januara 2022. u Podgorici.
- XV sastanak Pododbor za trgovinu, carine, industriju i poreze, održan 4. oktobra 2022. u Podgorici.
- Učešće u radu Radne gupe sa zadatkom izrade Nacrta uredbe o osiguranju izvoznih kredita od netržišnih rizika.
- Učešće u Međuresorskoj radnoj grupi za razvojnu saradnju i humanitarnu pomoć.
- 17. maja 2022. godine održana je Ministarska konferencija OECD-a za Jugoistočnu Evropu pod glavnim temom „Odliv mozgova- zajedničko oblikovanje budućnosti“. Izvještaj “Migracija ljudskih resursa na Zapadnom Balkanu: mapiranje, rješavanje problema i prepoznavanje benefita” predstavljen je na konferenciji.
- 14. novembra 2022. godine na Pravnom fakultetu Univerziteta Podgorica održan je sastanak institucija nadležnih za pitanja vezana za zaštitu investicija i rješavanje sporova sa stranim investicijama, u okviru projekta GIZ-a „Pravna reforma za ekonomski razvoj na Zapadnom Balkanu“.

---

⁸ Poglavlje 30 ima horizontalni uticaj na većinu pregovaračkih poglavlja (primarno ili sekundarno). Posebno sa aspekta Zajedničke trgovinske politike Unije, STO pravne tekovine, ali i većine međunarodnih sporazuma kojima je pristupila EU.

OCJENA STANJA I PREDLOG MJERA

Značajno je napomenuti da je Crna Gora nastavila u okviru Zajedničke trgovinske politike EU, da koordinira svoje pozicije sa pozicijama EU uključujući i pozicije u okviru Svjetske trgovinske organizacije (STO). Takođe, EK je prepoznala aktivnosti koje se odnose i na implementaciju FTA, ali i aktivnosti koje se odnose na izmjenu bilateralnih sporazuma o slobodnoj trgovini. Ključni izazov za Crnu Goru u poglavlju 30, odnosi se na jačanju administrativnih kapaciteta. Naime, treba imati u vidu da je oko ¼ od ukupne pravne tekovine EU u okviru ovog poglavlja. Dalje usaglašavanje u pomenutim oblastima dopriniće usaglašavanju crnogorske legislative sa najboljom međunarodnom praksom, kao i unapređenju investicionog ambijenta.

Crna Gora nastavlja da aktivno učestvuje u procesu implementacije Akcionog plana za zajedničko regionalno tržište 2021-2024 i definisane aktivnosti se realizuju planiranom dinamikom.

IZVJEŠTAJ O STANJU U UPRAVNIM STVARIMA

Ministarstvo je ovlašćeno za vođenje upravnog postupka u cilju izdavanje dozvola i saglasnosti na osnovu Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Sl.list CG“ br.40/16), Zakona o kontroli izvoza robe dvostruke namjene („Sl.list CG“ br. 145/21), te Zakona o spoljnoj trgovini ("Sl. list RCG", br. 28/04, 37/07 i „Sl.list CG“ br.57/14).

U periodu od 1. januara do 31. decembra 2022. godine izdato je:

- **278** dozvola na osnovu Zakona o spoljnoj trgovini ("Sl. list RCG", br. 28/04, 37/07 i „Sl.list CG“ br.57/14),
- **149** dozvola za spoljnu trgovinu, - Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Sl.list CG“ br.40/16)
- **70** saglasnosti na osnovu Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Sl.list CG“ br.40/16)
- **69** ovjera dokumenata na osnovu Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Sl.list CG“ br.40/16)
- Odluke o izdavanju sertifikata o kvalitetu za robu prilikom izvoza i uvoza („Sl.list Republike Crne Gore“, br.44/06)
- **70** zahtjeva za produženje važenja, izmjena podataka u dozvolama na osnovu Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Sl.list CG“ br.40/16) i Zakona o spoljnoj trgovini ("Sl. list RCG", br. 28/04, 37/07 i „Sl.list CG“ br.57/14).
- **7** zahtjeva za upis u Registar na osnovu Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Sl.list CG“ br.40/16)
- **1** dozvola na osnovu Zakona o kontroli izvoza robe dvostruke namjene („Sl.list CG“ br. 145/21).

DIREKTORAT ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE, POŠTANSKU DJELATNOST I RADIO-SPEKTAR

Direkcija za elektronske komunikacije i radio-spektar

Direkcija za elektronske komunikacije i radio-spektar obavlja poslove koji se odnose na pripremu nacрта i predloga zakona, kao i propisa u oblasti elektronskih komunikacija i radio-spektra. Pored toga, osnovni zadaci Direkcije su obezbjeđivanje uslova i podsticanje razvoja elektronskih komunikacija i mobilnih komunikacionih mreža nove generacije, praćenje i podsticanje razvoja proizvoda i usluga u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija, funkcionisanje i razvoj nacionalnog internet domena „.ME“, koordiniranje aktivnosti sa nadležnim državnim organima i Agencijom za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, kao i kontinuirana saradnja sa Međunarodnom unijom za telekomunikacije (ITU) i drugim međunarodnim organizacijama u oblasti elektronskih komunikacija i radio-spektra.

➤ Realizovane aktivnosti u 2022. godini

1) Normativni dio

• Pravilnici

- Pravilnik o radio-frekvencijama i uslovima pod kojima se te radio-frekvencije mogu koristiti bez odobrenja (*"Službeni list Crne Gore", br. 047/14, 050/14, 064/18, 066/19 i 119/22*);
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o metodologiji i načinu obračuna visine godišnje naknade za korišćenje radio frekvencija (*"Službeni list Crne Gore", br. 016/14, 081/18, 006/19, 137/22*).

2) Tematski dio

- Izvještaj o radu sa Finansijskim izvještajem Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost za 2021. godinu i Izvještajem o izvršenoj reviziji;
- Plan rada sa Finansijskim planom Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost za 2023. godinu;
- Izvještaj o poslovanju Radio-difuznog centra d.o.o. za 2021. godinu sa Izvještajem nezavisnog revizora i Odluke o pokriću gubitaka za 2021. godinu;
- Odluka o imenovanju nezavisnog revizora finansijskih izvještaja Radio-difuznog centra d.o.o. Podgorica za 2023. godinu;
- Informacija o izgradnji novog antenskog stuba za potrebe Radio-difuznog centra na lokaciji Zekova glava na planini Bjelasica, koja je uslovljena izgradnjom radarskog položaja za nadzor vazdušnog prostora za potrebe Vojske Crne Gore na lokaciji postojećeg antenskog stuba, koju je Vlada Crne Gore usvojila na sjednici održanoj 28. decembra 2022. godine;
- Informacija o ispunjenosti obaveza iz Ugovora o Agentu registracije domena .me i hronologiji aktivnosti na upravljanju nacionalnim domenom .me za period od 2008.godine do danas, sa izvještajem o realizaciji Ugovora o Agentu registracije domena .me za 2021. godinu;
- Analiza rada Agentu registracije domena .me sa pregledom pravnih, finansijskih i tehničkih efekata realizacije ugovora o Agentu registracije domena .me za period od 2008.godine do danas.
- Formiran Stručni tim za nacionalni internet Domen „.me“ .

3) Učešće u radu Radnih grupa

- Radna grupa za pripremu pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 10 – Informatičko društvo i mediji;

- Radna grupa za pripremu pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 21 – Trans-evropske mreže;
- Radna grupa za izradu Predloga Zakona o elektronskim komunikacijama;
- Radna grupa za izradu Strategije razvoja 5G mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori;
- Radna grupa za programiranje IPA III za oblast Zelena agenda i održivo povezivanje;
- Radna grupa za realizaciju Akcionog plana Strategije digitalne transformacije Crne Gore 2022-2027;
- Radna grupa za izradu i implementaciju Industrijske politike 2019-2023;
- Radna grupa za roming politiku (praćenje implementacije RRA i predložene Mape puta za snižavanje cijena rominga između ZB i EU) i Radna grupa za broadband (praćenje razvoja širokopojasnog pristupa internetu i praćenje implementacije MoU za 5G za zemlje ZB6), u okviru Savjeta za regionalnu saradnju RCC;
- Radna grupa za pregovore za pristupanje programu Evropske unije „Digitalna Evropa“.

4) Ostale aktivnosti

- Kontinuirana i intenzivna saradnja sa Međunarodnom unijom za telekomunikacije (ITU) i sa Evropskom kancelarijom za komunikacije (ECO CEPT) i drugim međunarodnim organizacijama u oblasti elektronskih komunikacija i radio-spektra.

➤ Najznačajniji projekti

▪ **Akcionni plan za zajedničko regionalno tržište 2021-2024 (CRM) u okviru Berlinskog procesa – Digitalna komponenta.**

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, kao nadležni državni organ za koordinaciju i implementaciju komponente „Digitalne integracije“, sa vodećom ulogom u segmentu „Mreže i usluge u digitalnom okruženju, povezivanje i pristup“, kao i u segmentu „digitalna ekonomija i društvo“, aktivno radi na realizaciji aktivnosti definisanih Akcionim planom za zajedničko regionalno tržište 2021-2024 (CRM). Akcionni plan CRM, kao odskočna daska za približavanje regiona jedinstvenom tržištu EU, odobrili su lideri zemalja ZB u novembru 2020. Akcionim planom je takođe prepoznat put približavanja regionalnih ekonomija digitalnom tržištu EU u skladu sa ukidanjem naknada za roming u regionu i značajnim smanjenjem tarifa za roming između EU i ZB tokom vremena. Ekonomije ZB obavezale su se da će zajednički raditi na daljoj integraciji regiona u panevropsku digitalnu zonu, čime su postavljeni ambiciozni ciljevi za poboljšanje regionalne digitalne transformacije, ka digitalno vođenoj ekonomiji zasnovanoj na standardima i praksi EU.

○ **Mapa puta za smanjenje troškova rominga između EU i WB**

Značajno smanjenje troškova rominga između zemalja Zapadnog Balkana i Evropske unije istaknuto je kao važan cilj u Ekonomskom i investicionom planu za ZB koji je EK usvojila u oktobru 2020. godine. Shodno planu, ova aktivnost se mora odvijati na otvoren i transparentan način kao zajednička odgovornost između vlada, regulatora i telekomunikacionih operatora iz ZB i EU. Uspješna primjena režima „Roaming like at home“ od 1. jula 2021. donijela je značajne koristi građanima Zapadnog Balkana i potvrdila spremnost zemalja ZB da se upuste u dalje regionalne inicijative od zajedničkog interesa.

▪ **Uvođenje digitalnog radija u Crnoj Gori**

U Strateškom odgovoru Crne Gore za IPA III, Prozor "Održiva povezanost i zelena agenda", Tematski prioritet 2 "Saobraćaj, digitalna ekonomija, društvo i energija", Aktivnost "Unapređenje digitalne ekonomije i digitalno društvo u Crnoj Gori", utvrđena je podrška C. koja se odnosi na digitalni radio. Projekat je planiran za programski period 2023-2024.

➤ **Aktivnosti u sklopu integracionih procesa**

Učešće u radu radnih grupa u Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine EU koja se odnosi na pregovaračka poglavlja:

- PP 10 - Informatičko društvo i mediji;
- PP 21 – Trans-evropske mreže;

Priprema priloga za Izvještaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za pregovaračka poglavlja 10 i 21.

➤ **Upravni postupci**

U 2022. godini, nije donijeto nijedno Rješenje u upravnom postupku iz razloga što nijedna žalba nije izjavljena ovoj Direkciji (Ministarstvu) na postupanje organa u prvom stepenu, a za koje je hijerarhijski nadležna Direkcija za elektronske komunikacije i radio spektar, kao instanciona kontrola, odnosno drugostepeni organ.

Spor sa Telenorom d.o.o. (One Crna Gora) oko usklađivanja licence sa Zakonom o elektronskim komunikacijama koji je donešen 2008 godine i oko godišnjih naknada za korišćenje radio-frekvencija, a koji se vodi od 2009. godine Upravni sud Crne Gore je meritorno odlučio i naložio Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, da donese novo Rješenje koje će sadržati sva prava operatora Telenor doo.

Na presudu Upravnog suda ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma i Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost su podnijeli Vrhovnom sudu Crne Gore Zahtjev za ispitivanje sudske odluke, koji je odbijen kao neosnovan.

Na presudu Upravnog suda i Vrhovnog suda, Ministarstvo i Agencija će podnijeti Ustavnom sudu Ustavnu žalbu.

Direkcija za širokopojasni pristup internetu

- U Direkciji za širokopojasni pristup internetu obavljaju se poslovi koji se odnose na: pripremu tekstova nacрта i predloga zakona, kao i propisa koji se donose na osnovu zakona u oblasti razvoja i unapređenja infrastrukture za širokopojasni pristup internetu i mobilnih komunikacionih mreža nove generacije; pripremu i izradu planova, programa, strategija i studija za razvoj i unapređenje infrastrukture za širokopojasni pristup internetu i mobilnih komunikacionih mreža nove generacije; obezbjeđenje primjene evropskih direktiva, međunarodnih preporuka i standarda u oblasti razvoja infrastrukture za širokopojasni pristup internetu i mobilnih komunikacionih mreža nove generacije; promovisanje i podsticanje istraživanja u oblasti razvoja infrastrukture za širokopojasni pristup internetu i mobilnih komunikacionih mreža nove generacije; informisanje i savjetovanje građana i preduzeća o razvoju širokopojasnog pristupa i njihovom korišćenju u njihovoj privredi; praćenje realizacije projekata u Direkciji; pripremu planova, programa i izvještaja iz nadležnosti Direkcije.

- Trenutno je u pripremi Strategija za razvoj 5G mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori, 2023 – 2027. godina, sa akcionim planom 2023 – 2025. godine. Tokom februara je planirana javna rasprava u vezi ovog dokumenta, čije se usvajanje očekuje krajem I kvartala tekuće godine.

- U inoviranoj Jedinstvenoj listi prioriternih infrastrukturnih projekata uvršten je i projekat „*Razvoj infrastrukture za širokopojasni pristup internetu*“ u okviru kojeg je 2019. godine dobijen prvi WBIF (Western Balkan Investment framework) grant za tehničku pomoć u pripremi ovog projekta u iznosu od 550.000,00 € sa ciljem poboljšanja pokrivenosti teritorije fiksnom širokopojasnom infrastrukturom. U julu 2022. godine odobren je i drugi grant od strane WBIF-a u iznosu od 525.000,00 € za Tehničku pomoć u trajanju od 18 mjeseci, a kojim će se uraditi revizija postojeće Studije razvoja širokopojasnog pristupa internetu, cost-benefit analize i tržišnog modela, kao i izrada potrebne tenderske dokumentacije. Krajnji cilj projekta je dalji razvoj elektronskih komunikacionih mreža (sa posebnim naglaskom na razvoj mreža novih generacija) i omogućavanje pristupa internetu velikim brzinama cjelokupnom stanovništvu i svim privrednim subjektima u Crnoj Gori, u skladu sa nacionalnim i evropskim strateškim dokumentima. Na ovaj

način obezbijedio bi se univerzalni pristup digitalnim robama i uslugama, iskorišćavanje potencijala digitalne ekonomije, kao i korišćenje servisa e-uprave od strane svih građana i privrednih subjekata, čime bi se stvorili uslovi za jačanje konkurentnosti društva u cjelini. Tokom 2023. godine planirana je izrada Nacionalnog Plana razvoja mreža za širokopojasni pristup internetu, a koji će proisteći iz gore navedenog projekta, tj. rezultata koji predstavljaju osnovu za izradu gore navedenog plana, i to:

- Detaljna procjena/skrining postojeće IKT situacije u sve 24 JLS, uključujući sve obrazovne i zdravstvene ustanove, javne ustanove i pristup domaćinstava širokopojasnoj infrastrukturi;
- Klasifikacija naselja u crne, sive ili bijele zone u smislu postojeće i planirane IKT infrastrukture i tržišne konkurencije na osnovu gore navedene detaljne procjene/skrininga i konsultacija sa relevantnim operaterima;
- Procjena potražnje (potencijalni kupci), moguće stope preuzimanja i procjena cijena;
- Definisane odgovarajućih arhitektura i tehničkih opcija, uključujući tehnološke opcije za konačno postizanje ciljeva EU Agende o Gigabitnom društvu;
- Definisane razvojnih faza i odgovarajućih (srednjih) ciljeva;
- Procjena troškova barem za željeno rješenje za postizanje ciljeva Digitalne agende EU 2025 za svaku oblast i na nacionalnom nivou;
- Procjena regionalnog nedovoljnog ulaganja zbog tržišnog neuspjeha i potrebnih subvencija;
- Preporuka odgovarajućih modela ulaganja/subvencioniranja za svaku zonu kao i na državnom nivou;
- Organizaciona struktura potrebna za podršku uvođenja širokopojasnog pristupa u zemlji;
- Regulatorni i pravni okvir za uvođenje širokopojasnog pristupa u zemlji i ažuriranje Nacionalnog plana širokopojasnog pristupa, koji služi kao mapa puta za implementaciju širokopojasnog pristupa u cijeloj državi;
- Analiza troškova i koristi (CBA) za regione (identifikovane zone) i na državnom nivou i predloženih modela (sa stanovišta privatnog investitora i države);
- Procjena perioda povrata ulaganja (ROI) za svaku bijelu zonu i na nacionalnom nivou na osnovu preporučenih modela;
- Procjena usklađenosti predloženih modela sa nacionalnim i EU politikama u oblastima državne pomoći, zaštite konkurencije i javno-privatnog partnerstva

Direkcija za poštansku djelatnost

Definisani poslovi Direkcije za poštansku djelatnost:

- priprema tekstova nacrti i predloga zakona, propisa koji se donose na osnovu zakona u oblasti poštanske djelatnosti;
- obezbjeđuje sprovođenje utvrđene politike iz oblasti poštanske djelatnosti;
- učestvuje u radu međunarodnih organizacija u oblasti poštanske djelatnosti;
- prati stanje i funkcionisanje poštanskog sistema, posebno državnog poštanskog operatora – Poštu Crne Gore AD Podgorica;
- predlaže mjere za dalji razvoj poštanskog tržišta.

Osim pomenutih opštih opisa poslova ove direkcije, **aktivnosti su usmjerene na:**

- Osiguranje kvaliteta i održivosti univerzalnog servisa
- Modernizacija postojećih i razvoj novih usluga zasnovanih na sinergiji poštanskih i elektronskih usluga i korišćenju novih tehnologija
- Jačanje poštanskog tržišta u Crnoj Gori kroz podsticanje konkurencije i pristup mreži javnog poštanskog operatora

Strateški i pravni okvir kojim je regulisano tržište poštanskih usluga u Evropskoj uniji čine tri direktive, a to su: Direktiva 97/67/EC - predstavlja osnovni regulatorni okvir za poštansko tržište, Direktiva 2002/39/EC - podstiče liberalizaciju poštanskog tržišta i Direktiva 2008/6/EC - kojom se ukida monopol na tržištu poštanskih usluga.

Težište rada Direkcije usmjereno je na kreiranje politika srednjoročnog razvoja poštanskog tržišta, obuhvatajući i unapređenje zakonodavstva s pravnom tekovinom EU.

Kada je u pitanju dosadašnja harmonizacija sa EU zakonodavstvom, u ovoj oblasti ostvaren je izuzetan napredak, i više puta smo pohvaljivani od strane Evropske komisije u okviru Poglavlja 3. Polazeći od navedenog, u toku 2022.godine u direkciji su realizovane sve aktivnosti vezane za ispunjavanje obaveza predviđene Programom rada Vlade, Srednjoročnim programom rada Vlade i PPCG-om.

Realizovane aktivnosti:

- Usvojen Izvještaj o realizaciji Akcionog plana strategije razvoja poštanske djelatnosti za 2021.godinu;
- Odluka o izboru nezavisnog revizora za reviziju finansijskih izvještaja i reviziju obračuna neto-troška univerzalnog servisa Pošte Crne Gore AD Podgorica Pošte Crne Gore ;
- Davanje saglasnosti na Odluku Odbora direktora Pošte Crne Gore d.o.o. o usvajanju Programa izdavanja prigodnih poštanskih maraka.

Pored navedenog, tokom 2022.godine iniciran je Projekt od strane UNODC- Jačanje nacionalnih kapaciteta Crne Gore za sprečavanje i borbu protiv krijumčarenja vatrenog oružja i s tim povezanih krivičnih djela u brzim i poštanskim pošiljkama. U pitanju je Višegodišnji fazni projekat, čiji će se efekti reflektovati kroz:

- Jačanje kapaciteta uprave carine, poštanskih službi, privatnih kurirskih kompanija, regulatornih tijela i službi sprovođenja zakona u Crnoj Gori koji dovode do povećanih stopa detekcije vatrenog oružja u brzim i poštanskim pošiljkama,
- Unapređenje zakonodavnog okvira koji podržavaju djelotvornu borbu protiv krijumčarenja vatrenog oružja u brzim i poštanskim pošiljkama i njegovu vezu sa organizovanim kriminalom u Crnoj Gori
- Saradnju između privatnog i javnog sektora i informisanost opšte javnosti radi postizanja usaglašenosti sa propisima o izvozu i uvozu vatrenog oružja u e-trgovini smanjuje prijetnju od krijumčarenja vatrenog oružja u brzim i poštanskim pošiljkama u Crnu Gori.

Predstavnici Direkcije su bili uključeni u CEFTA Radnu grupu koja je nadležna za izradu Odluke o uslugama prekogranične dostave paketa. Usvajanjem predmetne odluke omogućiti će se jeftinije, efikasnije i kvalitetnije intra CEFTA usluge dostave paketa; olakšati elektronska trgovina unutar CEFTA-e i približiti nas tržištu EU.

Kontinuirana i intenzivna međunarodna saradnja ostvaruje se sa relevantnim tijelima iz domena poštanske djelatnosti, a to su: Svjetski poštanski savez (UPU), Konferencija evropskih administracija za poštu i telekomunikacije (CEPT) i Evropski komitet za poštansku regulative (CERP), čija je članica Crna Gora. U tom smislu, otopčete su aktivnosti- pripremni sastanci od strane radnih tijela UPU, čije je član načelnica Direkcije, a sa ciljem pripreme i organizovanja varednog UPU kongresa, koji će se održati u oktobru 2023.godine.

OCJENA STANJA I PREDLOG MJERA

Kada je u pitanju oblast poštanskih usluga, ističemo da poštanski sektor u Crnoj Gori posjeduje značajnu infrastrukturu koja obezbjeđuje pristup uslugama ključnim za efikasno funkcionisanje privrede i društva i dalji razvoj privrednih aktivnosti. Imajući to u vidu, dalje unapređenje poslovnog ambijenta u ovoj oblasti je od primarnog značaja za održivo poslovanje poštanskih

operatora, kao i za razvoj novih usluga baziranih na modernim tehnologijama i prilagođenih potrebama savremenog korisnika.

Crna Gora, politikama u ovoj oblasti, ohrabruje razvoj konkurencije na tržištu poštanskih usluga, uz obavezu unaprjeđenja kvaliteta univerzalne poštanske usluge, koja je prepoznata kao usluga od javnog interesa. Polazeći od činjenice da pružanje univerzalne poštanske usluge, najčešće stvara neopravdano finansijsko opterećenje, u tom smislu se konstantno radi na iznalaženju efikasnijeg i održivijeg modela za njeno finansiranje.

Tržište poštanskih usluga u Crnoj Gori se nalazi u procesu operativnog i strukturnog prilagođavanja informaciono-komunikacionom okruženju koje je u punom razvojnom zamahu. U tom smislu, u narednom periodu posebnu pažnju treba posvetiti modernizaciji i povećanju kvaliteta usluga. Imajući u vidu nove tehnološke mogućnosti, ali i iskustva razvijenih država i njihovih poštanskih uprava, jasno je da Crna Gora treba prvenstveno da forsira razvoj elektronskih servisa.

Polazeći od ostvarenja strateških ciljeva na polju poštanskih usluga, u prethodnoj godini akcentat je stavljen na osiguranje kvaliteta i održivosti univerzalnog servisa, koji se sprovodio kroz izmjenu Pravilnika o načinu vođenja računovodstva i obračuna neto troška univerzalnog poštanskog operatora, kao i njegovu što bolju implementaciju, kao i sprovođenje aktivnosti vezane za primjenu standarda, vezanih za kontrolu i mjerenje kvaliteta obavljanja univerzalne poštanske usluge. U fokusu ostvarenja zacrtanih strateških ciljeva, u prethodnoj godini se dosta radilo i na modernizaciji postojećih i razvoju novih usluga zasnovanih na sinergiji poštanskih i elektronskih usluga i korišćenju novih tehnologija, među kojima su prepoznate neke nove usluge i servisi, kao što su: er-pismo, vremenski pečat i Post Cash EU - aplikaciono rješenje poštanskih operatora za poslovanje na tržištu transfera novca.

Nadalje, posebna pažnja je posvećena i jačanju poštanskog tržišta u Crnoj Gori kroz podsticanje konkurencije i pristup mreži javnog poštanskog operatora, kao i jačanju zaštite krajnjih korisnika.

IZVJEŠTAJ O RADU I POSLOVANJU POŠTE CRNE GORE U 2022.GODINI

Rezime

Aktivnosti Pošte u 2022. godini bile su usmjerene na obezbjeđivanje samodrživosti, redovnosti, pristupačnosti, kvalitetu i konkurentnosti usluga na tržištu poštanskih usluga. U tom smislu, u 2022.godini, fokus Pošte bio je na sljedećim poslovima, projektima i aktivnostima na kojima je rađeno:

- Ostvarenje funkcije servisa od javnog interesa uz intenzivnu saradnju sa nadležnim Ministarstvom i drugim državnim organima i institucijama;
- Fokusiranost na profitno poslovanje kao pretpostavku održivosti i razvoja Pošte Crne Gore;
- Stalno unapređenje kvaliteta postojećih usluga, njihovo inoviranje i uvođenje novih servisa, sa akcentom na elektronsko poslovanje i usluge, čime se daje i doprinos jačanju tržišta;
- Razvoj zasnovan na realizaciji investicionih i drugih projekata;
- Aktivna međunarodna saradnja sa drugim poštanskim upravama i angažovanje u donošenju i sprovođenju odluka i programa međunarodnih poštanskih asocijacija;
- Puno angažovanje u otklanjanju eksternih ograničenja, prvenstveno po pitanju kompenzacije troškova univerzalnog servisa, promjeni uslova saradnje CKB bankom, nerešenim svojinskim pitanjima između države i Pošte i drugim;
- Podizanje kvaliteta ljudskih resursa, prvenstveno u odnosu na obrazovnu i starosnu strukturu, kao i briga za radnička prava, socijalnu dimenziju i ukupni položaj radnika Pošte;
- Aktivnosti na zaštiti prava korisnika u skladu sa međunarodnim i nacionalnim zakonodavstvom;
- Društveno odgovorno poslovanje.

Najvažnije aktivnosti/projekti

- Završena je šalterska i aplikacija dostave i izvršena migracija pošta sa stare šalterske aplikacije na novu na preko 100 lokacija. Time se poboljšao kvalitet šalterskog poslovanja i dostave poštanskih pošiljaka, kao i kvalitet podataka za univerzalni servis i ukupno poslovanje.
- Tokom cijele 2022. godine rađeno je na projektu ERP Sistema, koji je poslovno rješenje za centralizovano upravljanje poslovnim transakcijama i kontrolu finansijskih rezultata u realnom vremenu. ERP sistem objedinjuje nabavku, magacin, prodaju, finansije, računovodstvo, zaposlene, osnovna sredstva, proizvodnju, projekte, servis, održavanje i mnoge druge poslovne funkcije. On upravlja budžetom na svim nivoima organizacije i vrši kontrolu istog u realnom vremenu. Ovaj sistem omogućava trajnu raspoloživost informacija za donošenje adekvatnih odluka i omogućava dokazivost poslovnih podataka uz optimalnu upotrebu svih resursa i olakšanu komunikaciju zaposlenih.
- Razvijen je i stavljen u rad DMS-sistem. DMS (Document Management Sistem) za elektronsko skladištenje, upravljanje dokumentacijom i svim poslovnim procesima vezanim uz obradu i odobravanje iste. Implementacija ovog sistema označava digitalnu transformaciju iz papirnog u bezpapirno poslovanje. DMS sistem čini dokumentaciju dostupnu svima, u svakom trenutku, a u skladu sa podešenim pravima pristupa.
- Započet je rad na poboljšanju korporativnog portala www.postacg.me.
- Na društvenim mrežama su tokom godine promovisane usluge i aktivnosti Pošte od značaja za društvenu zajednicu. Otvoren je i YouTube kanal Pošte na kojem se postavljaju video materijali.
- Poboljšano je upravljanje voznim parkom Pošte u smislu pravovremenog obezbjeđenja potrebnog broja i vrste vozila, održavanja, troškova i bezbjednosti. Vozni park Pošte je obogaćen nabavkom preko Fonda za kvalitet Svjetskog poštanskog saveza pet električnih dostavnih vozila, što će i dalje biti politika Pošte u borbi za očuvanje životne sredine. Nabavljeno je 180 mopeda za sve poštare, što je doprinjelo kvalitetu dostavnih službi Pošte.
- Nastavljene su aktivnosti na razvoju elektronskih servisa:
  - Razvijena je usluga e-trgovine "Mobilni poštar" i odgovarajuća aplikacija. Usluga se odnosi na preuzimanje i uručenje roba naručenih preko interneta.
  - Urađen je novi tip certifikat za autentifikaciju.
  - Razvijena je RA aplikacija za komfornije korišćenje usluga digitalnih sertifikata i nabavljen softver za bezbjedno brisanje podataka.
  - Razvijen je WEB servis za uparivanje podataka korisnika sa digitalnim certifikatom.
  - Modernizovani su WEB servisi: WEB račun, WEB shop, WEB telegram.
- Nastavljeno je publikovanje izdanja prigodnih poštanskih maraka kojima se promovišu vrijednosti i bogatstva Crne Gore.

Ocjena stanja i predlog mjera za unapređenje

Kada se radi o ograničavajućim okolnostima u 2022.godini koje su ključno uticale na stanje i rezultate poslovnog sistema Pošte, treba istaći sljedeće:

- 1) Inflatorna kretanja i rast cijena energenata, roba i usluga tokom godine su doprinijeli rastu troškova Pošte, dok s druge strane za povećanje cijena univerzalnog servisa nije postojao utvrđeni i sa propisima usklađeni metod za izračun tih cijena. Na tom zahtjevnom i složenom zadatku je rađeno čitave godine i očekuje se da se okonča u prvom kvartalu 2023. u zavisnosti od saglasnosti Agencije.

Predlog za unapređenje:

Pošta očekuje od Ministarstva da je podrži aktivnosti u cilju unapređenja pravnog okvira, što treba da dovede do uspostavljanja obaveze Agencije da na brz i efikasan način daje saglasnosti na akte koje priprema Pošta.

2) Neostvarena naplata neto troška univerzalnog servisa za 2021, uz niske cijene univerzalnog servisa, koje u situaciji rasta cijena proizvode nove troškove. Problem nemogućnosti naplate neto troška univerzalnog servisa je dugotrajući problem, koji prati Poštuviše od deceniju sa malim prekidima. I u godinama kada je naplaćen (na primjer za 2019. I za 2020.), nije priznata izračunata suma od strane Pošte, koja je čak bila manja od realnih troškova univerzalnog servisa, već je i taj umanjeni obračun Agencija dodatno smanjivala. Izostanak ovih sredstava ozbiljno onemogućava razvoj poštanske djelatnosti, odnosno univerzalnog servisa, pa je nejasno kako država ostvaruje javni interes ukoliko uporno odbija da pokrije neopravdano finaisjko opterećenje koje Pošta trpi. Država odnosno njeni organi su korisnici univerzalnog servisa, pa kao da se ne primjećuje da se univerzalni servis ne može razvijati bez odgovarajućeg investiranja, pa ne čudi što Pošta godinama nije u mogućnosti da značajno podigne kvalitet svojih usluga.

Predlog za unapređenje:

Ispitati drugačije modalitete naplate nepravednog finansijskog opterećenja Pošte po ugledu na države koje su taj problem uspješno riješile. U tom pravcu bi moralo doći do modela koji bi garantovao redovnost isplate sredstava za neto trošak univerzalnog servisa. U skladu sa nekim takvim rješenjem moralo bi doći i do izmjene Zakona o poštanskim uslugama. Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, kao resorno za Poštu, bi trebalo da bude nosilac ovog posla, naravno uvažavajući do sada uočene nedostatke u primjeni zakonskih rješenja koja su sada na snazi.

3) Problem sa vlasništvom na relaciji Pošta –država, odnosno neadekvatna uknjižba nepokretne imovine Pošte u katastar nepokretnosti.

Predlog za unapređenje:

Nakon pribavljanja hronologie upisa, a imajući u vidu odluku Vlade o restruktuiranju Pošte iz 2011. godine, potrebno je uknjižiti imovinu u skladu sa pomenutom odlukom. Na taj način bi se tretman nepokretnosti u katastru uskladio sa Odlukom Vlade o restruktuiranju i Zakonom o privrednim društvima, budući da bi se tada potvrdila jasna veza između kapitala društva i emitovanih akcija.

4) Promjena uslova poslovanja CKB banke čiji je Pošta agent, je prijetila potpunim raskidom ugovora sa CKB bankom, ali se kroz niz pregovora došlo do rješenja uz povećanje cijena Pošti za usluge CKB banke i druge mjere prilagođavanja novonastaloj situaciji. Posledica je povećanje cijena usluga prema korisnicima koju Pošta nije tražila, ali je morala prihvatiti.

Predlog za unapređenje:

Preduzeti neophodne mjere i radnje od strane Ministarstva finasija i Pošte, kao pripremu da Pošta Crne Gore postane samostalna platna institucija, na koji način ne bi zavisila od poslovnih banaka u Crnoj Gori.

5) Veliki broja radnika na bolovanju tokom cijele godine. Pošta se obraćala nadležnim institucijama: Ministarstvu zdravlja Crne Gore, Zdravstveno-sanitarnoj inspekciji i Fondu za zdravstveno osiguranje-područnim jedinicama, ali nije bilo značajnijih rezultat u smislu preduzimanja konkretnih mjera i radnji.

Predlog za unapređenje:

Da navedene institucije postupaju efikasnije po službenoj dužnosti i provjere zakonitost i opravdanost bolovanja koja domovi zdravlja i druge zdravstvene ustanove odobravaju zaposlenima u Pošti.

ZAKLJUČAK

Pošta je u 2022.godini u otežanim, prethodno navednim okolnostima, u potpunosti odgovorila svojoj društvenoj misiji prijema, prerade, prenosa i uručenja poštanskih pošiljaka i u vršenju svojih drugih usluga, prilagođavajući poslovanje i obezbjeđujući uslove rada bez zastoja ili drugih smetnji u pružanju poštanskih usluga građanima, privredi i državnim institucijama.

DIREKTORAT ZA RAZVOJNE POLITIKE U TURIZMU

U cilju obezbjeđivanja uslova za što kvalitetnije kreiranje turističkih proizvoda i politika, u Direktoratu za razvojne politike u turizmu, tokom 2022. godine sprovodile su se aktivnosti u skladu sa djelokrugom rada Direktorata i Programom rada Vlade Crne Gore.

U ovom Direktoratu, između ostalog, vrše se poslovi koji se odnose na donošenje i sprovođenje strategije razvoja turizma i drugih strateških dokumenata koji se odnose na turizam, predlaganje strateških i dugoročnih planova, projekata i programa u oblasti turizma. Takođe, predlaganje mjera i realizacija projekata u pravcu razvoja posebnih oblika turizma, predlaganje mjera u cilju povezivanja turizma sa drugim, komplementarnim privrednim djelatnostima, uspostavljanje saradnje sa međunarodnim i donatorskim institucijama u pravcu razvoja posebnih oblika turizma, kao i saradnja sa međunarodnim institucijama i organizacijama na multilateralnom, regionalnom i bilateralnom nivou. Podsticanje aktivnosti koje se odnose na poboljšanje avio dostupnosti Crne Gore kao turističke destinacije, predlaganje mjera za podsticanje razvoja i diverzifikacije turističke ponude, preduzimanje mjera i aktivnosti na produženju turističkih sezona, realizacija projekata i saradnja sa partnerima na planu izgradnje turističke infrastrukture za razvoj posebnih oblika turizma, isto su jedni od bitnih poslova kojima se Direkcija za razvojne politike u turizmu bavi u sklopu svog rada.

Direktorat za razvojne politike u turizmu čine tri direkcije i to:

1. Direkcija za strateško planiranje;
2. Direkcija za konkurentnost turističkog ambijenta;
3. Direkcija za diverzifikaciju turističkog proizvoda.

U nastavku je dat pregled najznačajnijih realizovanih aktivnosti tokom 2022. godine.

Turistički promet u 2022. godini

Prema poslednjim zvaničnim podacima Uprave za statistiku – MONSTAT u kolektivnom smještaju (hoteli i slični objekti) tokom prvih jedanaest mjeseci 2022. godine registrovano je 1.126.189 turista (59,26% više u odnosu na isti period 2021. godine) i 4.229.710 noćenja (46,12% više u odnosu na isti period prethodne godine). Prosječna dužina boravka turista u 2021. godini iznosila je 4 dana.

Upoređujući sa istim periodom 2019. godine, bilježi se ostvarenje od 89,97% kada su u pitanju dolasci turista, kao i ostvarenje od 91,85% kada je riječ o realizovanim noćenjima. U strukturi noćenja u kolektivnom smještaju, domaći turisti čine 11,70%, a strani turisti 88,30% ukupnog broja noćenja. Domaći turisti su ostvarili 504.925, a strani 3.724.785 noćenja, što je povećanje za 40,13% odnosno za 46,97% u poređenju sa istim periodom prošle godine.

Finansijski efekti ostvarenog broja noćenja pratili su njihov pozitivan trend, shodno čemu su u periodu januar – septembar 2022. godine (poslednji zvanični podaci CBCG), prihodi od ino-turizma iznosili 916 mil. €, što je 30,2% više u odnosu na isti period 2021. godine ili 90% ostvarenja prihoda iz uporednog perioda iz 2019. godine.

1. AKTIVNOSTI KOJE SU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE CRNE GORE ZA 2022. GODINU

Tematski dio

- **Strategija razvoja turizma Crne Gore 2023-2025. godine s Akcionim planom** - nova Strategiju razvoja turizma Crne Gore 2023-2025. godine s Akcionim planom, kao krovni strateški dokument za oblast turizma, usvojena je na sjednici Vlade održanoj 17. marta 2022. godine. Strategijom je planirano definisanje pravaca razvoja turizma sa ciljem poboljšanja konkurentnosti i boljeg pozicioniranja Crne Gore kao turističke destinacije na međunarodnoj mapi, kroz održivi razvoj zelenog, pametnog, inovativnog, odgovornog i inkluzivnog turizma. Akcionim planom su

definisani operativni ciljevi, ključne mjere i aktivnosti sa nosiocima/partnerima, kao i rokovi, iznos i izvori finansijskih sredstava za njihovu realizaciju.

Strategija je urađena od strane tima Direktorata za razvojne politike u turizmu. Kako bi bila imala široku primjenu, proces kreiranja Strategije je podrazumijevao da tokom njene izrade budu konsultovani partneri iz javnog i privatnog sektora, brojni akteri na državnom i lokalnom nivou, nadležna ministarstva i druge institucije sa javnim ovlašćenjima, akademska zajednica, Nacionalna turistička organizacija Crne Gore, lokalne turističke organizacije, turistička privreda, privredna i turistička udruženja, NVO sektor. Takođe, cilj nam je bio da obavljamo konsultativne procese i sa međunarodnim partnerima, upravo iz rayloga da bi Strategija imala međunarodnu dimenziju. S tim u vezi, imali smo konsultacije sa Svjetskom bankom (World Bank), Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD), Njemačkim društvom za međunarodnu saradnju (GIZ) i UN programom za razvoj (UNDP).

Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih nacija (UNWTO), kao lider u sektoru turizma na globalnom nivou, bila je uključena u izradu ovog dokumenta i to sa aspekta provjere usklađenosti Strategije sa UNWTO ciljevima održivog razvoja, kao i sa aspekta provjere primjene aktuelnih globalnih trendova u sektoru turizma i putovanja. Dakle, prije prezentiranja Vladi, dokument je prezentiran UNWTO-u i ocijenjen je kao veoma stručan materijal, sa jasno definisanom mapom razvojnog puta i jasnom praktičnom primjenom. Poseban akcenat prilikom izrade dokumenta, kao i planirane dalje implementacije, stavljen je na jačanju javno-privatnog partnerstva.

- ***Plan pripreme ljetnje turističke sezone 2022. godine***

U skladu sa programom rada Vlade CG za I kvartal 2022. godine, Ministarstvo ekonomskog razvoja (i turizma) izradilo je Plan pripreme ljetnje turističke sezone 2022. godine. Cilj izrade ovog dokumenta je bio stvaranje preduslova za unapređenje ambijenta poslovanja turističko ugostiteljske privrede, kao i ostalih preduslova koji će rezultirati ostvarenju većeg turističkog prometa i prihoda po tom osnovu. Plan je obuhvatao aktivnosti čija se realizacija završila u pred sezoni (I- II kvartal), dok se dio aktivnosti realizovao tokom njenog trajanja. Plan pripreme ljetnje turističke sezone 2022. godine, usvojen je na sjednici Vlade CG održanoj 31. marta 2022.godine. Realizacijom aktivnosti iz Plana, stvoreni su uslovi za ostvarenje pozitivnih kvalitativnih i kvantitavnih rezultata sezone, izraženih kroz prihode od turizma, broj turista i realizovanih noćenja.

- ***Plan pripreme zimske turističke sezone 2022/2023. godine***

U skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu, Direktorat za razvojne politike u turizmu, izradio je Plan pripreme zimske turističke sezone 2022/2023. god. Planom su definisane aktivnosti koje institucije i privredni subjekti, direktno i indirektno uključeni u pripremu i odvijanje sezona, kako na državnom, tako na lokalnom nivou, realizuju prije i tokom trajanja aktuelne zimske sezone. Plan je usvojen na sjednici Vlade održanoj 27.oktobra 2022. godine.

- ***Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2022. godinu.***

U skladu sa zaključcima Vlade Crne Gore broj 04-2181/2 sa sjednice od 14. aprila 2022. godine Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je pripremila izvještaj o realizaciji Programa Podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2022. godinu.

Cilj Programa podsticajnih mjera je bio obogaćivanje i unapređenje kvaliteta turističke ponude uz poboljšanje marketing aktivnosti kako bi se privukli turisti sa novih emitivnih tržišta, a u pravcu generisanja većih prihoda u turizmu, produženja turističke sezone, povećanje stepena zauzetosti smještajnih kapaciteta, potrošnje i zaposlenosti.

Na javne pozive dostavljena je 101 prijava, a komisije koje su bile formirane od strane Ministarstva za donošenje odluka ukupno su prihvatile i podržale realizaciju 67 projekata, dok ostale prijave nisu bile u skladu sa javnim pozivima ili su dostavljene nakon definisanog roka za dostavljanje potrebne dokumentacije.

Na osnovu donešenih odluka, ukupna sredstva koja su bila dodijeljena korisnicima sredstva iznosila su 301.060,00€.

- **Program razvoja nautičkog turizma Crne Gore 2023-2026. godine s Akcionim planom**
Tender za odabir najpovoljnijeg ponuđača za izradu ovog Programa Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je na portalu javnih nabavki objavilo 29.11.2022. godine, dok je otvaranje pristiglih ponuda izvršeno 10.01.2023. godine. Nakon sprovedene procedure donešen je Zapisnik o otvaranju i konstatovano je da nije bilo pristiglih prijava.

2. OSTALE AKTIVNOSTI – koje nisu predviđene PRV-om

- Koordinaciono tijelo za pripremu i praćenje odvijanja turističkih sezona

Koordinacionim tijelom za pripremu i praćenje odvijanja turističkih sezona predsjedavao Ministar ekonomskog razvoja i turizma.

Tokom 2022. godine održano je osam sjednica Koordinacionog tijela za pripremu i praćenje odvijanja turističkih sezona. U fokusu rada Koordinacionog tijela bila je ljetnja sezona 2022. godine, kao i zimska sezona 2022/23 godine tj. aktivnosti na planu stvaranja neophodnih preduslova za očuvanje turističkog proizvoda, jačanje turističke supstance i nesmetano odvijanje turističkog poslovanja. Na sjednicama se raspravljalo o aktuelnim problemima sa kojima su se subjekti suočavali tokom sezone i predlagani su načini za njihovo rješavanje i prevazilaženje. Cilj postojanja ovog tijela je da na operativnom nivou u kontinuitetu i u što je moguće najkraćem roku rješava pitanja od značaja za odvijanje turističke sezone, kao i da predlaže na koji način, dugoročnije se isti mogu riješiti. Članovi ovog tijela su, pored Ministri kao predsejdnika, državni sekretari, predstavnici lokalnih samouprava, direktori državnih institucija od velikog značaja za turizam. Prilikom definisanja članova Koordinacionog tijela, intencija je bila bolje povezivanje svih institucija, brža komunikacija i koordinacija svih aktera koji su direktno ili indirektno povezani sa turizmom. Međutim, sjednicama prisustvuju i pridruženi članovi, shodno aktuelnom trenutku. Radi efikasnosti, formirana je i viber grupa (članova i pridruženih članova), koja broji više od 50 aktera. Na ovaj način, ukoliko to nalažu okolnosti, instant se iskoordinira rešenje svakog izazova.

- Informacija o rezultatima zimske turističke sezone 2021/22. godine

Vlada Crne Gore je na sjednici od 17. juna 2022.godine usvojila Informaciju o rezultatima zimske turističke sezone 2021/22. godine. Informacijom je prikazan stepen realizacije aktivnosti koje su definisane Planom pripreme zimske turističke sezone 2021/22.g. (usvojen na sjednici Vlade 14.oktobra 2021.g.). Ovim dokumentom je dat prikaz ostvarenog turističkog prometa za vrijeme trajanja zimske turističke sezone, namjenskih prihoda od turizma, kao i stepen realizacije planiranih aktivnosti u pravcu pripreme sezone.

Aktivnosti koje su realizovane od strane nadležnih institucija, a koje su imale za cilj nesmetano odvijanje zimske turističke sezone, odnosile su se, prvenstveno na promociju destinacije, sanaciju, održavanje i bolju prohodnost putnih pravaca tokom zimskih mjeseci, kao i uredno snabdijevanje električnom energijom.

- Informacija o realizaciji Plana pripreme ljetnje turističke sezone 2022. godine

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 8. decembra 2022. godine usvojila Informaciju o realizaciji Plana pripreme ljetnje turističke sezone. Informacijom je dat prikaz stepena realizacije planiranih aktivnosti (definisanih Planom pripreme ljetnje turističke sezone 2022.g.), po nosiocima. Pored navedenog, Informacija sadrži i pokazatelje turističkog prometa u kolektivnom smještaju, i to: broj turista i noćenja, za period januar – septembar 2022. godine; turistički promet za periode prije, tokom i nakon ljetnje sezone; analizu emitivnih tržišta sa kojih je ostvarena najbolja posjećenost. Takođe, Informacijom su prikazani i finansijski efekti od turizma za prva tri

kvartala 2022.g., koje je objavila Centralna banka Crne Gore, a odnose se na platni promet sa inostranstvom, odnosno prihode ostvarene od ino-turizma.

- **Realizacija aktivnosti iz Akcionog plana razvoja ruralnog turizma**

Imajući u vidu da je realizacija aktivnosti u okviru Akcionog plana Programa razvoja ruralnog turizma Crne Gore za period 2020 - 2021. godine, djelimično zadovoljavajuća, kao i činjenicu da se i tokom 2021. godine poslovanje u sektoru turizma nije odvijalo planiranim tempom zbog poštovanja epidemioloških mjera propisanih od strane nadležnih institucija, Vlada je na sjednici 22.07.2022. godine usvojila Prelazni Akcioni plan za 2022. godinu, u kojem su definisane aktivnosti iz prethodnog dokumenta, koje nisu realizovane, kao i nove aktivnosti.

Povodom Svjetskog dana turizma, nagrađeno je 8 seoskih domaćinstava. Dodijeljena su im priznanja za uspješan rad, doprinos turističkom prometu i postignuti kvalitet u radu.

Publikovana je brošura za registrovana seoska domaćinstva - Brošurama su obuhvaćena sva registrovana seoska domaćinstva njih 235, dok je brošura prevedena na njemački i engleski jezik. Imajući u vidu da savremeni turistički trendovi odlikuju se sve većim usmjeravanjem ka ruralnim destinacijama, sve izraženijom personalizacijom, povećanim interesovanjem i značajnom tražnjom turista za nestandardnim turističkim proizvodima, tokom decembra 2022. godine sprovedena je kampanja "Ruralno, održivo, domaćinski". Kroz kampanju je realizovan nagradni konkurs u tri kategorije, i to: „Najbolje seosko domaćinstvo“, „Najbolja seoska domaćica“ i „Najbolji mladi seoski domaćin“/ „Najbolja mlada seoska domaćica“. Ukupno je novčano nagrađeno 9 seoskih domaćinstava i dva domaćinstva su dobila zahvalnicu za razvoja ruralnog turizma Crne Gore. Centralni događaj je organizovan 24.12.2022. godine, na glavnom gradskom trgu u Kolašinu i priređen je bogat kulturno-umjetnički program.

- **Projekat turistička signalizacija**

U cilju poboljšanja postojećeg stanja turističke signalizacije, obezbjeđenja opšte sigurnosti u saobraćaju i unapređenju ukupnog imidža Crne Gore kao turističke destinacije, urađen je Katastar turističke signalizacije sa situacionom analizom koja se odnosi na tri glavna magistralna putna pravca i to: M1, M2 i M3, kako bi se jasno definisalo stanje turističke signalizacije. Za naredni period je planirano raspisivanje tendera.

Kako bi se unaprijedio kvalitet turističke signalizacije, usled neadekvatnog stanja većeg broja znakova dobrodošlice na graničnim prelazima, koji ne odgovaraju standardima iz važećeg Pravilnika o saobraćajnoj signalizaciji, krajem decembra 2022. godine, raspisan je tender za izradu znakova za drumske granične prelaze i otvaranje tendera je planirano za početak februara 2023. godine.

- **Operativni plan za realizaciju Strategije pametne specijalizacije Crne Gore 2019-2024. (S3) - Strategija pametne specijalizacije Crne Gore 2019-2024.**

Usvojena je od strane Vlade Crne Gore u julu 2019. godine, u kojoj je jedna od razvojnih komponenti "Održivi i zdravstveni turizam". S obzirom na dešavanja tokom 2020. godine koja su uzrokovana pandemijom COVID-19, Akcioni plan predmetne Strategije realizovan je u skromnom obimu. Shodno tome, prepoznata je potreba za ažuriranjem osnovnih analiza i parametara na kojima se zasniva Strategija. U tom cilju održani su sastanci Radne pod-grupe za turizam koja je pripremila i obradila inpute za izradu novog Operativnog programa Strategije u dijelu koji se odnosi na "Održivi i zdravstveni turizam". U septembru 2022. godine Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Crne Gore formiralo je četiri Inovacione radne grupe (IRG) sa ciljem pružanja operativne podrške Savjetu za inovacije i pametnu specijalizaciju u procesu implementacije Strategije pametne specijalizacije (S3). Jedna od njih je i inovaciona radna grupa "Održivi i zdravstveni turizam". Pomenuta Radna grupa održala je veliki broj sastanaka sa ključnim institucijama prepoznatim u kreiranju politika u dijelu održivog i zdravstvenog turizma, pripremila kvartalni izvještaj koji je prezentovan na trećoj Sjednici Savjeta za inovacije i pametnu

specijalizaciju, održanu 14. decembra 2022. godine. U toku je realizacija aktivnosti prema Akcionom planu.

- ***Program razvoja zdravstvenog turizma Crne Gore 2021-2023. s Akcionim planom***

Razvoj turističkog proizvoda u Crnoj Gori zasniva se na principima i ciljevima održivosti kako bi se obezbijedila kvalitetna i raznovrsna turistička ponuda i u krajnjem, poboljšala konkurentnost turističke destinacije. U tom smislu, posebna pažnja posvećuje se diverzifikaciji turističke ponude i razvoju posebnih oblika turizma u okviru koje je zdravstveni turizam prepoznat kao jedan od vidova turizma koji može doprinijeti diversifikaciji ukupne turističke ponude Crne Gore i učiniti je cjelogodišnjom turističkom destinacijom. Na osnovu analize stanja, definisane su ključne mjere i ciljevi za intenzivniji razvoj ovog vida turizma, zatim aktivnosti i indikatori njihove realizacije, način izvještavanja i evaluacije, kao i druga pitanja od značaja za realizaciju strateških ciljeva u oblasti zdravstvenog turizma. Dokumentom su definisane tri glavna operativna cilja: Operativni cilj 1: Obezbjeđivanje strateškog okvira za razvoj zdravstvenog turizma; Operativni cilj 2: Stvaranje kvalitativnih pretpostavki za međunarodnu konkurentnost; Operativni cilj 3: Jačanje kapaciteta Instituta Dr Simo Milošević, sistema edukacije i praćenja realizacije programa. U okviru svih ciljeva definisani su prioriteti i aktivnosti za njihovo sprovođenje pri čemu se podrazumijeva uključenost velikog broja institucija iz javnog i privatnog sektora i predviđa donatorska podrška za implementaciju projekata. Realizovana je i konferencija zdravstvenog turizma u oktobru 2022. godine, formirana je Radna grupa za usaglašavanje zakonske regulative u dijelu zdravstvenog turizma i u toku su izmjene Zakona o turizmu i ugostiteljstvu kao i Zakona o zdravstvenoj zaštiti koji tretiraju oblast zdravstvenog turizma. U toku je i priprema godišnjeg Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2021. i 2022. godinu, uz napomenu da postoji naglašen zastoj u realizaciji AP, posebno u segmentu OC1 i OC2.

- ***Program Razvoja kulturnog turizma Crne Gore s Akcionim planom 2019-2021. godine***

Usvojen je Prelazni Akcioni plan za 2022. godinu kojim su definisane aktivnosti iz prethodnog trogodišnjeg perioda koje su u najvećoj mjeri realizovane tokom 2022. godine.

Kroz Program podsticajnih mjera u turizmu za 2022. godinu, kroz Mjeru IV - *Razvoj inovativnih turističkih proizvoda i usluga koji obogaćuju turističku ponudu u ruralnom, kulturnom, zdravstvenom i drugim vidovima turizma*, podržana su četiri projekta u sferi kulturnog turizma.

Potpisan je i Memorandum o razumijevanju o preuzimanju i upravljanju opremom koja je predmet nabavke u okviru projekta "DUE MARI – Next Generation Tourism Development" između MERT-a i Narodnog muzeja. U Biljardi će biti izložena replika prve štamparske prese na Balkanu – Štamparije Crnojevića. Projekat izrade replike štamparije je obezbijedio MERT.

Takođe, posredstvom MERT-a, Crna Gora je postala članica kulturne rute Svajeta Evrope – Via Habzburg.

- ***Nacionalni savjet za turizam***

Strategijom razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. godine, odnosno u okviru Akcionog plana za 2022. godinu, definisane su aktivnosti u pravcu prevazilaženja prepoznatih izazova sa kojima se suočava brži razvoj turizma, a koji se odnose na: nezadovoljavajuće stanje turističke infra i supra strukture, saobraćajne i energetske infrastrukture, zatim na vodosnabdijevanje, pitanje odlaganja, separacije i reciklaže otpada, nerealizovane investicione projekte, regionalnu neujednačenost turističke ponude, izražen stepen sezonalnosti i visok udio "sive" zone u poslovanju turističke privrede, nezadovoljavajući nivo kvaliteta kadra u turizmu, neadekvatan, neažuran i nepotpun obuhvat statističkih pokazatelja turističkog prometa, nezadovoljavajući odnos osnovnih i komplementarnih smještajnih kapaciteta i nedovoljan broj visoko-kvalitetnih hotelskih objekata, kao i ograničen učinak promotivno - marketinških aktivnosti.

Imajući u vidu sve navedene aktivnosti, jasna je potreba za obezbjeđenjem što bolje sinhronizacije rada svih učesnika u stvaranju turističkog proizvoda, odnosno potreba da se formira tijelo – Nacionalni savjet za turizam, koje će koordinirati njihove aktivnosti i usmjeravati ih u pravcu realizacije strateškog cilja. U tom smislu, Vlada Crne Gore, na sjednici od 8. decembra 2022. godine, donijela je Odluku o obrazovanju Nacionalnog savjeta za turizam. Zadaci Nacionalnog savjeta za turizam, između ostalog, odnose se na podsticanje implementacije definisanih strateških pravaca razvoja turizma u Crnoj Gori, zatim na koordinaciju i praćenje realizacije strateških projekata i dokumenata iz oblasti turizma u pravcu održivog upravljanja destinacijom, kao i na iniciranje donošenja nove ili izmjena i dopuna važeće zakonske i podzakonske regulative radi stvaranja boljeg normativnog i institucionalnog okvira za turistički razvoj u skladu sa međunarodnim propisima i standardima.

Cilj svih aktivnosti je da Crna Gora u 2025. godini bude globalno prepoznata turistička destinacija, koja na održiv način upravlja destinacijom, kreirajući inovativan, zelen i inkluzivan turistički proizvod, utičući na povećanje turističke potrošnje, smanjenje sezonalnosti i regionalne neujednačenosti, sa ciljem podizanja nivoa životnog standarda lokalnog stanovništva i satisfakcije turista.

- Program ekonomskih reformi 2023-2025. godine – turizam

U odgovoru na izazov koji se odnosi na zelenu tranziciju, odnosno bolju zaštitu životne sredine i klimatske promjene, u PER-u za 2023, u oblasti turizma, predložena je mjera: “Održivi zeleni turizam”. Mjera je prenešena iz prethodnog perioda, i odnosi se na efikasnije i kvalitetnije uspostavljanje održive komponente (zelena tranzicija i cirkularna ekonomija) uz unaprijeđenje ponude ugostiteljskih objekata i usluga, odnosno pospešivanje razvoja diverzifikovanog turističkog proizvoda, prije svega na Sjeveru Crne Gore. Time će doprinijeti i produženju turističke sezone. Mjera se sprovodi uz poštovanje ciljeva održivog razvoja do 2030. godine.

- Aviopovezanost –

Imajući u vidu da je Crna Gora dominantno avio destinacija, posebno za visokoplatežna tržišta, u Direktoratu su sprovedene brojne aktivnosti koje su se ticale komunikacije sa aviokompanijama, aerodromima, agencijama, tj. kompletnom turističkom privredom, a sve s ciljem jačanja avio saobraćaja, prije svega receptivnog tipa. U 2022. godini smo nakon upita iz AD “Aerodromi Crne Gore”, a u cilju vođenja razgovora na temu donošenja odluke o strateškim rutama, sakupili predloge turističke privrede (Privredna komora, udruženja turističkih agencija, NTO Crne Gore) koji se odnose na emitivna tržišta za koja smatraju da postoji veliki potencijal u smislu organiziranih turističkih dolazaka. Sem toga predstavnici aviokompanija, poput Air Astana, su bili naši sagovornici na temu širenja saradnje i povećanja frekventnosti letova, kao i nacionalni avioprevoznik.

- Nacionalna turistička organizacija Crne Gore –

Sa ciljem boljeg pozicioniranja destinacije na tržištu, aktivno smo se involvirali u aktivnosti NTOCG. U tom smislu, pružali smo različite vidove podrške promociji, marketingu, istraživanju tržišta, kreiranju kampanja za ciljna tržišta, usmjeravanju na intenzivnije korišćenje digitalnih kanala promocije i dr. Kampanja namijenjena “Energetskim turistima” koordinirana je od strane našeg Direktorata, shodno inputima dobijenih od turističke privrede posredstvom Privredne komora, a implementirana od strane NTOCG shodno izdiferenciranim kanalima komunikacije.

3. DIVERZIFIKACIJA TURISTIČKOG PROIZVODA

Diverzifikacija turističkog proizvoda je prepoznata kao ključ u rešavanju brojnih izazova, a prije svega naglašene sezonalnosti, regionalnog disbalansa, pritiska na destinaciju i sl.

Shodno Zaključku Vlade Crne Gore broj 04-4493/2 od 18. jula 2022. godine, Vlada Crne Gore je usvojila Informaciju „Osjeti Crnu Goru – Feel Montenegro“. Kroz ovu Informaciju, Ministarstvo

ekonomskog razvoja i turizma je podržalo realizaciju manifestacija i festivala na sjeveru Crne Gore koje su prepoznate kao tradicionalne i zbog kojih turisti dolaze. Ukupna sredstva koje je Ministarstvo opredijelilo za ovu podršku iznosila su 87.000,00 eura.

Ministarstvo je Zaključkom Vlade Crne Gore, podržalo i realizaciju festivala „**Wild Beauty Art 2022.**“ u iznosu od 80.000,00 eura. Shodno Ugovoru broj 018-330/22-9464/3 od 04.07.2022. godine

Vidikovac “Meandri Čehotine” - koji omogućava novi pogled na Meandre Čehotine, postavljen je na dvadesetak kilometara od Pljevalja, u selu Mataruge, na putnom pravcu Pljevlja - Vrulja. Nalazi se u regionu koji gravitira panoramskoj ruti “Kruna Crne Gore”. Na taj način vidikovac, osim što upotpunjuje ugođaj turista koji posjećuju rutu, obogaćuje i nenu ponudu, a što je u krajnjem i suština razvijanja ruta kao takvih.

Izgradnju vidikovaca finansiralo je Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma uz podršku TO Pljevlja, koja će biti zadužena za njegovo održavanje. U tom smislu, sa TO Pljevlja će, tokom 2023. godine, biti potpisan i memorandum kojim će se lokalna turistička organizacija i pravno-formalno obavezati na održavanje vidikovca.

4. MEĐUNARODNA SARADNJA, PROJEKTI, INICIJATIVE

MULTILATERALNA SARADNJA

UNWTO - Crna Gora je posredstvom Ministarstva nadležnog za turizam član UNWTO od 2007. godine. U prošloj godini je finalizovana saradnja, u okviru projekta **tehničke podrške dobijene od Svjetske turističke organizacije (UNWTO) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD)**, a u cilju pružanja pomoći oporavku turizma koju je dobila Crna Gora. Odgovor na korona krizu je koncipiran u okviru tri stuba, i to ekonomski oporavak, marketing i promocija, kao i jačanje institucija i izgradnja otpornosti. Četiri konsultanta /tri internacionalna i jedan domaći/ su sprovela brojne aktivnosti i pripremila 4 dokumenta, i to:

1. Plan oporavka turizma;
2. Analiza stanja i mapa puta za jačanje statističkog sistema u turizmu;
3. Pregled i ažuriranje marketing strategije;
4. Pregled efikasnosti operativnih protokola vezanih za sigurnost, higijenu i bezbjednost (SOP). Direktorat je koordinirao je sve aktivnosti konsultanata u Crnoj Gori, ali i davao sugestije i komentare na materijale. Strategija razvoja turizma Crne Gore 2023-2025. godine, koja je usvojena početkom 2022. godine, u jednom dijelu se bazira i na nalazima iz pomenutih izvještaja, te je za istu dobijena podrška UNWTO.

U periodu od 27. juna do 03. jula 2022. godine je u Sorentu u Italiji održan **I Globalni samit mladih u turizmu – GYTS**. Direktorat je nakon objavljenog javnog poziva odabrao dvije kandidatkinje srednjoškolskog uzrasta koje su predstavljale Crnu Goru, u pratnji predstavnika Direktorata.

GSTC – Global Sustainable Tourism Council – na međunarodnoj konferenciji održanoj u Sevilji u decembru 2022. godine, definisani su uslovi pridruživanja naše zemlje ovoj krovnoj organizaciji koja se bavi razvojem održivog turizma na destinacijama. GSTC kreira globalne kriterijume za razvoj održivog turizma, a koji se odnose na destinaciju, turističku privredu, lokalno stanovništvo i turiste. Kroz primjenu kriterijuma, GSTS je orjentisan na 4 pilara: destinacijski menadžment, socio-ekonomski aspekt i uticaj turizma na lokalno stanovništvo i privredu, kulturni aspekt destinacije i ekološki, s akcentom na uticaj klimatskih promjena na turistička kretanja.

EU INTEGRACIJE - pregovaračko poglavlje 20 – Tokom 2022. godine su realizovane redovne aktivnosti odnosno izvještavanja za oblast turizma u okviru informacija za Odbor za stabilizaciju i pridruživanje, Izvještaja o napretku, Izvještaja za Pododbor za trgovinu, industriju, carine i poreze, te izvještavanje shodno završnom mjerilu Industrijska politika Crne Gore 2019-2023. godine.

Tokom 2022. godine održana je **konstitutivna sjednica Radne grupe za poglavlje 18** – Statistika. Sjednica je bila konstitutivnog karaktera, nakon donošenja nove Odluke o formiranju Radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 18 – Statistika. Na sjednici Radne grupe predstavljeno je aktuelno stanje, predstojeće obaveze, kao i značaj statistike za sva pregovaračka poglavlja.

Članovi RG upoznati su sa preporukama iz Izvještaja o napretku Crne Gore za 2021. godinu za poglavlje 18, koje se u najvećoj mjeri odnose na ljudske i finansijske kapacitete, poslovni prostor Uprave za statistiku, usklađivanje sa ESA10 metodologijom posebno u dijelu statistike državnih finansija, kao i na realizaciju popisa stanovništva u skladu sa evropskim standardima. U narednom periodu predstoji rad na izradi Mape puta za ispunjenje završnih mjerila za poglavlje 18 – Statistika, kao prvi i veoma značajan zadatak ove Radne grupe. Cilj dokumenta je da se Vlada Crne Gore informiše o stanju u poglavlju kada su u pitanju završna mjerila, kao i da se prepoznaju izazovi i definišu naredni koraci ka njihovom ispunjenju. Najveći doprinos u izradi ovog dokumenta se očekuje od Uprave za statistiku, Centralne banke Crne Gore i Ministarstva finansija i socijalnog staranja imajući u vidu da su završna mjerila u ovom poglavlju definisana na nacionalnim računima.

EUSDR – u decembru 2022. godine su predstavnice našeg Direktorata u Prioritetnoj oblasti 3 “Kultura, turizam i kontakti među ljudima”, osmislile, i moderirale i imale svoje segmente izlaganja na online radionici pod nazivom “**EUSDR/EUSAIR – sličnosti i razlike kao izvor za moguće unaprijeđenje transnacionalne saradnje**“. U okviru dvije cjeline realizovano je 6 izlaganja, gdje su izlagali predstavnici država koordinatora EUSDR PA3, Rumunije i Bugarske, Danube Strategic Point EUSDR i predstavnica našeg Direktorata u EUSDR, za turizam, kao i predstavnici Ministarstva turizma i sporta R. Hrvatske u ime koordinatora EUSAIR TSG 4 – Održivi turizam, Ministarstva evropskih poslova Crne Gore i nacionalne Facility Point jedinice i u ime TSG 4 za Crnu Goru predstavnica našeg Direktorata u EUSAIR, za turizam. Predstavnice Direktorata su u 2022. godini učestvovala na sastancima PA3 koji su održani u junu u Oradei i u novembru u Temišvaru, kao i na njihovim pratećim događajima (radionice i konferencije), te na velikom broju online sastanaka i vebinara tokom godine sa ciljem jačanja saradnje u makroregiji. Posebno izdvajamo, da je pod okriljem aktivnosti EUSDR, te uz posredovanje i u koordinaciji naših predstavnika, LTO Herceg Novi otpočela i realizuje pripadajuće aktivnosti kako bi postala formalno član sertifikovane kulturne rute Savjeta Evrope, pod nazivom Via Habzburg.

EUSAIR – u 2022. godini je predstavnica Direktorata, kao članica Tematske radne grupe 4 (TSG 4) - Održivi turizam, učestvovala na godišnjim sastancima, te drugim ad hoc sastancima, od kojih je 18. po redu održan u oktobru u Solunu. Predstavnice Ministarstva su na 7-om godišnjem forumu EUSAIR, koji je održan u Tirani, predstavile Strategiju razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. sa Akcionim planom i projekat „DUE MARI – Razvoj turizma naredne generacije.“

Tokom 2022. godine otpočete su i aktivnosti nacionalnih konsultacija za reviziju AP EUSAIR. Predstavnice Ministarstva su pohađale i EUSAIR komunikacionu akademiju u 3 modula, koju su pohađala i 2 predstavnika fakulteta, te 2 predstavnika NVO sektora iz Crne Gore, kao predstavnici mladih iz Crne Gore.

U martu 2022. godine u sklopu obilježavanja Nedjelje makro-regionalnih strategija predstavnica našeg Direktorata je zajedno sa kolegama iz Kancelarije za evropske integracije predstavila učenicima turističkih smjerova iz **Srednje škole za srednje i više stručno obrazovanje „Sergije Stanić“ iz Podgorice i JU Srednje stručne škole sa Cetinja** mjesto turizma u makro-regionalnim strategijama.

Interreg Med Programme “SMARTMED ” - cilj Projekta je razvoj Mediterana kao atraktivne, pametne i inkluzivne destinacije kroz jačanje kapaciteta na državnom i lokalnom nivou i pružanju koordiniranog doprinosa postojećim i budućim strategijama i inicijativama na Mediteranu, a u pravcu rešavanja glavnih izazova koji se odnose na: izraženu sezonalnost poslovanja u turizmu (u vremenu - ljetnja sezona) i prostoru (obalno područje i određen broj primorskih gradova) i na nedostatak efektivne saradnje između glavnih turističkih aktera. Urađena je detaljna Analiza stanja vještina i konkurentnosti u turizmu zemalja Mediterana, koja predstavlja jedan od koraka ka kreiranju biznis model i pilot inicijativa, realizovan je on-line upitnik koji je upućen turističkim poslenicima u Crnoj Gori uz njegovu evaluaciju, organizovana je Konferencija 27. Julu 2021. godine „SMARTMED“ - osnaživanje Mediterana za SMART turizam - Izazovi i prilike za razvoj SMART turizma u Crnoj Gori. Projekat je u završnoj fazi, a u proceduri je dobijanje FLC sertifikata za drugi izvještajni period za verifikaciju troškova do kraja januara 2023. godine.

Interreg Med Programme “Alter Eco Plus” - glavni cilj Projekta je da se unaprijede kapaciteti neophodni za razvoj održivog turizma, kako bi se mogle izraditi kvalitetnije strategije za održivi i odgovorniji turizam. Polazna tačka Projekta je alat za izračunavanje “kapaciteta nosivosti” turističke destinacije, koji će kroz ovaj projekat biti potpuno operativan i funkcionalan alat, koji će omogućiti lakše donošenje odluka i politika prilikom upravljanja turističkom destinacijom/lokacijom. Naime, korišćenjem navedenog alata, tj. unošenjem potrebnih podataka za svaku turističku opštinu uspostaviće se ocjena “Carring Capacity of location” određenog turističkog mjesta, uz dobijanje preporuka za poboljšanje održivosti turističkog mjesta. Projekat je realizovan a u narednom periodu rezultati projekta biće dostavljeni relevantnim subjektima u cilju primjene alata ovog projekta.

Projekat “DUE MARI – Razvoj turizma naredne generacije” – ovaj projekat se realizuje pod okriljem programa IPA Interreg CBC Italija-Albanija-Crna Gora. Tokom 2022. godine su nastavljene redovne i definisane aktivnosti na projektu, koji je produžen do 30. juna 2023. godine. Ministarstvo je preuzelo ulogu vodećeg partnera. Tokom 2022. godine preduzete su radnje na realizaciji aktivnosti koja je bila definisana kao ključna, a to je platforma sa sadržajem 360VR, fotografijama, video sadržajima, tekstovima o lokalitetima, i drugim informacijama i sadržajima za lokalitete kulturne i prirodne baštine u Crnoj Gori. Izrada platforme i uporedne aktivnosti su nastavljene i tokom 2023. godine i biće završene u roku koji je definisan za kraj projekta, tj. do 30. juna 2023.

Zajedničko regionalno tržište – Akcioni plan 2021-2024 – U djelokrugu Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma je i praćenje komponente regionalna industrijaska i inovaciona oblast, u okviru koje je Prioritetna oblast 8.8 – Održivi turizam. U toku 2022. godine je nastavljeno sa implementacijom aktivnosti definisanih Akcionim planom. Regionalni savjet za saradnju, koji koordinira implementacijom Akcionog plana, je obnovio mandat ekspertskom timu iz oblasti turizma čija je uloga održavanje regionalnog dijaloga o održivom razvoju i promociji turizma, promovisanje regionalnih turističkih puteva/staza na EU/međunarodnim tržištima i podrška njihovoj integraciji u turističke rute EU, uspostavljanje Komiteta za turističku krizu Zapadnog Balkana (WBTCC) i razvoj turističkih planova za vanredne situacije i strategije upravljanja krizama, uspostavljanje regionalne turističke platforme za podršku digitalnoj transformaciji i razmjeni dobrih praksi, razvoj zajedničkih standarda kvalifikacija za unpređenje obrazovanja kadra u turizmu (kompetencija i vještina) i unapređenje regionalnih turističkih podataka i statistike

BILATERALNA SARADNJA - U ovom dijelu je poseban akcenat bio na unaprijeđenju saradnje u regiji, pa su tokom 2022.godine održani sastanci sa predstavnicima Vlada, nadležnih Ministarstava i nacionalnih turističkih organizacija iz BIH, Hrvatske i Srbije, uključujući i

pokrajinsku Vladu Vojvodine.

VIZNI REŽIM – Veoma važan aspekt za stimulisanje turističkih kretanja sa nekih novih tržišta predstavlja liberalizovan vizni režim u kontekstu pojednostavljenih procedura. Ministarstvo je u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova i Upravom policije, a u cilju definisanja olakšica za putovanja turista sa emitivnih tržišta važnih za Crnu Goru radilo na aktivnostima u cilju uspostavljanja privremene liberalizacije viznog režima za državljane Jermenije, Kazahstana, Arapske Republike Egipat i Kraljevine Saudijske Arabije.

- Odluka o privremenom oslobađanju od obaveze pribavljanja viza za **državljanke Jermenije i Kazahstana** bila je na snazi u periodu od 01. aprila do 31. oktobra 2022. za turistička putovanja u Crnu Goru, za boravak do 30 dana.

- Odluka o privremenom oslobađanju od pribavljanja viza za državljane **Arapske Republike Egipat** bila je na snazi od 19. jula do 20. septembra 2022. godine, za boravak do 30 dana, kao organizovana turistička grupa, uz posjedovanje potvrde o uplaćenom turističkom aranžmanu, dokaza o obezbijeđenom povratku u državu porijekla ili tranzita i pozivnog pisma turističke agencije iz Crne Gore koja je organizator putovanja. Odluka o privremenom oslobađanju od pribavljanja viza za državljane **Kraljevine Saudijske Arabije** bila je na snazi u periodu od 1. juna do 30. septembra 2022. godine, za boravak do 30 dana.

5. MEDIJSKE AKTIVNOSTI

Za sve značajnije aktivnosti iz nadležnosti Direktorata, realizovali smo brojna gostovanja u televizijskim kućama, radio stanicama i ostalim elektronskim i štampanim medijima, čime smo aktivno učestvovali u realizaciji velikog dijela PR aktivnosti koji se ticao različitih segmenata turizma. Ovo se posebno odnosi u periodu pripreme i praćenja realizacija turističkih sezona 2022/23 god, čime smo dominantno bili zastupljeni u medijima i dali značajan dopinos u segment PR-a, marketinga i promocije. Takođe, radili smo promociju i Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma. Krajem godine, u saradnji sa PR timom ministarstva, organizovali smo kampanju „Ruralno, održivo domaćinski“. Kampanja se odnosila na dodjelu nagrada u kategorijama: najbolje seosko domaćinstvo, najbolja seoska domaćica i najbolji mladi seoski domaćin/domaćica. Ukupna sredstva koje je Ministarstvo raspodijelilo za nagrade iznosio je 10.500,00 eura. U planu je da ova kampanja postane tradicionalna i da na kraju svake godine biramo najbolje u seoskom turizmu.

OCJENA STANJA I PREDLOG MJERA

Tokom 2022. godine, u najvećoj mjeri mogućeg uspješno su realizovane aktivnosti predviđene Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu. Takođe, realizovan je i veliki broj aktivnosti koje nisu bile predviđene pomenutim Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu, a imale su za cilj podizanje nivoa konkurentnosti turističkog proizvoda Crne Gore i osnaživanja imidža Ministarstva.

U cilju poboljšanja ukupnog ambijenta poslovanja turističke privrede, u narednom periodu će se nastaviti sa realizacijom aktivnosti na planu odgovora na izazove:

- sa aspekta kvaliteta ukupnog turističkog proizvoda – odnose se na: nezadovoljavajuće stanje turističke infra i supra strukture, saobraćajne i energetske infrastrukture, kao i vodosnabdijevanja; pitanje odlaganja, separacije i reciklaže otpada; nerealizovane investicione projekte; regionalnu neujednačenost turističke ponude; izražen stepen sezonalnosti i visok udio “sive” zone u poslovanju turističke privrede; nezadovoljavajući nivo kvaliteta kadra u turizmu; neadekvatan, neažuran i nepotpun obuhvat statističkih pokazatelja turističkog prometa; nezadovoljavajući odnos osnovnih i komplementarnih smještajnih kapaciteta i nedovoljan broj visoko-kvalitetnih hotelskih objekata; kao i ograničen učinak promotivno - marketinških aktivnosti; i

- vanjskog karaktera – koji se ogledaju u ekonomskoj i političkoj nestabilnosti, zdravstvenoj krizi i ratnim dešavanjima, prirodnim nepogodama - svi smo svjedoci prerastanja pandemije COVID-19

u ekonomsku krizu velikih razmjera koja je uzrokovala enorman pad turističke tražnje na globalnom nivou, smanjenje broja radnih mjesta i prihoda ostvarenih od turizma. Negativan efekat na turistička kretanja reflektovao se i usljed ratnih dešavanja između Rusije i Ukrajine, koja su uslovlila i smanjenje turističkog prometa sa tih tržišta.

Turizam je jedna od strateških privrednih grana ekonomije Crne Gore i generiše značajne benefite po domaću ekonomiju, u kontekstu ostvarenih prihoda, učešća u BDP i broja generisanih radnih mjesta. Turizam je pokazivao svoju senzitivnost i negativno reagovao na krizna dešavanja u prošlosti, ali je potvrdio svoj kapacitet i snagu za brzi oporavak.

Upravo kada je riječ o daljem unaprijeđenju, od ključnog je značaja ustanoviti standarde poslovanja uz planiranje mjera podrške turističkoj privredi u kriznim situacijama u pravcu održavanja likvidnosti poslovanja sektora uz očuvanje radnih mjesta.

Pozitivan primjer u turizmu u doba krize i neka vrsta odgovora na krizu, a što je istovremeno i jedna od perspektiva njegovog razvoja, jeste višestruko povećanje broja pružaoca usluga u ruralnom turizmu od 2019. do danas. Podrška ruralnom turizmu ostvarena je i kroz podsticaje ministarstava nadležnih za turizam i poljoprivredu, što predstavlja konkretno i neophodno povezivanje turizma i poljoprivrede. Prethodno rečeno potvrđuje neophodnost da paralelno sa sanacionim, treba sprovesti i razvojne mjere.

Brojne analize ukazuju da aktivnosti u oblasti turizma, a naročito u kriznim situacijama, treba disperzovati na što veći broj tržišta, kako bi se eksterni šokovi i pad prometa sa jednih, umanjili rastom prometa sa drugih tržišta. Prema statističkim podacima MONSTAT-a, evidentiran je pad turističkog prometa sa tržišta Rusije i Ukrajine, ali je održan kontinuitet i određen rast kada je riječ o prometu iz Regiona, kao i sa pojedinih evropskih, ali i nama udaljenih tržišta, poput Izraela, i u određenoj mjeri SAD.

U perspektivi za razvoj turizma važno je kreirati kvalitetnu, raznovrsnu i cjelogodišnju turističku ponudu zasnovanu na postojećim komparativnim prednostima države. Akcenat treba staviti na razvoj održivog, zelenog, pametnog i inkluzivnog turizma, uz optimalnu turističku valorizaciju svih raspoloživih prirodnih resursa i kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore. U tom smislu, u prethodnom periodu započelo se sa intenzivnijim razvojem ruralnog, kulturnog i zdravstvenog turizma, podstiče se manifestacioni turizam, a u planu je njihov dalji intenzivan razvoj.

Brenidranje Crne Gore kao održive i odgovorne destinacije je aktivnost koja mora da se sprovedi na svim nivoima, aktivno uključujući lokalnu zajednicu.

Promociju Crne Gore kao turističke destinacije treba sprovesti u skladu sa vizijom koja je definisana Strategijom turizma Crne Gore do 2025.godine, a ona glasi: Crna Gora globalno prepoznata destinacija do 2025.godine. U tom smislu, neophodno je osnažiti kapacitete Nacionalne turističke organizacije i shodno Strategiji turizma, preduzeti radnje koje se tiču njenog transformisanja u DMO (Destination Management Organisation). Treba definisati jasnu marketing strategiju, baziranu na digitalnim kanalima promocije. Potrebno je uvesti model mjerenja efekata marketing aktivnosti, jačati kapacitete nosilaca ovih aktivnosti, kroz usavršavanje IT vještina i druge potrebne obuke kadra.

Imajući u vidu da turizam, kao grana ekonomije, visoko zavisi od drugih grana, veoma je važno da se stvore uslovi za turističku valorizaciju svih prirodnih i drugih potencijala što podrazumijeva obezbjeđenje adekvatne putne infrastrukture; dovoljan broj direktnih avio letova - kao ključnu poveznicu sa ciljnim i udaljenim emitivnim tržištima; zatim da domaći proizvođači budu podstaknuti da proizvode više, a pružaoci usluga u turizmu i ugostiteljstvu otkupljuju domaće proizvode i vrše kroz svoju uslugu prodaju na takoreći kućnom pragu, i dr.

Na kraju, ali ne i manje važno, kako bi bilo moguće adekvatno praćenje efekata od turizma, ali i prepoznavanje prostora za dalje unaprijeđenje proizvoda, i iznad svega, kako bi se stvorila adekvatna osnova za donošenje pravovremenih i pravilnih odluka, nužno je unaprijediti statističku evidenciju turističkog prometa i to kroz kreiranje softverskog rešenja koje podrazumijeva snažnu međuinstitucionalnu saradnju. Takođe, šira primjena inovativnih tehnoloških rješenja, koja se nude na globalnom digitalizovnom turističkom tržištu, treba da budu orijentacija naše destinacije.

DIREKTORAT ZA INVESTICIJE I RAZVOJ KONKURENTNOSTI U TURIZMU

U 2022. godini naziv Direktorata za investicije u turizmu promijenjen je u **Direktorat za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu**, a Direktorat za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu preuzeo je poslove iz nadležnosti ranijeg Direktorata. Shodno navedenom, u Direktoratu se vrše poslovi koji se odnose na pripremu, implementaciju programa investicija kao i praćenje i koordinaciju investicija u turizmu, zatim realizaciju investicionih projekata od interesa za održivi turistički razvoj iz nadležnosti Ministarstva, te pružanje podrške i praćenje investicionih projekata, zatim praćenje prioritetnih investicionih projekata koji se tiču valorizacije investicionih i turističkih potencijala Crne Gore. Dodatno, Direktorat koordinira aktivnostima koje se tiču pripreme i realizacije projekata regionalnog razvoja. Takođe, Direktorat prati Posebni program ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore. Pored navedenog, Direktorat vrši usmjeravanje i podsticanje realizacije razvojnih i investicionih projekata u turizmu, pruža podršku i prati rad turističkih preduzeća u većinskom državnom vlasništvu, zatim vrši koordinaciju aktivnosti na projektima valorizacije prostora i lokaliteta koji se stavljaju u turističku funkciju kroz realizaciju Kapitalnog budžeta i predlaganje aktivnosti i mjera u cilju ubrzanja procesa privatizacije. Nadalje, Direktorat vrši pripremu izvještaja o realizaciji investicionih aktivnosti i davanje mišljenja na dokumenta koja se odnose na pripremu i implementaciju investicionih projekata, analizu investicionih ugovora sa pravnog aspekta i aktivnosti na implementaciji ugovornih obaveza i u skladu sa tim vrši koordinaciju daljih mjera u cilju uspješne implementacije investicionih ugovora iz nadležnosti Ministarstva, kao i praćenje i koordinaciju aktivnosti u cilju stvaranja pretpostavki za implementaciju investicionih projekata sa aspekta prostornog planiranja i izgradnje na lokalitetima turističkih projekata koje prati Direktorat. Osim toga, Direktorat vrši pripremu periodičnih i godišnjih izvještaja o realizaciji godišnjeg plana rada i drugih planova iz djelokruga nadležnosti Direktorata, te izradu informacija, izvještaja i drugih poslova u skladu sa propisima i učestvuje u pripremi izrade predloga budžeta i predloga Kapitalnog budžeta.

Direktorat za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu čine četiri direkcije i to:

1. Direkcija za podršku projektima regionalnog razvoja,
2. Direkcija za monitoring i koordinaciju investicionih projekata,
3. Direkcija za praćenje i podsticaj investicija u turizmu i
4. Direkcija za unapređenje konkurentnosti u turističkoj privredi.

REALIZOVANE AKTIVNOSTI KOJE SU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE CRNE GORE

REALIZOVANE AKTIVNOSTI KOJE SU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE CRNE GORE ZA 2022. GODINU – INFORMACIJE ZA VLADU CRNE GORE

- Informacija o aktivnostima na realizaciji prioritetnih projekata iz oblasti turizma za period jul-decembar 2021. godine, usvojena 31. marta 2022. godine
- Informacija o aktivnostima realizacije „Posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore“ za period jul – decembar 2021. godine, usvojena 31. marta 2022. godine
- Informacija o aktivnostima na realizaciji razvojnih projekata na unapređenju turističke infrastrukture (period jul-decembar 2021. godine), usvojena 14. aprila 2022. godine
- Informacija o aktivnostima na realizaciji prioritetnih projekata iz oblasti turizma za period januar - jun 2022. godine, usvojena 28. decembra 2022. godine
- Informacija o aktivnostima na realizaciji razvojnih projekata na unapređenju turističke infrastrukture (period januar - jun 2022. godine), usvojena 28. decembra 2022. godine

- Informacija o aktivnostima realizacije Posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore“ za period januar – jun 2022. godine, usvojena 28. decembra 2022. godine
- Informacija o aktivnostima na valorizaciji turističkih lokaliteta koji su u prethodnom periodu bili predmet privatizacije za izvještajni period januar - decembar 2022. godine, usvojena 28. decembra 2022. godine

REALIZOVANE AKTIVNOSTI KOJE NIJESU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE CRNE GORE ZA 2022. GODINU – INFORMACIJE ZA VLADU CRNE GORE

- Informacija o Finansijskom planu sa programom rada za 2022. godinu DOO „Skijališta Crne Gore“ Mojkovac, usvojena 24. februara 2022. godine
- Predlog za isključenje 6 projekata sa Liste razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojen 10. marta 2022. godine
- Informacija o trećem i četvrtom izvještaju o nalazima činjeničnog stanja pripremljenom od strane društva za reviziju „Crowe MNE“ d.o.o. u vezi sa realizacijom projekata izgradnje hotela „Durmitor Hotel and Villas“, po mješovitom modelu poslovanja, usvojena 10. marta 2022. godine
- Informacija o prvom i drugom izvještaju nezavisnog kontrolora o nalazima činjeničnog stanja vezano za projekat izgradnje hotelskog kompleksa „Montis hotels&resorts“ u Kolašinu 5*, po kondo modelu poslovanja, pripremljenim od strane društva za reviziju „TPA Audit Tax&Accounting“ doo Podgorica, usvojena 10. marta 2022. godine
- Informacija o formiranju Operativnog tima za praćenje realizacije Ugovora o koncesiji za projekat izgradnje žičare Kotor-Lovćen, usvojena 31. marta 2022. godine
- Informacija o pristupanju investicionoj obavezi između HTP „Ulcinjaska rivijera“ AD Ulcinj i „Sunny Palace“ DOO Kotor i Predlog ugovora o pristupanju investicionoj obavezi između HTP „Ulcinjaska rivijera“ AD Ulcinj i „Sunny Palace“ DOO Kotor usvojena 02. juna 2022. godine
- Informacija o izboru nezavisnog inženjera za projekat izgradnje žičare Kotor – Lovćen, usvojena 16. juna 2022. godine
- Predlog za kandidovanje projekta „Izgradnja hotela Magnum Kolašin, po kondo modelu poslovanja“ na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojena 17. juna 2022. godine
- Informacija o preduzetim aktivnostima na realizaciji projekta izgradnje žičare Kotor – Lovćen, usvojena 23. juna 2022. godine
- Predlog Odluke o izmjenama i dopunama Odluke o kriterijumima, načinu i postupku izbora lice koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore, usvojen 23. juna 2022. godine
- Predlog za kandidovanje projekta „Izgradnja hotela B Kolašin po kondo modelu poslovanja“ na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojen 28. jula 2022. godine
- Informacija o realizaciji projekta Izgradnje hotela „Magnum“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja sa Liste razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojen 29. septembra 2022. godine
- Predlog za kandidovanje projekta „Izgradnja hotela Prezident, Budva po mješovitom modelu poslovanja“ na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojen 27. oktobra 2022. godine
- Predlog za kandidovanje projekta „Izgradnja hotelsko – apartmanskog kompleksa Tivat, po kondo modelu poslovanja“ na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojen 27. oktobra 2022. godine
- Informacija o trenutnom stanju i potrebi sprovođenja kratkoročnih mjera izgradnje vještačkih nasipa-dina radi prevencije štete imovini HTP „Ulcinjaska rivijera“ izazvane erozijom na Adi Bojani i obezbjeđivanja uslova za narednu turističku sezonu, usvojena 02. novembra 2022. godine

- Predlog za kandidovanje projekta „Izgradnja hotela Kolašin Resort and Spa, po kondo modelu poslovanja, Kolašin“ na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojen 16. novembra 2022. godine
- Predlog za kandidovanje projekta „Izgradnja hotela R, Kolašin, po kondo modelu poslovanja“ na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma, usvojen 24. novembra 2022. godine
- Informacija o trećem i četvrtom Izvještaju o nalazima činjeničnog stanja pripremljenim od strane društva za reviziju „Crowe MNE“ d.o.o. u vezi sa realizacijom projekta Izgradnje hotela „K16“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja, usvojena 24. novembra 2022. godine
- Informacija o Trećem izvještaju nezavisnog kontrolora o nalazima činjeničnog stanja vezano za projekat izgradnje hotelskog kompleksa “Montis hotel&resorts” u Kolašinu 5*, po kondo modelu poslovanja, pripremljenim od strane društva za reviziju “TPA Audit Tax&Accounting“ doo Podgorica, usvojena 30. novembra 2022. godine
- Informacija o drugom izvještaju o nalazima činjeničnog stanja pripremljenom od strane društva za reviziju „Crowe MNE“ d.o.o. u vezi sa realizacijom projekta Izgradnje hotela „D“ sa depadansom „E“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja, usvojena 8. decembra 2022. godine
- Informacija o trećem i četvrtom Izvještaju o nalazima činjeničnog stanja pripremljenim od strane društva za reviziju „Crowe MNE“ d.o.o. u vezi sa realizacijom projekta Izgradnje hotela „Breza“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja, usvojena 8. decembra 2022. godine
- Informacija o trećem, četvrtom i petom izvještaju nezavisnog kontrolora o nalazima činjeničnog stanja vezano za projekat izgradnje hotela „Bjelasica 1450 Kolašin“ po kondo modelu poslovanja, pripremljenim od strane društva za reviziju „Racio-mont“ d.o.o. Kolašin, usvojena 22. decembra 2022. godine
- Informacija o petom Izvještaju o nalazima činjeničnog stanja, pripremljenom od strane društva za reviziju „Crowe MNE“ d.o.o. u vezi sa realizacijom projekta Izgradnje hotela „Durmitor Hotel and Villas“, Žabljak, po mješovitom modelu poslovanja, usvojena 28. decembra 2022. godine.

ZAKLJUČAK ZA TAČKE 1.1 i 1.2:

Vlada Crne Gore je usvojila 7 od planiranih 8 informacija predviđenih Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu iz nadležnosti Direktorata za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu, te je procenat realizacije obaveza Direktorata u vezi sa Programom rada Vlade 87%.

Osim toga, realizovan je i veliki broj aktivnosti koje nijesu bile predviđene Programom rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu.

Direkcija za podršku projektima regionalnog razvoja

ODRŽIVO INVESTIRANJE U PROJEKTE NA SJEVERU CRNE GORE - RAZVOJNI PROJEKTI NA UNAPREĐENJU TURISTIČKE INFRASTRUKTURE

BJELASICA I KOMOVI

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, u saradnji sa Upravom za kapitalne projekte je u prethodnom periodu pokrenulo niz projekata koji za cilj imaju uspješnu valorizaciju prostora obuhvaćenog Prostornim planom posebne namjene „Bjelasica i Komovi“, od kojih su kao prioriteti označena tri skijališta „Kolašin 1600“ u Kolašinu, „Cmiljača“ u Bijelom Polju i „Žarski“ u Mojkovcu.

SKI CENTAR „KOLAŠIN 1600“, KOLAŠIN

U skladu sa Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi, zona **planinskog centra Kolašin 1600** se nalazi u južnom dijelu područja Bjelasice na teritoriji opštine Kolašin. Zona za bazno naselje planinskog centra Kolašin 1600 se nalazi na oko 1600 mnm i površina baznog

naselja iznosi 27,19 ha. Bazno naselje se sastoji od zone parkinga na ulazu u bazno naselje, zone sa objektima centralnog naselja sa hotelima, apartmanima, recepcijom i javnim sadržajima, zone zasebnih grupacija sa objektima jednorodničnih i višerodničnih smještajnih jedinica i površina za polazište ski liftova.

Pristup baznom naselju planinskog centra i skijalištu organizovan je iz pravca Kolašina novoizgrađenim putem koji se odvaja od puta koji vodi ka skijalištu Kolašin 1450.

U 2014. godini su započete aktivnosti u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki za valorizaciju prostora budućeg planinskog centra u skladu sa Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi, a najznačajnije infrastrukturne aktivnosti se odvijaju na skijalištu Ski centra „Kolašin 1600“, koje se prepoznaje kao nosilac razvoja zimskog turizma u Crnoj Gori. Investicioni elaborat u okviru kog je izvršena procjena investicije i predložena dinamika realizacije projekata kojim se stvaraju infrastrukturni preduslovi koji su bili neophodni za formiranje novog Ski centra „Kolašin 1600“ je pripremljen 2014. Izgradnja Ski centra „Kolašin 1600“ je zamišljena kao višegodišnja investicija koja se finansira sredstvima iz Kapitalnog budžeta Crne Gore. Formiranjem novog Ski centra „Kolašin 1600“ stvorene su pretpostavke za dalji razvoj planinskog centra Kolašin 1600, u kojem je, prema prostorno-planskoj dokumentaciji i Ugovoru o dugoročnom zakupu lokaliteta planinskog centra „Kolašin 1600“, predviđena gradnja hotelsko-turističkog naselja i pratećih sadržaja, a koji se finansiraju kroz privatna ulaganja dugoročnog zakupca zemljišta Konzorcijuma „Kolašin 1600“. Formiranjem novog Ski centra „Kolašin 1600“ stvorene su pretpostavke i za dalju održivu valorizaciju prostora Bjelasice.

Dakle, realizacija projekta izgradnje Ski centra „Kolašin 1600“ planirana je kroz dvije faze. Prva faza koja je završena, obuhvatala je radove na izgradnji: putne infrastrukture sa parkingom, bazne stanice sa pratećim sadržajima, primarne elektroenergetske mreže, isklopive šestosjedne žičare (K8), hidrotehničke infrastrukture, ski staza i nabavku neophodne mehanizacije i opreme. Drugom fazom, koja je u toku, su predviđeni radovi na izgradnji žičare K7, koja povezuje oba ski centra na ovom lokalitetu (Kolašin 1600 i Kolašin 1450), ski staza i osnježavanju staza (izgradnja sistema vodosnabdijevanja, akumulacionog jezera i sistema za osnježavanje).

U cilju daljeg unapređenja turističke ponude, kroz Kapitalni budžet za 2022. godinu planirana je i izgradnja ski lifta 1 – „tipa sidro“, ski lifta 2 – „tipa tanjir“, osvjetljenje staza i izgradnja montažno-demontažnog boba.

Ukupna ugovorena vrijednost usluga i radova na izgradnji Ski centra „Kolašin 1600“ iznosi €32.318.197,65. Do 30.06.2022. godine realizovana su sredstva u vrijednosti od €30.075.349,76 preko Uprave za kapitalne projekte.

Istovremeno sa infrastrukturnim projektima na ovom lokalitetu koji se finansiraju kroz Kapitalni budžet, u cilju njegove turističke valorizacije sproveden je tenderski postupak preko Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte za dugoročni zakup lokacije Kolašin 1600, i potpisan Ugovor o davanju u dugoročni zakup zemljišta za izgradnju baznog naselja planinskog centra „Kolašin 1600“ na period od 90 godina (21. septembra 2018.) sa Konzorcijumom Kolašin 1600, koji čine privredna društava: Gener 2 Shpk iz Albanije i Ski resort Kolašin - 1600 d.o.o. iz Kolašina. Protokol o stupanju Ugovora na snagu je potpisan 23. decembra 2019. godine, kada su se stvorili uslovi za primopredaju lokacije i početak realizacije projekta.

Realizacija projekta izgradnje hotelsko-turističkog kompleksa ukupnog kapaciteta 2.485 kreveta, vrijedan 77 miliona eura, planirana je kroz četiri Klastera, od kojih je Klaster I obavezujući i iznosi 12,8 miliona eura. Planirana vrijednost radova Klastera I je: I godina - €1.479.240,00; II godina - €3.220.710,00; III godina - €2.492.000,00 i IV godina - €5.608.050,00.

Aktivnosti realizovane od početka projekta:

- **Trafostanica 35/10** – Projekat je završen i izdata upotrebna dozvola.
- **Žičara šestosjed K8** – Izgradnja žičare je završena i izdata upotrebna dozvola, nakon čega je u februaru 2019. godine stavljena u funkciju. Izvođač radova na izgradnji žičare bio je Konzorcijum (koji su činili Doppelmayr i „Eminent“ d.o.o. Podgorica). Vrijednost investicije € 9.002.858,49
- **Ski staze uz žičaru K8** - Projekat se realizovao po principu „projektuj i izgradi“. Ukupna dužina ski staza iznosi 10,5 km (4,5km+6km) i radovi na izgradnji ski staza su završeni u prethodnom periodu. Vrijednost projekta je €1.207.217,00.
- **Bazna stanica** - Puštena je u rad bazna stanica sa objektom restorana, garaže za ratrake, skijašnice, ambulante itd. Vrijednost investicije je €2.052.953.
- **Nabavka mehanizacije** - Izvršena je isporuka dva ratraka i dvoje motornih sanki za potrebe ski centra. Vrijednost investicije €896.852.
- **Putna infrastruktura** - Završeni svi ugovoreni radovi.
- **Rekonstrukcija puta od Ski centra „Kolašin 1450“ – Jezerine do Ski centra „Kolašin 1600“** – Realizacija rekonstrukcije puta u dužini od 2,3 km se sprovela kroz dvije faze koje su završene. Izvođač radova na rekonstrukciji puta je bila kompanija „Toškovići“ d.o.o. Podgorica. Vrijednost investicije €2.103.433.
- **Izvođenje radova na potpornoj konstrukciji na putu Ski centar „Kolašin 1450“ – Jezerine - Ski centar „Kolašin 1600“, I i II faza (PR8-PR14 i PR1-PR8)** – U 2019. godini su završeni radovi na izgradnji potpornih zidova. Izvođači radova na potpornoj konstrukciji bili su kompanija „Akropolis“ d.o.o. Nikšić i „Eurozox“ d.o.o. Danilovgrad. Vrijednost investicije €1.014.049,22.
U toku postavljanja putarske mreže za zaštitu kosina, izvođač radova je obavijestio naručioca i stručni nadzor da je na kosini iza zida, došlo do pojave ozbiljne pukotine. Stručni nadzor je dao svoje mišljenje u kojem nije mogao jasno potvrditi ozbiljnost deformacije, već je predložio angažovanje geologa. U martu 2021. godine je potpisan ugovor za vršenje revizije glavnog projekta osmatranja tla i potporne konstrukcije od PR1 do PR8. Revizija projekta je završena u 2021. godini i projekat je predat izvođaču radova i stručnom nadzoru radi praćenja eventualnih slijeganja tla u toku garantnog perioda.
- **Parking za dnevne skijaše sa kompletnom infrastrukturom uz Baznu stanicu** - Završeni su svi radovi na izgradnji parkinga za dnevne skijaše. Vrijednosti projekta je €737.979.
- **Izrada Glavnog projekta za izgradnju interne saobraćajnice od kružnog toka do trafostanice TS 35/10kV Kolašin 1450-1600** – Ovaj projekat je počeo u 2019. godini, a u prethodnom periodu je pripremljen Glavni projekat i odabran revident.
- **Vodosnabdijevanje** - Na osnovu prethodno pripremljene Studije izvodljivosti vodosnabdijevanja Ski centra „Kolašin 1600“ pristupilo se radovima na izgradnji sistema vodosnabdijevanja bazne stanice koji su i završeni u prethodnom periodu. Objekat vodosnabdijevanja čine: 2 kaptaže, rezervoar kapaciteta 80 m³ i cjevovod dužine 2700 m.
- **Žičara K7 - povezivanje ski centara „Kolašin 1450“ – „Kolašin 1600“** - Prostornim planom posebne namjene „Bjelasica i Komovi“ predviđena je izgradnja isklopive šestosjedne žičare K7 čijom izgradnjom se prostorno povezuju ski zone skijališta „Kolašin 1450“ i „Kolašin 1600“. Kapacitet žičare je 2600 skijaša na sat. U 2019. godini je zaključen ugovor sa obrađivačem tehničke dokumentacije i izvođačem radova Konzorcijumom „Doppelmayr – Kolašin“. Sprovedene su aktivnosti na izradi idejnog rješenja i glavnog projekta.

- **TS za napajanje žičare K7** - Javno nadmetanje za izbor izvođača radova raspisano je u 2020. godini. Kako je ugovor sa najpovoljnijim ponuđačem bilo moguće zaključiti tek nakon usvajanja Zakona o budžetu Crne Gore za 2021. godinu, prvobitni ponuđači su nakon donijete odluke o izboru najpovoljnije ponude odustali od iste, pravdajući svoju odluku znatnim povećanjem cijena na tržištu. U jesen 2021. godine, raspisan je novi tender i potpisan je ugovor sa izvođačem radova. Pristupilo se pribavljanju građevinske dozvole za uvođenje izvođača u radove.
- **Ski staze uz žičaru K7** – Projekat za izgradnju 9 km ski staza uz žičaru K7 sa pratećom opremom i signalizacijom je realizovan po principu „projektuj i izgradi“. U prethodnom periodu je završena izrada i revizija tehničke dokumentacije i započeti su zemljani radovi. Problematika na realizaciji ovog projekta odnosila se na izgradnju dijela ski staze broj 17 čija je trasa ispod budućeg vijadukta na saobraćajnici ispred tunela „Klisura“ koju realizuje Uprava za saobraćaj. Međutim, ovo pitanje je riješeno kroz koordinaciju Ministarstva ekonomskog razvoja sa Upravom za saobraćaj i realizacija radova je počela.
- **Izgradnja garaže sa uređenjem terena za potrebe skijališta u Kolašinu** - Projekat je Uprava za kapitalne projekte realizovala u prethodnom periodu kroz posebne pozicije u Zakonu o budžetu, a za potrebe kolašinskih ski centra „Kolašin 1600“ i „Kolašin 1450“. Naime, ova garaža je predviđena za skijaše i posjetioce skijališta „Kolašin 1450“ i „Kolašin 1600“ koji će koristiti njen parking prostor. Dakle, objekat je planiran za potrebe skijališta u Kolašinu i sastoji se iz pet etaža kaskadno raspoređenih tako da prate postojeću topografiju terena. Kaskade su definisane modulom za dvosmjerno parkiranje automobila na svakoj etaži. Ukupna površina objekta je cca 48.000 m², a površina I faze koja je predmet ugovora je cca 20.000 m². Realizuje se po principu „projektuj i izgradi“ i vrijednost projekta je €9.979.000,00. Tokom izrade glavnog projekta došlo je do izmjene Idejnog rješenja na inicijativu projektanta, a u cilju boljeg funkcionalnog rješenja objekta. Dobijena je saglasnost investitora i pristupilo se reviziji projektne dokumentacije. Završeni su zemljani radovi na iskopu temeljne jame I faze.

Aktivnosti realizovane do 30. juna 2022. godine:

- **Izrada Glavnog projekta za izgradnju interne saobraćajnice od kružnog toka do trafostanice TS 35/10kV Kolašin 1450-1600** - U toku je izrada konačnog izvještaja revizije. Problematika na realizaciji projekta odnosila se na postupak eksproprijacije. Treba naglasiti da su krajem 2021. godine sredstva za eksproprijaciju obezbijedena, ali eksproprijacija nije realizovana.
- **Vodosnabdijevanje bazne stanice Ski centra** - U toku su aktivnosti na pribavljanju upotrebne dozvole za objekat vodosnabdijevanja koji čine 2 kaptaze, rezervoar kapaciteta 80 m³ i cjevovod dužine 2700m.
- U toku je priprema projektnog zadatka za **izradu glavnog projekta vodosnabdijevanja i sistema osnježavanja**. Izrađeno je Idejno rješenje vodovodnog sistema kojim se obezbjeđuju potrebne količine vode za piće, sanitarne potrebe, protivpožarnu zaštitu i osnježavanje ski staza planinskih centara „Kolašin 1600“ i „Kolašin 1450“. Obrađivač Idejnog rješenja je „Sistem-MNE“ d.o.o. Podgorica. Kroz koordiniranu aktivnost Ministarstva, Agencije ta investicije, Opštine Kolašin i Uprave za kapitalne projekte, Opština Kolašin je dostavila projektni zadatak i Odluku sa elementima UTU-a na osnovu kojih Uprava pokreće aktivnosti na raspisivanju javnih nadmetanja za izbor obrađivača i revidenta projektne dokumentacije, izvođača radova i vršioca stručnog nadzora.

- **Žičara K7 - povezivanje ski centara „Kolašin 1450“ – „Kolašin 1600“** - Prostornim planom posebne namjene „Bjelasica i Komovi” predviđena je izgradnja isklopive šestosjedne žičare K7 čijom izgradnjom se prostorno povezuju ski zone skijališta „Kolašin 1450” i „Kolašin 1600”. Kapacitet žičare je 2600 skijaša na sat. U 2019. godini je zaključen ugovor sa obrađivačem tehničke dokumentacije i izvođačem radova Konzorcijumom „Doppelmayr – Kolašin”, ukupne vrijednosti €8.998.000,00.
U prethodnom periodu je završen niz aktivnosti u cilju završetka svih radova na izgradnji žičare K7, kojima je koordiniralo Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, uz usku saradnju sa Upravom za kapitalne projekte, Skijalištima Crne Gore, Ministarstvom finansija, Upravom za saobraćaj, izvođačima radova i nadzornim organima (eksproprijacije, pristupni put, napajanje električnom energijom). Izvođač je uveden u posao krajem maja 2021. godine, kada su se stekli povoljni vremenski uslovi. Nakon testiranja žičara je stavljen u funkciju 14.02.2022. godine, tj. polovinom zimske sezone 2021/2022. godine.
- **TS 10/04 kV za napajanje žičare K7** - U jesen 2021. godine, raspisan je novi tender i potpisan je ugovor sa izvođačem radova. U toku je pribavljanje građevinske dozvole za uvođenje izvođača u radove.
- **Ski staze uz žičaru K7** – Projekat za izgradnju 9 km ski staza uz žičaru K7 sa pratećom opremom i signalizacijom je realizovan po principu „projektuj i izgradi”. Obrađivač glavnog projekta i izvođač radova na izgradnji ski staza je „Inženjering put” d.o.o. Podgorica, a vrijednost projekta iznos €1.802.900,00.
Problematika na realizaciji ovog projekta se odnosila na izgradnju dijela ski staza čija je trasa ispod budućeg vijadukta na saobraćajnici ispred tunela „Klisura“ koju realizuje Uprava za saobraćaj. Međutim, ovo pitanje je riješeno kroz koordinaciju Ministarstva ekonomskog razvoja sa Upravom za saobraćaj i radovi su završeni, uz napomenu da su stavljene u funkciji kada i žičara K7, odnosno 14.02.2022. godine
- **Izgradnja garaže za potrebe skijališta u Kolašinu** – Završena je tehnička kontrola glavnog projekta i u toku je pribavljanje dokaza u skladu sa zakonom od organa nadležnih za izdavanje tehničkih uslova. Nakon dostavljanja revidovanog glavnog projekta od strane Uprave za kapitalne projekte, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma izvršiće prijavu građenja I faze objekta i pripradajuće trafostanice.
Prva faza objekta je tehničko-tehnološka i funkcionalna cjelina koja će nakon završetka izgradnje biti predate korisniku na upotrebu.
- **Nabavka i isporuka mehanizacije za pripremu i održavanje ski staza nove žičare Ski centra** – Ugovor sa dobavljačem za isporuku dva nova vozila za pripremu i ravnanje snijega na ski stazama (tabača) za potrebe Ski centra „Kolašin 1600“, potpisan je sa „Eurozox” d.o.o. Danilovgrad, dana 03.03.2022. godine, na iznos od €1.572.879,00. Tabači su isporučeni krajem juna tekuće godine.
- **Adaptacija krova garaže za smještaj korpi uz žičaru K8** - Javno nadmetanje za izbor izvođača radova je raspisano 23.11.2021. godine. Ugovor sa izvođačem radova, „Novi Volvox” d.o.o. Nikšić, je zaključen 31.01.2022. godine, na iznos od €48.390,34. Svi radovi su završeni.
- **Šestosjedna isklopiva žičara K8** - rješavanje duga prema konzorcijumu (Doppelmayr i Eminent) koji je nastao usled promjene stope PDV-a. Uprava za kapitalne projekte prati sudski postupak u cilju mirnog rješavanja spora oko nastale razlike u PDV-u sa Konzorcijumom.

Predlog mjera za realizaciju:

- Intenzivirati aktivnosti na izgradnji u cilju stavljanja u funkciju novih kapaciteta

Obrazloženje:

Potrebno je intenzivirati aktivnosti na izgradnji skijaške i sportske infrastrukture koja se može staviti u funkciju za predstojeću sezonu, a sve u cilju zadržavanja što većeg broja domaćih turista na ovom skijalištu i privlačenja inostranih posjetilaca u planinski i ski centar.

Takođe, treba rješavati i pitanje rekonstrukcije glavnog puta koji grad Kolašin povezuje sa skijalištima na Bjelasici, kao i intenzivirati realizaciju izgradnje sistema za vodosnabdijevanje do novih planinskih centara i prostora skijališta, a na kojima se gradi i skijaška infrastruktura i smještajni objekti.

Imajući u vidu navedenu potrebu infrastrukturnog opremanja vodom prostora skijališta u Kolašinu, neophodno je intenzivirati aktivnosti na pripremi i realizaciji projekta izgradnje sistema za vještačko osnježavanje staza koji zahtijeva pouzdan i moderan vodovodni sistem.

- Neophodno je da Ministarstvo finansija i Uprava za katastar i državnu imovinu sprovedu do kraja Odluke o eksproprijaciji privatnog zemljišta u sklopu projekta „Kolašin 1600“

- Formiranje operativnog tima od strane Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

Obrazloženje:

U cilju efikasnije realizacije ovog kapitalnog projekta potrebno je planirati formiranje operativnog tima za praćenje realizacije turističkog infrastrukturnog projekta Ski centar „Kolašin 1600“. Zadatak operativnog tima će biti praćenje realizacije ugovornih radova, vršenje koordinacije realizacije aktivnosti od značaja za projekat i rješavanje otvorenih pitanja na projektu. Stalne članove operativnog tima treba da čine predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Uprave za kapitalne projekte, Skijališta Crne Gore, Ministarstva finansija, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Uprave za saobraćaj, CEDIS-a i Opštine Kolašin.

Od početka realizacije projekta Ski centar „Kolašin 1600“ do sada je ukupno investirano €30.075.349, od čega je u 2022. godini realizovano €5.932.915,32.

SKI CENTAR „ŽARSKI“, MOJKOVAC

Zona planinskog centra Žarski se nalazi u sjevernom dijelu područja Bjelasice na teritoriji opština Mojkovac i Bijelo Polje i obuhvata područje površine 1.550 ha na nadmorskoj visini od 1650 m. Najveći dio planiranog baznog područja Žarski se nalazi u opštini Mojkovac a manji dio u opštini Bijelo Polje.

Lokacija je detaljno razrađena Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi i Detaljnom razradom lokaliteta Žarski. U skladu sa Planom bazno naselje planinskog centra će se sastojati od zone parkinga na ulazu u bazno naselje, zone sa objektima centralnog naselja sa hotelima, apartmanima, recepcijom i javnim sadržajima, zone zasebnih grupacija sa objektima jednoporodičnih i višeporodičnih smještajnih jedinica i površina za polazište ski liftova.

Unutar baznog naselja, u skladu sa Detaljnom razradom lokaliteta Žarski, planirana je mreža pješačkih komunikacija koja će povezivati sve sadržaje naselja i omogućavati prirodno kretanje korisnicima, prateći konfiguraciju terena. Zona ski staza je interpolirana u zonu baznog naselja na način da obezbjeđuje idealnu dostupnost skijašima. U sklopu uređenja terena planirani su

trgovi, zelene površine kao i sportski tereni. Planirana neto površina parcela u baznom području Žarski iznosi 67,3 hektara. Planirano je ukupno 6.796 kreveta na osnovu pretpostavke broja ležaja po hektaru. Oko 4.031 skijaša se može planirati na osnovu predloženog parkinga na lokaciji 5 Plana sa dodatnih 3.819 skijaša na osnovu broja ležaja. U samom centru naselja može se planirati 3.629 kreveta i 2.352 skijaša. Detaljnom razradom je predviđena gradnja 14 hotela.

Vlada Crne Gore je 2016. godine započela niz aktivnosti u skladu sa Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki za valorizaciju prostora budućeg planinskog centra, pa se stoga značajnije infrastrukturne aktivnosti odvijaju na budućem skijalištu Žarski. Pripremljen je Investicioni elaborat 2016. godine kojim je izvršena procjena potrebnih sredstava i dinamike realizacije za stvaranje infrastrukturnih preduslova za izgradnju novog Ski centra „Žarski“. Projekat razvoja Ski centra „Žarski“ je zamišljen kao višegodišnji projekat koji se finansira kroz Kapitalni budžet Crne Gore i kojim se obezbjeđuje osnovna infrastruktura skijališta, a sve u cilju kreiranja preduslova za valorizaciju prostora predviđenog za izgradnju baznog naselja, odnosno planinskog centra Žarski.

Aktivnosti realizovane od početka projekta:

- **Izvođenje radova na izgradnji puta Vragodo – Vrioca - Žarski katun - I faza** – izgradnja puta u dužini od 5,3 km izvodi se u II faze.

Radovi na izgradnji puta I faze u dužini 2,3 km su završeni (do PR 180), a ukupna vrijednost radova je €1.128.547,53. Izvođač radova je IGP "Fidija" d.o.o. Podgorica.

- **Izvođenje radova na izgradnji puta Vragodo – Vrioca - Žarski katun - II faza** - Projektom II faze obuhvaćeni su zemljani radovi na proboju **II faze puta** u dužini od oko 3 km, izrada potpornih zidova i propusta II faze, postavljanje 10 kV kabla, a asfaltni radovi i saobraćajna oprema i signalizacija postavljaju se na cijeloj dužini trase (I i II faza - 5,3 km).

U okviru II faze završeni su zemljani radovi na proboju II faze puta, pločasti prospusti i izrada potpornih konstrukcija.

Problematika koja prati realizaciju ovog projekta su neriješeni imovinsko-pravni odnosi koji su u nadležnosti Opštine Mojkovac, odnosno nezadovoljstvo mještana projektnim rješenjem. Da bi se nastavilo sa radovima II faze puta, sanaciji kosina i radovima na spoju I i II faze puta raspisano je javno nadmetanje za dopunu glavnog projekta, izrada i revizija projektne dokumentacije su završene.

- **Izgradnja puta Vragodo – Vrioca - Žarski katun (potporne konstrukcije) I i II faza** - Nakon izgradnje **I faze** puta, došlo je do obrušavanja kosina urađenih po projektu i do pojave klizišta. Izrađen je projekat sanacije kosina na I fazi puta Vragodo – Vrioci - Žarski katun, koji se izvodio u dvije faze. Prvom fazom je obuhvaćena izrada zidova 5 i 6, a drugom fazom izrada preostalih 7 od ukupno 9 zidova na I fazi trase puta. Svi ugovoreni radovi su završeni i dostavljen je konačni izvještaj stručnog nadzora o izvedenim radovima.

Izvođači radova su „Toškovići“ d.o.o. Podgorica i „Eko reciklaža“ d.o.o. Podgorica, a vrijednost projekta je €1.183.890,85.

- **Izvođenje radova na sanaciji nestabilnih kosina na lokalitetu Ski centra „Žarski“, opština Mojkovac** - Zbog pojave klizišta i odrona kosina izvedenih po projektu na trasi II faze izgradnje puta Vragodo-Vrioci-Žarski katun, bilo je neophodno da se uradi projekat sanacije nestabilnih kosina, odnosno izrada potpornih zidova. U prethodnom periodu su potpisani ugovori sa obrađivačem glavnog projekta, revidentom glavnog projekta i izvođačem radova, kao i stručnim nadzorom.

Izvođač radova je izvršio prijavu građenja 19.04.2021. godine, čime su se stekli uslovi za otpočinjanje radova na sanaciji kosina, međutim, Zakonom o budžetu za 2021. godinu nijesu opredijeljena finansijska sredstva za realizaciju projekta i izvođač radova nije otpočeo sa radovima.

- **Izvođenje radova na izgradnji izmijenjene trase puta Vragodo-Vrioci-Žarski katun, posljednjih 500 m** - Prilikom izrade projektne dokumentacije puta Vragodo – Vrioci - Žarski katun nije bila poznata tačna lokacija bazne stanice, te je neophodno bilo izvršiti ponovno projektovanje posljednjih 500 m puta.

Projekat detaljnih geotehničkih istraživanja je dostavljen projektantu i revidentu. Projektant je u decembru 2021. godine dostavio revidentu elektronsku verziju projekta.

- **Bazna stanica Ski centra „Žarski“** (Izgradnja privremenog ugostiteljskog objekta sa rentiranjem sportske opreme za potrebe Ski centra „Žarski“) - Površina objekta bazne stanice je 1998,67 m², spratnost prizemlje i sprat. Realizacija ovog projekta planirana je u dvije faze, po principu „projektuj i izgradi“. Prva faza obuhvata: izvođenje radova na izgradnji i opremanju ugostiteljskog objekta sa prilaznim platoima i prilaznom stazom za skijašnicu i izgradnji izvoda instalacija infrastrukturnih priključenja, a II faza obuhvata: izgradnju parkirališta i uređenje terena.

Završena je izrada i revizija glavnog projekta i izvedeni su zemljani radovi i radovi na izradi armirano - betonskih temelja objekta, šalovanju i betoniranju zidova i stubova suterena.

Od jula 2021. godine nije bilo aktivnosti, jer zbog rasta cijene građevinskog materijala na tržištu, izvođač radova je zatražio izmjenu ugovorene cijene izvođenja radova, sporazumni raskid ili zamrzavanje ugovora do normalizacije tržišta. Zahtjev je prosljeđen Ministarstvu finansija na dalje razmatranje.

- **Primarna elektroenergetska infrastruktura** je planirana u sklopu izgradnje Ski centra „Cmiljača“.

- **Sekundarna elektroenergetska infrastruktura** – Planirana je priprema tenderske dokumentacije za izradu projekta sekundarne elektroenergetske infrastrukture koja će se dijelom izgraditi u sklopu buduće saobraćajnice između Cmiljače i Žarskog.

- **Izrada projektne dokumentacije vodosnabdijevanja uslužno – servisnih objekata na lokaciji planinskog centra „Žarski“** - U 2018. godini je poništen tender za izradu Hidrotehničke studije, nakon čega je tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma početkom oktobra 2020. godine dostavilo dopunjen i potpisan projektni zadatak, na osnovu koga je Uprava javnih radova sprovela proceduru javne nabavke za izbor najpovoljnijeg ponuđača za izradu Glavnog projekta vodosnabdijevanja I faze uslužno-servisnih objekata. Javno nadmetanje za izbor obrađivača glavnog projekta je raspisano početkom decembra 2020. godine, ali je isto i poništeno u julu 2021. godine.

- **Nabavka žičare šestosjeda Z4** - U 2019. godini je potpisan Ugovor sa obrađivačem tehničke dokumentacije i izvođačem radova, „Novi Volvox“ d.o.o. Podgorica u vrijednosti €8.990.700. Završena je izrada idejnog rješenja i glavnog projekta, i sprovedene su aktivnosti na nabavci opreme. Takođe, izvršena je i prijava radova na dijelu katastarskih parcela na kojima se ne sprovodi postupak eksproprijacije i izvođač je uveden u posao.

- **Ski staze uz žičaru Z4** - Potpisan je ugovor po principu „projektuj i izgradi“ za izgradnju oko 9,5 km ski staza uz buduću žičaru Z4 sa „Gradnja inženjering MNE“ d.o.o. Podgorica, vrijednosti €1.899.700. Završena je izrada i revizija projektne dokumentacije. Izvršena je prijava radova na dijelu katastarskih parcela na kojima se ne sprovodi postupak eksproprijacije i izvođač je uveden u posao.

- **Regionalni put Mojkovac-Vragodo-Lubnica dužine 8,5 km** – Preko Uprave javnih radova (sadašnje Uprave za kapitalne projekte) je završena izrada i revizija projektne dokumentacije. Na realizaciji projekta u prethodnom periodu je utrošeno €24.474, a dalje aktivnosti na realizaciji projekta sprovodi **Uprava za saobraćaj**.

- **Most na rijeci Tari - povezivanje regionalnog sa magistralnim putem cca L=220 m** - Preko Uprave javnih radova (sadašnje Uprave za kapitalne projekte) je završena izrada i revizija projektne dokumentacije. Na realizaciji projekta u prethodnom periodu je utrošeno €49.030, a dalje aktivnosti na realizaciji projekta sprovodi **Uprava za saobraćaj**.

- **Izgradnja puta u cilju povezivanja baznog naselja Cmiljača sa planinskim centrom Žarski** – Planirano je da se predviđena saobraćajnica nadoveže na planirani put Ravna Rijeka – Jasikovac - Cmiljača, zatim dalje kroz planirano bazno naselje „Cmiljača“ do bazne stanice „Cmiljača“ i od bazne stanice „Cmiljača“ prema planinskom centru i baznoj stanici „Žarski“. Potpisani su ugovori sa obrađivačem idejnog rješenja i glavnog projekta i revidentom glavnog projekta.

- **Adaptacija objekta za potrebe Skijališta Crne Gore u Mojkovcu** - Projektom dokumentacijom predviđena je adaptacija dijela postojećeg objekta koji je u vlasništvu Opština Mojkovac, a za potrebe DOO „Skijališta Crne Gore“ Mojkovac. Poslovni prostor se sastoji od: ulaznog hodnika, stepeništa, toaleta, portirnice i čajne kuhinje u prizemlju. Na spratu se nalazi veliki centralni hodnik sa osam prostorija raspoređenih oko njega. Površina objekta iznosi je 188,90 m², a spratnost objekta je prizemlje i sprat. Svi ugovoreni radovi su završeni i izvršena je primopredaja objekta korisniku.

Na realizaciji projekta u prethodnom periodu ukupno je realizovano €138.138,00.

Aktivnosti realizovane do 30. juna 2022. godine:

- **Izvođenje radova na izgradnji puta Vragodo – Vrioca - Žarski katun - II faza** – Preostali su asfaltni radovi i postavljanje saobraćajne opreme i signalizacije koji se postavljaju na cijeloj dužini trase (I i II faza - 5,3 km).

Problematika koja prati realizaciju ovog projekta su neriješeni imovinsko-pravni odnosi.

- **Izvođenje radova na sanaciji nestabilnih kosina na lokalitetu Ski centra „Žarski“, opština Mojkovac** – Izvođač radova je izvršio prijavu građenja 19.04.2021. godine, čime su se stekli uslovi za otpočinjanje radova na sanaciji kosina, međutim, Zakonom o budžetu za 2021. godinu nijesu opredijeljena finansijska sredstva za realizaciju projekta i izvođač radova nije otpočeo sa radovima. Međutim, izvođač radova je izrazio spremnost da u 2022. godini otpočne sa ugovorenim radovima, nakon dobijanja uputstava od Uprave za kapitalne projekte o prevazilaženju problema vezanih za globalni poremećaj cijena na tržištu građevinskih materijala i proizvoda.

- **Izvođenje radova na izgradnji izmijenjene trase puta Vragodo-Vrioci-Žarski katun, posljednjih 500 m** - Revident je i u preliminarnom izvještaju iz januara 2022. godine naveo primjedbe na tehničku dokumentaciju, koje su procesuirane na dalju obradu.

- **Bazna stanica** (Izgradnja privremenog ugostiteljskog objekta sa rentiranjem sportske opreme za potrebe Ski centra „Žarski“) - U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti, jer zbog rasta cijene građevinskog materijala na tržištu, izvođač radova je predložio postupak sporazumnog raskida ugovora. Nakon što se potpiše sporazumni raskid ugovora, pristupiće se ponovnom raspisivanju tendera.

- **Izrada projektne dokumentacije vodosnabdijevanja uslužno – servisnih objekata na lokaciji planinskog centra „Žarski“** – Javno nadmetanje za izbor obrađivača glavnog projekta je raspisano 03.12.2020. godine, ali je isto poništeno 16.07.2021. godine. Na realizaciji projekta nije bilo aktivnosti.

- **Nabavka žičare šestosjeda Z4** – Izvođeni su zemljani i armirano-betonski radovi. Takođe, u toku su određene aktivnosti na sprovođenju postupka dijela eksproprijacije, a problematika na realizaciji projekta se odnosi na kašnjenje u postupku eksproprijacije.

- **Ski staze** – Realizacija završnih radova na dijelu ski staza na kojima je sprovedena eksproprijacija i u toku su aktivnosti na sprovođenju postupka eksproprijacije. Problematika na realizaciji projekta se odnosi na kašnjenje u postupku eksproprijacije.
- **Izgradnja puta u cilju povezivanja baznog naselja Cmiljača sa planinskim centrom Žarski** - U toku su pripremne aktivnosti na geodetskom snimanju terena i izrada varijantnog idejnog rješenja. Na realizaciji projekta do sada nije bilo utroška sredstva.

Predlog mjera za realizaciju:

- Intenzivirati aktivnosti na izgradnji putne, elektroenergetske i vodovodne infrastrukture

Obrazloženje:

Kako imamo sporiju dinamiku realizacije elektroenergetskog i vodovodnog opremanja lokacije budućeg ski centra, a bez ove osnovne infrastrukture funkcionisanje skijališta nije moguće, potrebno je da Uprava za kapitalne projekte, shodno svojim ovlašćenjima, ubrza aktivnosti kako bi se postigla zadovoljavajuća dinamika realizacije projekta. Takođe imamo problematiku koja prati realizaciju putne infrastrukture usljed neriješenih imovinsko-pravnih odnosa.

- Neophodno je da Ministarstvo finansija i Uprava za katastar i državnu imovinu u saradnji sa lokalnom samoupravom pokrenu i sprovedu do kraja postupke o eksproprijaciji privatnog zemljišta na trasi žičare i ski staza, kao i na trasi saobraćajnice do Žarskog.

- Formiranje operativnog tima od strane Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

Obrazloženje:

U cilju efikasnije realizacije ovog kapitalnog projekta potrebno je planirati formiranje operativnog tima za praćenje realizacije turističkog infrastrukturnog projekta Ski centar „Žarski“. Zadatak operativnog tima će biti praćenje realizacije ugovornih radova, vršenje koordinacije realizacije aktivnosti od značaja za projekat i rješavanje otvorenih pitanja na projektu. Stalne članove operativnog tima treba da čine predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Uprave za kapitalne projekte, Skijališta Crne Gore, Ministarstva finansija, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Uprave za saobraćaj, CEDIS-a i Opštine Mojkovac.

Od početka realizacije projekta Ski centar „Žarski“ do sada je ukupno investirano €13.654.572, od čega je u 2022. godini realizovano €993.107,92.

SKI CENTAR „CMILJAČA“, BIJELO POLJE

Lokacija je detaljno razrađena Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi i Detaljnom razradom lokaliteta Cmiljača. Zona baznog naselja Cmiljača se nalazi u sjevernom dijelu područja Bjelasice na teritoriji opštine Bijelo Polje, takođe i u sjeveroistočnom dijelu zone planinskog centra Žarski na 1.620 mnm sjeverno od ski terena i njena površina iznosi 7,5 ha. Naime, bazno naselje Cmiljača je, u skladu sa Planom, predviđeno kao komplementarno područje sa dodatnim smještajnim kapacitetima za planinski centar Žarski.

Pristup baznom naselju organizovan je sa istoka, iz pravca Bijelog Polja. Konceptom organizacije baznog naselja planinskog centra predviđeno je da bazno naselje Cmiljača obezbijedi smještajne kapacitete za turiste u blizini liftova i staza ski područja Žarski. Cmiljača će dakle služiti Žarskom kao komplementarno područje sa dodatnim smještajnim kapacitetima tokom zimskih mjeseci i kao zaseban planinski centar Cmiljača tokom ljeta.

U baznom naselju planinskog centra Cmiljača su planirane zone sa 4 hotela i 22 bungalova, kao i površine za polazište ski liftova, sa ukupno 1.995 ležaja. Unutar baznog naselja planirana je mreža pješačkih komunikacija koja će povezivati sve sadržaje naselja, a zona ski staza će biti interpolirana u zonu baznog naselja na način da obezbjeđuje idealnu dostupnost skijašima.

Planirana je saobraćajna veza prema Žarskom na trasi postojećeg neasfaltiranog puta kako bi se ostvarila povezanost između baznih naselja Žarski i Cmiljača.

U 2014. godini su započete aktivnosti u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki za valorizaciju prostora budućeg planinskog centra „Cmiljača“, a u skladu sa Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi i Detaljnom razradom lokaliteta Cmiljača. Investicioni elaborat u okviru kog je izvršena procjena investicije i predložena dinamika realizacije projekata kojim se stvaraju infrastrukturni preduslovi koji su bili neophodni za formiranje novog Ski centra „Cmiljača“ je pripremljen 2014. Izgradnja Ski centra „Cmiljača“ je zamišljena kao višegodišnja investicija koja se finansira sredstvima iz Kapitalnog budžeta Crne Gore. Formiranjem novog Ski centra „Cmiljača“ stvaraju se pretpostavke za valorizaciju prostora predviđenog za izgradnju baznog naselja, odnosno planinskog centra Cmiljača.

Aktivnosti realizovane od početka projekta:

- **Izgradnja puta Ravna Rijeka – Jasikovac - Cmiljača** - Izgradnja pristupnog puta Ravna Rijeka – Jasikovac – Cmiljača dužine 15,5 km realizuje se fazno.

Izgradnja saobraćajnice Ravna rijeka – Jasikovac u dužini od 5,5 km – Završeno je izvođenje radova sa jednim slojem asfaltnog zastora, osim na dijelu trase gdje postoje imovinsko-pravni problemi u dužini od 350 m i na početku trase zbog klizišta u dužini od 200 m, za čiju sanaciju je izrađena projektna dokumentacija. Tokom izvođenja radova na dionici je došlo do pojave više klizišta.

Sanacija klizišta „Latinska kosa“ – svi ugovoreni radovi su završeni i predat je konačni izvještaj nadzora. Ukupno je u ovaj projekat uloženo €192.729.

Izgradnja saobraćajnice Jasikovac – Cmiljača u dužini od 10 km – U prethodnom periodu je završeno probijanje trase puta Jasikovac – Cmiljača u dužini od cca 10 km, koje se realizovalo kroz tri faze.

Radovima I, II i III faze obuhvaćeni su: zemljani radovi, potporni zidovi i propusti na kompletnoj dužini trase. U ovaj dio puta ukupno je uloženo €4.548.015.

- **Sanacija puta Ravna Rijeka – Jasikovac** - Glavni projekat sanacije puta „Ravna Rijeka – Jasikovac“ je izrađen i poslat na reviziju. Nakon dobijanja pozitivnog mišljenja Upava za kapitalne projekte će preduzeti dalje aktivnosti na realizaciji putnog pravca Ravna Rijeka – Jasikovac - Cmiljača.

- **Izvođenje radova na izgradnji vodosnabdijevanja uslužno – servisnih objekata na lokaciji planinskog centra Cmiljača** - Završena je izrada Hidrotehničke studije izvodljivosti i izrađen je Glavni projekat I faze vodosnabdijevanja objekta.

Glavni projekat I faze vodosnabdijevanja objekta na lokaciji planinskog centra „Cmiljača“ sastoji se od: kaptažnih građevina na izvorima br. „4“, „4a“, „5“ i „6“ (brojevi izvora preuzeti iz Hidrotehničke studije), gravitacionog cjevovoda od kaptažnih građevina do rezervoara I faze, dužine oko 5000 m', izrade rezervoara I faze, zapremine 80 m³, na koti oko 1700 mnm, gravitacionog cjevovoda od rezervoara I faze do uslužno-servisnih objekata centra, dužine 800m'. Potpisan je ugovor sa izvođačem radova.

- **Primarna elektroenergetska infrastruktura za potrebe napajanja kompleksa Cmiljača i Žarski katun**

- Izgradnja trafostanice „Cmiljača“ 35/10kV - Izgradnja trafostanice Cmiljača 35/10 kV predstavlja dio izgradnje elektroenergetske infrastrukture za napajanje kompleksa Cmiljača. Pomenuta trafostanica predstavljaće izvor električne energije kako za Ski centar „Cmiljača“ na teritoriji opštine Bijelo Polje, tako i na mojkovačkoj strani za Ski centar „Žarski“. Završeni svi građevinski i elektro radovi na objektu.

Međutim, ispitivanja predviđena ugovorom nije moguće realizovati iz razloga što izgradnja 35 kV dalekovoda „Ribarevine - Cmiljača“ nije realizovana, te shodno tome, predmetna trafostanica ne posjeduje konstantno napajanje. Nakon realizacije projekta izgradnje predmetnog dalekovoda, steći će se uslovi za ispitivanje predmetne trafostanice.

- Adaptacija 35kv vodne ćelije u TS „Ribarevine“ 110/35 kV - Svi ugovoreni radovi na adaptaciji vodne ćelije su završeni i izvršena je primopredaja izvedenih radova korisniku.

- Izgradnja dalekovoda od TS „Ribarevine“ 110/35 kV do TS „Cmiljača“ - Izgradnja dalekovoda od TS Ribarevine 110/35 kV do TS Cmiljača 35/10 kV predviđena je kao dio elektroenergetske infrastrukture za napajanje kompleksa Cmiljača. U jednom dijelu trase završeno je krčenje šume i niskog rastinja.

Problematika koja prati realizaciju ovog projekta odnosi se na to da je predmetni dalekovod u fazi izmjene projektne dokumentacije. Naime, izvođač radova je obavjestio Upravu za kapitalne projekte da nije u mogućnosti da realizuje projekat u dijelu dobavljanja stubova ponuđenih tenderskom dokumentacijom, jer je proizvođač stubova otišao u stečaj. Uzimajući u obzir da izvođač radova ne može da isporuči određeni tip stubova, kako je to bilo predviđeno glavnim projektom, kao i da postoji preklapanje projekta žičare i staza sa predmetnim projektom, pristupilo se izmjeni glavnog projekta. Uzimajući u obzir nastale okolnosti obaviješten je nadležni inspekcijski organ kako bi se definisala dalja zakonska postupanja u cilju rješavanja navedene problematike.

Bazna stanica – Potpisan je ugovor za izgradnju objekta površine oko 2.000 m² po principu „projektuj i izgradi“, a realizacija je planirana u II faze. Završena je izrada i revizija glavnog projekta, izvedeni su radovi na izradi armirano-betonskih temelja objekta, kao i zemljani radovi na garaži za ratrake.

Stručni nadzor je u novembru 2021. godine obavijestio Upravu za kapitalne projekte o uočenoj visinskoj razlici na terenu između ugostiteljskog objekta i polazne stanice žičare, što može predstavljati problem u eksploatacionom periodu (prilaz skijaša polaznoj stanici žičare od strane bazne stanice je otežan jer postoji visinska razlika između ova dva objekta), pa je dokumentacija sa navedenom problematikom upućena nadležnom inspekcijskom organu na dalje postupanje. S obzirom na to da još uvijek nije određen nadležni organ za postupanje o ovom pitanju, Uprava za kapitalne projekte ne može preduzeti aktivnosti iz svoje nadležnosti.

- **Izgradnja žičare šestosjed Z7** – Sredinom maja 2018. godine potpisan je ugovor za realizaciju projekta po principu „projektuj i izgradi“ za izgradnju žičare i 3 km ski staza. Završeni su radovi na montaži šestosjedne isklopive žičare i 90% radova na ski stazama. U cilju završetka radova na montaži i ispitivanju žičare neophodno je obezbijediti stabilno napajanje električnom energijom.

Aktivnosti realizovane do 30. juna 2022. godine:

- **Sanacija puta Ravna Rijeka – Jasikovac** - Izrada i revizija glavnog projekta sanacije puta „Ravna Rijeka – Jasikovac“ je završena.

Završena je izrada projekta detaljnih geotehničkih istraživanja terena i elaborata o geotehničkim svojstvima terena za izradu Glavnog projekta „Ravna rijeka – Jasikovac“.

- **Izvođenje radova na izgradnji vodosnabdijevanja uslužno – servisnih objekata na lokaciji planinskog centra Cmiljača** – Očekuje se zapisnik o inspekcijskom pregledu. U toku su pripreme aktivnosti na uvođenju izvođača u posao.
- **Primarna elektroenergetska infrastruktura za potrebe napajanja kompleksa Cmiljača i Žarski katun** – nije bilo aktivnosti od značaja za projekat u izvještajnom periodu.
- **Bazna stanica** – nije bilo aktivnosti od značaja za projekat u izvještajnom periodu.
- **Izgradnja žičare šestosjed Z7** - nije bilo aktivnosti od značaja za projekat u izvještajnom periodu.

Predlog mjera za realizaciju:

- Intenzivirati aktivnosti na izgradnji elektroenergetske i vodovodne infrastrukture

Obrazloženje:

Kako imamo sporiju dinamiku realizacije elektroenergetskog i vodovodnog opremanja lokacije budućeg ski centra, a čija se realizacija sprovodi kroz Kapitalni budžet, odnosno tenderske postupke koje sprovodi Uprava za kapitalne projekte, a imajući u vidu da je bez ove osnovne infrastrukture funkcionisanje skijališta nemoguće, potrebno je da Uprava za kapitalne projekte u saradnji sa ostalim državnim institucijama intenzivira aktivnosti kako bi se postigla zadovoljavajuća dinamika realizacije. U tom pravcu, potrebno je da Uprava za kapitalne projekte ubrza postupak izmjene glavnog projekta u vezi sa izgradnjom dalekovoda TS „Ribarevine“ 110/35 kV do TS „Cmiljača“ i na taj način omogući da se u narednom periodu stavi u funkciju elektroenergetska infrastruktura na tom području.

- Neophodno je da Ministarstvo finansija i Uprava za katastar i državnu imovinu pokrenu i sprovedu do kraja postupke o eksproprijaciji privatnog zemljišta na trasi žičare i ski staza

Obrazloženje:

Takođe postoji problematika koja prati realizaciju putne infrastrukture usljed neriješenih imovinsko-pravnih odnosa.

- Formiranje operativnog tima od strane Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

Obrazloženje:

U cilju efikasnije realizacije ovog kapitalnog projekta potrebno je planirati formiranje operativnog tima za praćenje realizacije turističkog infrastrukturnog projekta Ski centar „Cmiljača“. Zadatak operativnog tima će biti praćenje realizacije ugovornih radova, vršenje koordinacije realizacije aktivnosti od značaja za projekat i rješavanje otvorenih pitanja na projektu. Stalne članove operativnog tima treba da čine predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Uprave za kapitalne projekte, Skijališta Crne Gore, Ministarstva finansija, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Uprave za saobraćaj, CEDIS-a i Opštine Bijelo Polje.

Od početka realizacije projekta Ski centar „Cmiljača“ do sada je ukupno investirano €17.109.209, od čega je u 2022. godini realizovano €18.921,01.

DURMITOR SKI CENTAR „SAVIN KUK“, ŽABLJAK

Posredstvom Investiciono-razvojnog fonda, kroz stečajni postupak, sprovedena je kupovina parcela i objekata postojećeg skijališta na lokalitetu Savin kuk. Cilj kupovine predmetnih nepokretnosti predstavljao je turističku valorizaciju skijališta Savin kuk. Dakle, postojećim skijalištem na lokalitetu Savin kuk trenutno u pravilja „Turistički centar Durmitor“ DOO, Žabljak.

Uvažavajući značaj turizma kao strateške grane crnogorske privrede i kvalitetnog upravljanja turističkim skijališnim resursima, odnosno skijalištem „Savin kuk“, Investiciono-razvojni fond predlaže restrukturiranje društva „TC Durmitor“, koji trenutno upravlja skijalištem, kroz spajanje sa društvom „Skijališta Crne Gore“ ili kroz privatizaciju društva.

Realizacija projekta na lokalitetu Savin kuk trebalo je da doprinese turističkom razvoju i unapređenju ponude opštine Žabljak, kao i sveukupnog sjevernog regiona Crne Gore. Prostorni plan posebne namjene za Durmitorsko područje (PPP za Durmitorsko područje) je usvojen 29. jula 2016. godine, što je bio osnov za realizaciju planiranih aktivnosti na projektu Savin kuk kroz Kapitalni budžet Crne Gore.

Naime, lokalitet Savin Kuk obuhvata zonu postojećeg funkcionalnog skijališta Savin Kuk sa neposrednom okolinom i planiran je kao destinacija visoke kategorije i kvalitetne ponude, namijenjena prvenstveno posjetiocima koji se bave sportom. Inicijalno je planirana rekonstrukcija kompletne postojeće skijaške infrastrukture, što je podrazumijevalo i izgradnju novih ski terena i staza, i postavljanje novih ski liftova, a sve u skladu sa PPP za Durmitorsko područje.

U skladu sa PPP za Durmitorsko područje, a u cilju implementacije istog, pripremljen je 2016 godine i Investicioni elaborat za lokalitet Savin kuk na Žabljaku. Shodno tome su započete pripremne aktivnosti izgradnje novih ski staza, ski liftova, putne infrastrukture i dr., koje se realizuju kroz Kapitalni budžet Crne Gore, u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki, odnosno modernizacije i povećanja postojećih skijaških kapaciteta na Savinom kuku, a u cilju formiranja skijaške destinacije sa kvalitetnom ponudom koja bi se mogla proširiti na cijelu godinu.

Projekat razvoja Ski centra „Savin kuk“ je bio zamišljen kao višegodišnji projekat koji se finansira kroz Kapitalni budžet Crne Gore i kojim se obezbjeđuje nadogradnja skijališta, a sve u cilju turističke valorizacije prostora i unapređenja jednog od značajnijih planinskih centara u regionu. Međutim, u toku pripremnih aktivnosti realizacije proširenja postojećeg skijališta Savin kuk utvrđeno je da planirane pozicije ski liftova i staza u PPP za Durmitorsko područje ne samo što se manjim dijelom nalaze u režimu zaštite II stepena Nacionalnog parka „Durmitor“, i u zaštićenoj zoni UNESCO mjesta svjetske baštine, već i svojom pozicijom i kapacitetom prijete da ugroze, direktno ili indirektno, izuzetne univerzalne vrijednosti dobra svjetske baštine, po pitanju njegovih geomorfoloških, geoloških, pejzažnih i biodiverzitetskih karakteristika. Navedeno je istaknuto u izvještaju Zajedničke Savjetodavne misije Centra za svjetsku baštinu i IUCN-a za dobro Svjetske baštine Nacionalni park „Durmitor“ koja je na ovom lokalitetu boravila tokom novembra 2018. godine i oktobra 2019. godine, pa su posljedično i projektne aktivnosti na lokalitetu Savin kuk obustavljene.

Aktivnosti realizovane od početka projekta:

- **1,5 km ski staza** - Izrada Glavnog projekta za izgradnju po principu „projektuj i izgradi“ završena je 2017. godine, a vrijednost ugovora iznosi €142.681. Projekat je obustavljen jer se dio staza nalazi u II zoni zaštite Nacionalnog parka. Ukupno je realizovano €13.090.
- **21 km ski staza** - Završena je izrada projektne dokumentacije za izgradnju ski staza predviđenih PPP za Durmitorsko područje, a vrijednost ugovora iznosi €82.586. Ukupno je realizovano €82.586. Projekat je obustavljen.

- **Izrada projektne dokumentacije za izgradnju Suvog boba** - Potpisani su ugovori sa obrađivačem glavnog projekta (€19.200) i ugovor sa revidentom glavnog projekta (€2.915). Aktivnosti na izradi projektne dokumentacije su obustavljene, a u svijetlu Izvještaja misije Savjetodavne unije Centra za svjetsku baštinu i IUCN-a za dobro Svjetske baštine Nacionalnog parka „Durmitor“. Na izgradnji do sada nije bilo utroška sredstava.
- **Izgradnja novog pristupnog puta u dužini od 1,5 km na lokalitetu Savin kuk** – je završena, a ugovorena vrijednost iznosi €319.989.
- **Stabilizacija kosina na saobraćajnici od 1,5 km prema lokalitetu Savinom kuku, Žabljak** - Revidovani glavni projekat vrijedan €99.121 je obezbijedila Opština Žabljak. Ugovor sa izvođačem radova i Ugovor za stručni nadzor potpisani su u 2019. i 2020. godini, ali su zbog usaglašavanja projektne dokumentacije radovi započeti krajem 2020. godine, a potom ubrzo i obustavljeni usljed loših vremenskih uslova.
Na realizaciji projekta do sada je utrošeno €29.548 za kapitalne izdatke, pri čemu je kompletan iznos realizovan u 2021. godini.
- **Izrada Glavnog projekta za rekonstrukciju pristupne saobraćajnice u dužini od cca 5 km** - završena je izrada i revizija projekta. U 2019. godini potpisan je ugovor za izvođenje radova na rekonstrukciji puta Motički Gaj - Savin kuk u vrijednosti od €1.799.297. Međutim, zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa, a koji su bili u nadležnosti Opštine Žabljak, izvođač radova nije uveden u posao. Pokrenuta je procedura za sporazumni raskid ugovora.
- **Nabavka žičare sa izgradnjom 4 km staza** - Planirana je izgradnja šestosjedne žičare (kapaciteta 2600 skijaša na sat) i 4 km ski staza po principu „projektuj i izgradi“. Potpisan je ugovor sa izvođačem u cilju izrade Idejnog rješenja, Glavnog projekta i izgradnje žičare šestosjeda sa novim stazama na skijalištu Savin kuk na Žabljaku ukupne vrijednosti €8.788.888. Potpisani su i ugovori za revidenta (€12.750) i za stručni nadzor (€54.208). Završena je izrada Idejnog rješenja, Glavnog projekta i nabavka žičare. Ukupno je u prethodnom periodu realizovano €5.951.355.
Problematika na realizaciji projekta odnosi se na to da je Zaključkom Vlade Crne Gore, 20.06.2019. godine, Uprava javnih radova obaviještena da se do donošenja finalnih preporuka UNESCO-a obustavlja izgradnja šestosjedne žičare i 4 km ski staza na lokalitetu „Savin kuk“ u opštini Žabljak.
Na sjednici Vlade Crne Gore održanoj 06.11.2020. godine, donesen je Zaključak o predlogu raskida ugovora zaključenog između Uprave javnih radova, kao naručioca i „Novi Volvox“ kao izvođača za usluge projektovanja i izvođenja radova na izgradnji šestosjedne žičare i 4 km ski staza na lokaciji „Savin kuk“, sa predlogom da se nabavljene instalacije žičare za potrebe skijališta „Savin kuk“ iskoriste za spajanje ski centara u izgradnji „Žarski“ i „Cmiljača“, a u skladu sa zaključcima UNESCO misije, kojom su obustavljene sve dalje aktivnosti na realizaciji ovog projekta. Istim Zaključkom zadužena je Uprava javnih radova da pokrene proceduru sporazumnog raskida ugovora.
Na sjednici Vlade Crne Gore održanoj 27.11.2020. godine, Vlada je prihvatila Sporazum o raskidu ugovora zaključenog između Uprave javnih radova, kao naručioca i izvođača, i ovlastila direktora Uprave javnih radova da potpiše predmetni sporazum.
Nakon zaključivanja sporazuma, nabavljena žičara je od strane izvođača, posredstvom Uprave javnih radova, zapisnički predata preduzeću „Skijališta Crne Gore“ d.o.o. Mojkovac na skladištenje i čuvanje, čime su preduzeću „Skijališta Crne Gore“ stvoreni mjesečni izdaci za skladištenje u iznosu od €3.000 u periodu od 01.05.2021. do 15.11.2021. godine, kada je predmetna žičara uskladištena u magacinu u naselju Bakovići bb (neposredno uz put Kolašin-Mojkovac), opština Kolašin. Žičara je Ugovorom o ostavi zaključenim između „Skijališta Crne Gore“ i kompanije „Ski Resort 1450“ predata na besplatno skladištenje do decembra 2022. godine. Obezbijedeno je dodatno besplatno lagerovanje žičare na period od tri godine u

skladištu koje je obezbijedila Opština Mojkovac i magacinu koji je obezbijedila Opština Bijelo Polje.

- **Ski Data sistem** na lokaciji Savin Kuk - izvršena je isporuka i montaža opreme polaznih kapija za kontrolu skijaša na postojećim liftovima.
- **Vodosnabdijevanje ski centra** - Završeno je izvođenje radova I faze na rekonstrukciji gradske vodovodne mreže, na izgradnji akumulacionog jezera na lokalitetu Savin kuk i dovođenju vode sa Modrog jezera do akumulacionog jezera. Realizacija se finansira kroz Donatorski ugovor i Aneks Ugovora između ranijeg Ministarstva održivog razvoja i turizma i Centra za međunarodnu saradnju i razvoj Slovenije (CMSR) u iznosu od 3,2 miliona eura, kojim je definisano učešće države u finansiranju u iznosu od 2,3 miliona eura, dok učešće donatora iznosi 0,9 miliona eura.
- **Elektroenergetska infrastruktura** - U ranijem periodu su bile planirane aktivnosti na izradi projektne dokumentacije za izgradnju nedostajuće elektroenergetske infrastrukture za skijalište na Savinom kuku. Nakon završetka projektne dokumentacije bilo je planirano raspisivanje tendera za izbor izvođača radova.

Aktivnosti realizovane do 30. juna 2022. godine:

- **Izrada Glavnog projekta za rekonstrukciju pristupne saobraćajnice u dužini od cca 5 km** – U toku je postupak raskida ugovora sa izvođačem radova. Problematika koja prati realizaciju ovog projekta su neriješeni imovinsko-pravni odnosi.
- **Stabilizacija kosina na saobraćajnici od 1,5 km prema lokalitetu Savin kuk, Žabljak** - nije bilo aktivnosti od značaja za projekat u izvještajnom periodu.
- **Elektroenergetska infrastruktura** – Nije bilo aktivnosti tokom izvještajnog perioda.

Za dalje aktivnosti na realizaciji projekta potrebno je postići dogovor na međuresorskom nivou, a u svijetlu Izvještaja misije Savjetodavne unije Centra za svjetsku baštinu i IUCN-a za dobro Svjetske baštine Nacionalnog parka „Durmitor“. Unapređenje elektroenergetske infrastrukture bi bilo potrebno zbog modernizacije skijališta u sadašnjim kapacitetima.

Sve dalje aktivnosti koje se odnose na ugovore koje Uprava za kapitalne projekte sprovodi za projekte izgradnje skijaške infrastrukture na skijalištu Savin kuk na Žabljaku su ranije **privremeno obustavljene**.

U cilju nastavka investicionih aktivnosti i unapređenja ponude i modernizacije skijališta na lokalitetu Savin kuk, pripremljen je Programski zadatak za izradu Studije izvodljivosti za rekonstrukciju stare ili izgradnju nove žičare postojećom trasom žičare na Savinom kuku, Žabljak. Shodno tome, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u prethodnom periodu raspisivalo dva otvorena postupka javne nabavke za Izradu Studije izvodljivosti za rekonstrukciju stare ili izgradnju nove žičare postojećom trasom žičare na Savinom kuku, Žabljak (15.09.2021. godine i 14.12.2021. godine), čiji su ishodi bili da je u prvom otvorenom postupku javne nabavke bila dostavljena jedna neispravna ponuda, a u drugom otvorenom postupku javne nabavke nije dostavljena nijedna ponuda. U 2022. godini, s obzirom na dvije neuspjele prethodne javne nabavke, Ministarstvo se obratilo Ministarstvu finansija za zahtjevom za odobravanje pregovaračkog postupka bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje za navedenu nabavku izrade Studije izvodljivosti. Nakon dobijene saglasnosti od Ministarstva finansija pristupilo se pripremi tenderske dokumentacije. Predstoji raspisivanje tendera za pregovarački postupak bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje.

Predlog mjera za realizaciju:

- Intenzivirati aktivnosti na modernizaciji skijališta na lokalitetu Savinog kuka na Durmitoru

Obrazloženje:

U cilju unapređenja i diversifikacije turističkog proizvoda, zadržavanja domaćih i privlačenja regionalnih i inostranih turista, potrebno je intenzivirati aktivnosti na kreiranju preduslova za nastavak realizacije održivih projekata kroz Kapitalni budžet na lokalitetu Savin kuk, a sve u skladu sa UNESCO preporukama i smjericama. Aktivnosti u narednom periodu potrebno je usmjeriti na izradu Studije izvodljivosti za rekonstrukciju stare ili izgradnju nove žičare postojećom trasom žičare na Savinom kuku, Žabljak, a kako bi se unaprijedio već funkcionalni ski centar na Durmitoru. Takođe, treba napomenuti da je blagovremeno rješavanje imovinsko-pravnih odnosa od strane nadležnih institucija ključni preduslov za realizaciju određenih projektnih aktivnosti (putna infrastruktura).

Predlaže se razmatranje aktivnosti na kreiranju preduslova i projektne dokumentacije za realizaciju projekta izgradnje tehnološki savremenog sistema za vještačko osnježavanje jednog dijela staza na skijalištu, posebno imajući u vidu da je na lokalitetu već izgrađena vještačka akumulacija (projekat finansiran kroz donatorski ugovor sa Centrom za međunarodnu saradnju i razvoj Slovenije – CMSR). Svakako, eventualnu realizaciju sistema za vještačko osnježavanje jednog dijela staza takođe je potrebno sagledati sa ekološkog aspekta s obzirom da se radi o zaštićenom prostoru prirode.

Kao potvrda važnosti projekta osnježavanja ski centra su rezultati zimskih sezona 2020/2021 i 2021/2022, koje su odlikovale obilne sniježne padavine i koje su pokazale ekonomski potencijal za ovu durmitorsku opštinu.

- Formiranje operativnog tima od strane Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

Obrazloženje:

U cilju efikasnije realizacije ovog kapitalnog projekta potrebno je planirati formiranje operativnog tima za praćenje realizacije turističkog infrastrukturnog projekta Ski centar „Savin kuk“. Zadatak operativnog tima će biti praćenje realizacije ugovornih radova, vršenje koordinacije realizacije aktivnosti od značaja za projekat i rješavanje otvorenih pitanja na projektu. Stalne članove operativnog tima treba da čine predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Uprave za kapitalne projekte, Skijališta Crne Gore, Ministarstva finansija, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Uprave za saobraćaj, CEDIS-a i Opštine Žabljak.

- Neophodno je da institucije međuresornom saradnjom rješavaju otvorena pitanja eksproprijacije na trasi pristupne saobraćajnice Usjek - Motički gaj

Od početka realizacije projekta Savin Kuk do sada je ukupno investirano €9.815.015, od čega u 2022. godini nije bilo ulaganja.

HAJLA

SKI CENTAR „ŠTEDIM – HAJLA“, ROŽAJE

Osnovni cilj izrade Lokalne studije lokacije „Hajla i Štedim“ je bio da se stvore prostorno-planske pretpostavke za osmišljeni ekonomski razvoj izrazitih prirodnih potencijala, prostornog obuhvata Rusolije, Štedima, Ahmice, Bandžova i Hajle, kao i koridora koji funkcionalno veže ovaj prostor sa centrom opštine Rožaje.

Planom je obuhvaćeno područje površine 4.326,49 ha, a prostor u granicama zahvata Lokalne studije lokacije „Hajla i Štedim“ prepoznat je kao planinsko, ljetnje, zimsko, sportsko - rekreaciono područje na nadmorskoj visini od preko 1.500 m. Predmetna lokacija predstavlja najkvalitetniji planinski turistički lokalitet u opštini Rožaje.

Izgradnja skijaškog centra na Hajli i Štedimu u smislu iskorišćavanja prirodnog potencijala područja dopriniće razvoju turizma i dodatno uticati na povećanu tražnju za poljoprivrednim i šumskim proizvodima, različitim servisnim uslugama, za nekretninama i dr., čime će se povećati stepen atraktivnosti i konkurentnosti područja i rožajskog kraja u cjelini.

Investicioni elaborat u okviru kog je izvršena procjena investicije i predložena dinamika realizacije projekata kojim se stvaraju infrastrukturni preduslovi koji su bili neophodni za formiranje novog skijališta je pripremljen 2015. godine. Izgradnja skijališta „Štedim-Hajla“ je zamišljen kao višegodišnja investicija koja se finansira sredstvima iz Kapitalnog budžeta Crne Gore.

Dakle, kroz Kapitalni budžet se razvija jedno od skijališta u zahvatu LSL „Hajla i Štedim“ i to na prostoru Štedima, koji obuhvata istoimenu visoravan sa novoplaniranim turističkim i sportsko-rekreativnim sadržajima - stazama i žičarama koje se penju ka vrhovima Ahmice i Crnom vrhu. Dopunu turističkim sadržajima činiće revitalizovana katunska naselja i pejzažne vrijednosti koje se smiju razvijati samo na postojećim karakteristikama, sa budućom izgradnjom koja mora biti primjerena prirodnom prostoru, objektima male spratnosti, uklopljenim u okolinu, uz prožimanje prirodnog i kulturnog predjela. Prostor je podijeljen je na dvije lokacije: Štedim I sa turističko-ugostiteljskim i sportsko-rekreativnim sadržajima i revitalizovanim katunima i Štedim II koja obuhvata polaznu stanicu žičare prema Ahmici.

Prostor ski staza se realizuje na osnovu urbanističko-arhitektonskog rješenja, koja su definisana u okviru projektne dokumentacije. U okviru tehničke dokumentacije se na prostoru skijališta određuje tačan položaj ski-liftova, staza, objekata za dodatne zimske aktivnosti i pratećih infrastrukturnih objekata, kao i položaj objekata za potrebe vještačkog osnježavanja. Izgradnja ski terena podrazumijeva sistem ski-liftova i staza, izgradnju objekata za uslužne djelatnosti, kao i objekte za dodatne zimske aktivnosti kao što su klizanje na otvorenom, „snow tubing“ i nordijsko skijanje.

Aktivnosti realizovane od početka projekta:

- **Rekonstrukcija putnog pravca Rožaje - Štedim** – Projekat obuhvata rekonstrukciju kompletne dionice puta u dužini od 7,2 km. Dakle, izgradnju saobraćajnice, saobraćajne opreme i signalizacije sa regulisanom odvodnjom i izgradnjom potpornih konstrukcija. Projekat rekonstrukcije puta realizuje se fazno (pet faza).
  - Prva faza obuhvata radove na izgradnji mosta u selu Kaluđerski laz i asfaltnerske radove u dužini od 2 km.
  - Druga faza obuhvata radove u dužini od 2,2 km.
  - Treća faza obuhvata radove u dužini od 1,4 km.
  - Četvrta faza obuhvata radove u dužini od 1,6 km.
  - Peta faza obuhvata radove u dužini od 1 km.
- **Bazna stanica** - U sklopu Ski centra „Štedim-Hajla“ predviđena je i izgradnja objekta bazne stanice – ugostiteljskog objekta, okvirne površine 2.000 m² koji sadrži: kafe bar i restoran sa terasom, info centar sa prodajnim mjestom ski pasova, administrativni prostor, ambulantu, skijašnicu sa radionicom, garažu za ratrake i ostale pomoćne prostorije. U okviru objekta predviđeno je i parkiralište za automobile i autobuse. Potpisan je ugovor sa obrađivačem idejnog rješenja 2020. godine.

- **Žičara** - Ugovor sa obrađivačem tehničke dokumentacije i izvođačem radova na izgradnji šestosjedne isklopive žičare po principu „projektuj i izgradi“, vrijednosti €8.999.375, potpisan je 01.07.2019. godine sa izvođačem „Strucon“ iz Sarajeva, dok je oprema žičare proizvod firme „Bartholet“ iz Švajcarske. Izvođač radova uveden je u posao u septembru 2020. godine i u prethodnom periodu je završeno postavljanje svih 12 stubova i montaža polazne stanice žičare.
- **Ski staze** - Izrađeno je idejno rješenje ski staza uz žičaru na lokalitetu „Hajla i Štedim“ u Rožajama. Obradivač idejnog rješenja je „Strucon“ d.o.o. iz Sarajeva. Ministarstvo ekonomskog razvoja je u saradnji sa Skijalištima Crne Gore dostavilo projektni zadatak i urbanističko tehničke uslove na osnovu kojih Uprava za kapitalne projekte treba da pokrene aktivnosti na raspisivanju javnih nadmetanja za izbor obrađivača i revidenta projektne dokumentacije, izvođača radova i vršioca stručnog nadzora.
- **Elektroenergetske infrastruktura** - Za izgradnju elektroenergetske infrastrukture Uprava za kapitalne projekte je u prethodnom periodu u saradnji sa CEDIS-om i Opštinom Rožaje sprovala aktivnosti na izradi tenderske dokumentacije za izgradnju elektroenergetske infrastrukture za napajanje ski centra „Štedim-Hajla“ (izradila projektni zadatak i pribavila urbanističko-tehničke uslove), koja će se realizovati po principu “projektuj i izgradi“. Kako je u prethodnom periodu došlo do izmjene u strukturi komisije za pripremu tenderske dokumentacije, Uprava za kapitalne projekte uputila je zahtjev Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma i CEDIS-u za imenovanje novih članova komisije, koji će imati zadatak da završe započete aktivnosti na pripremi dokumentacije neophodne za raspisivanje javnih nadmetanja.

Aktivnosti realizovane do 30. juna 2022. godine:

- **Putna infrastruktura** – Nastavljene su aktivnosti na putnoj infrastrukturi i završetak svih radova na izgradnji puta Rožaje – Štedim je završen. Na realizaciji projekta je utrošeni €3.654.966.
- **Bazna stanica** – U toku su aktivnosti na izradi idejnog rješenja. Problematika koja prati realizaciju projekta odnosi se na usaglašavanje idejnog rješenja sa stanjem na terenu i važećom planskom dokumentacijom na lokalitetu Hajla (utvrđivanje lokacije bazne stanice).
- **Žičara** - Ugovoreni rok za završetak radova na izgradnji žičare je bio 21.03.2022. godine. S obzirom na to da se napajanje kompletnog sistema žičare nije obezbijeđeno, doći će do prolongiranja ugovorenog roka za izgradnju žičare.
U toku je izmjena glavnog projekta u dijelu koji se odnosi na plato ispred polazne žičare i konstrukciji garaže.
- **Elektroenergetska infrastruktura** - U 2022. godinu je nastavljena komunikacija Uprave za kapitalne projekte sa CEDIS-om i Ministarstvom ekonomskog razvoja i turizma u cilju imenovanja novih članova komisije.
Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je informisala upravu za kapitalne projekte o imenu predstavnika iz Skijališta Crne Gore koji će biti u komisiji. Međutim, CEDIS u izvještajnom periodu još uvijek nije imenovao svog člana komisije.
Nakon dostavljanja potrebne informacije od CEDIS-a, Uprava za kapitalne projekte treba da formira Komisiju koji će imati zadatak da završe započete aktivnosti na pripremi dokumentacije neophodne za raspisivanje javnih nadmetanja.

Predlog mjera za realizaciju:

- Intenzivirati aktivnosti na izgradnji skijališta „Štedim-Hajla“, pogotovo na izgradnji elektroenergetske i vodovodne infrastrukture, a u cilju stavljanja u funkciju ovog skijališta

Obrazloženje:

Kako imamo sporiju dinamiku realizacije izgradnje infrastrukture (bazna stanica, elektroenergetska infrastruktura) budućeg ski centra, potrebno je da Uprava za kapitalne projekte i Opština Rožaje u saradnji sa drugim državnim institucijama koje učestvuju na realizaciji projekta intenziviraju aktivnosti kako bi se postigla zadovoljavajuća dinamika realizacije, s obzirom na velika kašnjenja u realizaciji.

- Formiranje operativnog tima od strane Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

Obrazloženje:

U cilju efikasnije realizacije ovog kapitalnog projekta potrebno je planirati formiranje operativnog tima za praćenje realizacije turističkog infrastrukturnog projekta Ski centar „Štedim-Hajla“. Zadatak operativnog tima će biti praćenje realizacije ugovornih radova, vršenje koordinacije realizacije aktivnosti od značaja za projekat i rješavanje otvorenih pitanja na projektu. Stalne članove operativnog tima treba da čine predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Uprave za kapitalne projekte, Skijališta Crne Gore, Ministarstva finansija, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Uprave za saobraćaj, CEDIS-a i Opštine Rožaje.

Od početka realizacije projekta Ski centar „Štedim - Hajla“ do sada je ukupno investirano €12.424.487, od čega je u 2022. godini realizovano €1.355.430,16.

Đalovića pećina, opština Bijelo Polje

Đalovića pećina pripada širem prostoru Đalovića klisure, odnosno prostoru definisanom kao „Zaštićeno područje“. Đalovića klisura je zbog svojih specifičnosti i ljepote stavljena pod nacionalnu zaštitu još 1968. godine i svrstana je u kategoriju Spomenika prirode. Granica ovog spomenika prirode je data u Prostornom planu opštine Bijelo Polje iz 1988. godine, a površina zaštićenog područja po PPO iznosi 1.106 ha. Đalovića klisura je i „NATURA 2000 EMERALD PODRUČJE“, a prepoznata je i kao ekološki značajan lokalitet. Đalovića pećina je najduži speleološki objekat u Crnoj Gori, a njene prirodne vrijednosti su jedinstvene, ne samo na području Dinarida već i mnogo šire. Pećina nad „Vražjim firovima“ (Đalovića pećina) nalazi se u središnjem dijelu Đalovića klisure. Glavni ulaz u pećinu je na 764 m nadmorske visine.

Na osnovu Raspisa za izradu Konkursa za izradu sveobuhvatnog urbanističko-arhitektonskog idejnog rješenja Đalovića pećina i klisura u zahvatu Prostorno-urbanističkog plana Opštine Bijelo Polje koji je raspisala Opština Bijelo Polje (2016. godina), analizom i obilaskom terena, kao i analizom raspoložive dokumentacije, pripremljeno je sveobuhvatno „Urbanističko-arhitektonsko idejno rješenje“. Rješenje je predstavljalo osnov da se kroz procedure izrade projektne dokumentacije za pojedinačne lokacije i procjenu uticaja na životnu sredinu, stvore uslovi za uređenje, izgradnju i valorizaciju ovog prostora.

Prostor u okviru granice zahvata Urbanističko-arhitektonskog rješenja je prostor Đalovića Klisure na potezu od Manastira Podvrh sa Crkvom Sv. Nikole do ulaska u Đalovića pećinu, na površini od cca 114 ha. Ulaz u Đalovića pećinu je precizno utvrđen Urbanističko-arhitektonskim rješenjem. Koncept Urbanističko-arhitektonskog rješenja Đalovića pećine i klisure u zahvatu PUP-a opštine Bijelo Polje, zasnovan je na postavljenom cilju valorizacije ukupnog potencijala lokacije, definisane Programskim zadatkom za izradu Konkursa i kontaktnih zona, postavljajući rješavanje problema nepristupačnosti pećine kao prioritetni zadatak. U zahvatu Urbanističko-arhitektonskog rješenja jasno su definisani dijelovi prostora na kojima je moguće graditi objekte ili preduzimati određene intervencije u smislu uređenja terena, i označeni su kao Lokacije: Lokacija 1 – kompleks Manastir Podvrh sa crkvom Sv. Nikole, Lokacija 2 i Lokacija 3 za nove planirane sadržaje i Lokacija 4 – ulaz u Pećinu.

Valorizacija Đalovića pećine u Bijelom Polju je planiran kao višegodišnji projekat koji se finansira kroz Kapitalni budžet Crne Gore i njegova realizacija je planirana u periodu od 2015-2023. godina. Realizacija obuhvata izradu studija, raspisivanje konkursa, izradu i reviziju glavnih projekata i izvođenje radova.

Aktivnosti realizovane od početka projekta:

- **Pristupni put Bistrica - Manastir Podvrh** - Izgradnja pristupnog puta Bistrica - Manastir Podvrh, dužine 5,7 km, se realizovala fazno. Put je probijen u ukupnoj dužini i završeni su radovi, postavljena je signalizacija i dobijena upotrebna dozvola. Ukupna vrijednost radova je €3.889.319.
- **Sanacija klizišta i kosina** - Zbog pojave dva klizišta i obrušavanja kosine na probijenom putu, sproveden je hitni postupak nabavke. Radovi su završeni i izdata je upotreban dozvola. Ukupna vrijednost radova je €670.114.
- **Rekonstrukcija lokalnog puta Gubavač - Bistrica, sa mostom preko rijeke Bistrice** - Projektom je obuhvaćena rekonstrukcija puta u dužini od 8,7 km, sa izgradnjom saobraćajnice, saobraćajne opreme i signalizacije, regulisanom odvodnjom, izradom potpornih konstrukcija i izgradnjom novog mosta preko rijeke Bistrice, dužine 30 m. Korisnik je Opština Bijelo Polje.
Potpisani su ugovori sa obrađivačem glavnog projekta i revidentom glavnog projekta, kao i ugovor sa izvođačem radova, vrijednosti €4.999.137.
Izvođač radova je uveden u posao u avgustu 2020. godine. Radovi su se u početku odvijali usporeno zbog završnih radova na izgradnji puta Bistrica - Manastir Podvrh, koji su uslovljavali da se prolaz mehanizacije obavlja trasom budućeg puta.
Problematika koja prati realizaciju projekta ogleda se kroz neusaglašenost projektne dokumentacije sa stanjem na terenu (nosivost tla, nestabilne kosine, postojeće instalacije, izmješanje groblja), nezadovoljstvo mještana odvodom površinskih voda i obezbijeđenim prilazima kućama i imanjima, neriješene imovinsko-pravne odnose itd. Sve navedeno je uslovljalo izmjenu projektovanog rješenja i značajno uticalo na dinamiku izvođenja radova.
- **Turistička pješačka staza** - Turistička staza kroz klisuru duga je 2.793 m, a prolazi kroz najljepši dio zaštićenog prostora. Početak staze je kod Manastira „Podvrh”, a završava se u samoj klisuri Đalovića pećine. Staza je predviđena da bude širine 1,2 m, da sadrži 8 mostova i 5 odmarališta. Potpisan je Ugovor sa obrađivačem Idejnog rješenja i Glavnog projekta za turističku stazu. U prethodnom periodu je izvršena dopuna Idejnog rješenja po primjedbama Glavnog gradskog arhitekta Bijelog Polja.

U prethodnom periodu je definisano da je neophodno je da Opština Bijelo Polje dostavi dokaz da su katastarske parcele na kojima se planira izgradnja objekta u vlasništvu opštine ili ponudi rješenje otvorenog pitanja.

- **Regulacija rijeke Bistrice na dijelu od mosta na Bistrici uzvodno L=1200m u zahvatu Prostorno-urbanističkog plana Opštine Bijelo Polje** - Potpisani su ugovori sa obrađivačem glavnog projekta, revidentom glavnog projekta i ugovor sa izvođačem radova u junu 2020. godine vrijednosti €619.238.

Izvođač nije mogao započeti radove na preusmjeravanju toka rijeke Bistrice iz razloga što je usljed velikih padavina nivo rijeke narastao i time je odložen početak izvođenja radova. Takođe, treba napomenuti da je zbog rasta cijene građevinskog materijala na tržištu, izvođač radova zatražio izmjenu ugovorene cijene izvođenja radova.

- **Elektroenergetska infrastruktura:**
- **Adaptacija trafostanica „Nedakuse“ 35/10kV** - Svi radovi na adaptaciji ćelije su završeni i izvršena je primopredaji objekta korisniku. Ukupna investicija €38.866.
- **Dalekovod „Nedakuse-Bistrica“ 35kV** - Dalekovod je predviđen za napajanje električnom energijom transformatorske stanice „Bistrica“ 35/10 kV. TS 35/10 kV „Bistrica“ služiće za napajanje električnom energijom transportne žičare u izgradnji u Đalovića klisuri i za potrebe napajanja Đalovića pećine. Vrijednost projekta iznosi €699.201. Svi ugovoreni radovi na objektu su završeni i u toku je procedura tehničkog prijema objekta.
- **Trafostanica „Bistrica“ 35/10kV** - Trafostanica „Bistrica“ 35/10kV je dio izgradnje elektroenergetskog napajanja za budući kompleks Đalovića pećine. Vrijednost projekta iznosi €1.197.214 i svi ugovoreni radovi na objektu su u prethodnom periodu završeni.

- **Trafostanica „Manastir Podvrh“ 10/0,4kV i izgradnja 10kV kablovske infrastruktura od TS „Bistrica“ 35/10 kV do buduće TS „Manastir Podvrh“ 10/0,4 kV** - Polaganje kablova je projektovano tako da se na 1,3 m od desnog ivičnjaka puta polaze 10kV kabal, a na 1,5 m od desnog ivičnjaka puta polaze telekomunikacioni optčki kabl. Trafostanica se izvodi kao zaseban slobodnostojeći objekat.

Izvođenje radova na polaganju 10kV kablovske infrastrukture od TS „Bistrica“ 35/10kV do buduće TS „Manastir Podvrh“ 10/0,4kV su završeni.

Ukupna vrijednost ovog projekta je €319.567.

- **Žičara** - Planirana je izgradnja i opremanje žičare (gondole) sa pratećim sadržajima Đalovića pećine dužine 1.700 m i kapacitet 75 putnika po satu. Projekat se realizuje po sistemu „projektuj i izgradi“, a vrijednost ugovora iznosi €3.888.888.

Završena je izgradnja pristupnih puteva, betoniranje i montiranje polazne, okretne stanice i stubova 1, 2, 3 i 8, betoniranje temelja stubova 4, 5 i 6, kao i isporuka opreme žičare.

- **Žičara** - Planirana je izgradnja i opremanje žičare (gondole) sa pratećim sadržajima Đalovića pećine dužine 1.700 m i kapacitet 75 putnika po satu. Projekat se realizuje po sistemu „projektuj i izgradi“, a vrijednost ugovora iznosi €3.888.888.

Završena je izgradnja pristupnih puteva, betoniranje i montiranje polazne, okretne stanice i stubova 1, 2, 3 i 8, betoniranje temelja stubova 4, 5 i 6, kao i isporuka opreme žičare.

Izvedeni su radovi na transportu i montaži stuba 7, i radovi na montaži TS Žičara i priključnog kabla, kao i radovi na uređenju terena oko polazne stanice (osim dijela radova koji se izvode nakon puštanja u rad žičare).

- **Uređenje dijela Đalovića pećine sa pratećim objektima na ulazu u pećinu** - Valorizacija Đalovića pećine podijeljena je u dvije faze.

Prva faza obuhvata izgradnju servisnog objekta i uređenje dijela pećine – izgradnju prilazne staze od servisnog objekta do pećine i ulaznog tunela u unutrašnjost pećine, a druga faza obuhvata uređenje unutrašnjosti pećine – izradu staza i platoa.

U servisnom objektu na pristupnom platou bruto površine 655,87 m², planiran je depo, trgovački prostor, prostorija hitne pomoći, prostorija za vodiče i spasioce, prostorija za

speleologe, jedna kancelarija, garderoba, radionica, sanitarne prostorije i prateće tehničke prostorije. Dužina planirane staze od objekta do tunela na ulasku u pećinu iznosi 80 m, a površina platoa ispred tunela 21,50 m².

Drugom fazom radova planirana je izgradnja staza, platoa i stepenica u unutrašnjosti pećine od FRP materijala, ukupne površine 1.912 m², od čega 805 m podijuma, mostova i stepenica širine 2 m, kao i 10 platformi ukupne površine 302 m².

Pripremljena je Prethodna studija opravdanosti turističke valorizacije Đalovića pećine sa Idejnom rješenjem uređenja dijela Đalovića pećine, a zatim je pripremljen i Glavni projekat.

Za izvođenje radova I faze potpisan je ugovor o izvođenju radova sa kompanijom Novi Volvox vrijednosti €1.998.945, a i za izvođenja radova II faze potpisan je ugovor sa kompanijom Permonte vrijednosti radova €2.599.420.

U prethodnom periodu su izvedeni zemljani radovi, radovi na izradi armirano-betonske konstrukcije prizemlja objekta na ulazu u pećinu, kao i radovi na probijanju ulaza u pećinu. Usljed nepovoljnih vremenskih uslova, radovi su privremeno obustavljeni i gradilište je konzervirano krajem 2021. godine.

Planirano je da radovi druge faze otpočnu nakon završetka dijela radova prve faze.

- **Vodosnabdijevanje** - Shodno kapacitetima i specifičnim normama potrošnje utvrđeno je da je potrebno obezbjediti vodu za sljedeće namjene: punkt kod pećine, kompleks kod manastira Podvrh i sanitararno održavanje staze u Đalovića pećini.

U prethodnom periodu je potpisan Ugovor sa obrađivačem za izradu Idejnog rješenja i Glavnog projekta vodosnabdijevanja i odvođenja fekalnih voda iz uslužno – servisnih objekata u okviru aktivnosti na valorizaciji Đalovića pećine. Vrijednost ugovora iznosi €34.848. Potpisan je u prethodnom periodu i ugovor sa revidentom Glavnog projekta (€7.865).

U prethodnom periodu je pripremljeno Idejno rješenje.

- **Izgradnja objekta Vizitiring centra sa pratećim sadržajima i parking prostorom** - Projektovani objekat je prizeman, ukupne bruto površine 499,75 m². Objekat čine sljedeći sadržaji: restoran, info-pult sa suvenirnicom, muzejsko-izložbeni prostor, salu za prezentacije, ambulantu, servis za izdavanje opreme, prateće sanitarne i tehničke prostorije, a planirano je i okolno uređenje terena.

Izgradnja objekta ugovorena je po principu „projektuj i izgradi“, a vrijednost ugovora je €893.000. U prethodnom periodu je završena izrada i revizija glavnog projekta, kao i zemljani, betonski, zidarski, elektro radova na objektu, montaža unutrašnje stolarije i rasvjete i zemljani radovi na uređenju terena.

Aktivnosti realizovane do 30. juna 2022. godine:

- **Rekonstrukcija lokalnog puta Gubavač - Bistrica, sa mostom preko rijeke Bistrice** - nije bilo aktivnosti u izvještajnom periodu.
- **Pješačka staza do Đalovića pećine** – U izvještajnom periodu, a u skladu sa Zaključcima Vlade Crne Gore broj 04-2180/2 od 20.04.2022. godine, Opština Bijelo Polje je najavila da po dobijanju projekta i elaborata o eksproprijaciji krenuti u rješavanje imovinsko-pravnih dnosa sa Mitropolijom crnogorsko-primorskom.
- **Regulacija rijeke Bistrice na dijelu od mosta na Bistrici uzvodno L=1200m u zahvatu Prostorno-urbanističkog plana Opštine Bijelo Polje** - nije bilo aktivnosti u izvještajnom periodu.
- **Elektroenergetska infrastruktura:**
Dalekovod „Nedakuse-Bistrica“ 35kV - Svi ugovoreni radovi na objektu su završeni i u toku je otklanjanje nedostataka po primjedbama komisije za tehnički prijem objekta.

- **Trafostanica „Bistrica“ 35/10Kv** - U toku je procedura tehničkog prijema objekta
- **Trafostanica „Manastir Podvrh“ 10/0,4kV i Izgradnja 10kV kablovske infrastruktura od TS „Bistrica“ 35/10 kV do buduće TS „Manastir Podvrh“ 10/0,4 kV** – U toku je otklanjanje nedostataka po primjedbama komisije za tehnički prijem objekta.
- **Žičara** – U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti na realizaciji ovog projekta.
Da bi se završila montaža i ispitivanja žičare potrebno je obezbijediti stabilno napajanje električnom energijom. U toku je tehničko ispitivanje TS „Bistrica“ 35/10Kv i dalekovoda i nakon završetka tih radova, pristupiće se testiranju žičare.
- **Uređenje dijela Đalovića pećine sa pratećim objektima na ulazu u pećinu** – U izvještajnom periodu nije bilo radova na uređenju pećine.
Napomena: Smatramo bitnim već ukazati na problematiku koja se pojavila na ovom projektu odmah nakon izvještajnog perioda, a koja je aktuelizovana u avgustu i septembru.
Naime, Agencija za zaštitu životne sredine je u septembru pokrenula upravni postupak na osnovu Zakona o šteti u životnoj sredini. Na osnovu terenskog rada u postupku utvrđivanja zatečenog stanja i izvještaja stručnog tima konstatovana je šteta pričinjena zaštićenim vrstama životinja, ali i mogućnost da je izvođač radova prouzrokovao štetu na zaštićenim vrstama i prirodnim staništima obavljanjem radnji i aktivnosti probijanja vještačkog ulaza u gornji dio pećine bez pribavljenih dozvola i saglasnosti nadležnog organa.
Agencija za zaštitu životne sredine je poslala inicijativu nadležnoj inspekciji u dijelu obustave daljih radova na projektu „Turistička valorizacija pećine nad Vražjim firovima (Đalovića pećina) sa uređenjem dijela pećine“ a koji se tiču radnji i aktivnosti unutar same pećine.
Donešeno je Rješenje o zabrani radova. Rješenje se ne odnosi na radove koji su izvan pećine a za koje je izdata dozvola/rješenje Agencije za zaštitu prirode i životne sredine broj 02-UPI-1066/4 od 29.07.2020. godine, a koju Uprava za kapitalne projekte posjeduje.
- **Vodosnabdijevanje** – U toku je usaglašavanje rješenja snabdijevanja vodom objekata na polaznoj stanici žičare između projektanta i Opštine Bijelo Polje.
Naime, problematika na realizaciji projekta odnosi se na to da je 18.03.2020. godine projektant dostavio korigovano idejno rješenje sa varijantnim rješenjem snabdijevanja vodom objekata na ulazu u pećinu i objekata na polaznoj žičari stanice.
Obaveza Opštine Bijelo Polje je da sprovede ispitivanje kvaliteta vode sa predloženog izvorišta za vodosnabdijevanje objekta na polaznoj stanici žičare i da geodetski snimi trasu za glavni projekat vodovoda od razdjelne komore u MZ Korita do ulaza u pećinu.
U izvještajnom periodu, a u skladu sa Zaključcima Vlade Crne Gore broj 04-2180/2 od 20.04.2022. godine, Opština Bijelo Polje je najavila da će sa nadležnim institucijama započeti proceduru ispitivanja kvaliteta vode sa izvorišta „Radičko Vrelo“ MZ Korita.
Takođe, je Opština Bolje preuzela obavezu da snimi trasu, angažujući geodetsku agenciju, za Glavni projekat vodovoda od razdjelne komore u MZ Korita do ulaza u pećinu, a po dobijanju tehnike dokuemntacije Glavnog projekta od Uprave za kapitalne projekte.
Međutim, Uprava za kapitalne projekte je informisala da će projektant započeti izradu Glavnog projekta tek nakon dobijanja geodetskog snimka trase za glavni projekat vodovoda od razdjelne komore u MZ Korita do ulaza u pećinu.
- **Izgradnja objekta vizitiring centra sa pratećim sadržajima i parking prostorom** – Izvođeni su radovi na fasadi objekta i uređenju parkinga.
Da bi izvođač radova završio sve ugovorene radove, izveo je radove na nasipanju materijala iz riječnog korita za popunjavanje lokacije Vizitiring centra, što je bio predmet posebnog ugovora - izvođenje radova na regulaciji rijeke Bistrice.
Plan je da Vizitiring centar bude završen tokom jeseni 2022. godine.
Napomena: Smatramo bitnim već ukazati na problematiku koja se pojavila na ovom projektu odmah nakon izvještajnog perioda, a koja je aktuelizovana u oktobru.

Naime, Uprava za kapitalne projekte dostavila je Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma dopis u kojem obavještava da je Izvođač radova na izgradnji Vizitiring centra, kompanija „Permonte“ d.o.o. Podgorica, završila radove na izgradnji objekta u oktobru 2022. godine. Shodno navedenom, potrebno je definisati korisnika i upravljača objekta.

Predlog mjera za realizaciju:

- Intenzivirati aktivnosti na rješavanju otvorenih pitanja na projektu valorizacije Đalovića pećine

S obzirom na aktuelnu problematiku koja se tiče realizacije projekta „Valorizacija Đalovića pećine“ u koji je do sada kroz Kapitalni budžet Crne Gore uloženo preko 16 miliona eura, potrebno je postići na međusektoralnom nivou dogovor o srateškom značaju projekta, a sve u cilju definisanja daljih aktivnosti i dinamike na realizaciji Projekta, imajući u vidu zabranu radova u unutrašnjosti pećine.

Od početka realizacije projekta Đalovića pećina do sada je ukupno investirano €16.236.504 od čega je u 2022. godini realizovano €1.350.720,95.

RAD PREDUZEĆA „SKIJALIŠTA CRNE GORE“ DOO MOJKOVAC

Direktorat za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu, Direkcija za podršku projektima regionalnog razvoja koordinira saradnju na realizaciji projekata ski-centara, koji se grade preko Uprave javnih radova, a redovno izvještavanje o radu i poslovanju preduzeća se sprovodi prilikom dostavljanja od strane „Skijališta“ godišnjih izvještaja o radu i predloga finansijskog plana i programa rada Skijališta za narednu godinu.

U 2022. godini u cilju uspješne koordinacije pripreme zimske turističke sezone 2022/2023. i unapređenja infrastrukture i stavljanja u funkciju novih skijaških kapaciteta, koji se grade preko Uprave za kapitalne projekte, održani su brojni zajednički koordinacioni sastanci Ministarstva ekonomskog razvoja turizma sa Upravom za kapitalne projekte, Upravom za saobraćaj, „Skijalištima Crne Gore“, izvođačima radova, nadzornim organima i drugim nadležnim organima i institucijama a u vezi sa definisanjem i aktivnim rješavanjem otvorenih pitanja u vezi sa izgradnjom i blagovremenim stavljanjem u funkciju žičare K7 za zimsku sezonu, kao i rješavanje novonastalih problema na putnoj, elektro i vodnoj infrastrukturi. Aktivnosti su zahtijevale međuinstitucionalnu saradnju i blagovremeno koordiniranje, između ostalih, uključivale su pitanja eksproprijacije, tender za izgradnju TS za napajanje žičare K7, obezbjeđivanje kabla za napajanje za prespajanje sa TS do žičare K7, obustavu radova na prostoru ispred tunela Jezerine-Lubnice kako bi nova skijaška staza koja povezuje žičare K7 i K8 mogla neometano i sigurno da funkcioniše tokom zimske sezone.

DIREKCIJA ZA MONITORING I KOORDINACIJU INVESTICIONIH PROJEKATA

PRIORITETNI RAZVOJNI PROJEKTI - PRAĆENJE INVESTICIONIH UGOVORA

KOLAŠIN 1600“, KOLAŠIN

I O projektu: Zona planinskog centra „Kolašin 1600“ se nalazi u južnom dijelu područja Bjelasice na teritoriji opštine Kolašin i zahvata prostor površine 238.359 m². Bazno naselje planinskog centra će se sastojati od zone sa objektima centralnog naselja sa hotelima, apartmanima,

repcijom i javnim sadržajima, zone zasebnih grupacija sa objektima jednorodničnih smještajnih jedinica i površina za polazište ski-liftova. Zemljište je svojina države Crne Gore. Lokacija je detaljno razrađena Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi, odnosno Detaljnom razradom lokaliteta Kolašin 1600.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: Ugovor o dugoročnom zakupu lokaliteta planinskog centra „Kolašin 1600”, Kolašin, zaključen je, 21. septembra 2018. godine, između Vlade Crne Gore i konzorcijuma „Kolašin 1600” koji se sastoji od privrednih društava: „Gener 2” sh.p.k. iz Albanije i „Ski resort Kolašin - 1600” d.o.o. iz Kolašina, a Skupština Crne Gore je 12. novembra 2018. godine donijela Odluku o davanju u dugoročni zakup zemljišta za izgradnju baznog naselja planinskog centra „Kolašin 1600”, Kolašin.

U međuvremenu, na osnovu Zaključaka Vlade, broj: 07-1358, od 11. aprila 2019. godine, zaključen je Aneks Ugovora, 19. aprila 2019. godine, a na predlog Vlade, Skupština je, 31. jula 2019. godine, donijela Odluku o izmjenama Odluke o davanju u dugoročni zakup zemljišta za izgradnju baznog naselja planinskog centra „Kolašin 1600”, Kolašin. Aneksom Ugovora i predmetnom odlukom izmijenjen je predmet zakupa, u pogledu listova nepokretnosti u kojima su sadržane katastarske parcele koje su predmet zakupa, a usljed izuzimanja pojedinih katastarskih parcela iz predmeta zakupa smanjena je površina zakupljenog zemljišta za 33.631 m², sa 271.990 m² na 238.359 m².

Protokol o stupanju Ugovora na snagu je potpisan 23. decembra 2019. godine, kada su se stvorili uslovi za primopredaju lokacije i početak realizacije projekta, koju prati Radni tim kojim koordinira Agencija za investicije Crne Gore, a participiraju predstavnici nadležnih ministarstava, organa uprave, institucija i investitora.

Zakupac je u vezi sa svojim ugovornim obavezama izvršio uplatu fiksne zakupnine za prvih 10 godina perioda zakupa u ukupnom iznosu od 272.000 eura, dostavio Činidbenu garanciju u vrijednosti od 300.000 eura, kao i Potvrdu Universal Capital Banke za finansiranje projekta.

Period trajanja zakupa iznosi 90 godina, počevši od datuma stupanja Ugovora na snagu, odnosno od 23. decembra 2019. godine. Investiciona obaveza Zakupca je da, u roku od četiri godine od dana početka radova (22. avgust 2020. godine predstavlja Datum početka radova), izgradi Klaster 1 turističkog kompleksa (hotela na UP5 i apartmana na UP3), odnosno investira iznos od 12.800.000 eura, od čega: 1.479.240 eura u prvoj investicionoj godini, 3.220.710 eura u drugoj investicionoj godini, 2.492.000 eura u trećoj investicionoj godini, 5.608.050 eura u četvrtoj investicionoj godini, pri čemu je dogovoreni standard za kategoriju hotela sa najmanje četiri zvjezdice.

Važno je napomenuti da se Zakupac, shodno Ugovoru, u pogledu Investicione obaveze isključivo obavezuje na Razvoj Klastera 1 kao početne faze realizacije projekta i da su Investicioni program i biznis plan sa četvorogodišnjom minimalnom investicionom obavezom od 12,8 miliona eura direktno vezani samo za njega. Dakle, struktura, dinamika, ukupan iznos investicija i biznis plan se isključivo odnose na Klaster 1.

Realizacija ostalih sadržaja Klastera 2, 3 i 4 planirana je da započne nakon realizacije Klastera 1 i njihova dinamika će zavistiti od realizacije Klastera 1. Investiciona ulaganja u Klaster 2, 3 i 4 ne predstavljaju investicionu obavezu za Zakupca i samim tim ne mogu biti obavezujući dio četvorogodišnjeg Investicionog programa i biznis plana niti minimalne Investicione obaveze.

Prema Ugovoru, u cilju obezbjeđenja ispunjenja Investicionog programa, Zakupac je obavezan da Klaster 2, ili 3, ili 4, koji predstavljaju nastavak investicije, započne u roku od godinu dana od dana završetka radova iz Klastera 1. Ukoliko Zakupac ne bude mogao da ispuni ovu obavezu, Zakupodavac je ovlašten da bez bilo kakvih saglasnosti Zakupca nakon 90 dana od dana isteka roka za početak realizacije programa iz predmetnog Klastera ponudi realizaciju projekta trećem licu.

Kao bitna aktivnost Zakupodavca, jeste određivanje Kontrolora za sprovođenje investicija, koji treba da prati implementaciju Zakupčevih obaveza, u skladu sa članom 15.1 Ugovora. Naime, Obaveza Zakupodavca je bila da u roku od 14 dana od Dana stupanja Ugovora na snagu (23. decembra 2019. godine), o svom trošku, odredi Kontrolora koji će pratiti implementaciju Zakupčevih obaveza i to od sljedećih međunarodnih kompanija: Deloitte Touche, Ernst & Young, KPMG, PricewaterhouseCoopers. Rok za realizaciju obaveze u skladu sa Ugovorom je bio do 6. januara 2020. godine, odnosno ovo je još uvijek neispunjena ugovorna obaveza Zakupodavca.

Imajući u vidu, da je Ugovorom utvrđeno da će se Kontrolor odrediti izborom jedne od četiri u Ugovoru navedene međunarodne kompanije, smatrano je da bi izbor trebalo sprovesti kroz pregovarački postupak bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje, u skladu sa članom 25 stav 1 tačka 1 alineja 2 Zakona o javnim nabavkama. Tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma obratilo se Ministarstvu finansija 26.06.2020. godine sa zahtjevom za davanje saglasnosti za sprovođenje pregovaračkog postupka bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje. Međutim, Ministarstvo finansija nije dalo saglasnost za sprovođenje pregovaračkog postupka, te je stoga tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma u 2020. godini dva puta (03.07.2020. godine i 05.10.2020. godine) uputilo zahtjeve za dostavljanje ponude za nabavke male vrijednosti, odnosno za jednostavne nabavke za imenovanje kontrolora, ali na upućene zahtjeve nije bilo pristiglih ponuda. Navedeni zahtjevi za dostavljanje ponuda su oba puta slati na adrese kompanija koje su definisane Ugovorom.

Treba napomenuti da je Vlada, na osnovu predloga koji je dostavilo tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Zaključkom, broj: 07-2466, od 23. aprila 2020. godine, na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma uvrstila projekat - Izgradnja hotela „K16“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja. Predmetni objekat predstavlja prvi objekat koji se gradi u okviru kompleksa planinskog centra „Kolašin 1600“, a realizacija investicije se odvija planiranom dinamikom prema izvještajima nezavisnog kontrolora.

Investitor je okončao pregovore sa „Accor Hotel Group“, sa kojom su potpisali ugovor o franšizi.

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine, status realizacije i podaci o zaposlenima: Krajem decembra 2021. godine raspisan je novi tender za izbor Kontrolora (otvoreni postupak). Međutim, u januaru 2022. godine predmetni tender je proglašen neuspjelim iz razloga što nije bilo dostavljenih ponuda.

Prema informacijama koje su dostavljene od strane predstavnika investitora, nastavljeni su radovi na objektu Hotel „K16“ (objekat S) – izabrani su izvođači za radove na objektu S za stolarske, keramičarske, zidarske, kao i molerske radove, za protivpožarna vrata i unutrašnju ogradu. Kompletно su završeni krovopokrivački, fasaderski i kamenorezački radovi, dok su djelimično završeni radovi na MEP instalacijama (mašinske, elektro i hidrotehničke instalacije), zatim keramičarski i zidarski radovi. Dodatno, opremanje drugog pokaznog apartmana je završeno i izabrani su izvođači za zidarske radove na objektu Q.

Takođe, u toku su zidarski radovi koji se odnose na cementne košuljice i malterisanje stepeništa, zatim unutrašnji stolarski radovi, gips-kartonske obloge, instalacije, keramičarski radovi na terasama i keramički radovi u kupatilima apartmana. Takođe, započeti su molerski radovi.

Na objektu Q radovi se odvijaju planiranom dinamikom. U toku su AB radovi, dok su započeti zidarski radovi. Dodatno, u toku je priprema tendera za sve zanatske radove na objektu Q, odnosno krovopokrivačke, fasaderske, kamenorezačke, bravarske i MEP instalacije.

Završetak radova na objektu S obuhvata izvođenje preostalih faza radova (podopolagački radovi u koridorima apartmanskog dijela, građevinski završni radovi hotelske kuhinje i javnog prostora, montaža fine elektro-galanterije).

Objekat S biće kategorisan sa četiri zvjezdice i raspolaže sa 116 jedinica, restoranom, aperitiv barom, skijašnicom i poslovnim prostorima, a u njegovom okviru obezbijeđena su garažna i parking mjesta). Završetak radova na objektu S, kao i otvaranje objekta bio je planiran za 2022. godinu. Takođe, za 2022. godinu planiran je nastavak radova na objektu Q kao i ugovaranje sa izvođačima zanatskih radova.

Prema podacima dobijenim od strane predstavnika investitora, na projektu je trenutno angažovano 96 lica, od čega 56 iz Crne Gore, a preostalih 40 lica je iz inostranstva.

IV Finansijski pokazatelji: U dosadašnjem toku realizacije projekta investirano je ukupno **7.791.323,04 eura**, dok je u izvještajnom periodu investirano **2.217.095,62 eura**.

Prema podacima predstavnika investitora, ulaganja po godinama data su u tabeli koja je u nastavku:

Realizovano od početka projekta (EUR)		Realizovano 2020.	Realizovano 2021. (mil. EUR)	Realizovano jan-jun 2022. (mil. EUR)
2018.	2019.	1.641.678,58	3.612.081,77	2.217.095,62
26.134,39	294.332,68			

V Predlozi za uspješnu realizaciju: U skladu sa definisanim obavezama iz Ugovora nastaviti realizaciju aktivnosti na izgradnji infrastrukture do lokacije.

VTK „MEDITERAN“, ŽABLJAK

I O projektu: Bivši vojno-turistički kompleks „Mediteran“ nalazi se na Žabljaku, u najatraktivnijoj zoni Nacionalnog parka „Durmitor“, u zahvatu PPPN za Durmitorsko područje. Lokacija obuhvata zemljište površine 13.813 m², u državnom vlasništvu. Predmet zakupa je zemljište površine 13.951m², katastarska parcela br. 2235 upisano u LN br. 1113 KO Žabljak I, Opština Žabljak, u svojini Crne Gore.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: Vlada Crne Gore na sjednici održanoj 25. oktobra 2018. godine donijela je Odluku o davanju u dugoročni zakup zemljišta vojno-turističkog kompleksa „Mediteran“, Žabljak, nakon čega je 21. novembra 2018. godine potpisan Ugovor o zakupu vojno-turističkog kompleksa „Mediteran“ Žabljak, između Vlade Crne Gore i Konzorcijuma CG SKI (koji

čine privredna društva CG SKI d.o.o. i Baltic International Trading LTD Estonija). Period zakupa je na 30 godina, investiciona obaveza Zakupca iznosi 5.006 miliona eura, dok je rok za završetak radova 27 mjeseci od Datuma početka radova. Investicionim programom, odnosno Biznis planom, koji su sastavni dio Ugovora o zakupu, predviđena je izgradnja ekskluzivnog, ekološki održivog turističkog kompleksa kategorije 5 zvjezdica.

Ugovor o zakupu je stupio na snagu 16. jula 2019. godine, potpisivanjem Sporazuma o primopredaji lokacije. Realizaciju ugovornih obaveza prati Radni tim kojim koordinira Agencija za investicije, a čine ga predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, crnogorske nacionalne kancelarije za UNESCO, Agencije za investicije Crne Gore, Opštine Žabljak i investitora.

Zakupac je dostavio potrebnu dokumentaciju, izvršio uplatu fiksne zakupnine za prvih 5 godina perioda zakupa u ukupnom iznosu od 70.452.55 eura i dostavio Činidbenu garanciju u vrijednosti od 566.000,00 eura sa rokom važenja do 6. marta 2022. godine.

Kao bitna aktivnost Zakupodavca, jeste određivanje Kontrolora koji treba da prati implementaciju Zakupčevih obaveza sadržanih u Ugovoru, u skladu sa članom 15 Ugovora. Rok za imenovanje Kontrolora je bio 14 dana od dana stupanja na snagu Ugovora (30.07.2019. godine). Tokom 2020. godine su bila raspisana dva tendera (nabavke male vrijednosti), koji su proglašeni neuspjelim iz razloga što nije bilo ponuda.

Investitor je u 2019. godini pripremio Idejni projekat, Glavni projekat, pribavio saglasnosti i završio reviziju projekta, i sklopio Ugovor o upravljanju sa hotelskim operaterom „Chedi“.

Zakupcu lokacije Konzorcijumu „CG SKI“ d.o.o. Žabljak je u skladu sa zaključenim Ugovorom o komunalnom opremanju građevinskog zemljišta utvrđena naknada u iznosu od 495.778,83 eura, od čega je 164.838,58 eura jednokratno uplaćeno na žiro račun Opštine Žabljak, dok je za iznos od 323.625,80 eura Investitor preuzeo obavezu da izvrši rekonstrukciju prilazne saobraćajnice do vojnog odmarališta, u skladu sa idejnim rješenjem koje je izradila Opština Žabljak.

U skladu sa Prostornim planom područja posebne namjene (PPPN) za Durmitorsko područje, odnosno Detaljnom razradom lokaliteta Vojno odmaralište, po osnovu kojeg je realizovan tender za zakup lokacije VTK „Mediteran“, predviđena je izgradnja hotelskog kompleksa kategorije pet zvjezdica, kapaciteta ukupno 120 kreveta (u glavnom objektu hotela i 24 bungalova), čiji je indeks izgrađenosti 0,32. Planom predviđena spratnost osnovnog objekta je S+P+1+Pk (ukupne površine 2.700 m²), a bungalova P+Pk (ukupne površine 1800 m²).

Konzorcijum „CG SKI“ se 7. februara 2019. godine obratio tadašnjem Ministarstvu održivog razvoja i turizma sa zahtjevom da mu se poveća indeks izgrađenosti na 1.0, odnosno dozvoli gradnja još jednog sprata na osnovnom objektu, kao i povećanje ukupnog broja kreveta na 240, kroz Izmjene i dopune PPPN za Durmitorsko područje. Ovaj zahtjev nije prihvaćen.

U odnosu na postojeće stanje, kao i u odnosu na predlog Idejnog rješenja koje je bilo sastavni dio ponude za dugoročni zakup, u tehničkoj dokumentaciji koju je tadašnjem Ministarstvu održivog razvoja i turizma dostavio Investitor 17. januara 2020. godine, u sklopu prijave za kandidovanje projekata na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma, uočila su se određena odstupanja u pogledu izgleda objekta hotela i vila, prvenstveno po pitanju gabarita planiranih fizičkih struktura. Investitor je na osnovu izmijenjenog Idejnog rješenja nastavio da izrađuje tehničku dokumentaciju, koju je dostavio Ministarstvu. Ista je od strane urbanističke inspekcije vraćena na doradu, odnosno na usklađivanje sa PPPN za Durmitorsko područje, nakon čega je Investitor, u

skladu sa dobijenim smjernicama od strane urbanističke inspekcije, izvršio korekcije u Glavnom projektu i 20. maja 2020. godine podnio prijavu građenja.

Rješenjem tadašnjeg Ministarstva održivog rješenja i turizma, od 4. juna 2020. godine, prekinut je postupak provjere podnesene prijave građenja, dok Crnogorska nacionalna komisija za UNESCO ne dostavi mišljenje u vezi sa očuvanjem izuzetnih univerzalnih vrijednosti lokaliteta, što je obaveza u skladu sa Konvencijom o zaštiti svjetske prirodne i kulturne baštine.

Na osnovu člana 24 Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list CG“, br. 75/18) tadašnja Agencija za zaštitu prirode i životne sredine je preduzeću „CG SKI“ d.o.o. sa Žabljaka, donijela Rješenje br: 02-UPI-1488/26 od 19. marta 2020. godine kojim je data saglasnost na Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za projekat izgradnje Turističkog kompleksa Chedi 5* na UP 1, koju čini katastarska parcela broj 2235 KO Žabljak I u zahvatu Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje, detaljna razrada lokaliteta Vojno odmaralište, Opština Žabljak. U sprovedenom postupku procjene uticaja na životnu sredinu utvrđeno je da je Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za projekat izgradnje Turističkog kompleksa „Chedi“ 5*, urađen u skladu sa Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu i da sadrži definisane mjere za sprečavanje, smanjenje ili otklanjanje štetnih uticaja na životnu sredinu. Međutim, nakon dostavljanja pomenute saglasnosti na Elaborat, dopisom od 1. aprila 2020. godine Javnom preduzeću „Nacionalni parkovi Crne Gore“ (NPCG) su dostavili obavještenje u vezi sa sječom 120 stabala koja je predviđena za potrebe izgradnje planiranog Turističkog kompleksa „Chedi“ 5*. Takođe, NPCG su smatrali da je neophodno poslati dopis Sekretarijatu UNESCO-a u kome će se dati informacija u vezi sa planiranom izgradnjom na prostoru Nacionalnog parka „Durmitor“, što je i proceduralna obaveza za sva područja koja se nalaze na Listi svjetske baštine UNESCO-a.

Direktoratu za inspeksijske poslove i licenciranje u tadašnjem Ministarstvu održivog razvoja i turizma je 16. oktobra 2020. godine dostavljeno mišljenje Centra za svjetsku baštinu povodom izgradnje turističkog kompleksa „Chedi“ 5* u Nacionalnom parku „Durmitor“. IUCN daje komentare šireg opsega kako slijedi:

„IUCN cijeni kontinuiranu posvećenost Države potpisnice da se konsultuje u vezi sa projektima koji mogu uticati na izuzetnu univerzalnu vrijednost dobra svjetske baštine „Nacionalni park Durmitor“ sa Centrom za svjetsku baštinu i IUCN-om, u skladu sa stavom 172 operativnih smjernica.

U svijetlu odluke 43 COM 7B.19 i preporuke Savjetodavnih misija Centra za svjetsku baštinu iz 2018. i 2019. godine/IUCN, IUCN sa zabrinutošću primjećuje da se i dalje iznose planovi za turistički razvoj unutar dobra. IUCN preporučuje Državi ugovornici da ne nastavlja sa izgradnjom turističke infrastrukture, poput hotela, unutar dobra, jer to može imati negativan uticaj na izuzetnu univerzalnu vrijednost dobra, pored negativnih uticaja koji su već utvrđeni iz 2018. i 2019. godine. IUCN podsjeća da je Komitet u svojoj odluci 43 COM 7B.19 primijetio pritiske od sve većeg broja posjetilaca i razvoja turizma u dobru, podstičući Državu potpisnicu da razvija održivu strategiju upravljanja turizma za to dobro.“

Vlada Crne Gore je usvojila Informaciju o realizovanim aktivnostima po osnovu Ugovora o dugoročnom zakupu za 2020. godinu.

Naime, Investitor „CG SKI“, Žabljak je 21. juna 2021. godine podnio tužbu protiv države Crne Gore na ime stvarne štete i izmakle koristi u ukupnoj visini od **26.275.573,00 eura** sa obrazloženjem da obična šteta po Investitora iznosi **1.754.830,00 eura** što sa zakonskom zateznom kamatom, obračunatom za period od 04. juna 2020. godine do 10. maja 2021. godine iznosi **125.131,00 eura** ukupno **1.879.961,00 eura** materijalna šteta u vidu izmakle koristi koja predstavlja dobit koju bi ostvario prodajom smještajnih jedinica u hotelu i to u iznosu od

13.173.622,00 eura i materijalna šteta u vidu izmakle koristi koja predstavlja dobit u periodu od 27 godina iz redovnog poslovanja hotela u iznosu od **11.221.990,00 eura**.

Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore je u skladu sa rokom podnio prigovor u kojem se osporava tužbeni osnov kao i visina odštetnog zahtjeva, imajući u vidu da na ovaj način nije prikazan i dokazan osnov za tužbu ni pričinjena materijalna šteta. U toku je tužbeni postupak.

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine, status realizacije i podaci o zaposlenima: U izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti na realizaciji projekta.

Na projektu nema angažovanih lica.

Shodno članu 15 Ugovora, Zakupodavac je u obavezi da imenuje Kontrolora koji će da prati implementaciju Zakupčevih obaveza sadržanih u Ugovoru. Tokom 2021. godine je bio raspisan postupak javne nabavke za izbor najpovoljnije ponude za nabavku usluga imenovanja Kontrolora: Predmetni tender je u januaru 2022. godine proglašen neuspjelim iz razloga što nije bilo dostavljenih ponuda.

IV Finansijski pokazatelji: Prema informacijama dobijenim od strane investitora, dosadašnja ulaganja iznose približno **1.089.410,17 eura**.

V Predlozi za uspješnu realizaciju: Zaštititi državne interese u sudskom procesu po podnijetoj tužbi, te u daljem postupku obezbijediti konačna mišljenja i eventualne preduslove za valorizaciju u skladu sa zakonskom regulativom i UNESCO ograničenjima.

IZGRADNJA TURISTIČKOG KOMPLEKSA, MARINE I PRATEĆE INFRASTRUKTURE „PORTO MONTENEGRO“, TIVAT

I O projektu: Ugovor o kupovini, prodaji i investiranju u vojnu imovinu mornaričko-tehničko remontnog zavoda „Sava Kovačević“ – Tivat i Doma vojske – Tivat, potpisan između Vlade Crne Gore, „Adriatic Marinas“ d.o.o. i P.M. Securities INC, stupio je na snagu 20. avgusta 2008. godine.

Projekat predstavlja preuređenje nekadašnjeg mornaričko-tehničkog remontnog zavoda u Tivtu u visokokvalitetni nautičko-turistički rizort, a podrazumijeva izgradnju marine sa 850 vezova za jahte svih veličina, hotela sa 5 zvjezdica, luksuznih stanova, restorana, barova, kafea, galerije, nautičkog muzeja i ostalih turističkih i komercijalnih sadržaja.

Danas se na ovoj lokaciji nalazi luksuzni hotelsko-turistički kompleks prepoznatljiv po hotelskom brendu „Regent“ i vodećoj marini luksuznih jahti na Mediteranu, od 455 vezova – „Porto Montenegro“.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: Od početka realizacije ovog projekta izgrađen je luksuzni hotel „Regent Porto Montenegro“ i luksuzna marina sa propratnim sadržajima, kompleks od 9 elitnih objekata turističkog stanovanja, bazen „Lido Mar“ karakteristične arhitekture, i rekonstruisan je stari objekat u kojem se sada nalazi Muzej nautičkog nasljeđa.

Predstavnici državnog investicionog fonda Dubajja „Investment Corporation of Dubai“ (ICD), potpisali su 6. maja 2016. godine Protokol o primopredaji nautičko-turističkog kompleksa i marine

za mega jahte „Porto Montenegro“, i nastavili sa investicionim ulaganjima u razvoj ovog luksuznog kompleksa.

Investitor je 30. oktobra 2020. podnio prijavu građenja za izgradnju novog dijela projekta sa hotelom kategorije 5 zvjezdica sa 240 smještajnih jedinica. U pitanju je hotel „Boka Place“ predračunske vrijednosti 43,67 miliona eura, a namjera investitora je da u okviru hotela otvori 96 novih radnih mjesta.

Dana 15. novembra 2019. godine potpisan je Ugovor o upravljanju sa kompanijom „Kerzner International“, vodećom međunarodnom kompanijom koja se bavi izgradnjom i upravljanjem rizortima, destinacijama, ultraluksuznim hotelima i inovativnim iskustvima u oblasti zabave i igara na sreću. Pomenuta kompanija je, između ostalog, autor brenda „One&Only“ i „Atlantis“ rizorta u Dubaiju. Početak poslovanja hotela se očekuje u drugom kvartalu 2023. godine.

Projekat izgradnje pomenutog hotela je 11. juna 2020. godine uvršten na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma u okviru realizacije Posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore.

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine, status realizacije i podaci o zaposlenima: Kada je riječ o projektu „Boka Place“, u prvoj polovini 2022. godine završeni su radovi na konstrukciji svih funkcionalnih cjelina i to na: hotelu kategorije 5 zvjezdica, blokovima 1, 2, 3 i 4, stambenim blokovima 5 i 6, te na objektima Supermarket & Gym, kao i Cynema & Data Centre.

Za fazu 7 koja obuhvata spoljno uređenje UP4-1 u oktobru 2021. godine potvrđena je revizija tehničke dokumentacije, odnosno Glavnog projekta i pribavljene su saglasnosti od relevantnih javnih ustanova za prijavu gradnje.

U decembru 2021. godine je zatvorena faza prikupljanja ponuda tendera za glavnog izvođača radova i u toku je faza izbora glavnog izvođača, čije je uvođenje u radove planirano početkom novembra 2022. godine.

Sa izgradnjom „Boka Place“-a započinje i izgradnja dijela druge faze infrastrukture, radnog naziva Faza 2A, a početak izgradnje dijela infrastrukture Faza 2A planiran je za novembar 2022. godine.

U kompanijama koje realizuju projekat „Porto Montenegro“ angažovano je 579 osoba, od toga su 443 crnogorski državljani, a 136 stranci.

IV Finansijski pokazatelji: „Porto Montenegro“ je projekat čija je investicija premašila ugovorenu visinu investicije od 450 miliona eura, pa je u dosadašnjem periodu, prema podacima dobijenim od investitora, u realizaciju projekta investirano **839,6 miliona eura**. U realizaciju projekta, do 30. juna 2022. godine investirano je **27,7 miliona eura**.

U nastavku je tabelarni prikaz dosadašnjih ulaganja, prema informacijama dobijenim od investitora:

Realizovano od početka projekta (mil. EUR)								Realizovano 2022. (mil. EUR)	Realizovano jan-jun 2022. (mil. EUR)
2006-2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	45,2	27,7
362,1	66,2	47,6	74,9	71,7	72,5	35,2	64,2		

V Predlozi za uspješnu realizaciju: Imajući u vidu ukupne efekte realizacije projekta „Porto Montenegro“, potrebno je nastaviti sa intenzivnim aktivnostima državnih i lokalnih institucija u koordinaciji Operativnog tima u cilju rješavanja otvorenih pitanja i realizovanja planirane dinamike aktivnosti.

IZGRADNJA TURISTIČKOG KOMPLEKSA „PORTONovi“, KUMBOR, HERCEG NOVI

I O projektu: Ugovor o dugoročnom zakupu bivše vojne kasarne „Orjenski bataljon“, Kumbor, Herceg Novi potpisan je 10. jula 2012. godine, a stupio je na snagu potpisivanjem Protokola o primopredaji lokacije, 8. februara 2013. godine, nakon čega je otpočela realizacija projekta.

Investicionim programom koji je sastavni dio Ugovora predviđeno je ukupno ulaganje od 258 miliona eura za prvih 8 godina zakupa u izgradnju i razvoj turističkog kompleksa, u okviru kojeg će biti izgrađeni najluksuzniji hoteli i stambene jedinice, marina za super jahte, poslovni i zabavni sadržaji (*spa* i *wellness* centar), sale za konferencije i sastanke, brendirani ugostiteljski objekti i hotelska plaža, kao i ostali prateći sadržaji.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: Nakon što je izvršena primopredaja lokacije, tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma je preduzeću „Azmont Investments“ izdalo dozvolu za rušenje objekata na lokalitetu 28. juna 2013. godine. U nastavku aktivnosti, Vlada je na osnovu zahtjeva Investitora, na sjednici održanoj 1. avgusta 2013. godine, dala saglasnost za početak izvođenja pripremnih radova većeg obima za izgradnju objekata od opšteg interesa u zahvatu Državne studije lokacije „Sektor 5“–Kumbor, Herceg Novi, nakon čega su sprovedene aktivnosti na čišćenju i pripremi lokacije za početak izgradnje. U saradnji sa Ministarstvom odbrane i Ministarstvom unutrašnjih poslova realizovano je čišćenje i uklanjanje zaostalih eksplozivnih naprava sa lokacije i morskog pojasa uz lokaciju.

U cilju postizanja najviših standarda u izvođenju građevinskih radova, „Azmont Investments“ je u decembru 2015. godine potpisao ugovor sa „Impresa Pizzarotti“ za angažovanje pomenute kompanije kao glavnog izvođača radova na projektu. Pomenuti ugovor je vrijedan 256 miliona eura.

U skladu sa Ugovorom o dugoročnom zakupu, a u cilju ispunjavanja obaveze u okviru podrške razvoju obrazovanja u Crnoj Gori u oblasti turizma, 15. aprila 2016. godine potpisan je Memorandum o osnivanju međunarodne škole za hotelijerstvo i ugostiteljstvo, između kompanija „Azmont Investments“, Univerziteta Donja Gorica i poznate francuske škole Vatel. Od septembra 2016. godine pokrenut je program *bachelor* i *master* studija na pomenutom univerzitetu.

Posebnim ugovornim aranžmanom, u hotelsko turističkom kompleksu „Portonovi“, novim luksuznim hotelom upravlja vrhunski svjetski operater „One & Only“ (O&O), koji se kroz ugovorni aranžman kompanije „Azmont investments“ sa ovim operaterom po prvi put, realizuje u Evropi. Kompanija „Azmont Investments“ je, pored ugovora sa pomenutim hotelskom operaterom, potpisala i ugovor sa „Henri Chenot“.

U prethodnom periodu je završena izgradnja marine kapaciteta od 238 vezova, kao i svi građevinski radovi na stambenom dijelu objekata, a dio rizorta „Portonovi“, kojem pripada marina i nekoliko poslovnih centara, primio je prve posjetioce tokom avgusta 2019. godine. Takođe, Luka Kumbor - Portonovi je proglašena za luku nautičkog turizma sa graničnim prelazom.

U skladu sa dinamikom realizacije planiranih aktivnosti, izgradnja hotela „One & Only“ završena je početkom 2021. godine, i prvi i jedini „One & Only“ hotel u Evropi zvanično je počeo sa radom 1. maja 2021. Hotel raspolaže sa 113 smještajnih jedinica i 10 brendiranih vila. Kategorizacija i dozvola za rad je izdata krajem aprila 2021. godine.

Tadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja je u aprilu 2021. godine formiralo Operativni tim za praćenje realizacije projekta „Portonovi“, čiji su članovi predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja, Kabineta predsjednika Vlade Crne Gore, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencije za investicije, Opštine Herceg Novi i investitora „Azmont Investments“, a s ciljem praćenja realizacije ugovornih obaveza i vršenja koordinacije realizacije aktivnosti od značaja za projekat. U skladu sa navedenim, u 2021. godini održana su dva sastanka Operativnog tima.

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine, status realizacije i podaci o zaposlenima: U februaru 2022. godine održan je treći sastanak Operativnog tima na kom su razmatrana otvorena pitanja i konkretni modaliteti za njihovo rješavanje. Tadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja koordiniralo je rješavanje otvorenih pitanja u okviru projekta uz učešće svih relevantnih institucija (pitanje dozvole za puštanje u rad gasovoda LPG, registracija privatno-zdravstvene ustanove u sklopu hotela, pitanje upotrebni dozvola). Kada je u pitanju infrastruktura rizorta, obezbijedene su sve upotrebne dozvole, osim dozvole za puštanje u rad gasovoda (LPG), koja ostaje otvoreno pitanje. Naime, gasovod je izgrađen u skladu sa građevinskom dozvolom, evropskim standardima i pravilima i tehnologijama, međutim, prema nalazima inspektora prilikom tehničkog prijema, materijal cijevi nije u skladu sa pravilnikom koji datira iz perioda SFRJ-a iz 1971. godine. Stoga je nedostatak ove dozvole prouzrokovao operativne probleme i potrebu da investitor koristi alternativna rješenja u radu rizorta.

U sklopu „Portonovi“ rizorta na današnji dan su otvorene ukupno 32 *retail* radnje, a do sredine 2023. godine očekuju se otvaranje novih restorana i tri velike modne radnje najpoznatijih svjetskih brendova. Pored navedenog, u sklopu rizorta, od 01. septembra tekuće godine sa radom će početi i BOKA internacionalna škola, koja je aplicirala za IB licencu iz Velike Britanije. Kada je riječ o ljetnjoj turističkoj sezoni 2022. godine, prema najavama od investitora, očekivanja su da će hotel „One and Only“ zabilježiti visoku popunjenost kapaciteta kao i 2021. godine, kada je popunjenost iznosila i do 90%. Pored navedenog, rizort „Portonovi“ i hotel „One and Only“ nastavljaju da i ove godine sve usluge i standarde, kao i ukupnu crnogorsku turističku ponudu podižu na znatno viši nivo, te se prema informacijama dobijenim od investitora očekuje posjeta gostiju svjetskog renomea. Dodatno, prema informacijama dobijenim od investitora, uspješna sezona očekuje se i u dijelu apartmanskog smještaja u sklopu rizorta „Portonovi“. Početkom 2022. godine, dodatno je investirano skoro 2 miliona eura u opremanje dodatnih 50 apartmana/stanова, koji će predstavljati sastavni dio turističke ponude, te je sa prethodno opremljenih 47 apartmana, na raspolaganju za izdavanje ukupno 97 apartmana.

Takođe, popunjenost „Portonovi“ marine tokom prvog polugodišnjeg perioda bila je na jako zadovoljavajućem nivou, i očekuje se da će popunjenost u sezoni iznositi i do 75%.

Prema podacima dobijenim od investitora, trenutno je u cijelom turističkom kompleksu „Portonovi“, odnosno u toku sezone, zaposleno oko 700 lica, pri čemu navedeni broj ne obuhvata zaposlene u *retail* radnjama, za koje se očekuje da će biti još oko 650-700, imajući u vidu otvaranje novih objekata.

IV Finansijski pokazatelji: Prema podacima dobijenim od investitora, u okviru projekta „Portonovi“ od početka realizacije uloženo je oko **830 miliona eura**, od čega je do 30. juna 2022. godine investirano **13,65 miliona eura**. Ističemo da je, prema podacima nezavisnog Kontrolora, od početka realizacije projekta do 31. decembra 2020. godine u projekat „Portonovi“ za direktne troškove izgradnje uloženi iznos od **650.690.021,11 eura sa uračunatim PDV-om**. Napominjemo da je u prethodnom periodu metodologija procjene ulaganja koju je koristio investitor bila drugačija u odnosu na onu koju je koristio Kontrolor, te izvještaji iz prethodnog perioda ukazuju na neslaganja podataka.

U nastavku je tabelarni prikaz dosadašnjih ulaganja, prema informacijama dobijenim od investitora:

Realizovano u prethodnom periodu (mil EUR)					Realizovano 2021. (mil EUR)	Realizovano jan-jun 2022. (mil. EUR)
2012 -2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	31	13,65
184	54	92	214	106		

V Predlozi za uspješnu realizaciju: Imajući u vidu ukupne efekte realizacije projekta „Portonovi“, potrebno je nastaviti sa intenzivnim aktivnostima državnih i lokalnih institucija u koordinaciji Operativnog tima u cilju rješavanja otvorenih pitanja i realizovanja planirane dinamike aktivnosti. U tom pravcu, potrebno je investitoru pružiti kontinuiranu podršku u realizaciji pitanja obezbjeđivanja infrastrukturnih preduslova neophodnih za funkcionisanje rizorta i hotela.

IZGRADNJA TURISTIČKOG KOMPLEKSA „LUŠTICA BAY“, TIVAT

I O projektu: Na 690 hektara zemljišta nadomak Tivta, kompanija „Luštica Development“ razvija projekat izgradnje turističkog naselja – „Luštica Bay“. Ugovor o zakupu i izgradnji koji se odnosi na „Luštica Development“, Opština Tivat, potpisan je 23. oktobra 2009. godine. Protokol o datumu stupanja na snagu Ugovora o zakupu i izgradnji je potpisan 11. oktobra 2013. godine, nakon čega je ispunjenjem obaveza, Ugovor stupio na snagu 11. decembra 2013. godine.

Cjelokupan investicioni program, koji će biti realizovan podrazumijeva nastavak izgradnje naselja koje će sadržati 7 hotela (3310 hotelskih soba, 60% kapaciteta sa 5 i više zvjezdica), 1250 rezidencijalnih jedinica (uključujući vile i apartmane), Talaso centar, 2 marine sa vezovima i pratećim sadržajima, golf teren sa 18 rupa otvoren preko cijele godine, konferencijski centar i sadržaje za svakodnevne potrebe otvorene tokom cijele godine uključujući prodavnice, restorane, osnovnu školu i zdravstvene objekte. Ukupna planirana investicija iznosi 1,1 milijardu eura.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: U 2014. godini započete su aktivnosti na realizaciji projekta izgradnje turističkog kompleksa „Luštica Bay“. Tokom iste godine izdata je građevinska dozvola za izgradnju golf terena, a započeti su i građevinski radovi na izgradnji marine. Prva upotrebna dozvola na projektu „Luštica Bay“ je izdata 2015. godine.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 3. decembra 2015. godine dala saglasnost za izvođenje pripremnih radova većeg obima za izgradnju objekata od opšteg interesa: 1) pristupne saobraćajnice koja povezuje regionalni put MR2 i marinu; 2) promenade hotela i infrastrukturnih sadržaja; 3) saobraćajnice koja vodi prema urbanističkim parcelama u sklopu lokacije; i 4) hotela kategorije minimum 4 zvjezdice, sa pratećom saobraćajnicom i drugim infrastrukturnim sadržajima.

U avgustu 2018. svečano je otvoren „The Chedi“ hotel sa 5 zvjezdica i 111 smještajnih jedinica, kao i marina čiji je trenutni kapacitet 115 vezova.

Plaža dužine 275 metara je u funkciji od jula mjeseca 2018. godine. Takođe, sa radom su počeli i poslovni prostori unutar kompleksa, a tokom 2019. godine usvojene su Izmjene i dopune Državne studije lokacije „Sektor 36“, čime je riješeno pitanje planskog preduslova za izgradnju graničnog prelaza sa pumpnim postrojenjem.

Kada je u pitanju naselje „Marina Village“, izgrađeno je 5 vila, 6 kuća u nizu sa 13 stambenih jedinica, 31 stambeni objekat sa 203 apartmana, kao i 5 objekata mješovite namjene sa 34 apartmana i 18 poslovnih prostora.

Za potrebe snabdijevanja vodom cijelog naselja izgrađena je Faza I rezervoara za vodu kapaciteta 1000 m³. Izgrađene su 3 pumpne stanice fekalne kanalizacije za potrebe odvodnje i sakupljanja fekalne kanalizacije naselja „Marina Village“ i „Centrale“, kao i PPOV Faza I (585 m³/dan) koje je locirano u naselju „Centrale“.

Izgrađeno je 6 trafostanica sa 8 transformatora instalisane snage 9.2MVA i instalirano oko 3.500 m ukupne dužine napojnih kablova. Takođe, izgrađena su 3 dizel električna agregata snage veće od 500kVA, te rezervoar za tečni gas za potrebe hotela „The Chedi“.

U naselju „Centrale“ izgrađeno je 5 objekata sa 76 apartmana.

Kada je u pitanju preostala infrastruktura, u naselju „Marina Village“ izgrađene su saobraćajnice ukupne dužine oko 3.350 m sa kompletnom podzemnom i nadzemnom infrastrukturom.

U naselju „Centrale“ izgrađene su saobraćajnice sa kompletnom podzemnom i nadzemnom infrastrukturom ukupne dužine oko 1.020 m.

U koordinaciji Vlade Crne Gore i Opštine Tivat obezbijedena su finansijska sredstva i realizovana je izgradnja saobraćajnice MR1 i ista je povezana sa lokalitetom. Međutim, početak radova je kasnio je i finalno radovi nijesu kompletirani. U ovom trenutku, nema daljih aktivnosti na terenu te kompanija „Luštica Development“ ne može da planira svoje obaveze kada su u pitanju radovi na izgradnji saobraćajnice MR2.

Sporazum između tadašnjeg Ministarstva održivog razvoja i turizma i Opštine Tivat o zajedničkom finansiranju angažovanja procjenitelja čiji će zadatak biti procjena izvršenja minimalne obaveze investicije potpisan je 29. oktobra 2019. godine. Projektni zadatak je upodobljen i usaglašen sa preduzećem „Luštica Development“. Tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma je 2020. godine raspisalo tender za Imenovanje procjenitelja za projekat „Luštica Bay“, međutim nije bilo ponuda koje ispunjavaju uslove tendera.

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine, status realizacije i podaci o zaposlenima: Krajem decembra 2021. godine raspisan je tender za Imenovanje procjenitelja za projekat „Luštica Bay“, a zadatak imenovanog procjenitelja podrazumijevao bi da ocijeni da li je u realizaciji projekta izvršena minimalna obaveza investiranja. Predmetni tenderski postupak je u januaru 2022. godine proglašen neuspjelim iz razloga što nije bilo dostavljenih ponuda.

Kada je u pitanju naselje „Marina Village“, završena je izgradnja jednog stambenog objekta sa 16 apartmana, a u toku je izgradnja 11 stambenih objekata sa 89 apartmana, kao i 2 vile. Takođe,

pripremljena je projektna dokumentacija za „Marina Hotel“ sa 200 smještajnih jedinica, zatim za 3 vile i 6 stambenih objekata sa 60 stanova, a vođeni su i pregovori sa potencijalnim operatorima budućeg hotela „Marina Hotel“.

Što se tiče Marine, faza II je završena, uključujući pripadajuću infrastrukturu za potrebe korisnika marine, a tokom ljeta 2021. godine izgrađena je obalna šetna staza između Marine – velikog lukobrana i plaže Oblatno.

U planu je obezbjeđenje potrebnih preduslova za izradu neophodnih servisnih sadržaja za upravljanje marinom – kancelarijski prostor i prostori za klijente, i korisnike usluga marine. Predat je zahtjev za rekonstrukciju objekta marine nadležnom ministarstvu.

Takođe, završena je izgradnja saobraćajnice MVR5a za potrebe novih objekata u naselju „Marina Village“, ukupne dužine oko 60 m. U toku je izgradnja nastavka saobraćajnice MVR5b, kao i saobraćajnice MVR4 sa pratećom infrastrukturom, ukupne dužine 560 m.

Dodatno, obustavljen je tenderski postupak za izgradnju Graničnog prelaza sa postrojenjem za snabdijevanje plovila gorivom za potrebe „Luštica Bay“, kao i ostalih korisnika zbog nemogućnosti obezbjeđivanja komunalnog opremanja graničnog prelaza, a kompanija „Luštica Development“ je u cilju nastavka procedure implementacije projekta pristupila zahtjevu za implementaciju projekta na novoj lokaciji, u kojem cilju je zvanično upućen dopis Opštini Tivat.

Planirano je privođenje namjeni dijela servise zone, DUP 21, u cilju obezbjeđenja servisa za već razvijeni dio projekta, kao i za buduće planske cjeline. Projektant je odabran, a u toku je pribavljanje urbanističkih uslova za 7 urbanističkih parcela, dok je implementacija planirana za početak 2023. godine.

Kada je riječ o naselju „Centrale“ u toku su građevinski radovi na 4 stambena objekta sa 56 apartmana, zatim 2 objekta mješovite namjene sa 16 apartmana i 5 poslovnih prostora, a u toku je i priprema projektne dokumentacije za izgradnju 14 stambenih objekata sa 119 apartmana, zatim 2 objekta mješovite namjene sa 19 apartmana i 10 poslovnih prostora, za ambulantu (bruto površine 239 m) i za *Boutique* hotel kategorije 5 zvjezdica sa 33 sobe.

Takođe, završena je izgradnja ulice dužine 810 m sa kompletnom podzemnom i nadzemnom infrastrukturom.

Što se tiče objekata u okviru Golf zone, u toku je priprema projekta za prvu i drugu fazu golf rezidencijalnih objekata od čega 7 vila, 6 kuća u nizu sa 12 jedinica i 4 stambena objekta sa 45 apartmana u prvoj fazi i 16 vila, 5 objekata sa 60 apartmana i golf kluba u drugoj fazi.

U prethodnom periodu završena je izgradnja projekta Faza I i Faza II sistema za transport vode za irigaciju golf terena, u okviru kojeg su izgrađene i 2 pumpne stanice kao i trafostanica instalisane snage 630kVA za transport prečišćene vode sa PPOV-a Tivat/Kotor. Međutim, trenutno kvalitet vode sa PPOV-a Tivat/Kotor nije zadovoljavajući, dok je salinitet vode i do 4 puta veći od gornje vrijednosti dozvoljene za irigaciju golf terena.

Kako je u prethodnom periodu izgrađen ili započet znatan procenat objekata predviđen važećom planskom dokumentacijom, kompanija je u izvještajnom periodu pristupila izradi izmjena Master plana za preostale parcele naselja „Centrale“ i izradi novog Master plana za prostor DUP-a Donji Radovići istok. Zahtjev za donošenje Odluke o pristupanju izmjeni/izradi planskog dokumenta dostavljen je nadležnom Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma. Takođe,

kompanija je predala zahtjeve za izmjenu Prostorno urbanističkog plana Opštine Tivat, uključujući i zahtjev za urbanizaciju preostalih 263 ha zemljišta koje obuhvata fazu II realizacije projekta „Luštica Bay“. Postupanje nadležnih institucija po ovim zahtjevima od ključnog je značaja za dalju nesmetanu realizaciju programa predviđenog Ugovorom o zakupu i izgradnji.

Izabran je glavni izvođač za projekat golf teren sa 19 rupa i intenzivni radovi na izgradnji I faze golf terena započeti su početkom oktobra 2021. godine. Kompletirano je 60% Prve faze projekta, uključujući istočno jezero i pumpnu stanicu za irigaciju prve faze Golf terena, ali iz gore navedenih razloga (neadekvatnog kvaliteta vode iz postrojenja Tivat – Kotor) obustavljeni su radovi na implementaciji projekta izgradnje Golf terena, koje će trajati do rješavanja pitanja kvaliteta vode.

Za potrebe implementacije izgradnje Golf terena Faze I, planirano je djelimično izmještanje dalekovoda 10 kV, koji ometa realizaciju sadržaja projekta, kao i pripadajućih rezidencijanih objekata. Ovaj projekat biće aktuelan sve do finalnog rješavanja izmještanja/ukidanja dalekovoda, bilo kroz putnu infrastrukturu, ili nekim drugim primjenjivim načinom.

Takođe, u toku je priprema projektne dokumentacije za privremene objekte u zoni PA prema programu privremenih objekata Opštine Tivat. U prethodnom periodu je finalizovana priprema projektne dokumentacije – za saobraćajnice u golf zoni – GR_Main – 2000 m, GR4, GR6, kao i za rezervoar (2x 1000 m³) za vodosnabdijevanje naselja Centrale lociran u Golf zoni.

Neophodno je intenzivirati aktivnosti na rješavanju pitanja obračuna iznosa „Bruto primitaka“ i „Kupoprodajne cijene za raspolaganje placem“ za koje „Luštica Development“ ima ugovornu obavezu plaćanja prema Vladi Crne Gore (u pitanju je procijenjeni iznos obaveza od cca 2,6 miliona eura) a kojim koordinira Ministarstvo finansija.

Operativni tim za praćenje realizacije projekta „Luštica Bay“, čiji su članovi predstavnici relevantnih institucija, u skladu sa svojim nadležnostima učestvuje u koordinaciji realizacije projekta.

Kada je riječ o broju zaposlenih, u menadžmentu kompanija koje upravljaju projektom do juna je bilo angažovano 504 lica, od kojih su 423 domaći, a 81 strani državljani. Kompanija tokom izvođenja građevinskih radova, u prosjeku zapošljava dodatnih 350 do 400 radnika.

IV Finansijski pokazatelji: Prema podacima dobijenim od investitora, u okviru projekta „Luštica bay“ od početka realizacije je uloženo preko **333 miliona eura**, od čega je do 30. juna 2022. godine investirano **26,79 miliona eura**.

U nastavku slijedi tabelarni prikaz finansijskih ulaganja od početka realizacije projekta zaključno sa junom 2022. godine, dostavljenih od strane investitora:

Realizovano u prethodnom periodu (mil EUR)					Realizovano 2021. (mil EUR)	Realizovano jan-jun 2022. (mil. EUR)
2013-2016.	2017.	2018.	2019.	2020.		
93,1	40,6	47,5	62,2	23	40,7	26,79

V Predlozi za uspješnu realizaciju: Neophodno je u saradnji Opštine Tivat, Opštine Kotor i Javnog preduzeća „Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje“ obezbijediti nastavak izgradnje golf terena a u cilju obezbjeđivanja vodosnabdijevanja terena. Potrebno je nastaviti sa

aktivnostima potrebnim za izgradnju puta MR2. Takođe, neophodno je intenzivirati aktivnosti u Ministarstvu finansija na rješavanju pitanja obračuna iznosa „Bruto primitaka“ i „Kupoprodajne cijene za raspolaganje“, kako bi Zakupac izvršio uplatu po navedena dva osnova, u što skorijem roku.

IZGRADNJA TURISTIČKOG KOMPLEKSA „PLAVI HORIZONTI“, TIVAT

I O projektu: Ugovor o kupoprodaji i investiranju između HLT fonda i HTP „Primorje“ i „QC Hotel and Property Investment Montenegro“ DOO (predstavnik katarskog državnog investicionog fonda „Qatari Diar“) zaključen je 29. januara 2010. godine. Privatizovanu imovinu čini zemljišni kompleks površine od oko 270.000 m² na lokacijama Pržno I i Pržno II, na kojem se nalazio nekadašnji hotel „Plavi Horizont“. Vrijednost kupoprodajnog ugovora bila je 25 miliona eura.

Na ovoj lokaciji predviđena je izgradnja turističkog kompleksa koji će činiti: luksuzni hotel sa 5 zvjezdica kapaciteta 168 smještajnih jedinica, vile i depadansi sa 78 smještajnih jedinica, spa centar, bazeni, restorani, tenis klub sa terenima, plažni bar, obalno šetalište itd. Planirana je ukupna investicija od 270 miliona eura.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: Za korišćenje morskog dobra i pripadajućeg akvatorijuma između Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom i kompanije „Qatari Diar“ u aprilu 2013. godine zaključen je Ugovor o zakupu, odnosno korišćenju plaže Pržno u Tivtu na period od 30 godina, a Aneksi Ugovora za zakup plaže se potpisuju na godišnjem nivou.

Vlada Crne Gore je 2015. godine dala saglasnost za izvođenje pripremnih radova većeg obima za izgradnju objekata opšteg interesa mješovitog rizorta „Plavi horizonti“.

U periodu od aprila 2018. godine izdato je pet građevinskih dozvola, i to za izgradnju: pomoćnih objekata (plažni bar, teniski klub, klub za djecu, ulazna kapija), objekata hotela sa 5 zvjezdica, objekata podzemne garaže, objekata infrastrukture i uređenje terena i objekata rezidencijalnih vila. Imajući u vidu da je rok važenja građevinskih dozvola dvije godine od dana izdavanja, a da investitor nije otpočinjao sa gradnjom, navedene građevinske dozvole su istekle.

U decembru 2019. godine izdate su saglasnosti Glavnog državnog arhitekta na idejno rješenje za objekat FF/Plažni bar i rezidencijalnu vilu RL1, pri čemu su navedene građevinske dozvole istekle.

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine, status realizacije i podaci o zaposlenima: Dana 27. maja 2022. godine potpisan je Aneks Ugovora sa Javnim preduzećem za upravljanje morskim dobrom za zakup plaže za 2022. godinu, završeni su radovi na pripremi plaže, i ista je stavljena u funkciju.

S obzirom na to da dinamika realizacije projekta nije na očekivanom nivou, nekadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja je pokušavalo da inicira održavanje sastanaka sa investitorom u cilju dobijanja preciznijih informacija o ulaganjima i otvorenim pitanjima u vezi sa realizacijom projekta, ali isti nijesu organizovani usljed nemogućnosti prisustva investitora.

U kompaniji je trenutno zaposleno 1 lice.

IV Finansijski pokazatelji: Prema informacijama dobijenim od investitora, u projekat je do sada uložen **81,1 milion eura**, od čega je do 30. juna 2022. godine utrošen **1,3 miliona eura** na održavanje lokacije, funkcionisanje kompanije, kao i kamate na zajmove.

U nastavku slijedi tabelarni prikaz finansijskih ulaganja od početka realizacije projekta zaključno sa junom 2022. godine, dostavljenih od strane investitora:

Realizovano u prethodnom periodu (mil EUR)					Realizovano 2021. (mil EUR)	Realizovano jan-jun 2022. (mil. EUR)
2010-2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	5,5	1,3
59,4	6,2	1,8	2,1	4,8		

V Predlozi za uspješnu realizaciju: Sporija realizacija projekta je uslovljena sudskim sporovima sa fizičkim licima koja imaju suvlasništvo na parcelama 460/3 i 417/2, a za koje je pokrenut postupak eksproprijacije. Takođe, otvoreno pitanje, prema navodima investitora, predstavlja tužba trećih lica kojom se osporavaju svojinska prava „QD Hotel and Property Investment Montenegro“ DOO (QDHPIM) na dijelu kupljenih nepokretnosti, tj. pojedinim parcelama, i pored okolnosti da je QDHPIM zakoniti i savjesni sticalac istih, a koja je pokrenuta 12 godina nakon što je QDHPIM kupio parcele koje su predmet sudskog spora. S obzirom na to da dinamika realizacije projekta nije na očekivanom nivou, te da u prethodnom periodu investicija nije redovno praćena od strane države, nekadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja je pokušavalo da inicira održavanje sastanaka sa investitorom u cilju dobijanja preiznijih informacija o ulaganjima i otvorenim pitanjima u vezi sa realizacijom projekta, ali isti nijesu organizovani usljed nemogućnosti prisustva investitora. Stoga je neophodno u narednom periodu organizovati sastanak sa investitorom i drugim relevantnim institucijama.

REKONSTRUKCIJA TVRĐAVE „MAMULA“ NA OSTRVU LASTAVICA, HERCEG NOVI

I O projektu: Ugovor o dugoročnom zakupu lokaliteta ostrvo Lastavica sa tvrđavom „Mamula“, Herceg Novi, potpisan je 23. februara 2015. godine između Vlade Crne Gore i akcionarskog društva „Orascom Development Holding“ AG iz Švajcarske. Period trajanja zakupa je 49 godina, a rok zakupa teče od 10. juna 2017. godine, kada je potpisan Memorandum o ispunjenju prethodnih uslova za stupanje na snagu Ugovora o dugoročnom zakupu lokacije.

Ugovorom je predviđena rekonstrukcija tvrđave „Mamula“ u jedinstveni hotel muzejskog karaktera, kategorije 5 zvjezdica i kapaciteta 34 hotelske sobe, sa ugostiteljskim objektima, spomen sobom, sportskim, edukativnim i pratećim sadržajima, a sve u skladu sa konzervatorskim uslovima. Na ovaj način će se očuvati prirodno i istorijsko okruženje, kombinovano sa modernim hotelskim sadržajima.

Visina ugovorene investicije je 15 miliona eura, a Investicionim programom je predviđeno da će do 200 radnih mjesta biti direktno i indirektno otvoreno tokom rada rizorta, odnosno da će kroz projekat tokom prvih 10 godina država prihodovati 7,5 miliona eura po osnovu kombinovanih prihoda, ne računajući zakupninu.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: Završeni su pripremni radovi većeg obima u skladu sa saglasnošću Vlade Crne Gore sa sjednice od 12. jula 2017. godine. Takođe, završen je glavni projekat i revizija istog. Uprava za zaštitu kulturnih dobara je izdala saglasnost na konzervatorski

projekat. U skladu s navedenim, predata je prijava za gradnju 25. aprila 2019. godine, nakon čega je dobijena potvrda da je dokumentacija kompletna.

Završen je glavni projekat trafostanice na ostrvu. Osim toga, završen je projekat i revizija za polaganje podvodnog kabla od rta Arza do ostrva Lastavica. Izabran je izvođač radova za podvodni kabl od obale do ostrva i za izgradnju trafostanice na ostrvu. Završena je uzorna soba budućeg hotela na ostrvu. Realizovani su radovi iskopavanja i pripreme gradilišta i započeti su betonsko-armirački radovi.

Zakupac je 15. februara 2018. godine dostavio polisu osiguranja lokacije i objekta, a zatim, po dobijanju potrebnih saglasnosti, 25. decembra 2019. godine dostavljena je polisa osiguranja za osiguranje građevinskih radova, koja uključuje i osiguranje lokacije i objekta.

Izrađen je Glavni projekat i revizija adaptacije i proširenje pristaništa u Mirištima, za koji je Ugovor o zakupu/korišćenju morskog dobra, odnosno Aneks Ugovora o zakupu potpisan 14. novembra 2019. godine, a čija je planirana vrijednost 160.000,00 eura. Radovi na adaptaciji i proširenju pristaništa u 2020. godini su odloženi kako bi se proces pripreme novog pristaništa na kopnu sinhronizovao sa završetkom građevinskih radova na projektu, a prema najavama Zakupca, plan je bio da se aktivnost na adaptaciji i proširenju pristaništa završi u 2021. godini.

U prethodnom periodu u saradnji sa UBS bankom, potpisan je aneks Činidbene garancije u iznosu od 1,5 miliona eura, čiji je rok važenja bio do 30. maja 2021. godine.

Projekat postavljanja podvodnog kabla za napajanje električnom energijom, od rta Arza do ostrva Lastavica je završen i revidovan i izrađena je procjena uticaja na životnu sredinu.

Tadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja je u aprilu 2021. godine formiralo Operativni tim za praćenje realizacije projekta „Mamula“, čiji su članovi predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja, Kabineta predsjednika Vlade Crne Gore, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencije za investicije, Opštine Herceg Novi i investitora „OHM Mamula Montenegro“, a s ciljem praćenja realizacije ugovornih obaveza i vršenja koordinacije realizacije aktivnosti od značaja za projekat. U skladu sa navedenim, u 2021. godini održana su dva sastanka Operativnog tima, na kojim su razmatrana otvorena pitanja i konkretni modaliteti za njihovo rješavanje (pitanje notarizacije Ugovora o zasnivanju stvarne službenosti, izgradnja 10 kV voda od TS 35/10 kV Klinci do rta Arza).

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine, status realizacije i podaci o zaposlenima: Krajem decembra 2021. godine raspisan je tender za javnu nabavku za imenovanje Supervizora, u skladu sa članom 18.1 Ugovora o zakupu, koji će ispitati stanje i izvođenje radova ili radova na održavanju u cilju održavanja Ugovorenog standarda i izvršenja obaveza Zakupca iz Ugovora o zakupu. Predmetni tender je u januaru 2022. godine proglašen neuspjelim iz razloga što nije bilo dostavljenih ponuda.

Zakupac je dostavio novu činidbenu garanciju u iznosu od 1,5 miliona eura koja važi do maja 2023. godine. Zakupac je dostavio resornom ministarstvu obnovljenu polisu za osiguranje građevinskih radova, koja uključuje i osiguranje lokacije i objekta, krajem juna 2022. godine, a ista pokriva period za narednih godinu dana.

Na lokalitetu su u kontinuitetu realizovani konzervatorski radovi, postavljanje instalacija za slabu struju, završni radovi na centralnom platou, restoranima i sobama. U izvještajnom periodu započeti su radovi na ugradnom namještaju i instaliranje opreme za sve faze hotela.

Nastavljene su i aktivnosti na realizaciji obaveze Vlade Crne Gore u cilju izgradnje 10 kV voda od TS 35/10 kV Klinci do rta Arza. U realizaciji ove obaveze, Crnogorski elektrodistributivni sistem (CEDIS) je još u ranijem periodu sproveo predmetni tender, a Skupština opštine Herceg Novi usvojila Odluku o utvrđivanju lokacije za postavljanje, odnosno izgradnju lokalnog objekta od opšteg interesa – 10kV kablovskog voda od TS 35/10kV Klinci do Arze na Luštici, Opština Herceg Novi. Nakon postavljenih 3 km elektro kabla na kopnu, od projektovanih ukupno 10,3 km, došlo je do dugotrajnog prekida radova, što je uticalo na planove za otvaranje hotela u ljetnjoj sezoni 2022. godine. Intenzivna komunikacija Vlade, Opštine Herceg Novi, investitora i izvođača radova rezultirala je dogovorom o nastavku radova na kopnenom dijelu trase. Pored stvaranja svih ostalih pretpostavki, bilo je potrebno obezbijediti dodatnih 140.000 eura za završetak predmetnih radova, s obzirom na to da je u periodu tokom prekida radova došlo do znatnih poremećaja na tržištu i enormnog rasta cijena roba i materijala. Nakon završenih procedura na obezbjeđivanju dodatnih sredstava za nastavak radova, stekli su se uslovi za završetak predmetnih radova. Evidentno je da je bez obezbjeđenja napajanja električnom energijom sa kopna bilo nemoguće pripremiti hotel za otvaranje, s obzirom na to da samo testiranje i obezbjeđenje dozvola za najveći dio opreme i uređaja na ostrvu može biti obavljeno tek nakon obezbjeđenja stabilnog napajanja električnom energijom.

Paralelno su intenzivirani radovi na ugradnji opreme i namještaja, a započeto je uređenje terena, postavljanje spoljne rasvjete i sadnja biljaka, u skladu sa izrađenim elaboratom o taksaciji postojećeg zelenog fonda i instrukcijama za njegovo unapređenje.

Pored kopnenog dijela, za čiju realizaciju je bila zadužena kompanija CEDIS, obaveza investitora iz Ugovora o zakupu, je da u ime i za račun Zakupodavca, odnosno države, snosi sve troškove projektovanja, nabavke i polaganja podvodnog kabla u dužini od 1,6 km i trafostanice na ostrvu. Sa druge strane, obaveza Zakupodavca bila je da obezbijedi građevinsku dozvolu za predmetne radove.

U cilju rješavanja otvorenog pitanja u realizaciji projekta u vezi sa notarizacijom „Ugovora o zasnivanju stvarne službenosti“ sa kompanijom „RCG-INVEST DOO Budva“, a za potrebe projekta izgradnje podvodnog elektroenergetskog voda od ostrva do rta Arza, na sjednici Vlade od 23. decembra 2021. godine je izvršena izmjena tačke 2. Zaključaka Vlade broj 04-5089/2 od 28. oktobra 2021. godine. Navedenim izmjenama su stvorene pretpostavke za davanje ovlaštenja i posebnog punomoćja predstavniku tadašnjeg Ministarstva ekonomskog razvoja da potpiše „Ugovor o zasnivanju stvarne službenosti“ sa kompanijom „RCG-INVEST“ DOO Budva. Shodno navedenom, Vlada Crne Gore zaključila je 4. februara 2022. godine Ugovor o zasnivanju stvarne službenosti sa kompanijom „RCG-INVEST“ DOO Budva. Međutim, prilikom izdavanja građevinske dozvole od strane Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma uočeno je da je saglasnost na Elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu istekla (pri čemu je ista važila dvije godine), te je bilo potrebno da kompletan predmetni postupak bude obnovljen, uključujući i javnu raspravu, kao što je predviđeno Zakonom. U junu 2022. godine su započeti radovi na postavljanju kabla, pri čemu je bilo očekivano da svi radovi budu privedeni kraju i da stalno napajanje električnom energijom bude obezbijeđeno do sredine jula mjeseca.

Usljed svega navedenog, nije bilo moguće otvoriti hotel tokom ljetnje sezone 2022. godine.

Dodatno, uz pređašnja očekivanja da će hotel biti u funkciji tokom sezone 2022. godine, već od januara 2022. godine započeto je zapošljavanje kadrova za potrebe hotela, te je broj zaposlenih na kraju juna mjeseca 2022. godine iznosio 102.

Ukupna investicija će, prema najnovijim procjenama investitora, premašiti 36,5 miliona eura, bez operativnog budžeta za 2022. godinu, u kojoj se očekivalo otvaranje hotela za komercijalno poslovanje.

Takođe, Investitor je obavezan da u roku od 180 dana od dana završetka investicije dostavi izvještaj revizorske kuće (jedan od top četiri svjetska revizora), koji će potvrditi da je realizovana investicija u skladu sa Ugovorom.

Kada je riječ o broju zaposlenih, u menadžmentu kompanije trenutno je angažovano 17 lica, od kojih su 15 domaći, a 2 strani državljani. Za radove na adaptaciji i rekonstrukciji tvrđave Mamula je angažovano 18 poizvođačkih firmi, a broj radnika na ostrvu, uključujući i poslove nadzora, kreće se od 140 do 215 na dnevnoj osnovi.

IV Finansijski pokazatelji: Prema informacijama dobijenim od investitora, u projekat je do sada uloženo **29,8 miliona eura**, od čega je do 30. juna 2022. godine investirano **8,9 miliona eura**.

U nastavku slijedi tabelarni prikaz finansijskih ulaganja od početka realizacije projekta zaključno sa junom 2022. godine, dostavljenih od strane investitora:

Realizovano u prethodnom periodu (mil EUR)					Realizovano 2021. (mil EUR)	Realizovano jan-jun 2022. (mil. EUR)
2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	9,6	8,9
0,04	0,25	0,9	5,0	5,1		

V Predlozi za uspješnu realizaciju: U narednom periodu neophodno je pružati podršku investitoru u dijelu prevazilaženja administrativnih i biznis barijera, kao i pomoć i podršku u procesu obezbjeđenja potrebnih dozvola.

IZGRADNJA HOTELA „KRALJIČINA PLAŽA“ – SVETI STEFAN, BUDVA

I O projektu: Ugovor o dugoročnom zakupu hotela „Kraljičina plaža“, Budva zaključen je 31. januara 2007. godine između HTP „Miločer“ kao Zakupodavca i Vlade Crne Gore kao garanta Zakupodavca sa jedne strane i „Adriatic Properties“ DOO Budva kao Zakupca sa druge strane.

Period trajanja zakupa je definisan u odnosu na Datum stupanja na snagu Ugovora, i prvobitno je iznosio 30 godina od datuma stupanja na snagu Ugovora, naknadno promijenjen na 42 godine, u skladu sa članom 1.4. Aneksa Ugovora o zakupu hotela „Kraljičina plaža“.

Investiciona obaveza Zakupca je da u hotelski kompleks koji obuhvata hotele „Kraljičina plaža“, „Sveti Stefan“ i „Miločer“ investira ne manji iznos od 110 miliona eura.

U skladu sa Ugovorom o dugoročnom zakupu hotela „Kraljičina plaža“, ugovorena je izgradnja hotela „Kraljičina plaža“ sa kompanijom „Adriatic Properties“ d.o.o., kategorije 5 zvjezdica, kapaciteta 126 smještajnih jedinica.

Kompanija je 30. novembra 2010. godine zaključila Ugovor o finansiranju projekta sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj u iznosu od 37 miliona eura, od čega je samo za projekat izgradnje hotela „Kraljičina plaža“ namijenjeno 27 miliona eura.

Skupština Crne Gore je donijela Odluku o prihvatanju Aneksa br 1 Ugovora na sjednici od 29. decembra 2015. godine, čime su se stekli uslovi za realizaciju projekta hotela „Kraljičina plaža“.

U 2017. godini izvršeno je uklanjanje starog hotela „Kraljičina plaža“. Izgrađena je prva faza trafostanice koja će napajati novi hotel, kao i objekte koji su se napajali iz stare trafostanice u hotelu „Kraljičina plaža“.

Glavni državni arhitekta dao je saglasnost na idejno rješenje objekta hotela „Kraljičina plaža“ 2. avgusta 2019. godine, a prijava gradnje objekta izvršena je 1. novembra 2019. godine. Rok za završetak radova je tri godine od dana dobijanja građevinske dozvole, odnosno prijave gradnje. Radovi na lokaciji otpočeti su 21. novembra 2019. godine.

Na sjednici Vlade Crne Gore od 7. novembra 2019. godine, projekat je uvršten na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma u okviru posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore. Planirana investicija u izgradnju hotela je 73 miliona eura.

Izvođeni su radovi na prvoj fazi projekta koje čine iskopi, šipovanje i betonska konstrukcija. Prema informacijama od investitora, realizacija projekta je znatno usporena i obustavljena je prodaja jedinica unutar Kraljičine plaže.

Kako bi se ubrzalo sprovođenje druge faze projekta, koja se odnosi na fine i završne radove, investitor je počeo sa izgradnjom pokazne sobe (*mock up*) na lokaciji van kompleksa u magacinu koji zakupljuje. Do sada je u pokaznu sobu investirano preko 182,000 eura i ista je nakon završetka pregledana prvi put od strane hotelskog operatera i zatražene su korekcije. Nakon finalnog odobrenja od strane hotelskog operatera, planirano je pokretanje nabavke (i ugovaranja) svih stavki i radova koji se odnose na fine i završne radove.

U 2021. godini kompanija „Adriatic properties“ pokrenula je arbitražni postupak pred Londonskim sudom za međunarodnu arbitražu u Londonu.

II Finansijski pokazatelji: Prema posljednjim raspoloživim podacima, dobijenim od investitora početkom 2022. godine, u projekat je ukupno uloženo **11,7 miliona eura**, ne uključujući sredstva koja su uložena u pokaznu sobu, od čega u 2021. godini **1,7 miliona eura**.

III Predlozi za uspješnu realizaciju: Neophodno je nastaviti sa praćenjem realizacije predmetne investicije.

TURISTIČKA VALORIZACIJA DIJELA IMOVINE HTP „ULCINJSKA RIVIJERA“, AD ULCINJ – HOTELI „BELLEVUE“ I „OLYMPIC“, ULCINJ

I O projektu: Ugovor o davanju u dugoročni zakup kompleksa HTP „Ulcinjska rivijera“ potpisan je sa Konzorcijumom „Karisma Hotels Adriatic Montenegro“, 25. septembra 2017. godine, a stupio je na snagu 6. novembra 2017. godine potpisivanjem Protokola o zatvaranju Ugovora o zakupu Komplexa HTP „Ulcinjska Rivijera“ AD.

Ukupna ugovorena vrijednost investicije iznosi 31,83 miliona eura kroz rekonstrukciju i adaptaciju hotela „Olympic“ i „Bellevue“ sa depadansima i izgradnju pratećih sadržaja (bazeni, sportski tereni, ugostiteljski sadržaji), koja se realizuje u tri faze: Prva faza investiranja 2017-2018. (10,24 miliona eura), Druga faza 2018-2019. (6 miliona eura) i Treća faza 2026-2027. (15,5 miliona eura).

Investicionim programom koji je sastavni dio Ugovora predviđeno je, u periodu 2017–2019. godine (I i II faza) investiranje u adaptaciju hotela „Bellevue“ sa depadansima u visini od 16,4 miliona eura kategorije 4 zvjezdice, kao i izgradnja novih objekata. U posljednjoj fazi investicije planirana je adaptacija hotela „Olympic“, tako da će nakon ispunjenja Investicionog programa Komplex biti kapaciteta minimum 600 soba kategorije četiri zvjezdice.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: U 2018. i 2019. godini realizovane su dvije faze Investicionog programa, a realizacija istih je bila predmet analize od strane nezavisnog Kontrolora („PwC“). U okviru Prve faze investicije kompanija „Karisma Hotels Adriatic Montenegro“ DOO investirala je ukupno 15.819.549 eura, te su realizovana investiciona ulaganja veća za 54,5% od Ugovorom o zakupu predviđenog iznosa za realizaciju Prve faze investicije od 10.240.000 eura. Kompanija „Karisma Hotels Adriatic Montenegro“ DOO izvršila je adaptaciju i rekonstrukciju hotela „Bellevue“ sa depadansima „Avala“, „Borik“ i „Cer“, čime su postojeći kapaciteti od 257 smještajnih jedinica unaprijeđeni u kategoriju od 4 zvjezdice.

U okviru Druge faze investicije kompanija „Karisma Hotels Adriatic Montenegro“ DOO investirala je ukupno 8.746.620,00 eura, što je za 21,9% veće ulaganje od Ugovorom o zakupu i Investicionim programom predviđenog iznosa za realizaciju Druge faze investicije - 6 miliona eura. Procenat ostvarenja Dinamičkog plana iznosi 100%, a u skladu sa Ugovorom o zakupu i Investicionim programom realizovana je obaveza izgradnje novih objekata, i to hotelskog depadansa kategorije 4 zvjezdice, kapaciteta 96 ležaja, bazena i drugih pratećih objekata neophodnih za funkcionisanje turističkog kompleksa. Navedeno je konstatovano i u izvještajima Kontrolora investicije.

Iako je Ugovorom o zakupu i Investicionim programom utvrđeno da će se III faza investicije realizovati u periodu 2026-2027. godina, kompanija „Karisma Hotels Adriatic Montenegro“ započela je radove na rekonstrukciji dijela objekta nekadašnjeg hotela „Olympic“, sada „Long Beach Holiday“ hotela. Kompanija je u toku 2018. godine investirala dodatno 965.302,00 eura u rekonstrukciju hotela „Olympic“. Ova ulaganja nijesu uključena u prvu fazu investicije već su predviđena kao ulaganja u narednim investicionim fazama.

Obnovljen je prostor restorana, recepcije i lobija, a izvođeni su i radovi na uređenju fasade i terasa hotela. Instalirana su dva nova lifta i izvođeni radovi na uređenju enterijera soba i drugih zajedničkih prostorija za goste hotela. Vrijednost izvedenih radova u toku 2020. godine iznosi oko 650.000,00 eura.

Od strane Zaštitnika imovinsko-pravnih interesa Crne Gore pokrenut je postupak upisa novoizgrađenih objekata u kompleksu na državu Crnu Goru, u skladu sa članom 10.3 Ugovora o zakupu. Uprava za nekretnine – Područna jedinica Ulcinj donijela je 11.06.2020. godine Rješenje kojim je izvršen upis prava svojine nad novoizgrađenim objektom hotela i objekta tehničkih prostorija na državu Crnu Goru.

U toku 2021. godine hoteli „Holiday Village Montenegro“ i „Long Beach hotel Montenegro“ su rebrandirani pod imenom „Azul Beach Resort Montenegro“.

III Aktivnosti do 30. juna 2022. godine i status realizacije pojedinih pitanja: U toku perioda januar - maj 2022. godine izvršena je rekonstrukcija glavnog restorana u okviru kompleksa. Ukupna vrijednost investicije iznosila je oko 0,6 miliona eura bez PDV-a.

Kompanija „Karisma Hotels Adriatic Montenegro“ je tokom prve polovine 2022. godine ostvarila 85% prihoda iz 2019. godine, dok su prihodi u odnosu na 2021. godinu bili gotovo tri puta veći.

Prvi put od preuzimanja hotela „Azul Beach Montenegro”, isti će biti otvoren tokom zimske sezone, i to od februara do maja, odnosno od oktobra do decembra. U 2022. godini potpisan je sporazum za zimsku operaciju kojom se garantuje zauzetost 300 soba u navedenom periodu.

Prema informacijama dobijenim od investitora, ulaganja u 2022. godini iznose oko 800 hiljada eura (bez PDV-a) i odnose se na uređenje glavnog restorana u kompleksu „Azul Beach Montenegro”, nabavku generatora za električnu energiju, kao i ulaganja na ostalim restoranima i barovima, kao i plaži u okviru rizorta. Navedena ulaganja realizovana su tokom prvih šest mjeseci 2022. godine.

Prema podacima dobijenim od investitora, u periodu od januara do juna 2022. godine, u hotelu je bilo zaposleno od 60 do 250 lica uglavnom iz Crne Gore.

IV Finansijski pokazatelji: U skladu sa ranijim nalazima nezavisnog kontrolora u projekat je u dosadašnjem toku uloženo cca 26 miliona eura kroz dvije investicione faze kao i 1 milion eura realizovanih za naredne investicione faze, dok je u toku 2021. i 2022. godine uloženo oko 1,4 miliona eura.

Realizovano u prethodnom periodu (mil EUR)		Realizovano iz narednih investicionih faza (mil EUR)	Realizovano 2021. (mil EUR)	Realizovano 2022. (mil EUR)
2017-2018.	2019.	1	cca 0,65	cca 0,8
15,1	8,7			

V Predlozi za uspješnu realizaciju: Potrebno je nastaviti sa planiranom dinamikom realizacije aktivnosti na projektu.

PROJEKAT „MONTROSE“ – „RITZ CARLTON MONTENEGRO“, HERCEG NOVI

I O projektu: Vlada Crne Gore je 11. septembra 2009. godine zaključila Ugovor o dugoročnom zakupu na 90 godina zemljišta površine od preko 500.000 m² na hercegnovskom dijelu poluostrva Luštica (zona rta Dobreč, Rose) sa Konzorcijumom sačinjenim od kompanija „Northstar“ d.o.o. Podgorica (Projektna kompanija) i „Equest Capital Limited“ Jersey (UK). Potpisivanjem Protokola o pravosnažnosti ugovora, 26. avgusta 2013. godine, predmetni ugovor je stupio na snagu.

Minimalna investiciona obaveza Konzorcijuma iznosi 80 miliona eura, dok će preostali iznos od 130 miliona eura investitor imati pravo da investira nakon izvršenja minimalne investicione obaveze. Rizort „Ritz-Carlton Montenegro“ treba da bude hotel od 300 jedinica, mješovitog modela poslovanja – sa 120 hotelskih jedinica i 180 apartmana. Očekuje se da prva faza projekta, u kojoj će biti izgrađen hotel, 113 apartmana i 13 vila te četiri restorana, bude završena na ljeto 2023. godine. Ovo bi trebalo da bude treći „Ritz-Carlton“ rizort u Evropi i druge po redu „Ritz-Carlton“ rezidencije u Evropi.

II Ključne aktivnosti iz ranijeg perioda: Tadašnje Ministarstvo finansija i Opština Herceg Novi su 30. jula 2018. godine zaključile Protokol o saradnji na rješavanju infrastrukturnih pitanja.

Usvajanjem Prostornog plana posebne namjene za obalno područje Crne Gore u julu 2018. godine i Prostorno urbanističkog plana Opštine Herceg Novi u novembru 2018. godine, stvorene su planske pretpostavke za realizaciju projekta. Izdati su urbanističko-tehnički uslovi za projekat

„Montrose“ (15. mart 2019. godine) i dobijena je saglasnost na Idejno rješenje (27. maj 2019. godine).

Vlada Crne Gore je 1. avgusta 2019. godine dala saglasnost na Ugovor o korišćenju morskog dobra, koji je 28. februara 2019. godine zaključen između Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom i Konzorcijuma.

Ugovor sa hotelskom grupacijom „Marriott International“ je potpisan 31. jula 2019. godine, nakon čega projekat od početka avgusta 2019. godine nosi naziv „Ritz Carlton Montenegro“.

Prema informacijama dobijenim od projektne kompanije, u izgradnju i početak rada restorana sa pokaznom sobom na plaži Dobreč uloženo je 1,5 miliona eura.

Zakupac je izmirio zakupninu za prvih 10 godina zakupa, u iznosu od 3.934.211 eura i dostavio činidbenu garanciju, u iznosu od 1 milion eura. Na osnovu Aneksa zaključenog 1. februara 2018. godine, izvršena je zamjena Činidbene garancije avansnom zakupninom koju je Zakupac u roku uplatio, i to u iznosu od 2 miliona eura. Dio navedenog iznosa (300.000,00 eura) opredijeljen je Opštini Herceg Novi, za potrebe finansiranja prostorno-planske dokumentacije u vezi sa izgradnjom infrastrukturnih objekata do lokacije Projekta.

U prethodnom izvještajnom periodu, prema podacima dobijenim od investitora, na projektu je bilo angažovano 120 lica, od kojih su 40 domaći, a 80 strani državljani. Agencija za investicije je u prethodnom periodu formirala Operativni tim za praćenje projekta.

Takođe, investitor je pripremio Idejno rješenje za kanalizacionu mrežu hercegnovskog dijela poluostrva Luštica i izdati su urbanističko tehnički uslovi.

Otvorena je plaža Dobreč u toku ljetnje turističke sezone 2021., koju je posjetio znatno veći broj turista u odnosu na 2020.

Napomena: Kompanija „Northstar“ d.o.o. Podgorica dostavila je Ministarstvu finansija 22. jula 2022. godine dopis kojim obavještavaju Vladu o raskidu ugovora o dugoročnom zakupu zemljišta.

III Finansijski pokazatelji: Prema posljednjim podacima dobijenim od investitora, u projekat je od početka realizacije uloženo **34,34 miliona eura**.

AKTIVNOSTI NA REALIZACIJI „POSEBNOG PROGRAMA ULAGANJA OD POSEBNOG ZNAČAJA ZA PRIVREDNI I EKONOMSKI INTERES CRNE GORE

Vlada Crne Gore je, na sjednici od 22. novembra 2018. godine, usvojila Odluku o kriterijumima, načinu postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore. Navedenom odlukom je bilo predviđeno da se ista primjenjuje od 1. januara 2019. do 31. decembra 2021. godine. Na osnovu Odluke, tadašnje Ministarstvo održivog razvoja i turizma je 26. februara 2019. godine raspisalo Javni poziv za iskazivanje interesovanja za kvalifikovanje projekata na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma.

Na sjednici od 30. decembra 2021. godine, Vlada Crne Gore je donijela Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore („Sl.list CG“, br. 43/21), čime je produžila trajanje Posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore za dodatnih 12 mjeseci, odnosno do 31. decembra 2022. godine.

Uvođenje posebnog programa učinjeno je sa ciljem razvoja Crne Gore, odnosno sa ciljem privlačenja stranih investicija koje će intenzivirati razvojne projekte u sektoru turizma, poljoprivrede i prerađivačke industrije, na ukupnom području Crne Gore, kao i intenzivnijeg razvoja manje razvijenih opština Crne Gore. Kako je definisano navedenom Odlukom, u periodu trajanja posebnog programa mogu se donijeti rješenja o prijemu u crnogorsko državljanstvo po osnovu posebnog programa povodom najviše 2.000 zahtjeva.

Kada je riječ o razvojnim projektima sa Liste razvojnih projekata, Vlada Crne Gore je na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma uvrstila 16 projekata i to:

1. Izgradnja hotela „Breza“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja
2. Izgradnja hotela „Durmitor Hotel and Villas“, Žabljak, po mješovitom modelu poslovanja
3. Izgradnja hotela „Bjelasica 1450“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja
4. Izgradnja hotela „K16“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja
5. Izgradnja hotela „Boka Place“, Tivat, po mješovitom modelu poslovanja
6. Izgradnja hotela „D“ sa depadansom „E“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja
7. Izgradnja hotelskog kompleksa „Montis hotel&resort“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja
8. Izgradnja hotelskog kompleksa „Amma Resort“, Čanj, Bar, po mješovitom modelu poslovanja
9. Izgradnja hotela „Cruiser“, Budva, po mješovitom modelu poslovanja
10. Izgradnja hotela „Liko Soho“, Bar po kondo modelu poslovanja
11. Izgradnja Hotela „Magnum“ Kolašin, po kondo modelu poslovanja
12. Izgradnja hotela „B“ Kolašin po kondo modelu poslovanja
13. Izgradnja hotela „Prezident“, Budva po mješovitom modelu poslovanja
14. Izgradnja hotelsko – apartmanskog kompleksa „Tivat“, po kondo modelu poslovanja
15. Izgradnja hotela „Kolašin Resort and Spa“, po kondo modelu poslovanja, Kolašin
16. Izgradnja hotela „R, Kolašin po kondo modelu poslovanja

Ključna aktivnost iz I kvartala 2022. godine

U skladu sa Odlukom o izmjenama i dopunama Odluke o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore („Sl.list CG“, br. 43/21) koja je usvojena na sjednici Vlade od 30. decembra 2021. godine, tadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja je u januaru 2022. godine dostavilo obavještenje svim investitorima koji realizuju projekte sa Liste razvojnih projekata u oblasti turizma da je u cilju očuvanja statusa projekta sa Liste razvojnih projekata u oblasti turizma potrebno da dostave neopozivu bankarsku garanciju naplativu na prvi poziv u korist Vlade Crne Gore u iznosu definisanom izmjenama Javnog poziva za iskazivanje interesovanja za kvalifikovanje projekata na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma od 02. jula 2020. godine.

Nadalje, Vlada Crne Gore je na sjednici od 10. marta 2022. godine prihvatila Predlog za isključenje šest projekata sa Liste razvojnih projekata u oblasti turizma, pri čemu su Projekat izgradnje hotela „Bobotov hotel and resort“, na Žabljaku, po kondo modelu poslovanja 4*, Projekat izgradnje hotela „Elite Hotel & Residence“, Kolašin, po kondo modelu poslovanja, 4* i Projekat izgradnje turističkog kompleksa „Hotel sa vilama“ Žabljak, 4*, po klasičnom modelu poslovanja, isključeni sa Liste razvojnih projekata u oblasti turizma iz razloga što u njihovoj realizaciji nije došlo do ispunjavanja investicionih obaveza, dok su Projekat Izgradnje kondo hotela „Kolašin Resort & Spa“, Kolašin, Projekat Izgradnje hotela „Kraljičina plaža“, Miločer, Budva, po mješovitom modelu poslovanja, 5* i Projekat Izgradnje hotela „Black Pine“, Mojkovac, po kondo modelu poslovanja, 4* isključeni sa Liste razvojnih projekata u oblasti turizma iz razloga što za iste nije dostavljena bankarska garancija u skladu sa Izmjenama i dopunama Odluke od 30. decembra 2021. godine. Takođe, Vlada je na predmetnoj sjednici zadužila tadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja da sprovede neophodne aktivnosti u svrhu aktiviranja bankarskih garancija

dostavljenih od strane investitora za Projekat izgradnje hotela „Bobotov hotel and resort“, na Žabljaku, po kondo modelu poslovanja, 4* i Projekat izgradnje turističkog kompleksa „Hotel sa vilama“ 4*, Žabljak, po klasičnom modelu poslovanja.

Ključna aktivnost iz II kvartala 2022. godine

Na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma uvršten je projekat „Izgradnja hotela Magnum Kolašin, po kondo modelu poslovanja“ 17. juna 2022. godine.

Shodno Zaključcima Vlade Crne Gore od 26. maja 2022. godine, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova pripremilo i Vladi dostavilo na usvajanje Predlog odluke o izmjenama i dopunama Odluke o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore koji je usvojen na sjednici Vlade od 23. juna 2022. godine. Navedenom odlukom izmijenjen je iznos bankarske garancije na 1.000.000,00 eura. Takođe, u cilju postizanja optimalnih ekonomskih benefita i pružanja dalje podrške razvojnim projektima, omogućeno je svim investitorima koji ispunjavaju kriterijume propisane Odlukom da podnesu prijave i započnu realizaciju svojih razvojnih projekata u sektoru turizma. Dodatno, navedenim izmjenama koje se odnose na bankarsku garanciju data je mogućnost investitorima čiji su projekti u ranijem periodu uvršteni na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma da imaju ravnopravan položaj sa ostalim investitorima. Pored navedenog, izmjenama i dopunama Odluke omogućava se da djeca, koja u trenutku podnošenja aplikacije od strane roditelja, još nijesu bila rođena, dobiju mogućnost i pravo da postanu dio aplikacije za Posebni program i na taj način steknu crnogorsko državljanstvo kao i njihovi roditelji, poštujući načelo spajanja porodice i najboljeg interesa djeteta, a sve u skladu sa međunarodnim dokumentima koja bliže uređuju ova pitanja.

Ključna aktivnost iz III kvartala 2022. godine

Shodno Zaključcima Vlade Crne Gore od 26. maja 2022. godine, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma objavilo je novi Javni poziv 4. jula 2022. godine koji je važio do 31. avgusta tekuće godine, a na koji je pristiglo sedam prijava.

U skladu sa navedenim, na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma uvršten je projekat „Izgradnja hotela B Kolašin po kondo modelu poslovanja“ 28. jula 2022. godine.

Ključna aktivnost iz IV kvartala 2022. godine

Na Listu razvojnih projekata u oblasti turizma uvrštena su 4 projekta: projekti „Izgradnja hotela Prezident, Budva po mješovitom modelu poslovanja“ i „Izgradnja hotelsko – apartmanskog kompleksa Tivat, po kondo modelu poslovanja“ uvršteni su 27. oktobra 2022. godine, projekat „Izgradnja hotela Kolašin Resort and Spa, po kondo modelu poslovanja, Kolašin“ uvršten je 16. novembra 2022. godine, dok je projekat „Izgradnja hotela R, Kolašin, po kondo modelu poslovanja“ uvršten 24. novembra 2022. godine

PROJEKAT IZGRADNJE ŽIČARE KOTOR-LOVČEN

Ugovor o koncesiji za realizaciju projekta žičare Kotor – Lovćen potpisan je 15.12.2021. godine između Vlade Crne Gore i Konzorcijuma Leitner – žičara Kotor 1350 koji čine društva „Novi Volvox“ d.o.o. Podgorica i Leitner S.P.A, Italija. Radovi na izgradnji ove posebne atrakcije započeti su 12. jula 2022. godine.

Lokacija koncesije za izgradnju žičare Kotor – Lovćen određena je Prostornim planom posebne namjene za Nacionalni park „Lovćen“. Planirana trasa žičare je od lokaliteta Dub, koji se nalazi na periferiji grada Kotora i vodi do lokaliteta Kuk na planini Lovćen.

Žičara će biti dugačka 3.918 metara, kapaciteta 1.000 putnika po jednom satu i 40 gondola, dok će vrijeme putovanja biti 11 minuta.

Predviđeno trajanje koncesije za predloženu realizaciju Projekata je 30 godina, od datuma ispunjenja preduslova predviđenih Ugovorom o koncesiji. Period trajanja koncesije uključuje i vremenski period potreban za izgradnju žičare, koji se procjenjuje na 1 godinu, kao i operativni period u trajanju od preostalih 29 godina.

DIREKCIJA ZA PRAĆENJE I PODSTICAJ INVESTICIJA U TURIZMU

AKTIVNOSTI NA REALIZACIJI UGOVORNIH OBAVEZA ZA PROJEKTE KOJI SU PREDMET PRIVATIZACIJE

Direktorat za investicije u turizmu - Direkcija za implementaciju programa investicija sprovodila je intenzivne aktivnosti na realizaciji ugovorih obaveza za projekte koji su bili predmet privatizacije. Napominjemo da je nakon privatizacije, jedan broj hotelsko-turističkih preduzeća ispunilo sve što je ugovorom o privatizaciji bilo predviđeno, dok u drugim preduzećima proces privatizacije nije dao pozitivan efekat, jer ni privatizacijom nijesu prevaziđeni problemi u poslovanju. U većini slučajeva to je zavisilo i od kvaliteta partnera koji su izabrani u zakonskoj proceduri, od težine naslijeđenih problema, tržišnih uslova, kvaliteta proizvoda i usluga i mnogih drugih ograničenja.

Jedan od razloga za nezapočete investicije za pojedine hotele je i česta neusklađenost planske dokumentacije sa rokovima definisanim odredbama Ugovora, ali i nedostatak finansijskih sredstava za realizaciju investicija. S tim u vezi, za te projekte su zaključcima Vlade predviđeni modeli raskida Ugovora. Takođe, nad jednim brojem preduzeća bili su pokrenuti stečajni postupci koji su trajali i po nekoliko godina. Česti razlozi su visoka početna procijenjena vrijednost imovine koja je bila predmet prodaje kroz stečajni postupak, što je uslovljavalo obnavljanje tenderskih postupaka, sve do momenta dostizanja nivoa cijene koja je postala prihvatljiva za investitora.

U prethodnom periodu ovo Ministarstvo sprovelo je niz aktivnosti kako bi se dugogodišnji započeti projekti priveli namjeni, što bi se odrazilo na poboljšanje turističke ponude u opštinama u kojima se nalaze predmetne lokacije, a samim tim i na ostale benefite u korist države i građana. U nastavku je pregled projekata za koje su sprovedene aktivnosti koje će u konačnom doprinijeti ispunjenje ugovorom definisanih obaveza. U pitanju su sledeći hoteli i lokacije.

HOTEL „CRISTAL RIVIJERA“ PETROVAC (METOD SARADNJE KROZ UGOVOR O ZAJEDNIČKOM GRAĐENJU)

Ugovor o zajedničkom ulaganju (zajedničkom građenju) između HG „Budvanska rivijera“ AD Budva i „Euromix Tours“ DOO Budva zaključen je 20.5.2011. godine. Planirani kapacitet je hotel kategorije 5****-sa ukupno 279 smještajne jedinice, od čega će 48 smještajnih jedinica (A1) pripasti odvojenom hotelu „Crystal“ i preći u vlasništvo HG „Budvanska Rivijera“.

Čitav projekat i njegova izgradnja podijeljena je u Fazu I i Fazu II. Faza I obuhvata izgradnju objekata A i B, a Faza II obuhvata izgradnju objekta C. Objekti A i B su na zemljištu HGBR, dok je objekat C na zemljištu Euromixa i nije predmet ugovora o zajedničkoj gradnji. Zbog nedostatka finansijskih sredstava HGBR je bila garant Euromix -trade doo za investicioni kredit kod IRF-a. Od februara 2021. godine HG „Budvanska rivijera“ Budva kao sudužnik plaća mjesečne obaveze po kreditu kod IRF-a. Zbog izloženog, Hotelska grupa „Budvanska rivijera“ Budva, zahtijevala je od „Euromix -trade“ d.o.o. da prenese u svojину HGBR-u cjelokupan objekat

A2 sa pripadajućem zemljištem bez nadoknade za prethodno uložena sredstva u objekat, uz obavljanje neophodne parcelacije i da istovremeno HGBR preda objekat u nesmetanu državinu. Takođe, zahtijevano je da se plato površine 446 m², koji se prostire na djelovima kat.parcela 861/1, KO Petrovac, površine 344 m² i 861/2, KO Petrovac, površine 102 m², koje su predmet Ugovora o davanju na besplatno korišćenje budu zalog za izmirenje duga po ugovoru o pozajmici, odnosno ne mogu biti opterećene hipotekom II reda od bilo čije strane.

HGBR je preko svojih pravnih savjetnika, advokatske kancelarije preuzela objekat A2, koji joj shodno aneksu ugovora pripada u slučaju pristupa kreditu.

Shodno pripremi ove Informacije od strane HG „Budvanska rivijera“ AD zatražena je informacija o trenutnom statusu same investicije kao i aktuelnim problemima između HG „Budvanska rivijera“ AD i „Euromix trade“ doo i s tim u vezi od strane istih dostavljena je informacije da je objekat A1 - hotel „Palas Lux“ završen i u vlasništvu je HG "Budvanske rivijere" AD Budva dok su od objekata A2 i B stvorene dvije funkcionalne cjeline, od kojih se objekat B trenutno nalazi u sivoj fazi-fazi izgradnje i na njemu se ne izvode radovi.

Što se tiče aktuelnih problema između HG „Budvanska rivijera“ AD i Euromixtrade, na osnovu Odluke Odbora direktora sa XII sjednice održane 02.09.2022.godine, pravni zastupnik HG „Budvanska rivijera“ AD, podnio je Privrednom sudu Crne Gore protiv Euromix/Eurotrade tužbe:

- radi isplate duga, vrijednost spora 1.141.693,31EUR;
- radi ispunjenja ugovora;
- radi naknade štete-izmakle koristi, čija je vrijednost spora 398.790,00EUR;
- radi ispunjenja ugovora – funkcionalnost objekta A1.

Na osnovu uvaženog prigovora „Euromix trade“ doo, koji je izjavljen na predlog za izvršenje izvršnog povjerioca HG „Budvanska rivijera“, predmet je proslijeđen Privrednom sudu Crne Gore, i isti je nastavljen po pravilima parničnog postupka.

HOTEL AS PERAZIĆA DO (METOD PRODAJE KROZ JAVNO OGLAŠAVANJE)

Ugovor o kupoprodaji hotela „As“ između HTP „Budvanska rivijera“ AD, Vlade Crne Gore i AD ZAO „NEGA TOURS“ Moskva kao i Ugovor o regulisanju međusobnih odnosa učesnika u kupoprodaji hotela „As“ između Vlade Crne Gore i Akcionarskog društva ZAO „NEGA TOURS“ zaključen je 24. maja 2002.godine.

Tokom 2021. godine privredno društvo „Nega tours“ Montenegro obratilo se Vladi Crne Gore i Ministarstvu ekonomskog razvoja akt. broj 018-330/21-396/1 inicijativom za rješavanje situacije za hotel „As“. Istim dopisom investitor je naveo prethodno stanje bez inoviranog predloga, tj. inicijativu OTP banke o spremnosti podrške u cilju nastavka i završetka investicije hotela „As“ u Perazića Dolu. S obzirom na to da je pred nadležnim sudom pokrenut raskid ugovora, dostavljenu inicijativu nije bilo moguće razmotriti. Takođe u međuvremenu, Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa dostavio je Ministarstvu ekonomskog razvoja akt PZ broj:160/21 od 19.02.2021. godine kojim je obavijestio da je pokrenuta parnica po tužbi „NEGA-TOURS“ DOO protiv države Crne Gore kao prvotužene radi utvrđenja ništavnosti Aneksa br.I Ugovora o regulisanju međusobnih odnosa učesnika u kupoprodaji hotela „As“ u smislu da isti nije ovjeren od strane nadležnog organa. U vezi sa tim od strane MER-a zatraženo je izjašnjenje.

Shodno prethodno navedenom Ministarstvo ekonomskog razvoja dostavilo je izjašnjenje Zaštitniku imovinsko-pravnih interesa gdje je navedeno „da su ugovorne strane postupale po odredbama Aneksa 1 Ugovora o regulisanju međusobnih odnosa učesnika u kupoprodaji hotela „As“ u Petrovcu, te se smatra da je tužbeni Zahtjev neosnovan. U prilogu navedenog je i činjenica da je isti potpisan od strane ugovornih (pravnih lica), što prema mišljenju MER-a, a shodno Zakonu o obligacionim odnosima je razlog da je isti punovažan“.

U toku je postupak raskida ugovora pred nadležnim sudom.

U prethodnom periodu, potencijalni investitor obratio se Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma, sa namjerom za preuzimanje investicije u hotel „As“ Perazića do. S tim u vezi upriličen je sastanak na kojem je osim predstavnika ministarstva i potencijalnih investitora prisustvovao i Zaštitnik imovinsko pravnih interesa. Na sastanku je predloženo da se zainteresovanoj strani omogući uvid u svu potrebnu dokumentaciju za projekat „As“ sa kojim raspolaže Ministarstvo, kao i da se u saradnji sa Zaštitnikom imovinsko pravnih interesa uradi analiza mogućeg preuzimanja investicione obaveze od strane drugog pravnog lica, s obzirom na trenutne postupke pred nadležnim sudom.

HOTEL „MEDITERAN“ ULCINJ (METOD PRODAJE KROZ STEČAJNI POSTUPAK)

Ugovor o kupoprodaji hotela „Mediteran“ zaključen je 25. aprila 2005. godine između HTP „Ulcinjska rivijera“ AD Ulcinj i „Bećović Management Group“ DOO Ulcinj

Tokom 2021. godine od strane potpisnika „Ugovora o kupoprodaji hotela „Mediteran“, privrednog društva, „Bećović Management Group“ d.o.o. Ulcinj iskazana je spremnost za nastavak saradnje i započinjanje investicione aktivnosti po predmetnom ugovoru na način što će realizovati investiciju u tri faze u ukupnom iznosu koja je veća od prvobitne investicione obaveze, a koja je bila predviđena Ugovorom o kupoprodaji hotela „Mediteran“. S tim u vezi, 29.09.2021. godine Ministarstvo ekonomskog razvoja uputilo je Vladi Crne Gore na usvajanje Informaciju o rezultatima pregovora sa „Bećović Management Group“ DOO Ulcinj za zaključivanje Sporazuma o regulisanju međusobnih odnosa u vezi sa Ugovorom o kupoprodaji hotela „Mediteran“. Sporazum je potpisan 12.10.2021. godine prema kojem je rok za početak investicije 01.04.2022. godine. Po Sporazumu planiran je iznos ulaganja od 13 milion eura.

U cilju adekvatne kontrole realizacije investicionih aktivnosti kupca omogućeno je da Vlada vrši adekvatan nadzor nad projektom, preko angažovanog Kontrolora. Ukoliko se utvrdi da se investicija ne realizuje u skladu sa utvrđenom dinamikom, Vlada ima pravo da raskine Sporazum jednostranim obavještenjem, te da se po ispunjenju uslova za raskid Sporazuma, uknjiži kao vlasnik nepokretnosti. S tim u vezi angažovani Kontrolor „MV Konsalt“ doo Podgorica pristupio je kontroli investicije nakon čega je 02.11.2022. godine od strane istih dostavljen Izvještaj. Po istom je konstatovano da su radovi započeti, da se investicija vodi na kvalitetan način, da trenutno ne postoje vidljivi problemi u realizaciji iste kao i da je kvalitativni uslov ispunjen.

Po izvještaju ukupan iznos uloženi sredstava na dan 03.10.2022. godine iznosi 1.882.366,98€ bez PDV-a odnosno 2.255.894,89 € sa PDV-om. Prvi Izvještaj Kontrolora dostavljen je tri mjeseca prije završetka prve investicione godine, dok se konačan izvještaj za prvu investicionu godinu očekuje u prvom kvartalu 2023. godine.

UGOVOR O KUPOPRODAJI HOTELA „GALEB“ (METOD PRODAJE IMOVINE KROZ STEČAJNI POSTUPAK)

Ugovor o kupoprodaji hotela „Galeb“ zaključen je 05.09.2006. godine između HTP „Ulcinjska rivijera“ ad Ulcinj u stečaju i „Rokšped“ doo Podgorica. Ugovor koji se vezuju za lokacije hotela „Galeb“ nastao je prodajom kroz stečajni postupak. Vlada nije bila ugovorna strana, nego je postupak prodaje bio u nadežnosti Privrednog suda, pa samim tim su i formalna djelovanja Vlade bila ograničena.

Hotel je, u skladu sa dozvolama, srušen jer isti nije mogao da se rekonstruiše u postojećim gabaritima, kako bi se postigao nivo kategorije 5***** kako je i definisano ugovorom, već je bilo neophodno rušenje starog hotela. U cilju završetka investicije, prema navodima investitora, a što je kasnije i konstatovano kroz Izvještaj Kontrolora, preduzeće je tokom 2008. godine prodalo 10 benzinskih pumpi u iznosu od 11 miliona eura čija sredstva su oročena kod NLB banke, kako bi ista nakon dobijanja potrebnih dozvola, bila preusmjerena za planiranu investiciju za hotel „Galeb“. Kako se kasnilo sa donošenjem planske dokumentacije, prvobitno predviđena investiciona sredstva preusmjerena su na druge aktivnosti kompanije, što je takođe konstatovano izvještajem Kontrolora.

U julu 2022. godine potpisan Ugovor kojim je vlasništvo nad projektom preuzela kompanija „Sunny palace“, uz preuzimanje investicione obaveze iz prethodnog Ugovora, a prva investiciona godina počinje od davanja saglasnosti na projektno rješenje.

Po navedenom Ugovoru „Sunny Palace“ DOO je u obavezi da pripremi novu tehničku dokumentaciju i u skladu sa važećim pravom na bazi sopstvenog izbora odabere renomiranog hotelskog operatora. Konačni investicioni plan će biti utvrđen od strane Sunny Palace u roku od 90 dana po završetku glavnog revidovanog projekta. Glavni projekat se očekuje da bude završen u periodu od 18 mjeseci od dana stupanja na snagu ugovora – I faza projekta. Investicione obaveze će biti ispunjene u skladu sa Gantovim dijagramom čija će isporuka predstavljati početak faze II Projekta. U cilju adekvatnog praćenja realizacije investicionih aktivnosti Sunny Palace će omogućiti Ulcinjskoj rivijeri i predstavnicima Vlade adekvatan nadzor nad izvršenjem investicionih obaveza i isti se obavezuje da će o svom trošku angažovati nezavisnog revizora za projekat uz prethodnu saglasnost Ulcinjske rivijere. Ugovor se smatra ispunjenim nakon što „Sunny Palace“ DOO u rokovima koji su predviđeni izvrši ispunjenje investicione obaveze.

UGOVOR O KUPOPRODAJI HOTELA „GRAND LIDO I APARTMANI LIDO“, ULCINJ (METOD PRODAJE IMOVINE KROZ STEČAJNI POSTUPAK)

HTP „Ulcinjaska rivijera“ ad u stečaju, „Capital Estate“ doo Budva 15.11.2006. godine zaključili su Ugovor o kupoprodaji hotela „Grand Lido i apartmani Lido“.

Ministarstvu ekonomskog razvoja – Direktoratu za investicije u turizmu tokom 2021. godine od strane izvršnog direktora „Capital Estate“ doo dostavljen je dopis – „Informacija o pravnom statusu nepokretnosti u svojini društva „Capital Estate“ DOO Budva i nemogućnosti preduzimanja investicionih aktivnosti u vezi sa istima“. U samoj Informaciji navedena je problematika sa kojima se CE susrijeće od perioda zaključenja Ugovora.

S tim u vezi organizovani su brojni sastanci između nadležnih institucija i to Ministarstva ekonomskog razvoja, Ministarstva ekologije i prostornog planiranja, Zaštitnika imovinsko - pravnih interesa, a sve u cilju stvaranja preduslova za početak planirane investicije na lokaciji bivšeg hotela „Grand Lido i Apartmani Lido“. Takođe, od strane angažovanog Kontrolora na predmetnom ugovoru tokom prethodne godine dostavljeno je mišljenje povodom upućene informacije od strane investitora „Capital Estate“, koji će biti i osnova za dalje postupanje po predmetnom Ugovoru, a nakon okončanja sudskih postupaka za nepokretnosti koje su predmet Ugovora.

LOKACIJA BIVŠEG HOTELA JADRAN U ULCINJU (PREDMET DAVANJA LOKACIJE U DUGOROČNI ZAKUP)

Ugovor o dugoročnom zakupu 25.455 m² zemljišta na poluostrvu Ratislava u opštini Ulcinj (bivša lokacija hotela „Jadran“) – „Star of Montenegro“ zaključen je 20.12.2008.godine između Zakupodavca JP „Morsko dobro“ Crne Gore i Zakupaca „Star of Montenegro“ DOO Ulcinj. Cijena zakupa iznosila je 25.455 €/godišnje uz trajanje zakupa od 30 godina.

Tokom 2021. godine na inicijativu Ministarstva ekonomskog razvoja održana su dva sastanka sa pravnim savjetnikom „Star of Montenegro“ i predstavnicima JPMD i to 22.04.2021. godine i 16.09.2021.godine. Na održanom sastanku od 22.04.2021. godine, od strane predstavnika investora iskazana je spremnost za nastavak saradnje po pitanju obaveza iz predmetnog ugovora, s obzirom na to da je pred Privrednim sudom po pitanju istog pokrenut postupak raskida ugovora. Predloženo je da se ubrza proces nastavka izgradnje turističkog kompleksa, i da se napravi poravnjanje u sudskom postupku po pitanju izlaska JPMD iz preduzeća d.o.o. „Star of Montenegro“ Ulcinj..

Na održanom sastanku od 22.04.2021.godine, između predstavnika JPMD, zastupnika d.o.o. „Star of Montenegro“ iz Ulcinja i predstavnika Ministarstva ekonomskog razvoja, predstavnik JPMD podsjetio je prisutne da je u toku parnični postupak pred Osnovnim sudom u Ulcinju, a da su predmet tužbenog zahtjeva: raskid ugovora o korišćenju morskog dobra; da se oslobodi prostor; da se plati određena naknada za određene godine za zakup 2011-2019. kao i

da JPMD ima namjeru da izađe iz društva d.o.o. „Star of Montenegro“ Ulcinj. Ponovni sastanak je upriličen 16.09.2021. godine. Osim vlasnika „Star of Montenegro“ i njihovog pravnog zastupnika, sastanku su prisustvovali predstavnici JPMD i predstavnici Direktorata za planiranje prostora pri MEPPG. Na predmetnom sastanku predloženo je da Morsko dobro u što kraćem roku dostavi Informaciju o mogućnostima nastavka Ugovora, s obzirom da je isti Izjavom raskinut u prethodnom periodu i po pitanju toga je postupak pred Sudom. Nakon razmatranja pisma o namjerama JPMD ostalo je pri mišljenju da je Ugovor jednostanom izjavom raskinut, te da ne postoji mogućnost nastavka Ugovora, a što su i potvrdili na ponovnom sastanku koji je organizovan tokom novembra 2021. godine.

Kabinetu predsjednika Vlade Crne Gore, Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvu finansija, kao i Agenciji za investicije tokom jula 2022. godine obratio se zakonski zastupnik privrednog društva „ROYAL ®“ doo sa sjedištem u Prištini, Republika Kosovo, kao zainteresovano privredno društvo - budući investitor, sa intencijom iniciranja ozbiljnog pregovaračkog procesa povodom pokretanja investicije izgradnje hotelsko-turističkog kompleksa na zemljištu u vlasništvu Države Crne Gore, Opština Ulcinj, na poluostrvu „Ratislava“, na lokaciji nekadašnjeg hotela „Jadran“.

Tim povodom u Agenciji za investicije održan je sastanak sa predstavnicima Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom, Ministarstva finansija i Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i na istom je predloženo da Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom pripremi i resornom Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma dostavi informaciju, nakon čega će predmetna dokumentacija biti dostavljena na razmatranje Vladi Crne Gore.

Po pitanju prethodno navedenog, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma nastaviće da prati sprovođenje aktivnosti u cilju valorizacije lokacije bivšeg hotela Jadran u Ulcinju.

UGOVOR O PRODAJI 59,4516 % AKCIJSKOG KAPITALA DRUŠTVA „HTP BOKA“ A.D. HERCEG NOVI – „VEKTRA MONTENEGRO“ D.O.O. PODGORICA

Savjet za privatizaciju je na sjednici od 03.07.2007. godine Odlukom broj 01-204 usvojio Izvještaj Tenderske komisije za turizam o rezultatima tendera za prodaju 54,4516%, akcijskog kapitala društva „HTP Boka“ a.d. Herceg Novi. Ugovor o prodaji 59,4516% akcijskog kapitala potpisan je između Fonda za razvoj RCG (24,5856%), Republičkog fonda penzijskog i invalidskog osiguranja (26,1495%), Zavoda za zapošljavanje CG (8,7165%) (tri fonda su u Ugovoru prodavci), Savjeta za privatizaciju Vlade RCG i „Vektra Montenegro“ d.o.o. Podgorica.

Rješenjem Privrednog suda 2015. godine uveden je stečaj nakon čega je dužnik Vektra Boka podnio Predlog plana reorganizacije u trajanju od 5 godina. Plan reorganizacije je prihvaćen od strane Privrednog suda sa danom pravosnažnosti od 07.02.2017. godine i rokom trajanja od 5 godina. Iz razloga kršenje plana reorganizacije Uprava javnih prihoda Crne Gore tokom 2021. godine pokrenula je predstečajni postupak nad Vektra Boka AD. Privremeni stečajni upravnik je dužan da dostavi Izvještaj o finansijskom stanju stečajnog dužnika i Izvještaj o osnovanosti uvođenja stečaja.

HOTEL „JEZERA“ ŽABLJAK (METOD PRODAJE IMOVINE KROZ STEČAJNI POSTUPAK)

Hotel „Jezera“ prodat je kroz stečajni postupak. Privredni sud u Bijelom Polju je 28.02.2004. godine objavio Međunarodni tender za prodaju hotela „Jezera“ na Žabljaku. Investicija hotela „Jezera“ još nije započeta, a pitanje koje je bilo sporno i zašto se nije započelo sa istom je po navodima investitora (HM Durmitor), definisanje predmetne parcele, zbog ekspropriacije puta i parkinga. Tokom 2021. godine očekivalo se da će Opština pokrenuti postupak eksproprijacije iako je urađen Planski dokument po kojem je trebalo ući u postupak, međutim navedena aktivnost je izostala, pa je potrebno u saradnji sa nadležnim institucijama intezivirati dalje aktivnosti.

HOTEL „PLANINKA“ ŽABLJAK (METOD PRODAJE IMOVINE KROZ STEČAJNI POSTUPAK)

Hotel „Planinka“ je privatizovan prodajom aktive društva Ski centar „Durmitor“ AD Žabljak, u stečaju, putem objave Tendera za prodaju hotela objavljenog 11.11.2005. godine. Stečajni upravnik je donio Odluku od 23.12.2005. godine kojom je prihvatio ponudu „HLT FOND“ AD Podgorica i HTP „Primorje“ AD Tivat.

Ministarstvu ekonomskog razvoja 17.09.2021. godine od strane HTP „Primorje“ ad dostavljena je informacija da je u prethodnom periodu na osnovu sudskog poravnjanja zaključenog sa Ski Centar Durmitor u stečaju isto okončalo sve postupke vezane za nepokretnost Hotela „Planinka“ na Žabljaku koji u daljem predstavljaju nespornu imovinu „Primorja“. Nakon rješavanja svih pravnih pitanja HTP „Primorje“ obratilo se Ministarstvu ekologije, urbanizma i prostornog planiranja za zahtjevom za provjeru valjanosti prethodno izdatih UT uslova, kako bi krenuli u dalji razvoj projekta.

Od strane Ministarstva ekologije, urbanizma i prostornog planiranja dostavljen je odgovor da ti UT uslovi nijesu više validni. Nakon toga su održali razgovor sa Predsjednikom Opštine Žabljak koji ih je obavijestio da DUP „Kompleks Planinka“ koja je finansirana od strane HTP „Primorje“ nije završen te da je sada za sve planske dokumente nadležno Ministarstvo. Predstavnici HTP „Primorja“ izjavili su da su nakon rješavanja planskog „problema“ za čije rješavanje su zatražili pomoć Države, spremni da uđu u temeljnu rekonstrukciju hotela „Planinka“ i pratećih sadržaja, tim više što su u prethodnom periodu prodajom poslovno nepotrebne imovine Društva, prikupili znatna finansijska sredstva dovoljna da zatvore finansijsku konstrukciju rekonstrukcije hotela „Planinka“ na nivo standarda od 4*. Po pitanju prethodno navedenog ranije je organizovan sastanak sa predstavnicima HTP „Primorje“ na kojem su definisani pravci daljeg djelovanja, a koji se odnose na mogućnost izrade detaljnog Planskog dokumenta za nepokretnosti koje su u vlasništvu HTP „Primorje“ (hotel „Planinka“ sa pripadajućim objektima). Potrebno je sistemski riješiti i intezivirati saradnju.

PROJEKAT U TOKU - HOTEL DURMITOR ŽABLJAK (METOD PRODAJE IMOVINE KROZ STEČAJNI POSTUPAK)

Hotel „Durmitor“ prodat je kroz stečajni postupak, po cijeni od 650.000 eura, kompaniji „Adriatic Properties“. Ugovor o prodaji potpisan je 02.09.2016.godine između Ski centra Durmitor i „Adriatic Properties“ doo Budva i planirana je realizacija investicije u roku od 3 godine u iznosu od 10 mil. €. Predmet prodaje bio je hotel ukupne površine od 2.37 hiljada m², zemljište od 36.75 hiljada m², kao i osam većih bungalova površine od 54 do 61 m²; hotel Durmitor čini suteran površine 660 m², prizemlje od 707 m², prvi i drugi sprat od 694 m² i potkrovlje od 313m².

Hotel „Durmitor“ se nalazi i u zahvatu Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje koji je donesen od strane Skupštine Crne Gore (Sl. list CG 47/16) za koji su ovim planskim dokumentom date smjernice za arhitektonsko - urbanistički konkurs za rekonstrukciju hotela „Durmitor“. Na lokaciji je moguća izgradnja hotelskog kompleksa sa pratećim sadržajima (osnovnog objekta hotela, depadansa i vila bungalova sa komplementarnim sadržajima) kategorije 4 ili 5 zvjezdica, kapaciteta do 150 ležajeva.

Ukupna sredstva uložena u projekat T2 turističkog naselja 5* Hotel „Durmitor“, zaključno sa 07.11.2021. godine iznose 3.685.987€. Navedena sredstva predstavljaju sredstva uložena u prvu fazu projekta. Trenutno se sprovodi tenderska procedura za drugu fazu projekta koja je po prikupljenim ponudama u rangju cca 14.500.000,00€. U toku sprovođenja druge faze sprovede se tenderi za treću fazu sa kojom će biti obuhvaćeni svi pokretni elementi i FF&E. Potpisan je sporazum sa „Aman“ grupacijom o hotelskom menadžmentu. Naime, turističkim naseljem će upravljati Aman-ov podbrend JANU. Projekat je planiran da se završi do novembra 2022. godine.

Osim navedenih projekata, ističemo i započete projekte koji su takođe u prethodnom periodu bili predmet privatizacije, ali su isti kroz metod direktne prodaje dobili vlasnike sa učešćem

od 100 posto vlasništva. U pitanju su lokacije hotela „Zeta“ u Danilovgradu, „Fjord“ u Kotoru, „Plavsko jezero“ u Plavu, „Teuta“ u Risnu, hotel „Plužine“ u Plužinama.

DODATNE AKTIVNOSTI

Direktorat za investicije u turizmu je koordinirao djelovanjem nadležnih institucija kojim je omogućena revitalizaciju plaže na **Adi Bojani** i istoj obezbijedena puna turističku upotreba. Na taj način omogućeno je i funkcionisanje HTP „Ulcinjnska rivijera“ u ljetnjoj sezoni, pa je turistički kompleks Ada Bojana otvorilo svoje kapacitete u 2021. godini kao i u tekućoj godini.

Takođe, Direktorat za investicije u turizmu kontinuirano pruža podršku svim investitorima koji realizuju projekte u turizmu, a koja se ogleda kroz davanje stručne pomoći u vezi primjene standarda kategorizacije ugostiteljskih objekata, tumačenja planskih uslova, zakonske i podzakonske regulative, kao i pružanje podrške u cilju ubrzanja procesa pred drugim institucijama.

Shodno navedenom u okviru Direktorata za investicije u turizmu sprovedene su mnogobrojne aktivnosti u cilju pronalaženja rješenja za lokacije **hotela i luke „Lazure“**. U tom pravcu su organizovani sastanci sa relevantnim učesnicima, te definisan i predlog budućih aktivnosti što je usvojeno na sjednici Vlade od 16.12.2021. godine (kako je navedeno u tački 2.1 izvještaja)

Vršena je intenzivna komunikacija sa vlasnikom lokaliteta nekadašnjeg **hotela Fjord i nekadašnje zgrade Jugooceanije** u Kotoru u pravcu buduće valorizacije te lokacije, a sa istim vlasnikom je vršena komunikacija na temu **lokacije koja se nalazi u naselju Glavati-Prčanj** (Kotor).

Održani su i sastanci u vezi sa potencijalnom mogućnošću valorizacije akvatorijuma i zaleđa lokaliteta **NTC Marine** u Kotoru.

Takođe u cilju podrške pacijentima sa težom kliničkom slikom uzrokovanom COVID-19, a ujedno i pružanja podrške poslovanju Instituta „**Simo Milošević**“ **AD Igalo**, Direktorat za investicije u turizmu krajem 2021. godine doprinio je u pripremi Programa podrške za Informaciju koju je Ministarstvo zdravlja dostavilo Vladi Crne Gore na usvajanje. U pitanju je Paket podrške u iznosu od 1 milion eura.

Održani su sastanci i sa velikom brojem investitora, a vršena je saradnja sa hotelskim preduzećima u većinskom državnom vlasništvu u pravcu rješavanja otvorenih pitanja u njihovom radu.

Direktorat za investicije u turizmu daje mišljenje na planska dokumenta iz nadležnosti turizma, te se u tom pravcu vrše kontinuirane aktivnosti.

AMAN SVETI STEFAN

Hotel „AMAN Sveti Stefan“ nije otvoren tokom 2021. godine i tekuće godine, dok je Hotel „Miločer“ bio otvoren do dana 25.05.2021. godine. Održan je niz sastanaka sa predstavnicima kompanija „AMAN“, kompanije „Adriatic Properties“ i ostalih relevantnih institucija, u cilju rješavanja pitanja hotela Aman Sveti Stefan, a pripremano je i više pisama od kojih ističemo pismo ministra ekonomskog razvoja od 11.06.2021. godine i pismo predsjednika Vlade Crne Gore od 25.06.2021. godine u kome je garantovano da će Vlada Crne Gore u cjelosti ispoštovati svoje obaveze iz ugovora o zakupu hotela u Svetom Stefanu i Miločeru, te da će „Adriatic Properties“-u i „AMAN“-u dozvoliti mirno i neometano uživanje i držanje imovine bez prekida i ometanje od strane zakupodavca ili bilo kojeg trećeg lica, shodno uslovima ugovora i crnogorskim propisima. U novembru 2021. godine pokrenut je postupak arbitraže koji biva vođen i praćen od strane pravnog savjetnika ministra Milatovića i ministra Đurovića.

DIREKCIJA ZA UNAPREĐENJE KONKURENTNOSTI U TURISTIČKOJ PRIVREDI

Direkcija za unapređenje konkurentnosti u turističkoj privredi u kontinuiranoj komunikaciji sa privrednim društvima u većinskom vlasništvu države, sprovodila je aktivnosti u cilju pronalaženja rješenja tekućih problema. Identifikovana su preduzeća „Ulcinjaska rivijera“ i „Budvanska rivijera“ kao potencijalna preduzeća, u okviru odobrenih programa da posredstvom dostupnih instrumenata uz angažovanje eksperata međunarodnih finansijskih institucija definišu strateška dokumenta uz analizu postojećih stanja primjene najbolje prakse EU zemalja, a u cilju postizanja adekvatnog pravnog okvira za transparentan i odgovoran rad državnih preduzeća koja posluju na teritoriji Crne Gore.

U toku je definisanje budućih koraka u okviru projekata Unapređenje energetske efikasnosti u turizmu, kojim je predložena podrška za 30 privrednih subjekata-hotela i ugostiteljskih objekata (mala i srednja preduzeća), u ukupnom iznosu od 3,5 miliona eura direktne budžetske podrške. Program ima za cilj da ohrabri privatna turistička preduzeća (hotele) da krenu ka energetski efikasnijim aktivnostima kako bi se smanjili troškovi. Program će obezbijediti bespovratna sredstva na kliznoj skali od 30% do 70% kako bi se mala i mikro turistička preduzeća kvalifikovala za implementaciju intervencija koje će poboljšati energetske efikasnost i smanjiti njihove operativne troškove.

Takođe, u izvještajnom periodu pripremani su odgovori na poslanička pitanja i pružana je podrška PR sektoru u pripremanju materijala za medije iz djelokruga rada Direktorata za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu.

PREPORUKE ZA DALJI RAD DIREKTORATA ZA INVESTICIJE U TURIZMU

S obzirom na to da je u okviru Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma formiran Direktorata za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu, koji je pored praćenja svih relevantnih projekata u turizmu, ima za cilj i da unaprijedi postojeći biznis ambijent u smislu investicija u turizmu u narednom periodu fokus rada će biti usmjeren na privlačenju investitora da svoje biznis ideje realizuju u Crnoj Gori.

Takođe, u narednom periodu zbog velikog obima posla neophodno je povećati broj izvršilaca u ovom Direktoratu.

Važno je napomenuti da je koordinacija rada i djelovanja Direktorata za investicije i razvoj konkurentnosti u turizmu uslovljena djelovanjem drugih institucija na lokalnom i državnom nivou, zbog čega je u narednom periodu potrebno planirati održavanje redovnih sastanaka u cilju koordinacije i intenziviranja aktivnosti u okviru realizacije projekata koje prati Direktorata za investicije u turizmu

DIREKTORATA ZA UPRAVNI POSTUPAK U TURIZMU I IZRADU PROPISA IZ OBLASTI TURIZMA I UGOSTITELJSTVA

NADLEŽNOSTI DIREKTORATA

Uredbom o načinu i organizaciji rada državne uprave i Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma, Direktoratu za upravni postupak u turizmu i izradu propisa iz oblasti turizma i ugostiteljstva povjereni su poslovi koji se odnose na:

- Upravnu aktivnost u turizmu i
- Normativnu aktivnost u oblasti turizma i ugostiteljstva.

UPRAVNA AKTIVNOST

U toku 2022.g. u Direkciji za upravni postupak u turizmu ovog Direktorata formirano je ukupno 855 predmeta, od kojih 854 po zahtjevima stranaka, a jedan preostali po žalbi koja je izjavljena Ministarstvu kao drugostepenom upravnom organu na rješenje koje je u prvom stepenu donijela Uprava za inspeksijske poslove – Odsjek turističke inspekcije.

Od ukupno 855 predmeta koji je formirani, donošenjem pravosnažnog rješenja u upravnom postupku riješeno je njih 851, što predstavlja stepen realizacije od 99.53%. Preostala četiri predmeta su u radu.

Od ukupno 851 riješenih predmeta:

- 352 otpadaju na rješenje kojima se izdaje odobrenje za rad ugostiteljskih objekata,
- 68 otpada na rješenja i licence kojima se izdaju odobrenja za rad turističkim agencijama,
- 230 se odnosi na rješenja kojima se dodjeljuje kategorija ugostiteljskim objektima,
- 59 se odnosi na rješenja i licence za obavljanje djelatnosti turističkog vodiča,
- 36 se odnosi na rješenja o prestanku obavljanja turističke ili ugostiteljske djelatnosti na osnovu zahtjeva stranaka,
- 28 se odnosi na rješenja o prestanku obavljanja turističke ili ugostiteljske djelatnosti koja su donijeta po službenoj dužnosti,
- 5 otpada na rješenja kojim se daje odobrenje za pružanje rafting usluga,
- 1 se odnosi na izdato rješenje kojim se izdaje odobrenje za rad skijališta,
- 2 otpadaju na zahtjeve koji su shodno zakonu o upravnom postupku prosijedeći nadležnim organima na dalje postupanje,
- 2 otpadaju na izdavanje uvjerenja o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija u okviru Direktorata,
- 39 otpada na rješenja kojima se obustavlja upravni postupak,
- 28 predmeta su donijeta rješenja kojima se zahtjev stranke odbija, i u
- 1 predmetu, koji je vođen u drugostepenom postupku, je riješeno odbijanjem žalbe na prvostepeno rješenje.

Od ukupno 851 rješenja koja su donijeta u upravnom postupku, protiv dva rješenja su pokrenuti upravni sporovi, što predstavlja procenat od svega 0,23%. Jedan od dva pokrenuta upravna spora je još u toku, dok je preostali okoćnan u korist Ministarstva, povlaćenjem tužbe tužioca.

Prezentovani podaci, ukazuju da je rad u Direktoratu, kada je u pitanju upravna aktivnost organizovan i vršen na najvišem nivou, kako u pogledu efikasnosti i ažurnosti, tako i u pogledu zakonitosti postupanja.

Izvanredni pokazatelji u obavljanju upravno pravnih aktivnosti Direktorata koje se nalaze u njegovoj nadležnosti, predstavljaju značajan doprinos ove organizacione jedinice Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma kreiranju povoljnog poslovnog ambijenta za turističko/ugostiteljske djelatnike, ali i investitore. Naime, poznato je da odluka investitora da ulože svoj kapital i započnu biznis na određenom području umnogome zavisi i od ažurnosti, tačnosti i transparentnosti organa zaduženih za izdavanje odobrenja za obavljanje djelatnosti, odnosno od efikasnosti državne uprave i jednostavnosti propisanih procedura.

Iskazani procenti realizacije podnijetih zahtjeva i broj donijetih rješenja u upravnom postupku od strane ovog Direktorata, su jedan od pokazatelja posvećenosti unapređenju poslovnog ambijenta za privrednike iz oblasti turizma i ugostiteljstva kojim se olakšava proces pokretanja biznisa, a što konačno i jesu ciljevi koje Evropska unija prepoznaje u okviru pregovaračkog poglavlja **“Preduzetništvo i industrijska politika”**.

Jedinstvena kontakt tačka za usluge

U vezi sa obavezama koje proizilaze iz Pregovaračkog poglavlja 3 – Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga, Podoblast 1 – pravo osnivanja preduzeća i pružanja prekograničnih usluga, za oblast upravnog postupka u turizmu za kontakt osobu koja će biti uključena u realizaciju uspostavljanja Jedinstvene elektronske kontakt tačke, određen je Davor Vučinić, samostalni savjetnik I iz Direkcije za upravni postupak u turizmu.

NORMATIVNA AKTIVNOST

Obaveze iz Programa rada Vlade Crne Gore za 2022. godinu koje nijesu realizovane u 2022. godini, a koje se odnose na normativnu aktivnost su priprema:

- Zakona o turizmu i ugostiteljstvu,
- Zakona o boravišnoj taksi i
- Zakona o turističkim organizacijama

Obrazloženje:

Predlog novog Zakona o turizmu i ugostiteljstvu je dovršen i kao takav je dobio saglasnost Sekretarijata za zakonodavstvo u februaru 2022. g. i pozitivno mišljenje Evropske komisije u junu te godine. Činjenica promjene strukture državne uprave koju je uslovio izbor nove Vlade, kao i prepoznati nedostaci nacрта zakona, uslovili su potrebu dodatnog osvrta na zakonski tekst u jednom manjem dijelu, sa kojeg razloga je na nivou Ministarstva formirana nova radna grupa koja uočene nedostatke treba da razmotri prije nego se predlog zakona dostavi Vladi na dalju proceduru. Sa navedenog razloga, realizacija ove aktivnosti je prebačena za I kvartal 2023.g. Zakoni o turističkim organizacijama i boravišnoj taksi su Programom Vlade bili predviđeni za usvajanje u IV kvartalu 2022.g, Do realizacije aktivnosti predviđene tim programom nije došlo iz razloga što se poslovima pristupilo tek u 8. mesecu 2022.g kada su formirane radne grupe za izradu ovih zakona. Za predsjednika tih radnih grupa imenovan je tadašnji Državni sekretar gđin. Davidović, što je nakon njegove ostavke podrazumijevalo izmjenu tih rješenja. Radne grupe za izradu ovih zakonskih projekata u izmijenjenom sastavu su formirane u decembru 2022.g. kada su održani inicijalni sastanci istih, što predstavlja početak realizacije poslova na pripremi ovih zakonskih projekata. Zbog svih ovih kašnjenja koja su uslovljena opisanim okolnostima, usvajanje ovih zakona je planirano na II kvartal 2023.g.

AKTIVACIJA NOVOG SOFTVERA ZA CENTRALNI TURISTIČKI REGISTAR

Tehnološko i tehničko prilagođavanje kao jedan od nužnih procesa u svrhu unaprijeđenja konkurentne sposobnosti privrednih subjekata, a koje jeste jedan od glavnih ciljeva koje treba postići u okviru pregovaračkog poglavlja **“Preduzetništvo i industrijska politika”** kojim Evropska unija ističe preduzetništvo i industriju kao jedan od prioriteta za budućnost evropske privrede, podrazumijeva i neophodnost inoviranja postojećih, odnosno implementaciju novih softverskih rješenja koja su u nadležnosti ovog Direktorata, a radi njihove optimalne valorizacije. **Konkretno, u ovom slučaju radi se o Centralnom turističkom registru koji, kao jedinstvenu, elektronsku i javnu bazu podataka** koriste državni organi i organi lokalne uprave u Crnoj Gori, a u koji se unose podaci o subjektima koji obavljaju djelatnost u oblasti turizma i ugostiteljstva i koji su registrovani ili evidentirani za obavljanje te djelatnosti u skladu sa Zakonom o turizmu i ugostiteljstvu. Kako je odredbama pozitivnih propisa regulisano da je za određene subjekte koji obavljaju djelatnost u oblasti turizma i ugostiteljstva uslov za otpočinjanje te djelatnosti upravo

upis u Centralni turistički registar od strane nadležnog organa, to je nesumnjiv značaj ovog registra, kako za samo tehnološko i tehničko prilagođavanje, tako i za obezbjeđivanje visokog nivoa sigurnosti pravnog prometa i pouzdanosti javnih registara koji se shodno zakonu vode u Crnoj Gori.

Centralnom turističkom registru kao javnom registru mogu pristupiti i do potrebnih, tačnih i ažurno vođenih podataka, doći organi koji se bave statistikom i pokazateljima u turizmu i ugostiteljstvu kao strateškim granama crnogorske privrede, ali i turistički djelatnici koji pružaju različite vrste turističkih i/ili ugostiteljskih usluga, a konačno i korisnici turističkih i ugostiteljskih usluga.

Članom 106 Zakona o turizmu i ugostiteljstvu propisana je obaveza vođenja Centralnog turističkog registra u koji se upisuju:

- podaci iz odobrenja za obavljanje turističke djelatnosti koje izdaje Ministarstvo i nadležni organ lokalne uprave;
- odobrenja za obavljanje ugostiteljske djelatnosti koje izdaje Ministarstvo i nadležni organ lokalne uprave;
- rješenja o upisu u Centralni turistički registar koja izdaje nadležni organ lokalne uprave i
- obrazaca za upis u Centralni turistički registar.

U cilju unaprjeđenja Centralnog turističkog registra kao jedinstvene, elektronske i javne baze podataka koja sadrži podatke o subjektima koji obavljaju djelatnost u oblasti turizma i ugostiteljstva, a koji su registrovani ili evidentirani za obavljanje te djelatnosti u skladu sa Zakonom o turizmu i ugostiteljstvu, kao i druge podatke u skladu sa tim zakonom, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je sprovelo postupak javne nabavke za izbor najpovoljnije ponude za nabavku usluga izrade platforme za Centralni turistički registar.

Komisija za sprovođenje postupka javne nabavke u cilju dodjele ugovora o javnoj nabavci u otvorenom postupku javne nabavke za izbor najpovoljnije ponude za nabavku usluga izrade platforme za Centralni turistički registar, obrazovana *Rješenjem Ministarstva ekonomskog razvoja br. 016-426/21-9882/1 od 15.11.2021 godine*, sprovela je predmetni postupak, radeći pritom u sastavu:

- **Aleksandra Raičević**, predsjednica;
- **Marjan Milačić**, član;
- **Goranka Lazović**, članica;
- **Biljana Sotiroski**, članica i
- **Momčilo Vujović**, član.

Ponude u prethodno navedenom postupku javne nabavke otvorene su 10.01.2022 godine, a kao najpovoljniji ponuđač u istom postupku izabrano je Društvo sa ograničenom odgovornošću „Winsoft“ iz Podgorice, i to *Odlukom o izboru najpovoljnije ponude br. 016-426/21-9882/30 od 13.06.2022 godine*.

Sljedstveno istaknutom, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, kao Naručilac, i „Winsoft“ doo Podgorica, kao Izvršilac, zaključili su dana 12.07.2022 godine *Ugovor za izradu platforme za Centralni turistički registar br. 016-426/21-9882/31*, u svemu prema *Tenderskoj dokumentaciji #12367 od 29.11.2021 godine*.

U skladu sa navedenim Ugovorom, obaveze Izvršioca bile su da:

- implementira softversko rješenje platforme za Centralni turistički registar;
- izvrši obuku službenika/ca Naručioca, odnosno službenika/ca lokalnih samouprava, sve prema pripadajućim korisničkim ulogama i da,
- po implementiranju softverskog rješenja platforme za Centralni turistički registar preda Naručiocu detaljnu tehničku dokumentaciju o implementiranom softveru - Korisničku dokumentaciju.

Pristup Centralnom turističkom registru je usljed tehničkih poteškoća izazvanih sajber napadom, do 09.01.2022.g. bio moguć isključivo preko lokalnog URL-a, i to <http://10.205.60.50/>, nakon čega je Ministarstvo javne uprave dodijelio javnu adresu i postavilo sertifikat na Web Application Firewall

(WAF), te je pristup registru sada omogućen svima u zavisnosti od korisničkih uloga, na linku u nastavku <https://ctr.gov.me/>.

Obuka službenika/ca Naručioca (Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma) sprovedena je dana 16.11.2022 godine, u poslovnim prostorijama Izvršioca, koju obuku su pohađali Vukica Cmiljanić, Davor Vučinović i Boris Rabrenović, svi iz Direktorata za upravni postupak u turizmu i izradu propisa iz oblasti turizma i ugostiteljstva. Obuka službenika/ca lokalnih samouprava sprovedena je dana 28.11; 29.11; 02.12. i 05.12.2022. godine, u prostorijama Naručioca (sektora turizma pri Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma).

Konačno, Izvršilac je dana 12.12.2022. godine predao Naručiocu detaljnu tehničku dokumentaciju o implementiranom softveru - Korisničku dokumentaciju, ispunivši pritom i ovu ugovornu obavezu. Sve aktivnosti predmetnim povodom, između ostalih i na koje je prednje ukazano, organizovala je, pratila i odobravalala Komisija za praćenje realizacije ugovornih obaveza po Ugovoru za izradu platforme za Centralni turistički registar, obrazovana *Rješenjem Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma br. 016-426/21-9882/32 od 26.07.2022 godine*. Ista Komisija je radila u sljedećem sastavu:

- **Marjan Milačić**, predsjednik;
- **Aleksandra Raičević**, članica;
- **Ljiljana Vuksanović**, članica i
- **Lazar Otašević**, član.

Prethodno pomenuta Komisija je u periodu od zaključivanja Ugovora za izradu platforme za Centralni turistički registar do potpisivanja zapisnika o primopredaji, u kontinuitetu kreirala ambijent za sprovođenje ugovorenih aktivnosti i naročito dala doprinos u nalaženju odgovarajućeg modela za prevazilaženje problema nastalih usljed sajber napada, a zbog kog doprinosa je izbjegnuto prolongiranje rokova predviđenih Ugovorom.

Komisija je u tu svrhu uspostavila odgovarajući sistem intenzivne komunikacije sa Izvršiocem, kako elektronskim putem (kreiranjem mailing liste), tako i kontinuiranim sastancima, što same Komisije, to i Komisije sa Izvršiocem.

U skladu sa predviđenim i dogovorenim aktivnostima dana 20.10.2022. godine započeto je inicijalno instaliranje novog sistema. Nadalje, Komisija je obezbijedila testno okruženje, odnosno virtuelnu testnu mašinu na kojoj je Izvršilac Komisiji prezentovao već urađeno na platformi Centralnog turističkog registra, sve u skladu sa projektnim zadatkom.

Shodno dinamici prezentacija, Komisija je segmentno verifikovala tako prezentovane funkcionalnosti sistema kako bi na istima po verifikaciji, bila sprovedena ugovorena obuka službenika/ca Naručioca, odnosno službenika/ca lokalnih samouprava. Tako koncipirana dinamika rada je umnogome doprinijela poštovanju rokova predviđenih predmetnim Ugovorom.

Konačno, Komisija je preuzela i sprovedla organizaciju obuke službenika/ca Naručioca, odnosno službenika/ca lokalnih samouprava, na način što je, prije svega u saradnji sa Zajednicom opština, obezbijedila prisustvo službenika/ca svih lokalnih samouprava obuci koju je sproveo Izvršilac.

Tokom trajanja obuke sprovedeno je anketiranje službenika/ca lokalnih samouprava u pogledu korišćenja stare platforme Centralnog turističkog registra, kako bi se obezbijedila saglasnost svih korisnika u pogledu optimalne valorizacije platforme CTR-a, sve prema pripadajućim korisničkim ulogama.

Komisija je organizovala i sprovedla prezentaciju platforme Centralnog turističkog registra za Kabinet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, koju je 23.11.2022 godine sproveo Izvršilac, a istoj prisustvovali *Armend Milla*, državni sekretar, *Snežana Pekić*, šefica Kabineta i *Vladimir Vukajlović*, v.d. generalnog direktora Direktorata za upravni postupak u turizmu i izradu propisa iz oblasti turizma i ugostiteljstva.

Aktivnosti u predmetnom postupku finalizovane su potpisivanjem Zapisnika o primopredaji, koje je upriličeno 12.12.2022. godine i kojom prilikom je Izvršilac predao Naručiocu Izveštaj o realizaciji razvoja i implementacije platforme za Centralni turistički registar, sadržaja kako slijedi:

- Uvod;
- Tehološka platforma (tehnička dokumentacija o implementiranom softveru – korisnička dokumentacija);
- Kalendar aktivnosti i
- Prilog: Izvještaj o realizaciji razvoja i implementacije platforme za Centralni turistički registar,

a što je formalno i zapisnički konstatovano i potpisano od strane članova/ica Komisije.

Činjenica da je kompletan postupak izrade nove platforme Centralnog turističkog registra dovršen na način predviđen projektnim zadatkom tj. u skladu sa smjericama Ministarstva, kao i odredbama mjerodavnog propisa, konkretno Zakona o turizmu i ugostiteljstvu, i to sve u rokovima predviđenim tenderskom dokumentacijom i uz poštovanje zadatah rokova naročito dobija na značaju kada se zna da je sproveden uprkos znatnim tehničkim poteškoćama izazvanim gore pomenutim sajber napadom.

Kada su u pitanju tehničke karakteristike sistema isti je intuitivan, jednostavan i lak za korišćenje. Naime, osnovni zadaci prilikom kreiranja projektnog zadatka tj. smjernica za izradu nove platforme Centralnog turističkog registra podrazumijevali su da se obezbijedi njegova funkcionalnost kako za korisnike koji vrše unos podataka u registar, tako i za korisnike koji vrše pretragu registra u cilju pronalaženja željenih podataka. Tokom kompletnog postupka izrade nove platforme konsultovani su korisnici prethodne platforme i shodno tim konsultacijama implementirana su značajna unaprjeđenja korisničkog iskustva i interfejsa, a što je rezultovalo da je sistem lakši za korišćenje, te omogućava veću produktivnost korisnika sistema. Pritom su umanjene mogućnosti pravljenja grešaka u radu i vrijeme utrošeno u radu korisnika kroz implementirane provjere, validacije i automatizacije što će u krajnjem rezultovati najvećom mogućom relevantnošću podataka koje registar sadrži. Konačno, unaprjeđenje modula izvještavanja Centralnog turističkog registra, sa naprednim pretragama i dinamičkim kreiranjem izvještaja rezultovaće jednostavnim načinom za pretragu podataka kao i značajno kvalitetnijim pregledom registra. Stoga, Centralni turistički registar predstavlja inovativnu bazu podataka, pristupom kojoj korisnik dolazi do informacija i podataka koje su mu potrebne, te registar kojem mogu pristupiti, kako turistički djelatnici koji pružaju različite vrste turističkih i/ili ugostiteljskih usluga, tako i svi korisnici usluga u turizmu i ugostiteljstvu.

OCJENA STANJA

U toku 2022.g. Direktorat je u dva navrata promijenio Generalnog direktora, što je sa promjenama na mjestu Državnog sekretara zaduženog za turizam u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma, i ranije Ministarstva ekonomskog razvoja, kao i promjenama u pogledu organizacije državne uprave, presudno uticalo na zaostajanje u dinamici ostvarivanja programa rada Vlade za 2022.g. u dijelu aktivnosti koje se odnose na normativnu djelatnost.

Uz prethodno istaknuto, što je imalo opredijeljujući uticaj na organizaciju rada i ostvarivanje programskih ciljeva, i sajber napada koji je dodatno usporio realizaciju zadataka, posebno negativno su uticale okolnosti koje se odnose na kadrovsku popunjenost u Direktoratu. Naime, u dvije Direkcije Direktorata koje po Pravilniku o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma treba da se bave normativnom djelatnošću, sistematizovano je ukupno pet službeničkih mjesta sa visokom školskom spremom, od čega je popunjeno samo jedno. Obim zadataka koji se postavljaju pred Direktorat u normativnom dijelu zahtijeva punu popunjenost kvalitetnim kadrovima koji bi se bavili izradom propisa planiranih za donošenje. Kod istaknute činjenice u Direktoratu izražavamo nadu da će predlozi koji su dostavljeni, a koji se tiču kadrovskog plana Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma biti prihvaćeni, što bi u značajnoj mjeri olakšalo i rastetetilo rad na sprovođenju definisanih zadataka.

DIREKTORAT ZA EVROPSKE INTEGRACIJE I EU FONDOVE

U Direktoratu za evropske integracije i EU fondove se obavljaju poslovi:

1. Koordinacija i podrška pregovaračkoj strukturi za pregovaračka poglavlja u oblasti ekonomskog razvoja u saradnji sa Ministarstvom evropskih poslova. Ovi poslovi podrazumijevaju praćenje napretka u okviru procesa pristupanja EU za pregovaračka poglavlja 1, 3, 6, 7, 8, 20, 28 i 30, kao i praćenje aktivnosti Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i ostalih institucija koje su uključene u proces pridruživanja EU, u dijelu ekonomskog razvoja, pružanja podrške u pripremi za sastanke pododбора i aktivno praćenje ispunjenja obaveza koje proizilaze iz procesa evropskih integracija.
2. Upravljanje pretpristupnim fondovima Evropske unije podrazumijeva planiranje, sprovođenje i praćenje realizacije programa/projekata u oblasti konkurentnosti, ekonomskog razvoja i inovacija, kao i drugih oblasti u nadležnosti Ministarstva koje se finansiraju iz pretpristupnih fondova Evropske unije (Instrument za pretpristupnu pomoć - IPA) i ostalih međunarodnih izvora finansiranja.

Direkcija za evropske integracije

Ministarstvo ekonomskog razvoja koordinira radom devet pregovaračkih poglavlja, i to:

- Poglavlje 1 - SLOBODNO KRETANJE ROBE
- Poglavlje 3 - PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA
- Poglavlje 6 - PRIVREDNO PRAVO
- Poglavlje 7 - PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE
- Poglavlje 8 – KONKURENCIJA
- Poglavlje 20 - PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA
- Poglavlje 30 - VANJSKI ODNOSI

Takođe, značajno je napomenuti da imajući obuhvat pravne tekovine EU učestvujemo i u implementaciji obaveza iz poglavlja: Poglavlje 10 - INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI; Poglavlje 25 – NAUKA I ISTRAŽIVANJE; Poglavlje 28 – ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA; Poglavlje 31 - VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA.

U skladu sa novom metodologijom vođenja pregovora sa EU, pregovarač za Klaster 2 – Unutrašnje tržište, u sklopu kojeg je devet pregovaračkih poglavlja, je predstavnik MERT-a. Prema posljednjem Izveštaju Evropske komisije za Crnu Goru, za 2022. godinu, od devet poglavlja koja se nalaze u ovom klasteru, šest poglavlja imaju umjereni nivo spremnosti (1,3,4,8,9,28), dva poglavlja imaju dobar nivo spremnosti (6 i 7), a jedno poglavlje određeni nivo spremnosti (2).

Ključne institucije koje učestvuju u aktivnostima neophodnim za ispunjenje zahtjeva u poglavljima su Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo ekologije i prostornog planiranja, Ministarstvo finansija, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo kapitalnih investicija, Ministarstvo zdravlja, Centralna banka Crne Gore, Agencija za zaštitu konkurencije, Zavod za zapošljavanje, Uprava za inspeksijske poslove itd.

Obaveze u okviru PPCG-a podrazumijevaju donošenje zakonodavnih i strateških dokumenata, a u nadležnosti Direkcije za evropske integracije je praćenje stepena ispunjenja obaveza po poglavljima u nadležnosti MERT-a, kao i podrška u organizaciji pododбора i izvještavanju prema Evropskoj komisij.

Poglavlje 1 - SLOBODNO KRETANJE ROBE

Vlada je na sjednici održanoj 24. novembra 2022. godine donijela Odluku o obrazovanju radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne

tekovine evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 1 – Sloboda kretanja robe. Mapa puta još uvijek nije usvojena, nalazi se u fazi usaglašavanja.

Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2022. godinu planirana je realizacija ukupno četiri obaveze, u zakonodavnom okviru, od čega su realizovane dvije što predstavlja 50%.

Poglavlje 3 - PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

U toku je revidiranje Odluke o obrazovanju Radne grupe za pregovaračko poglavlje 3 – Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga, usvojene na sjednici Vlade od 16. septembra 2021.

Mapa puta za pregovaračko poglavlje 3 - Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga usvojena na sjednici Vlade, održanoj 9. decembra 2021. godine.

Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2022. godinu, planirana je realizacija ukupno šest obaveza, u zakonodavnom okviru.

Sve planirane obaveze odložene su za 2023/2024. godinu, što znači da je stepen realizacije 0%. Shodno Izvještaju EK o Crnoj Gori za 2022. Crna Gora je pokazala da je umjereno spremna te da je u izvještajnom periodu postigla ograničen napredak.

U cilju intenziviranja aktivnosti u okviru Poglavlja 3 u IV kvartalu 2022. godine sprovedene su intenzivne aktivnosti na uspostavljanju Jedinствене kontakt tačke za usluga (JKT), što je jedno od završnih mjerila poglavlja. U izvještajnom periodu intenzivirane su aktivnosti u cilju uspostavljanja JKT za usluge u kontekstu organizacionih i kadrovskih promjena, pa je s tim u vezi Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma imenovalo novu šeficu Radne grupe za pregovaračko poglavlje 3.

U junu 2022. započeta je realizacija projekta Akcijskog programa „Unaprijeđenje konkurentnosti i inovacija u privatnom sektoru – IPA 2020. S tim u vezi, preduzeto je niz aktivnosti shodno Akcionom planu za uspostavljanje JKT za usluge.

Formiran je uži radni tim za uspostavljanje JKT za usluge koji pored predstavnika Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma uključuje i predstavnike Ministarstva zdravlja i Ministarstva javne uprave;

U cilju poboljšanja poslovnog ambijenta i konkurentnosti privrede, odlučeno je da se pripremi Nacrt Odluke o jedinstvenoj kontakt tački za usluge umjesto prvobitne Uredbe. Usaglašen je tekst predmetne odluke na nivou užeg radnog tima. U toku je usaglašavanje nacrtu odluke, a planirano je donošenje predmetne iste II Q 2023. godine. Donošenjem navedenog podzakonskog akta biće definsana pravila za upravljanje JKT-om. U dijelu poštanskih djelatnosti, shodno obavezama iz PPCG za 2022. godinu, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP), donijela je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o vrsti i načinu dostavljanja podataka poštanskih operatora. Pravilnik je objavljen u "Službeni list Crne Gore", br. 146/22 od 28. decembra 2022. godine.

Poglavlje 6 - PRIVREDNO PRAVO

Vlada je na sjednici održanoj 24. novembra 2022. godine donijela Odluku o obrazovanju Radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 6 – Privredno pravo.

Vlada je na sjednici održanoj 29. decembra 2021. godine donijela Mapu puta o ispunjenju završnih mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u pregovaračkom poglavlju 6 – Privredno pravo.

Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2022. godinu, planirana je realizacija jedne obaveze. Ova obaveza je pomjerena za 2023. godinu, tako da je stepen realizacije 0%.

Poglavlje 7 – PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

Vlada je na sjednici održanoj 24. novembra 2022. godine donijela Odluku o obrazovanju radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 7 – Pravo intelektualne svojine. Mapa puta za pregovaračko poglavlje 7- Pravo intelektualne svojine, usvojena je na sjednici Vladi održanoj 9. decembra 2021.godine.

Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021 – 2023, za 2022. godinu planirana je realizacija četiri obaveze, od čega tri pripadaju zakonodavnom, a jedna strateškom okviru. Realizovane su dvije, što predstavlja 50%,

Poglavlje 8 – KONKURENCIJA

Vlada je na sjednici održanoj 24. novembra 2022. godine donijela Odluku o obrazovanju radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 8 – Konkurencija.

Mapa puta još uvijek nije usvojena, nalazi se u fazi usaglašavanja. Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2022. godinu planirana je realizacija ukupno jedne obaveze, u zakonodavnom okviru. Obaveza nije realizovana, tako da je stepen realizacije 0%.

Poglavlje 20 - PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA

Odluka o obrazovanju Radne grupe za pregovaračko poglavlje 20 – Preduzetnička i industrijska politika usvojena na sjednici Vlade od 24. novembra 2022. godine

Mapa puta za pregovaračko poglavlje 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, usvojena je na sjednici Vlade od 16. decembra 2021.

Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2022. godinu, planirana je realizacija ukupno tri obaveze, u strateškom okviru. Realizovana je jedna obaveza, pa je stepen realizacije 33%.

Poglavlje 28 – ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA

Vlada je na sjednici održanoj 24. novembra 2022. godine donijela Odluku o obrazovanju radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 28 – Zaštita potrošača i zdravlja.

Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2022. godinu, planirana je realizacija jedne obaveze, u zakonodavnom okviru. Obaveza nije realizovana, tako da je procenat ispunjenosti 0%

Poglavlje 30 – VANJSKI ODNOSI

U toku je revidiranje Odluke o obrazovanju Radne grupe za pregovaračko poglavlje 30 – Vanjski odnosi, usvojene je na sjednici Vlade od 30. jula 2021. godine.

Mapa puta za pregovaračko poglavlje 30 – Vanjski odnosi, usvojena je na sjednici Vlade od 30. novembra 2021. godine.

Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2022. godinu, planirana je realizacija ukupno **dvije obaveze**, u zakonodavnom okviru, od kojih je realizovana jedna obaveza što predstavlja 50 %.

Programom pristupanja Crne Gore EU 2021-2023, za 2022. godinu, planom Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, u okviru pregovaračkih poglavlja 1, 3, 6, 7, 8, 20, 28 i 30 predviđena je realizacija ukupno 22 obaveze. Realizovano je šest, što predstavlja 27,7 %.

Od ukupno 7, u nadležnosti Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma su 2 sektorska pododborna: **PODOBOR ZA UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJU** – XIII sastanak održan je 9. juna 2022. u Briselu. Predstavljeni su rezultati u veoma važnim pregovaračkim poglavljima (3, 4, 5, 6,

7, 8, 9 i 28,) oblasti konkurencije, državne pomoći, zaštite potrošača i zdravlja, kao i reforme u sektoru bankarstva, osiguranja i drugih finansijskih usluga. Na sastanku su razmotreni i rezultati ostvareni u oblasti prava osnivanja preduzeća i slobode pružanja usluga, prava intelektualne, industrijske i trgovinske svojine, kao i stanje u oblasti javnih nabavki i privrednog prava. Ovom prilikom, EK je istakla posvećenost ka ostvarenju standarda za postepenu integraciju Crne Gore u sistem unutrašnjeg tržišta uz jasan cilj da jača sopstvene kapacitete na putu ka krajnjoj integraciji.

PODOBOR ZA TRGOVINU, INDUSTRIJU, CARINE I POREZE – na XV sastanku ovog Pododbora između Crne Gore i Evropske unije, koji je održan 4. oktobra 2022. u Podgorici, a koji pokriva poglavlja 1 – Sloboda kretanja robe, 16 – Porezi, 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, 29 – Carinska unija i 30 – Vanjski odnosi, predstavnici crnogorskih nadležnih institucija su upoznali predstavnike EK sa aktivnostima sprovedenim u prethodnom periodu u ovim oblastima.

Predstavnici EK su pozdravili proaktivan i konstruktivan angažman Crne Gore, kako na regionalnom novou i aktivnostima na uspostavljanju Zajedničkog regionalnog tržišta, tako u u vezi sa Svjetskom trgovinskom organizacijom (STO). EK je ohrabrila Crnu Goru da nastavi sa sprovođenjem strategija i akcionih planova u svim oblastima koje su predmet ovog Pododbora. Pored direktne nadležnosti u pomenuta dva pododbora, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma ima značajan dio obaveza u **PODOBORU ZA EKONOMSKA I FINANSIJSKA PITANJA I STATISTIKU**. Na sastanku Pododbora, koji je održan 22. oktobra 2022. godine, u Briselu, a koji pokriva ekonomska i finansijska pitanja i izazove, kao i politike u okviru poglavlja 17, 18, 32 i 33, predstavnici crnogorskih nadležnih institucija su upoznali predstavnike EK sa aktivnostima sprovedenim u prethodnom periodu u ovim oblastima.

Aktivnosti Direkcije za evropske integracije za 2022. godinu:

- Preduzimanje aktivnosti u cilju izmjena i dopuna Odluke o obrazovanju radne grupe za pripremu pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj Uniji za oblast pravne tekovine Evropske Unije koja se odnosi na pregovaračka poglavlja iz nadležnosti MER: 1 – Sloboda kretanja robe, 3 – Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga, 6 – Privredno pravo, 7 – Pravo intelektualne svojine, 8 – konkurencija, 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, 28 – Zaštita potrošača i zdravlja, 30 – Vanjski odnosi;
- Praćenje Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG) za pregovaračka poglavlja u nadležnosti MERT-a;
- Izrada izvještaja (petnaestodnevno) o realizaciji PPCG-a za 2022. godinu;
- Prilog Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori 2022. za pregovaračka poglavlja u nadležnosti MERT-a;
- Priprema tabele o aktivnostima na ispunjenju završnih mjerila za pregovaračka poglavlja u nadležnosti MERT-a;
- Priprema priloga za održavanje XIII sastanka Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju;
- Priprema priloga za održavanje XV sastanka Pododbora za trgovinu, industriju, carine poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima;
- Priprema dijela priloga, u nadležnosti MERT-a, za sastanak Pododbora za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku;
- Koordinacija aktivnosti u cilju pripreme zapisnika/izvještaja sa sastanka Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju;
- Koordinacija aktivnosti u cilju pripreme zapisnika/izvještaja sa sastanka Pododbora za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima;
- Aktivnosti u vezi sa implemetacijom Strategije informisanja javnosti u vezi sa pristupanjem Crne Gore EU 2019 – 2022. godine (Izrada Akcionog plan u vezi sa Strategijom kojom se definišu promotivne aktivnosti za tekuću godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore EU).

- Koordinacija aktivnosti u cilju pripreme zapisnika/izvještaja sa sastanka Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju;
- Koordinacija aktivnosti u cilju pripreme zapisnika/izvještaja sa sastanka Pododbora za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima;
- Koordinacija ocjene relevantnosti novog paketa pravne tekovine Evropske unije (celexi) za pregovaračka poglavlja iz nadležnosti MER: raspoređivanje celexa, određivanje relevantnosti i lica nosilaca;
- Priprema sastanaka Klastera 2 – Unutrašnje tržište i koordinacija aktivnosti unutra klastera;
- Koordinacija izrade Akcionog plana za adresiranje preporuka iz Izvještaja EK za pregovaračka poglavlja iz nadležnosti MER;
- Aktivnosti u vezi sa implemetacijom Strategije informisanja javnosti u vezi sa pristupanjem Crne Gore EU 2019 – 2022. godine (Izrada Akcionog plan u vezi sa Strategijom kojom se definišu promotivne aktivnosti za tekuću godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore EU).

DIREKCIJA ZA PROGRAMIRANJE I IMLEMENTACIJU EU FONDOVA

REALIZOVANE AKTIVNOSTI KOJE SU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE CRNE GORE ZA 2022 GODINU

NORMATIVNI DIO

- Nije bilo aktivnosti predviđenih programom rada Vlade za 2022.

TEMATSKI DIO

- U skladu sa nadležnostima i Programskim okvirom Instrumenta pretpriprustne podrške IPA 2021 – 2027 (IPA III), za koordinirajući resor tematske cjeline IV Konkurentnost i inkluzivni rast u okviru programa IPA 2021-2027 imenovano je Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma. U oktobru 2022. godine revidiran je sastav Radne grupe za programiranje pretpriprustne podrške EU za oblast Konkurentnost i inkluzivni rast koja je zadužena za tematske prioritete: (1) razvoj privatnog sektora, trgovina, istraživanje i inovacije; (2) poljoprivreda i ruralni razvoj; (3) ribarstvo i (4) obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita, inkluzivna politika i zdravlje.

REALIZOVANE AKTIVNOSTI KOJE NIJESU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE CRNE GORE ZA 2022. GODINU

- Koordinacija Radne grupe za programiranje IPA 2021-2027 podrške u okviru tematskog IV Konkurentnost i inkluzivni rast.
- Učešće u radu Radne grupe za programiranje IPA 2021-2027 podrške u okviru tematskog prozora II Dobro upravljanje, usklađivanje sa pravnom tekovinom, strateško komuniciranje i dobrosusjedski odnosi.
- Učešće u radu Radne grupe za programiranje IPA 2021-2027 podrške u okviru tematskog prozora III Zelena agenda i održivo povezivanje.
- Učešće u radu Radne grupe za Pregovaračko poglavlje 22 - Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata.
- Pripremljen je nacrt strateškog odgovora i Action Fiche u okviru Prozora IV – Konkurentnost i inkluzivni rast za i Tematski prioritet 2: Razvoj privatnog sektora, trgovina, istraživanje i inovacije, Tematski prioritet 3: Poljoprivreda i ruralni razvoj i Tematski prioritet 4: Ribarstvo. U narednom periodu se očekuje izrada jednog akcionog dokumenta za program IPA 2024 koji bi u oblastima konkurentnosti i inovacija predstavljao nastavak aktivnosti koji se realizuju u okviru EU instrumenta za podršku reformama iz programa IPA 2021 .
- Započet je proces definisanja predloga za implementaciju EU Reformskog instrumenta IPA 2021 ukupne vrijednosti 10 miliona eura

- Uspješno je definisan nacrt predloga za podršku razvoju privarnog sektora u okviru Paketa pomoći Evropske unije za prevazilaženje posljedica energetske krize ukupna vrijednosti 30 miliona eura, od čega će za dva programa za podršku privatnom sektoru biti izdvojeno 5 miliona eura. Implementacija programa planirana je u 2023. godini.
- U toku 2022. godine sprovedeno je redovno praćenje realizacije projekata u okviru Godišnjeg akcijskog programa IPA za 2016. godinu, u nadležnosti Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma za sedam projekta, za čiju je realizaciju opredijeljeno 5,6 miliona eura. Od ukupno 9 predviđenih projekata, 7 je ugovoreno, uspješno su realizovana 6 projekta, dok se 1 projekat još uvijek sprovodi.
- U okviru Akcijskog dokumenta za jačanje Konkurentnosti i inovacija IPA 2020, od ukupno predviđenih 6 projekata za koje je opredijeno 4,3 miliona eura, započela je realizacija tri ugovora, dok su preostala četiri ugovora u fazi ugovaranja i to: (1) grant šema "Unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća kroz podršku ženskom preduzetništvu i preduzetništvu mladih", (2) grant šema „Podrška implementaciji Strategije pametne specijalizacije (S3) kroz projekte” i (3) ugovor o uslugama „Uspostavljanje naprednih usluga za podršku razvoju malih i srednjih preduzeća“ i (4) „Poboljšanje tehničkih kapaciteta institucija uključenih u sektor konkurentnosti i inovacija – laboratorijska oprema za metrologiju (Lot 2)“.
- Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u saradnji sa Ministarstvom finansija, uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori je u oktobru 2022. godine je objavilo Poziv za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru grant šeme „Unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća kroz podršku ženskom preduzetništvu i preduzetništvu mladih”. Grant šema će pružiti podršku projektima koji za cilj imaju jačanje kapaciteta mikro, malih i srednjih preduzeća (MMSP) u vlasništvu žena i u vlasništvu mladih, kroz direktnu grant podršku, sa ciljem doprinosa ekonomskom rastu. Ciljne grupe poziva su MMSP u vlasništvu žena, MMSP u vlasništvu mladih, inovaciono-preduzetnički centar, poslovno-tehnološki inkubator i centar za transfer tehnologija definisani Zakonom o inovacionoj delatnosti, kao i NVO koje se bave oblastima razvoja poslovanja, ženskog preduzetništva, preduzetništva mladih, promocije izvoza itd. Ukupan raspoloživi iznos sredstava je 300.000,00 EUR. U cilju upoznavanja potencijalnih aplikacija sa glavnim karakteristikama poziva i načinom apliciranja organizovane je pet (5) informativnih sesija. Dodatno, u okviru projekta Smart Adria Blue Growth programa prekogranične saradnje Italija-Albanija-Crna Gora, organizovana je obuka za pisanje sažetaka projekata (Concept Note) za navedenu grant šemu.
- Takođe, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma u saradnji sa Ministarstvom finansija i Ministarstvom nauke i tehnološkog razvoja, uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, objavilo je Poziv za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru grant šeme "Podrška implementaciji Strategije pametne specijalizacije (S3) kroz projekte". Grant šema ima za cilj da doprinese jačanju ekonomske konkurentnosti i inovacionih kapaciteta Crne Gore kroz jačanje veza između nauke i industrije. Ciljne grupe Poziva su mikro, mala ili srednja preduzeća, naučno-istraživačke ustanove, javni ili privatni univerziteti, kao i subjekti inovacione infrastrukture. Ukupan raspoloživi iznos sredstava je 900.000,00 EUR. U cilju upoznavanja potencijalnih aplikacija sa glavnim karakteristikama poziva i načinom apliciranja u januaru 2023. je planirano da se organizuju četiri (4) informativne sesije. Dodatno, u okviru projekta „Jačanje kapaciteta za podršku primjeni Strategije pametne specijalizacije“ i obuka za pisanje sažetaka projekata (Concept Note).
- Učešće u radu zajedničkih odbora za nadgledanje u okviru IPA programa prekogranične saradnje Crna Gora-Albanija, Crna Gora-Kosovo, Srbija-Crna Gora i Bosna i Hercegovina-Crna Gora, Italija -Albanija – Crna Gora, Hrvatske – Bosna i Hercegovina – Crna Gora.
- Koordinacija u sprovođenju Programa unije (SMP).

- Koordinacija donatorske podrške Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma – pripremljena je donatorska matrica sa pregledom svih projekata i ista se kvartalno ažurira i kontinuirano prati.

Prilog 1: Pregled IPA projekata Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma

PROJEKTI MINISTARSTVA EKONOMSKOG RAZVOJA I TURIZMA IPA 2016

Godišnjim akcijskim programom IPA za 2016. godinu, utvrđena je nadležnost Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma za sprovođenje devet projekata, za čiju je realizaciju opredijeljeno 5,621,000.00 EUR. Od ukupno 9 predviđenih projekata, 7 je ugovoreno, 2 su otkazana, dok je zaključno sa 31.12.2022. uspješno realizovano 6 projekata, a jedan projekat još uvijek sprovodi.

1. Direktni grant Evropskoj banci za obnovu i razvoj (EBRD) za unapređenje preduzetništva kroz naprednu savjetodavnu podršku i informacione servise IPA 2016 – CFCU/MNE/143

- Ukupna ugovorena vrijednosti: 1,747,000.00 EUR
- Trajanje projekta: 18 mjeseci, 18/12/2020 -18/12/2023
- Korisnici: Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma i MMSP
- **Značaj projekta:** Cilj projekta je pružanje podrške mikro, malim i srednjim preduzećima u Crnoj Gori kroz Program savjetodavne podrške za mala i srednja preduzeća Evropske banke za obnovu i razvoj, kao i unaprijeđenje kapaciteta Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma u oblasti razvojnih politika usmjerenih na MMSP.
- Projekat je planiran kroz dvije komponente.

Ključne realizovane aktivnosti:

- **Komponenta 1:**
- Savjetodavni program podrške mikro, malim i srednjim preduzećima u Crnoj Gori odvija se u skladu sa dinamikom projektnog tima EBRD-a. Pružanje direktne nefinansijske podrške odabranim malim i srednjim preduzećima u kombinaciji sa mentorskim programom se sprovodi u skladu sa rokovima. Ovakav vid podrške je do sada dobilo 40 preduzeća. Dodatno, održane su 3 obuke za MMSP o različitim temama.
- **Komponenta 2:**
- Jačanje kapaciteta MERT-a i uspostavljanje IT portala Single Access Point za preduzeća
  - o Jačanje kapaciteta MERT-a (sprovodi PwC - PriceWaterhouse Beograd (ostali članovi konzorcijuma: PricewaterhouseCoopers doo, Podgorica Crna Gora i IPER – Institut za preduzetništvo i ekonomski razvoj, Podgorica Crna Gora)): Prioriteti koji su definisani i realizovani godišnjim planom rada su sljedeći:
    - Zakon o privrednim društvima;
    - Program unapređenja konkurentnosti privrede za 2022. godinu;
    - Regulativa o biznis zonama;
    - Program ekonomskog oporavka.
  - o Uspostavljanje IT portala biznis.gov.me (konsultant: Fleka d.o.o): Portal je porenut 15. juna 2022. godine i sadrži sve informacije o aktuelnim programima podrške koju pruža MERT, zatim politikama i podsticajima od značaja (poput jačanja žesnog preduzetništva), različite savjetodavne alate za registraciju preduzeća, pravnu regulativu.

2. Promocija internacionalizacije crnogorske ekonomije sa fokusom na mala i srednja preduzeća IPA 2016 – CFCU/MNE/142

- Ukupna ugovorena vrijednost: 294,800.00 EUR
- Trajanje projekta: 24 mjeseca (27/04/2020 – 27/04/2022)
- Korisnici: Direktorat za unaprijeđenje konkurentnosti (MERT), Privredna komora, mala i srednja preduzeća
- Konzorcijum: Particip Gmbh
- **Značaj projekta:** Projekat pruža nefinansijsku podršku malim i srednjim preduzećima koja su ujedno izvoznici ili potencijalni izvoznici u oblastima koje se odnose na procedure izvoza, obaveza koje izvozne aktivnosti nameću i pruža podršku u pripremi preduzeća za promociju na međunarodnim sajmovima.

Ključne realizovane aktivnosti:

- Pripremljen je alat za MMSP koji treba da omogući procjenu spremnosti za izvoz od strane preduzeća - Upitnik za procjenu spremnosti za izvoz (Export Readiness Assessment).
- Pripremljen je „Vodič za pokretanje izvoza“ čija je namjena da pripremi mala i srednja preduzeća u Crnoj Gori za izvoz korišćenjem pristupa “korak-po-korak” za razmatranja najvažnijih pitanja za uspješan izvoz (procjena potencijala za izvoz; priprema plana izvoza; identifikovanje ciljnog izvoznog tržišta; izrada strategije izvoznog marketinga; ulazak na ciljno tržište; isporuka robe; identifikovanje zahtjeva za finansiranje izvoza; razumijevanje pravne strane međunarodne trgovine; E-trgovina za izvoznike).
- Realizovana obuka za MMSP u cilju jačanja kapaciteta za uspješan izvoz (poslovno planiranje; strategije za tržište izvoza; načini ulaska na tržišta, učešće na sajmovima itd.).
- Organizovano je učešće na međunarodnom sajmu Food EXPO u Atini na kom su učešće uz prethodno objavljen javni poziv imala predstavnici odabranih preduzeća.

3. Twinning: Pružanje tehničke podrške institutu za lijekove i medicinska sredstva br: MN 16 IPA HE 01 20

- o Ukupna vrijednost: 400,000.00 EUR
- o Trajanje projekta: 21 mjesec (21/01/2020 – 29/07/ 2022)
- o Konzorcijum: HALMED - Agencija za lijekove i medicinske proizvode Hrvatska
- o Korisnik: Institut za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore

Značaj projekta: Cilj projekta je unapređenje kapaciteta Instituta za lijekove i medicinska sredstva Crna Gora za harmonizaciju i implementaciju EU zakonodavnog okvira i međunarodnih standarda u oblasti lijekova i medicinskih sredstava i jačanje post-marketinškog nadzora lijekova i medicinskih sredstava (Post-Marketing Pharmacovigilance System and Medical Devices Surveillance System). Projekat je uspješno završen u septembru 2022.

PROJEKTI MINISTARSTVA EKONOMSKOG RAZVOJA I TURIZMA IPA 2020

Godišnjim akcijskim programom IPA za 2020. godinu, utvrđena je nadležnost Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma za sprovođenje 7 projekata, za čiju je realizaciju opredjeljeno 4,3 miliona eura. Tri projekta je ugovoreno i počelo sa implementacijom u 2022. godini, dok su ostali ostali planirani projekti u fazi ugovaranja.

1. Povećavanje kapaciteta institucija nadležnih za harmonizaciju i implementaciju EU zakonskog okvira u oblasti konkurentnosti i inovativnosti (NEAR/TGD/2021/EA-RP/0144)

- Budžet projekta: 932.360,00 EUR
- Trajanje projekta: 30 mjeseci (20/06/2022 – 30/12/2024)
- Ugovaračko tijelo: Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

- Konzorcijum: EPRD u konzorcijumu sa Britanskom institucijom za standarde (BSI)
- Glavni korisnici: Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo finansija i Agencija za zaštitu konkurencije

Značaj projekta: Opšti cilj projekta je da podrži razvoj daljeg administrativnog kapaciteta i stepena usklađenosti sa pravnim tekovinama EU u oblasti konkurentnosti i inovacija, posebno u oblastima usluga, standardizacije, akreditacije, konkurencije i državne pomoći, čime se omogućava Crnoj Gori da ispuni kriterijume za pristupanje relevantnih pregovaračkih poglavlja. Projekat je planiran kroz 3 komponente.

Ključne realizovane aktivnosti:

- **Komponenta 1** Usklađivanje i implementacija zakona u oblasti usluga (Pregovaračko poglavlje 3):
  - Predstavljena komparativna studija o PSC (Jedinstvena kontakt tačka) u EU i informacije za regulisane profesije
  - Organizovana je dvodnevna radionica za predavljanje komparativne studije sa primjerima dobre prakse i obukom za pripremu sektorskih obrazaca za PSC
  - Pripremljen Akcioni plan za razvoj i implementaciju PSC-a
  - Održana je dvodnevna obuka o upravljanju i održavanju PSC-a za predstavnike državne uprave
  - Angažovan IT ekspert za pripremu web dizajna PSC-a
- **Komponenta 2** Standardizacija i akreditacija:
  - Pripremljen plan obuka za naredni period
- **Komponenta 3:** Konkurencija i državna pomoć:
  - Plan mentorstva za zaposlene u Agenciji za zaštitu konkurencije u oblasti primjene Zakona o zaštiti konkurencije i Zakona o kontroli državne pomoći
  - Razviti rješenje za evidentiranje predmeta sudskih postupaka i uspostaviti povezivanje sa registrom Poreske uprave
  - Pripremljen je periodični izvještaj o napretku ispunjenja završnog mjerila za Poglavlje 8 – Konkurencija
  - Pripremljen prijedlog Mentorskog programa na radnom mjestu u relevantnim oblastima državne pomoći
  - Kontinuirana praktična podrška/pomoć za analizu zakona i podzakonskih akata, ex-ante i ex-post procjene i/ili istrage složenih slučajeva u oblasti konkurencije i državne pomoći
  - Sprovedeno preliminarno istraživanje mjera za postizanje završnih mjerila iz Poglavlja 8

2. Jačanje kapaciteta za podršku primjeni Strategije pametne specijalizacije CFCU/MNE/191

- Bužet projekta: 285.000,00 EUR
- Trajanje projekta: 16 mjeseci (25/01/2022 – 25/05/2023)
- Konzorcijum: WYG Consulting Limited
- Glavni korisnici: Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma
- **Značaj projekta:** Podrška uspostavljanju funkcionalnog inovacionog eko-sistema zasnovanog na S3 konceptu kroz izgradnju institucionalnih kapaciteta i unapređenje inovacionih kapaciteta crnogorskih MMSP.
- Projekat je planiran kroz 5 komponenti.

- **Komponenta 1:** Ojačani kapaciteti za sprovođenje inovacione politike zasnovane na S3 konceptu u javnoj upravi i institucijama u okviru nacionalnog inovacionog sistema u Crnoj Gori kroz organizovanje obuka na radnom mestu, radionica i studijskih putovanja
  - o Organizove obuka na temu praćenja projekata i evaluacija uticaja programa, uslovima za dodjelu državne pomoći za istraživanje i razvoj i inovacije, politika inovacija i finansiranja EU, javne nabavke, evaluacija inovativnih projekata.
- **Komponenta 2:** Razvoj efikasne strukture upravljanja za implementaciju S3
- Prioriteti koji su definisani planom rada su sljedeći:
  - o Izrada smjernica koje propisuju strukturu upravljanja za implementaciju S3, specifične uloge, zahtjeve i dužnosti
  - o Pružanje podrške u upravljanju S3 okvira
- **Komponenta 3:** Stvaranje efikasnog okvira za implementaciju inovacionih programa i programa zasnovanih na S3 konceptu
- Prioriteti koji su definisani planom rada su sljedeći:
  - o Priprema dokumentacije za odabir i praćenje projekata za Sekretarija i Fonda za inovacije
  - o Razvoj inovacionih programa za Fond za inovacije sa fokusom na konkurentnost MMSP
  - o Razvoj inovacionih programa zasnovanih na koceptu S3
- **Komponenta 4:** Poboljšani kapaciteti MMSP i preduzetnika za učešće na pozive za dodjelu bespovratnih sredstava (grantove) za S3 projekte i za mobilizaciju resursa za stvaranje inovacija i zajednički rad na zajednički identifikovanim izazovima, čime se povećava društvena i komercijalna vrednost inovacija
  - o Prioriteti koji su definisani planom rada su sljedeći: Organizovanje obuka i radionica za boje razumjevanje S3 prioriteta, kao i pisanje punih aplikacija za prijavu na grant šeme
- **Komponenta 5:** Povećani kapaciteti odabranih korisnika grantova za upravljanje i implementaciju projekata koje finansira EU
- Prioriteti koji su definisani planom rada su sljedeći:
  - o Organizacija radionica za grant korisnike (upravljanje projektnim ciklusom, praćenje projekta i sl.)

3. Ugovor o nabavci opreme:

Poboljšanje tehničkih kapaciteta institucija uključenih u sektor konkurentnosti i inovacija – nabavka IT softverske opreme (Lot 1) – CFCU/MNE/191

Budžet ugovora: 297,896.31 EUR

Glavni korisnik: Uprava za inspeksijske poslove

Trajanje ugovora: 12 mjeseci (13/06/2022-13/06/2023)

- **Značaj projekta:** Jačanje kapaciteta institucija koje sačinjavaju infrastrukturu kvaliteta unutrašnjeg tržišta u skladu sa zahtjevima pravne tekovine Evropske unije u pogledu obezbjeđivanja adekvane infrastrukture kvaliteta i principa unutrašnjeg tržišta. Isporuca opreme je u okviru Lota 1 za Upravu za inspeksijske poslove je u toku, iako je zbog krize izazvane ratom u Ukrajini bilo određenih kašnjenja u isporuci opreme. Nakon isporuke opreme planirana je kontrola instalacije i funkcionalnosti opreme u Upravi za inspeksijske poslove .

Korisnik Lot 1	Tip opreme	Vrijednost €
Uprava za inspekcijske poslove	Softver i kompjuterska oprema	297,896.31

Tenderski postupak za Lot 2 Poboljšanje tehničkih kapaciteta institucija uključenih u sektor konkurentnosti i inovacija – laboratorijska oprema za metrologiju je ponovljen. Ugovaranje je u toku, a očekivani početak sprovođenja ugovora je IIQ 2023.

REGIONALNI IPA PROJEKTI

- **Interreg 2014 -2020 Smart Adria Blue Growth (SABG)**
  - Vodeći partner: Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma
  - Partneri na projektu: Crna Gora (Ministarstvo evropskih poslova i Privredna komora Crne Gore, pridruženi partner), Italija: Regija Pulja, Regija Molize i Uniocamere Puglia (Unija privrednih komora regije Pulja) i Albanija: Ministarstvo evropskih i vanjskih poslova Albanije i UCCIAL (Unija privrednih komora Albanije).
  - Vrijeme trajanja projekta: 15.05.2019 – 31.03.2023.
  - Budžet projekta: 2,154,970.67 EUR (85% IPA kontribucija, 15% nacionalno kofinansiranje)
  - Budžet MER-a: 622,521.58 EUR (85% IPA kontribucija, 15% nacionalno kofinansiranje)
  - Značaj projekta: Projekat se odnosi na mapiranje perspektivnih privrednih sektora u oblasti plavog rasta/ribarstva i unapređenje okvira za razvoj MSP u oblasti plavog rasta. Imajući u vidu da je oblast plavog rasta u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, projektni tim se fokusirao na oblast inovacija i implementaciju Strategije pametne specijalizacije (S3) u oblasti plavog rasta. Ovaj projekat ima značaj za službenike koji su uključeni u realizaciju istog u pogledu samostalnog upravljanja projektom, sprovođenja tenderskih postupaka u svojstvu ugovornog tijela i pripreme za upravljanje strukturnim fondovima.

Ključne realizovane aktivnosti:

- Realizovana je procedura za nabavku ekspertskih usluga za izradu Idejnog rješenja budućeg Centra za preradu ribe i morskih plodova u opštini Kotor. Pripremom idejnog rješenja za budući Centar za preradu ribe i morskih plodova će se doprinjeti unaprijeđenju uslova za komercijalizaciju aktivnosti u sektoru ribarstva.
- Izrađena je Best practice study kojom su definisani ključni prioriteti, analiza trenutnog stanja ribarstva u Crnoj Gori, jačanje uloge klastera plavog rasta, posebno u dijelu transfera tehnologije i umrežavanja sa sličnim klasterima kroz Jadransko – jonski i Mediteranski region, prijedlozi za prevazilaženje ograničenja za razvoj sektora ribarstva i marikulture u Crnoj Gori i sl.
- Organizovana je Prolječna škola na temu „Održivo korišćenje resursa u morskim i priobalnim područjima“ na Univerzitetu Molize u Termoliju, Italija (maj 2022). Pored predstavnika Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva evropskih poslova, učešće su imale i tri studentkinje magistarskih studija iz Crne Gore. Prolječna škola je okupila skoro stotinu učesnika, uključujući predstavnike akademske zajednice, biznisa i javnog sektora iz Italije, Albanije i Crne Gore.
- Organizovan je trend watching događaj (maj 2022) na kom su predstavljene mogućnosti regionalne saradnje u oblasti inovacija, pametne specijalizacije i plavog rasta. Na događaju su prisustvovali udruženja crnogorskih ribara, predstavnici Instituta za biologiju mora, PKCG, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Fonda za inovacije, Tehnopolisa. Tom

prilikom, kao jedan od dobrih inovativnih primjera, predstavljeno je primjer pametne hranilice za ribe.

- Organizovan je trend watching događaj u Albaniji (jul 2022) na temu „Akvakultura kao promotor plavog održivog razvoja“ sa ciljem da podstakne povezivanje i diskusiju između aktera plave ekonomije, posebno malih i srednjih preduzeća, o potencijalima akvakulture na regionalnom nivou i korišćenju inovacija za poboljšanje efikasnosti pomorskog saobraćaja. Pored predstavnika Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, učešće je uz prethodno objavljenog konkursa imao jedan predstavnik iz udruženja ribara.
  - Uz prethodno objavljeni Javni poziv za članstvo u NVO “Udruženje klaster plavog rasta Crna Gora” u saradnji sa Univerzitetom Crne Gore – Institutom za biologiju mora, uspostavljen je klaster plavog rasta REGROW. Klaster ima za cilj da poveže sve relevantne aktere iz oblasti ribarstva i akvakulture, pomorskog saobraćaja, turizma, obnovljivih izvora energije iz mora, brodogradnje, IT sektora, kao i da im pruži podršku za razvoj i unapređenje zajedničkog poslovanja kroz: transfer tehnologija iz svih oblasti iz EU, pripremu prijave za učešće na međunarodnim i nacionalnim pozivima za projekte, povezivanje sa klasterima plavog rasta na nivou EU, razvijanje novih ekoloških i inovativnih tehnologija i njihova primjena u svim oblastima, a naročito za članove/ice udruženja koji imaju proizvodne kapacitete, modernizacija poslovanja i prelazak na “zelenu i plavu energiju”.
  - Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je posredstvom navedenog projekta finansijski podržalo organizaciju Sajma projekata u oblasti pametne specijalizacije u okviru manifestacije „Dani nauke i inovacija 2022“ u organizaciji Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja (septembar 2022). Ujedno, predstavnici Ministarstva su na sajmu predstavili projekat Smart Adria Blue Growth.
  - Organizovana je studijska posjeta i trend watching događaj u Crnoj Gori (maj 2022) na temu razvoj studije najbolje prakse o potrebama plavog rasta i ribarstvu u Italiji – Albaniji – Crnoj Gori. Studijska posjeta je bila prilika da učesnici posjete odabrane lokacije najbolje prakse plavog rasta u Bokotroskom zalivu.
  - U okviru projekta realizovana je obuka za pisanje sažetaka projekata za grant šemu „Unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća kroz podršku ženskom preduzetništvu i preduzetništvu mladih“ (decembar 2022).
  - Tokom referentnog perioda obezbjeđena je promocija projekta na sajtu i društvenim mrežama posredstvom ugovora za povećanje vidljivosti za projekat Smart Adria Blue Growth. Takođe, u okviru pomemutog projekta, izrađen je promotivni materijal, kao i knjiga grafičkih standarda za klaster plavog rasta.
  - U okviru ugovora o uslugama za povećanje vidljivosti za projekat Smart Adria Blue Growth, u narednom periodu planirano je uspostavljanje sajta za klaster plavog rasta „REGROW“.
  - Zbog brojnih finansijskih ograničenja sa kojima se albanski partneri MEFA i UCCIAL suočavali na ovom projektu, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je kao vodeći partner, uz prethodnu saglasnost partnera na projektu podnio zahtjev za izmjenu budžeta i produženje trajanja ugovora (31.03.2023.), bez dodatnih troškova.
  - Osnovane su tri (3) virtualne Blue Labs – Italija – Albanija – Crna Gora koje za cilj imaju komercijalnu eksploataciju, testiranje i pilotiranje inovativnih proizvoda i usluga.
  - U narednom periodu, planirano je održavanje završne konferencije u Crnoj Gori i Italiji, organizacija obuke za pisanje pune aplikacije za grant šemu „Unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća kroz podršku ženskom preduzetništvu i preduzetništvu mladih“, sertifikovanje troškova, kao i podnošenje završnog izvještaja i prateće dokumentacije za projekat.
- **Interreg 2014 – 2020 Prekogranična razmjena sa ciljem razvoja kulture i kreativnih industrija – 3C**
  - Vodeći partner: Ministarstvo kulture i medija Crne Gore

- Partneri na projektu: Crna Gora (Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma), Italija: Regija Pulja - Odjeljenje za turizam, ekonomiju, kulturu i teritorijalni razvoj, Regija Molize, Fondacija kulture, Molize i Fondacija Gramsci, Pulja, pridruženi partner) i Albanija: Ministarstvo kulture, Institut za zaštitu spomenika kulture "Gani Strazimiri" i Nacionalni centar za kinematografiju, pridruženi partner)
- Vrijeme trajanja projekta: 15.05.2019 – 30.04.2023.
- Budžet projekta: 4,281,675.26 EUR (85% IPA kontribucija, 15% nacionalno kofinansiranje)
- Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma: 91,457.50 EUR (85% IPA kontribucija, 15% nacionalno kofinansiranje).
- **Značaj projekta:** Promocija i razvoj kreativnog sektora i kreativnih industrija u Crnoj Gori. U okviru projekta restaurirana je zgrada zatvora u Starom gradu u Kotoru i pretvorena u Kulturni hab namijenjen lokalnim stvaraocima, malim i srednjim preduzećima koje se bave kreativnim industrijama i rezidencijalnoj umjetnosti.

Ključne realizovane aktivnosti:

- Sprovedena je nabavka IT opreme za Kulturni Hub koji funkcioniše u okviru restaurirane zgrade Starog zatvora.
- Realizovane stručne mentorske usluge u oblasti Kickstarter kampanje, registracije patenata i mentorstvo u izradi biznis plana.
- Održane radionice u dijelu unaprijeđenja konkurentnosti u oblasti kreativnih industrija koje je organizovalo Ministarstvo ekonomskog razvoja u saradnji sa vodećim partnerom Ministarstvom kulture i medija. Radionice su imale za cilj da dizajniranjem prototipa doprinesu unapređenju lokalnih i regionalnih umjetnika, kulturnih radnika i profesionalaca iz oblasti kreativne industrije da razviju proizvode, povećaju mobilnost i prezentuju svoje proizvode.

PROJEKTI KOJI SU U PROCESU UGOVARANJA

Projekat	Donator	Indikativni budžet	Dostavljanje tenderske dokumentacije	Krajnji rok za ugovaranje	Status
Ugovor o uslugama: Uspostavljanje naprednih usluga za podršku razvoju malih i srednjih preduzeća	EU	€ 1,020,000.00	Finalizovano	28/08/2023	U fazi ugovaranja. Prva faza evaluacije počinje u januaru 2023.
Grant šema: Unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća kroz podršku ženskom preduzetništvu i preduzetništvu mladih	EU	€ 300,000.00	Finalizovano.	28/08/2024	Poziv je objavljen 11. novembra 2022. sa rokom za dostavljanje aplikacija do 27. decembra 2022. godine. U toku je uspostavljanje komisije za ocjenjivanje i vrednovanje aplikacija.
Grant šema: Podrška implementaciji Strategije pametne specijalizacije (S3) kroz projekte	EU	€ 900,000.00	Finalizovano.	28/08/2023	Poziv za dostavljanje aplikacija je objavljen 16. decembra 2022. sa rokom do 30. januara 2023. U toku je uspostavljanje komisije za ocjenjivanje i vrednovanje aplikacija.
Poboljšanje tehničkih kapaciteta institucija uključenih u sektor konkurentnosti i inovacija – laboratorijska oprema za metrologiju (Lot 2)	EU	€ 517,985.69	Finalizovano.	28/08/2023	LoT 1 - ugovor je u fazi implementacije LoT 2- tenderski postupak je ponovljen i još uvijek je u fazi ugovaranja. Poziv za dostavljanje ponuda je objavljen 2. decembra 2022. sa rokom do 3. februara 2023. Glavni korisnik: Zavod za metrologiju Crne Gore

ODJELJENJE ZA UNUTRAŠNJU REVIZIJU

Odjeljenje za unutrašnju reviziju Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma je funkcionalno nezavisno i organizaciono odvojeno od svih ostalih organizacionih jedinica ministarstva. Rukovodilac Odjeljenja za svoj rad je neposredno odgovoran Ministru. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih mjesta u Odjeljenju za unutrašnju reviziju sistematizovana su radna mjesta za četiri unutrašnja revizora: Rukovodilac odjeljenja za unutrašnju reviziju, dva viša unutrašnja revizora i srednji unutrašnji revizor. Poslove unutrašnje revizije obavljaju Rukovodilac Odjeljenja za unutrašnju reviziju i viši unutrašnji revizor, koji je trenutno obavlja poslove revizije u Ministarstvu evropskih poslova na osnovu ugovora o pozajmijivanju.

Unutrašnja revizija je nezavisno, objektivno uvjeravanje i savjetodavna aktivnost, koja ima za cilj da doda vrijednost i unaprijedi poslovanje subjekta i pomaže subjektu da ostvari svoje ciljeve obezbjeđujući sistematičan, disciplinaran pristup ocjeni i poboljšanju efikasnosti upravljanja rizikom, kontrola i procesima upravljanja.

Odjeljenje za unutrašnju reviziju vrši poslove koji se odnose na: planiranje, organizovanje i izvršenje zadataka unutrašnje revizije, odnosno analiziranje i ocjenjivanje svih poslovnih funkcija iz nadležnosti ministarstva, procjenjivanje sistema, procesa i sistema unutrašnjih kontrola na osnovu upravljanja rizicima. Unutrašnja revizija se vrši po metodoligi propisanoj od strane Ministarstva finansija, a u skladu sa međunarodnim standardima profesionalne prakse unutrašnje revizije i Etičkim kodeksom unutrašnjih revizora.

U skladu sa članom 34 Zakona o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru ("Službeni list Crne Gore", br.075/18), kao i na osnovu metodologije rada unutrašnje revizije, Rukovodilac odjeljenja za unutrašnju reviziju donosi Godišnji plan rada u kome se na osnovu procjene rizika i na osnovu procjene kadrovskih kapaciteta odjeljenja predviđaju procesi koji će biti predmet revizije za tu godinu.

U toku 2022. godine donešen je Godišnji plan rada br.014-401/21-10068/1. Izborom nove Vlade u maju 2022. godine, došlo je do promjene organizacione strukture ministarstva, kao i do smanjenja kadrovskih kapaciteta Odjeljenja za unutrašnju reviziju. Urađena je izmjena Godišnjeg plana rada broj 002-401-12031/2 od 06.10.2022.godine.

Na osnovu Godišnjeg plana rada donosi se plan rada pojedinačnih revizija. U toku 2022. godine obavljene su sledeće revizije:

- Revizija procesa placanje faktura u Agenciji za mirno rjesavanje sporova
- Revizija procesa uspostavljanja i sprovođenja sistema unutrašnjih kontrola u Zavodu za metrologiju
- Revizija procesa uspostavljanja i sprovođenja sistema unutrašnjih kontrola u Agenciji za zaštitu konkurencije
- Revizija procesa izdavanje odobrenja za obavljanje turističke i ugostiteljske djelatnosti u Direkciji za upravni postupak u turizmu.
- Horizontalna pilot revizija "Upravljačka odgovornost" u okviru projekta finansiranog od strane EU "Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg budžetskog okvira i sistema javne interne finansijske kontrole.

Ukupno je dato 11 preporuka i urađeni su akcioni planovi sa licima i rokovima za sprovođenje preporuka.

Prema Zakonu o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru (Službeni list Crne Gore, broj 75/18), Povelji unutrašnje revizije i Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu unutrašnje revizije, rukovodilac Odjeljenja za unutrašnju reviziju je dužan da izradi predlog Strateškog plana rada unutrašnje revizije koji odobrava minister.

Strateški plan unutrašnje revizije predstavlja strategiju aktivnosti Odjeljenja za unutrašnju reviziju u periodu od tri godine i odražava viziju razvoja unutrašnje revizije.

Usled promjene naziva ministarstva u Ministarstvo za ekonomski razvoj i turizam, kao i promjene organizacione strukture, urađen je Strateški plan rada unutrašnje revizije za period 2023-2025 godina broj 002-4021/22-14630/1 od 30.12.2022. godine.

ODELJENJE ZA INTEGRITET

ODELJENJE ZA INTEGRITET je novoformirano I nastalo je prvo kao ODELJENJE ZA ANTIKORUPCIJU,donesenim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji I sistematizaciji MEK-a 23.02.2021 godine,da bi novodonesenim Pravilnikom od avgusta 2022 godine preinaceno u nazivu kao sadasnje Odeljenje za integritet,sa istim nadleznostima kao I prije.

Odeljenje na cijem sam celu ja Zvonko Saveljic,dipl.oecc,Rukovodilac,pocelo je sa radom u aprilu mjesecu nakon mog prijema po konkursu,sistematizovano je jos tri radna mjesta Samostalni savjetnik I ,dipl.Pravnik,do dana dansnjeg nije nijedno popunjeno, tako da poslove uz malu pomoc kolega obavljam samostalno!Inace Odeljenje u opisu poslova za koje je nadlezna,treba da se bavi na nivou MEK-a sprecavanjem svih vidova neprofesionalnog I neeticnog ponasanja kao I posebno svih vidova koruptivnog ponasanaja uz istovremeno jacanje integriteta svih zaposlenih u Ministarstvu.Sve sto se u regularnom posupku negativno otkrije, treba da se procesuiru ka odredjenim nadleznim institucijama, odnosno unutar Ministarstva odredjenim sluzbama.

U 2022 godine od nastanka I pocetka rada Odeljenja,radilo se prije svega tehnickom,normativnom ,kadrovskom planu kao I posebno edukacija (razne konferencije kao I Program obuke I obrazovanja za Menadzera integriteta MEK-a,koju sam uspjesno zavrrio).

S tim u vezi,imenovan sam Resenjima I zaduzen za sljedece:

- Menadzer integriteta Ministarstva ekonomskog razvoja I turizma,
- Kao lice odredjen sam za prijem I postupanje po obavjestenjima o sumnjama na prevare,odnosno nepravilnosti u MEK-u,
- Kao lice odredjen sam za prijem I postupanje po prijavi,,zvzdaca,,u MEK-u.

Odeljenje za integritet je u posmatranom periodu: 4-12 mjesec 2022 godine,imalo sljedece aktivnosti:

#PRIJAVE,(procesuirane).

-Predmet br.016-102-7554/1 od 20.04.2022 godine ka Specijalnom tuzilastvu Crne Gore,slucuj ,,10.500 tona merkantilne pšenice uvezene I skladistene u Luci Bar,,Procesuirano ka Tuzilastvu zbog bitnih elemenata moguće korupcije u ovom poslu,od strane rukovodstva Ministarstva ekonomije I Vlade tadasnjeg predsjednika Duska Markovica.

-Predmet br.018-330/22-13089/2 od 17.11.2022 godine,prijava ,,zvzdaca,,na rad Odeljenja za upravni postupak Ministarstva odrzivog razvoja I turizma,u predmetu gornje oznake I moguće korupcije.Sva dokumentacija je prikupljena od nadleznih sluzbi I dostavljena ASK na dalje odlucivanje.

-Predmet br.(radni broj)01-02.07/22 O.I. odnosi se na prijavu ,,zvzdaca,,za mogucu korupciju Odeljenja za upravni postupak MEK-a u predmetu,,Hotel Rivijera DFS,,Petrovac,u postupku izdavanja I oduzimanja dozvole za rad privrednog subjekta.Nakon provedenog (duze vrijeme zbog prikupljanja potrebne dokumentacije, kao I izjava stranaka I saslanja istih)ispitnog postupka,predmet je u fazi konacne obrade I odlucivanja,koje ce uslijediti ubrzo.

#PLAN INTEGRITETA Ministarstva ekonomskog razvoja I turizma:

-Sacinjen I poslan ASK-u kao nadleznoj instituciji,br.016-102/22-12906/1 od 04.11.2022 godine,na osnovu Zakona o sprecavanju korupcije(Sl.list CG,br.053/14,042/17).

#NORMATIVA:

Doneseni su u datom periodu I sljedeci Pravilnici,neophodni za rad I postupanje Odeljenja za integritet:

- Interno pravilo o sadrzaju I nacinu vodjenja evidencije poklona u MEK-u,od strane rukovodecih lica,
- Interno pravilo o postupanju po prijavi ,,zvzdaca,, o ugrozavanja javnog interesa koje upucuje na postojanje korupcije,zastite zvzdaca I vodjenja evidencije,
- Interno pravilo o postupanju u cilju sprecavanja sukoba interesa,

-Interno pravilo o načinu vođenja evidencije i postupanja po zaključenim ugovorima o sponzorstvu i donacijama.

#OSTALE AKTIVNOSTI:

*Odeljenje je na sopstvenu inicijativu, a po nalogu Ministra Djurovica, napravilo stručnu posjetu preduzećima iz oblasti turizma u nadležnosti MEK-a, i napravilo uvid u trenutno poslovanje, probleme u istim, kao i određene sporne situacije, i to: „Sv. Stefan hoteli, AD Budva, HTP, Milocer, doo Budva, „Budvanska Rivijera, AD Budva, „Ulcinjaska rivijera, AD Ulcinj, „Skijalista CG, DOO Mojkovac kao i NTO.

Odeljenje, tj. moja malenkost je u ime MEK-a postavljeno za člana Radne grupe za poglavlje 23-Pravosudje i temeljna prava pri Kancelariji za Evropske integracije-Ministarstva evropskih poslova, održano više sastanaka na temu „Ekonomsko državljanstvo -Program, „Crne Gore, šta je i nasa obaveza kao Ministarstva, u radnoj grupi, kao i godišnji Izveštaj i stanje na 31.12.2022 godine Programa ek.državljanstva, sa svim relevantnim podacima koje sam prikupio o istom, koji je urađen i poslat na datu adresu 31.12.2022 godine, i koji će značajno doprinijeti Odluci Vlade CG, da li se Program nastavlja ili ne.

*Odeljenje je tj. ja, zadužen da u ime MEK-a kao dijelom nadležnog Ministarstva učestvuje u resavanju problema privatizovanih državnih preduzeća iz oblasti turizma, „Vektra-Boka, AD i iz oblasti poljoprivrede i industrije, „Primorka-Melagonija, AD iz Bara, što je i u toku i ide u pravom smjeru za sada.

#OCJENA STANJA I PREDLOG MJERA:

Za prethodni posmatrani period rada, čini nam se da je Odeljenje postiglo solidne početne rezultate, koji se nadamo uz neka kadrovska, materijalna i tehnička poboljšanja u narednom periodu će dati i prave rezultate!

Ono šta je neophodno u narednom period je:

-Kadrovi ,prijem makar jednog Pravnika(promptno), kao i resavanje mat.fin.položaja zaposlenih u Odeljenju!

-Tehnicki dio, izrada Sajta na zvaničnoj Web stranici MEK-a Odeljenja za integritet, gdje će na jednom mjestu pregledno biti izložena kompletna djelatnost kao i ono najvažnije da svako ima pravo da zaštiti javni interes, tj. mogućnost da prijavi svaku vrstu korupcije neetičkog i neprofesionalnog ponašanja.

-Edukacija i uasavršavanje, stalno, kroz prisustvo raznim radionicama, konferencijama, obukama i sl.

**IZVJEŠTAJ O UPRAVNOM POSTUPANJU
ZAVODA ZA METROLOGIJU
ZA 2022. GODINU**

Podgorica, 30.01.2023. godine

Sadržaj

1. Djelatnost	3
2. Organizaciona i kadrovska struktura	3
3. Najznačajnije realizovane aktivnosti u Zavodu za metrologiju	6
3.1 Kalibracija etalona i mjerila	6
3.2 Kalibracione i mjerne mogućnosti (CMC).....	6
3.3 Odobrenje tipa mjerila	7
3.4 Ovjeravanja mjerila i etalona	7
3.5 Kontrola predmeta od dragocjenih metala	8
3.6 Sertifikacija sistema menadžmenta kvalitetom.....	9
3.7 Međunarodna saradnja.....	9
3.8 Učešće u regionalnim i međunarodnim projektima	10
3.8.1 EMPIR - Evropski metrološki program za inovacije i istraživanja	10
3.8.2 Projekti u okviru EURAMET-a.....	10
3.8.3 IPA 2020.....	10
3.9 Evropske integracije	10
3.10 Informacioni sistem.....	11
3.11 Obuke zaposlenih.....	11
3.12 Budžetska sredstva i ostvareni prihod	12
3.13 Nabavka opreme iz sopstvenih sredstava	12
3.14 Promotivne aktivnosti	12
4. Analiza trenutnog stanja i predlozi za unapređenje.....	13
5. Podaci iz tabele o upravnim postupanjima Zavoda za metrologiju	14
6. Prilog – TABELA.....	22

1. Djelatnost

Zavod za metrologiju je osnovan odlukom Vlade Republike Crne Gore 14.09.2006. godine, kao organ koji vrši upravne i sa njima povezane stručne poslove iz oblasti metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala.

Nadležnosti Zavoda za metrologiju definisane su **Zakonom o metrologiji** („Sl. list CG“, br. 79/08 i 40/11), a shodno članu 7 istog Zakona, Zavod obavlja sljedeće poslove: stara se o sistemu zakonskih mjernih jedinica u Crnoj Gori; ostvaruje, čuva, održava i usavršava državne etalone; organizuje djelatnost kalibracije; vrši ocjenjivanje usaglašenosti mjerila sa propisanim metrološkim zahtjevima; odobrenje tipa mjerila i ovjeravanje mjerila; sprovodi ispitivanje prethodno upakovanih proizvoda; daje stručno mišljenje za ovlašćivanje lica za obavljanje poslova u oblasti metrologije; predstavlja Crnu Goru u međunarodnim i regionalnim metrološkim organizacijama i uspostavlja saradnju u oblasti metrologije; saraduje sa nadležnim inspekcijskim organima i pruža stručnu pomoć iz oblasti metrologije; odlučuje u upravnim postupcima iz oblasti metrologije; priprema stručne osnove za izradu nacrt propisa iz oblasti metrologije; obezbjeđuje metrološke informacije i izdaje službeno glasilo; obavlja i druge poslove iz oblasti metrologije.

Oblast kontrole predmeta od dragocjenih metala uređena je **Zakonom o kontroli predmeta od dragocjenih metala** („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11), a shodno članu 5 stav 3 ovog zakona, Zavod obavlja poslove koji se odnose na: ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala, određivanje znaka proizvođača/uvoznika, oduzimanje znaka proizvođača/uvoznika, pripremu stručnih osnova za izradu nacrt propisa iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala, odlučivanje u upravnim postupanjima iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala, pružanje stručne pomoći i saradnja sa nadležnim inspekcijskim organima, predstavljanje Crne Gore u međunarodnim i regionalnim organizacijama i uspostavljanje saradnje u oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala i druge poslove iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala.

Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG“, br. 49/22, 52/22, 56/22, 82/22, 110/22 i 139/22) definisano je da Zavod za metrologiju vrši poslove koji se odnose na: obezbjeđivanje primjene sistema zakonskih mjernih jedinica; ostvarivanje, čuvanje, održavanje i usavršavanje etalona Crne Gore; obezbjeđenje metrološke sljedivosti za laboratorije za etaloniranje, kao i za ispitne i kontrolne laboratorije; organizovanje djelatnosti etaloniranja; ocjenjivanje usaglašenosti mjerila sa metrološkim zahtjevima; davanje stručnog mišljenja za ovlašćivanje laboratorija za ovjeravanje mjerila; predstavljanje Crne Gore u međunarodnim i regionalnim metrološkim organizacijama i uspostavljanje saradnje u oblasti metrologije; kontrolu predmeta od dragocjenih metala; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

2. Organizaciona i kadrovska struktura

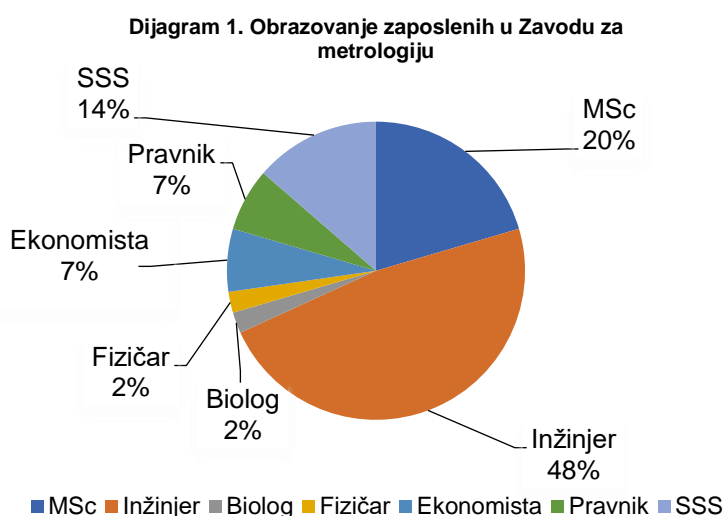
Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda za metrologiju br. 01-070/21-839 od 17.06.2021. godine sistematizovana su radna mjesta za ukupno 49 izvršilaca, uključujući i starješinu Zavoda. Ukupan broj zaposlenih u Zavodu za metrologiju na dan 31.12.2022. godine iznosio je 44.

Organizacione jedinice Zavoda su:

- Sektor za metrološku sljedivost i državne etalone;
  - Odsjek za naučnu metrologiju;
  - Odsjek za industrijsku metrologiju;
  - Odsjek za obezbjeđenje metrološke sljedivosti;

- Sektor za ovjeravanje mjerila;
  - Odsjek za mjerila u funkciji prometa roba i usluga i provjeru prethodno upakovanih proizvoda;
  - Odsjek za mjerila u funkciji zaštite zdravlja ljudi i životinja i opšte bezbjednosti;
  - Odsjek za mjerila u funkciji zaštite imovine, životne sredine i prirodnih resursa, zaštite na radu, zaštite od nezgoda i nadzora saobraćaja;
- Odjeljenje za dragocjene metale;
- Odjeljenje za međunarodnu saradnju;
- Služba za opšte poslove i finansije.

Na slici 1. grafički je predstavljena struktura obrazovanja zaposlenih u Zavodu za metrologiju.

Slika 1. Struktura obrazovanja zaposlenih u Zavodu za metrologiju (44 izvršioaca)

U **Sektoru za metrološku sljedivost i državne etalone** vrše se poslovi Zavoda koji se odnose na: ostvarivanje, čuvanje i održavanje državnih etalona; usavršavanje i poboljšavanje metroloških osobina državnih etalona i obezbjeđivanje njihovog učešća u međunarodnim aktivnostima; obezbjeđivanje metrološke sljedivosti; uspostavljanje nacionalnog sistema mjernih jedinica propisanih Zakonom o metrologiji i pratećim podzakonskim propisima; kalibraciju etalona; pregled radnih etalona i druge mjerne opreme; ostvarivanje nacionalne vremenske skale, distribuciju i kontrolu distribucije vremena; učešće u ključnim međulaboratorijskim poređenjima na međunarodnom nivou; organizovanje i sprovođenje međulaboratorijskih poređenja u oblasti metrologije; učešće u naučnoistraživačkim projektima i druge aktivnosti u skladu sa propisima.

U okviru Sektora za metrološku sljedivost i državne etalone razvija se i unapređuje djelatnost nacionalnih kalibracionih laboratorija: Laboratorije za masu, Laboratorije za dužinu, Laboratorije za temperaturu (u okviru ove laboratorije razvijena je i oblast koja se odnosi na relativnu vlažnost), Laboratorije za male zapremine, Laboratorije za velike zapremine, Laboratorije za pritisak, Laboratorije za električne veličine, Laboratorije za vrijeme i frekvenciju i Laboratorije za jonizujuća zračenja. Kontinuirano obezbjeđenje metrološke sljedivosti i ostvarivanje, čuvanje, održavanje i usavršavanje državnih etalona, kao i ostvarivanje nacionalne vremenske skale predstavljaju aktivnosti od posebnog značaja za status metrološkog sistema Crne Gore služe kao spona za prenošenje metrološke sljedivosti prema laboratorijama u kojima se vrše ovjeravanja mjerila interno u Zavodu za metrologiju, kao i prema ovlašćenim licima, i svim zainteresovanim stranama.

U Sektoru za ovjeravanje mjerila vrše se poslovi koji se odnose na: ocjenjivanje usaglašenosti mjerila koja se koriste u funkciji prometa roba i usluga, zaštite zdravlja ljudi i životinja, opšte bezbjednosti, imovine, životne sredine i prirodnih resursa, zaštite na radu, saobraćaja i zaštite od nezgoda sa metrološkim zahtjevima, kao i provjere prethodno upakovanih proizvoda i boca kao mjernih posuda; utvrđivanje ispunjenosti uslova za davanje ovlašćenja za vršenje poslova za pripremu mjerila za ovjeravanje; razvijanje, uspostavljanje i primjenu metoda ispitivanja količine prethodno upakovanih proizvoda; uspostavljanje i razvijanje metoda ispitivanja mjerila koja su definisana Zakonom o metrologiji i pratećim podzakonskim propisima; učešće u naučnoistraživačkim projektima; davanje stručnog mišljenja za ovlašćivanje lica za obavljanje poslova u oblasti metrologije; izvršavanje poslova vezanih za uspostavljanje i održavanje sistema kvaliteta i drugih poslova iz propisanih nadležnosti.

U okviru Sektora se razvijaju sljedeće laboratorije za određena područja zakonske metrologije: Laboratorija za ovjeravanje mjerila brzine vozila u pokretu, Laboratorija za ovjeravanje etilometara, Laboratorija za ovjeravanje fonometara (mjerila zvuka), a Zavod posjeduje opremu za mjerila koja se koriste u geodeziji, kao i za ispitivanje prethodno upakovanih proizvoda. U ovom Sektoru se pruža informaciono-tehnička podrška postupcima ispitivanja i odobrenja tipa mjerila.

U Odjeljenju za dragocjene metale vrše se poslovi koji se odnose na oblast dragocjenih metala i to: ispitivanje sastava i finoće predmeta od dragocjenih metala i vršenje analiza legura od kojih se izrađuju predmeti od dragocjenih metala; ispitivanje sastava i finoće probnih igala od dragocjenih metala; žigosanje predmeta od dragocjenih metala; utvrđivanje ispunjenosti uslova za donošenje rješenja o određivanju znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala; utvrđivanje ispunjenosti uslova za donošenje rješenja o određivanju znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala; vođenje evidencije znakova proizvođača/uvoznika predmeta od dragocjenih metala; vođenje evidencija o pregledu predmeta od dragocjenih metala; učešće u međunarodnim projektima kružnih analiza; razvoj metoda za ispitivanje dragocjenih metala; ispitivanje referentnih materijala koji se koriste u ovoj oblasti; učešće u naučnoistraživačkim projektima; pripremu stručne osnove za izradu nacrt propisa iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala; izvršavanje poslova vezanih za uspostavljanje i održavanje sistema kvaliteta. Zakonom o kontroli predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11) uređuje se obavezno označavanje, ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala koji se proizvode, uvoze i stavljaju u promet u Crnoj Gori, kao i druga pitanja od značaja za oblast kontrole predmeta od dragocjenih metala. Na osnovu ovog zakona su donešeni i podzakonski akti za ovu oblast.

U Odjeljenju za međunarodnu saradnju vrše se poslovi koji se odnose na: predstavljanje Crne Gore u međunarodnim metrološkim organizacijama, saradnju sa međunarodnim i domaćim institucijama i organizacijama, kao i pripremu i izradu dokumenata za potrebe uspostavljanja i održavanja saradnje Zavoda sa međunarodnim i regionalnim metrološkim organizacijama, sprovođenje obaveza koje proizilaze iz Zakona o potvrđivanju Metarske konvencije. Značajna je promocija međunarodnih programa i fondova u cilju jačanja kapaciteta Zavoda, praćenje usvajanja međunarodnih standarda iz oblasti metrologije na nacionalnom nivou, praćenje regulative Evropske unije i uporedne prakse, usaglašavanje sa strateškim dokumentima i propisima Crne Gore značajnim za rad Zavoda, kao i vođenje evidencija o učešću i realizaciji međunarodnih i regionalnih projekata.

Služba za opšte poslove i finansije vrši poslove koji se odnose na: pripremu akata o ostvarivanju prava iz radnih odnosa zaposlenih; vođenje kadrovskih evidencija; realizaciju zahtjeva zaposlenih po pitanju prava i obaveza iz radnog odnosa; pripremu i sprovođenje plana integriteta i mjera za sprečavanje i otklanjanje mogućnosti za nastanak i razvoj korupcije; vođenje upravnog postupka po zahtjevima za slobodan pristup informacijama; vođenje i ažuriranje kadrovskog informacionog sistema (KIS) Centralne kadrovske evidencije; planiranje i pripremu budžeta; pripremu akata za obračun zarada, naknada i drugih primanja službenika

i namještenika; pripremu izvršenja predračuna sredstava; sve poslove u vezi sa finansijskim poslovanjem Zavoda; upravljanje rizicima; vođenje poslovnih finansijskih knjiga i evidencija; pripremu i obradu zahtjeva za plaćanje preko SAP-a; komunikaciju sa nadležnim poreskim organom u cilju prosljeđivanja IOPPD korišćenjem digitalnog potpisa; implementaciju propisa o elektronskoj upravi; poslove pisarnice i arhiviranja dokumenata; izradu periodičnih obračuna i završnih računa; blagajničko poslovanje; poslove javnih nabavki; promociju aktivnosti Zavoda i praćenje trendova iz oblasti koje su u nadležnosti Zavoda, ostale poslove iz djelokruga Službe kao i podrške drugim organizacionim jedinicama.

3. Najznačajnije realizovane aktivnosti u Zavodu za metrologiju

Zavod za metrologiju uspješno je realizovao zacrtane ciljeve i aktivnosti definisane Programom rada za 2022. godinu, a isti su usmjereni na održavanje i unapređenje metrološkog sistema i oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala. Konkretno realizovane su u okviru organizacionih jedinica čiji su zaposleni profesionalnim i nepristrasnim postupanjem, realizovali veliki broj: ovjerenih mjerila, kalibrisanih mjerila i etalona, odobrenih tipova mjerila, pregledanih i žigosanih predmeta od dragocjenih metala, kao i svih ostalih aktivnosti iz oblasti međunarodne saradnje, finansijskog poslovanja, izrade stručnih osnova za izradu propisa kojima se dodatno reguliše oblast mjerenja, kao i pravno administrativnih i promotivnih aktivnosti koje su doprinijele da Zavod kontinuirano ispunjava postavljenu Misiju, Viziju, kao i zahtjeve nacionalnog zakonodavstva.

3.1 Kalibracija etalona i mjerila

U nacionalnim kalibracionim laboratorijama Zavoda za metrologiju se razvijaju metode mjerenja i realizuju usluge kalibracija čime se metrološka sljedivost prenosi do krajnjih korisnika u Crnoj Gori. Zavod za metrologiju akreditovan je od strane Akreditacionog tijela Crne Gore (ATCG) i Hrvatske Akreditacijske Agencije (HAA) prema standardu MEST EN ISO/IEC 17025:2018 – Opšti zahtjevi za kompetentnost laboratorija za ispitivanje i laboratorija za etaloniranje. Od primarnog značaja za instituciju je održavanje i primjena ovog standarda, koji je od 2014. godine pod nadzorom akreditacionih tijela (HAA i ATCG), kao i Tehničkog komiteta za kvalitet EURAMET-a (TC-Q), koji vrši ocjenu sistema kvaliteta Zavoda svake pete godine.

U Sektoru za metrološku sljedivost i državne etalone, u okviru III ciklusa akreditacije nacionalnih kalibracionih laboratorija u toku 2022. godine realizovane su dvije posjete akreditacionih tijela. Prva posjeta organizovana je u februaru 2022. godine, a prisutni su bili ocjenjivači iz HAA i ATCG, dok je druga nadzorna posjeta organizovana od strane ATCG u sklopu potpisivanja EA MLA sporazuma u novembru 2022. godine. Nadzorom su bile obuhvaćene Laboratorija za masu, Laboratorija za male zapremine, Laboratorija za velike zapremine, Laboratorija za temperaturu i Laboratorija za pritisak, nakon čega je ponovo potvrđena kompetentnost Zavoda za sve postupke kalibracije iz dosadašnjeg opsega, prema navedenom standardu. Aktivnosti koje se sprovode u laboratorijama izložene su direktnim tržišnim principima, tj. samo kvalitetom svojih usluga laboratorije mogu obezbijediti adekvatan broj korisnika usluga iz privrede i javnog sektora. Obim akreditacije Zavoda za metrologiju dostupan je na veb stranici Akreditacionog tijela Crne Gore (akreditacioni broj LK 14.02) putem linka:

http://www.akreditacija.me/SERTIFIKATI/Laboratorija_za_etaloniranje/Dodatak%20sertifikatu%20-%20Zavod%20za%20metrologiju%20%20Crne%20Gore.pdf

3.2 Kalibracione i mjerne mogućnosti (CMC)

Obezbjedenje povjerenja u kvalitet rezultata kalibracija u Zavodu za metrologiju vrši se planski i u funkciji je dokazivanja kvaliteta usluga koje pruža svojim korisnicima. Najvažniji element za obezbjedenje povjerenja u kvalitet sprovedenih mjerenja predstavlja učešće nacionalnih

kalibracionih laboratorija u međulaboratorijskim poređenjima gdje se na objektivan način demonstrira i dokazuje sposobnost laboratorija.

Do 31.12.2022. godine objavljene su ukupno 33 kalibracione mogućnosti u Bazi podataka ključnih poređenja (KCDB) u Međunarodnom birou za tegove i mjere (BIPM), i to: 19 iz oblasti temperature i relativne vlažnosti, pet iz oblasti zapremine, četiri iz oblasti dužine, dvije iz oblasti pritiska i tri iz oblasti vremena i frekvencije.

Prema aranžmanu o međusobnom priznavanju CIPM MRA, svi instituti – učesnici međusobno priznaju uvjerenja o kalibraciji i mjerenju za veličine, opsege i mjerne nesigurnosti navedene u BIPM KCDB. Informacije o svim objavljenim vrijednostima koje Zavod za metrologiju ima mogu se naći na linku: <https://www.bipm.org/kcdb/cmcc/quick-search?keywords=montenegro>.

3.3 Odobrenje tipa mjerila

Ispunjenost propisanih tehničkih i metroloških zahtjeva za određivanje tipa mjerila utvrđuje Zavod za metrologiju. Postupak ispitivanja i odobravanja tipa mjerila propisan je Pravilnikom o bližem postupku i načinu ispitivanja i odobravanja tipa mjerila („Sl. list CG“, br. 10/10, 61/17 i 79/18 i 128/22). Nakon sprovedenog postupka ispitivanja, kojim se potvrđuje da je ispitivani tip mjerila usklađen sa propisanim metrološkim zahtjevima i da je mjerilo podesno za upotrebu u određenom vremenskom periodu, Zavod za metrologiju, u okviru Sektora za metrološku sljedivost i državne etalone, izdaje Uvjerenje o odobrenju tipa mjerila. U toku 2022. godine Zavod za metrologiju je izdao 53 Uvjerenja o odobrenju tipa mjerila, odnosno Rješenja o dopuni uvjerenja o odobrenju tipa mjerila, što je značajno više od planiranog broja. Najviše uvjerenja izdato je za mjerila električne energije što se može dovesti u vezu sa raspisivanjem tenderskih procedura za nabavku ovih mjerila od strane kompanija koja se bave distribucijom električne energije.

U toku 2022. godine, Zavod za metrologiju je po prvi put izdao uvjerenja o odobrenju tipa mjerila za mjerenje sile kočenja kod motornih vozila. Na osnovu propisa koje primjenjuje Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore svi vlasnici linija za tehnički pregled vozila dužni su da posjeduju uvjerenja o odobrenju tipa mjerila za mjerila sile kočenja kod motornih vozila. U toku 2022. godine Zavod za metrologiju je izdao 13 ovakvih uvjerenja, od čega ih je 10 donešeno na osnovu inostranih sertifikata, a tri na osnovu ispitivanja koja su odrađena u saradnji sa Mašinskim fakultetom Univerziteta Crne Gore.

3.4 Ovjeravanje mjerila i etalona

Najznačajniji poslovi koji se obavljaju u okviru Sektora za ovjeravanje mjerila su poslovi iz domena zakonske metrologije, koji se odnose na propisane zahtjeve za tačnost mjerenja, mjerne jedinice, mjerila i mjerne metode, kada su iste u funkciji prometa roba i usluga, ispitivanja prethodno upakovanih proizvoda, zaštite zdravlja, imovine i životne sredine, opšte bezbjednosti i zaštite na radu, nadzora saobraćaja, kao i postupaka pred upravnim i sudskim organima.

Utvrđivanje ispunjenosti propisanih metroloških zahtjeva vrši se u postupku ovjeravanja mjerila, koji obuhvata pregled mjerila i žigosanje državnim žigom, ukoliko ta mjerila ispunjavaju propisane uslove. Posebnim propisom, prema oblastima u kojima se koriste, utvrđeno je približno 40 osnovnih vrsta mjerila, koja imaju obavezu ovjeravanja. S obzirom na veliki broj različitih vrsta mjerila, tehnički kapaciteti za ovjeravanje istih razvijaju se u skladu sa mogućnostima i potrebama. U slučaju da ovjeravanje mjerila nije moguće obaviti u Crnoj Gori, ili ako za to postoje opravdani razlozi iskazani od strane podnosioca zahtjeva, ovjeravanje mjerila može biti obavljeno u saradnji sa kompetentnim inostranim laboratorijama.

Pored postupka ovjeravanja mjerila, kao osnovne aktivnosti, ovaj Sektor učestvuje u izradi nacrtu metroloških propisa, strategija, programa, izvještaja i analiza u oblasti metrologije,

uspostavljanju i razvijanju metoda pregleda mjerila, saradnji sa državnim i lokalnim inspekcijskim organima, pružanju stručne pomoći, radu komisija u postupku ovlašćenja lica, procesu evropskih integracija u oblasti slobode kretanja robe, kao i radu regionalnih i međunarodnih metroloških organizacija.

Treba napomenuti da je u 2022. godini, na osnovu stručnih osnova za izradu nacrt metroloških propisa koje je pripremio Zavod za metrologiju, nadležno Ministarstvo (Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma), donijelo je sljedeće podzakonske metrološke propise:

- Pravilnik o metrološkim zahtjevima za mjerila za mjerenje sile kočenja kod motornih vozila („Sl. list CG“, br. 188/22);
- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o bližem postupku i načinu ispitivanja i odobravanja tipa mjerila („Sl. list CG“, br. 128/22);
- Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu etilometara za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 139/22);
- Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu rezervoara za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 139/22).

Donošenjem navedenih propisa, stvorene su pravne osnove u cilju upravnih postupanja, u oblasti bezbjednosti saobraćaja, a propisima iz domena ovlašćivanja lica stvorene su osnove za mogućnost ovlašćivanja za pripremu za ovjeravanje etilometara i rezervoara, čime će se doprinijeti racionalnosti metrološkog sistema i efikasnijoj realizaciji zahtjeva za ovjeravanje tih mjerila.

Između ostalog, Sektor za ovjeravanje mjerila učestvuje i sprovodi aktivnosti vođenja baze podataka ovjerenih mjerila, pripreme tehničkih specifikacija u postupcima javnih nabavki i fondova Evropske unije, sistema menadžmenta kvalitetom, planiranja potrebnih resursa, saradnje i komunikacije sa korisnicima usluga, kao i raznim promotivnim aktivnostima.

Pored nadležnosti u smislu upravnih postupanja, Zavod za metrologiju je nadležan i za pružanje stručne pomoći i informacija iz oblasti metrologije, tako da je u toku 2022. godine, Zavod je pružio 28 stručnu pomoć i informaciju na zahtjev, od čega:

- četiri Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma u postupku ovlašćivanja lica za pripremu mjerila za ovjeravanje;
- dva Upravi za inspekcijske poslove, Odsjeku za metrološku inspekciju;
- dva Upravi policije, Sektoru za borbu protiv kriminala, Odsjeku za sprečavanje privrednog kriminala;
- osam za potrebe sudskih postupaka;
- dvanaest za subjekte iz privatnog sektora.

3.5 Kontrola predmeta od dragocjenih metala

Postupci ocjenjivanja usaglašenosti u oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala podrazumijevaju sprovođenje metoda ispitivanja, pa odluka o usaglašenosti predmeta od dragocjenih metala sa tehničkim zahtjevima propisanim Zakonom o kontroli predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11) zavisi od rezultata ispitivanja.

Svaki proizvođač/uvoznik predmeta od dragocjenih metala dužan je da, u cilju zaštite potrošača u Crnoj Gori, predmete koje stavlja u promet označi svojim znakom proizvođača/uvoznika i odgovarajućom oznakom finoće, dok ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala sprovodi Zavod za metrologiju. Obavezi ispitivanja i žigosanja ne podliježu predmeti od zlata mase manje od 1 grama i predmeti od srebra mase manje od 3 grama. Ispitivanje predmeta od dragocjenih metala vrši se u cilju utvrđivanja vrste dragocjenih metala i njihovih legura i određivanja stepena finoće predmeta od dragocjenih metala.

3.6 Certifikacija sistema menadžmenta kvalitetom

Od marta 2021. godine, u Zavodu za metrologiju je uspostavljen sistem menadžmenta kvalitetom koji obuhvata osnovnu djelatnost institucije. Tokom 2022. godine sprovedene su aktivnosti u cilju unapređenja implementacije sistema menadžmenta kvalitetom koji pruža okvir za jedinstveno funkcionisanje procesa u cilju ispunjenja normativnih zahtjeva, kao i zahtjeva korisnika usluga Zavoda. Sertifikaciona provjera obavljena je od strane „Management Systems Certification“ d.o.o. iz Beograda, a sertifikatom se potvrđuje da je sistem menadžmenta kvalitetom Zavoda za metrologiju usaglašen sa standardom MEST EN ISO 9001:2016 u oblastima: kalibracije mjerila/etalona, ovjeravanja mjerila, kontrole predmeta od dragocjenih metala i odobrenja tipa mjerila.

3.7 Međunarodna saradnja

Zavod za metrologiju predstavlja Crnu Goru u regionalnim i međunarodnim metrološkim organizacijama, saraduje sa nacionalnim metrološkim institutima drugih država, učestvuje u tehničkim komitetima i metrološkim istraživačkim projektima, aktivno promovirajući ostvarene rezultate istraživanja. Zavod je punopravni član Evropskog udruženja nacionalnih metroloških instituta (EURAMET) i potpisnik Metarske konvencije, pri čemu saraduje sa stručnim tijelom Metarske konvencije, odnosno Međunarodnim biroom za tegove i mjere (BIPM). Punopravni je član Evropske kooperacije u zakonskoj metrologiji (WELMEC) i dopisni je član Međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju (OIML). U okviru Bečke konvencije ima status posmatrača.

Skupština Crne Gore je na Petoj sjednici Drugog redovnog zasjedanja u 2021. godini, dana 29.12.2021. godine donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije o osnivanju Međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju – OIML, koji je objavljen u „Sl. listu CG – Međunarodni ugovori“ br. 08/21 od 31.12.2021. godine. Crna Gora preduzima korake u odnosu na ovaj Zakon, tako da se u 2023. godini očekuje ratifikacija instrumenata pristupanja ovoj međunarodnoj organizaciji.

Direktorica Zavoda je prisustvovala 27. Generalnoj konferenciji za tegove i mjere (CGPM) koja je od 15. do 18. novembra 2022. održana u Versaju u Francuskoj. Konferencija je tijelo putem kojeg države potpisnice Metarske konvencije zajedno donose najvažnije odluke, poput administrativnih, pa sve do onih kojima se unapređuju ili mijenjaju Međunarodni sistem jedinica (SI) i međunarodna vremenska skala (UTC). Usvojeno je sedam rezolucija od kojih se Rezolucija C odnosi na odluku da se Međunarodnom sistemu jedinica (SI) dodaju novi prefiksi. Obezbeđenje novih SI prefiksa, kako je obrazloženo, naučnoj zajednici omogućava mjerenja koja nisu obuhvaćena trenutnim rasponom. Usvojena je i rezolucija o globalnoj digitalnoj transformaciji i Međunarodnom sistemu jedinica (SI) koja se odnosi na promociju i primjenu SI digitalnog okvira, zatim rezolucije koje se odnose na budući razvoj univerzalnog koordinisanog vremena (UTC), redefiniciju sekunde. Izglasana je i rezolucija o Izvještaju Međunarodnog komiteta za tegove i mjere o „Razvojnim potrebama u metrologiji“. Posebno je naglašena potreba digitalizacije međunarodnog sistema jedinica (SI) i usvajanje izvještaja o digitalnom kalibracionom sertifikatu.

Pomoćnik direktorice Zavoda za metrologiju prisustvovao je sastanku radne grupe Evropskog udruženja nacionalnih metroloških instituta (EURAMET) za jačanje kapaciteta (BOD-WGCB) koji je 11. i 12. oktobra 2022. održan u Talinu u Estoniji. Cilj BOD radne grupe za jačanje kapaciteta je podržavanje vizije koherentne, efikasne, održive i integrisane evropske metrološke mreže, kao i ostvarivanje pomoći svim članicama EURAMET-a u razvoju nacionalne metrološke infrastrukture. Na sastanku je naglašeno da EURAMET ima novu strategiju razvoja do 2030. koja podrazumjeva prilagođavanje osnovnim ciljevima evropske politike, realizovanjem projekata iz oblasti zdravstva i digitalizacije, kao i kroz „Green Deal“ projekte. Naglašena je potreba intenzivne saradnje sa predstavnicima tijela Evropske komisije, kao i rad u Tehničkim komitetima i Evropskoj metrološkoj mreži kao glavnim nosiocima razvoja metrološke infrastrukture.

3.8 Učešće u regionalnim i međunarodnim projektima

3.8.1 EMPIR – Evropski metrološki program za inovacije i istraživanja

Laboratorija za temperaturu od juna 2019. godine učestvuje kao eksterni učesnik u projektu JRP 18RPT03 MetForTC: „Traceable measurement capabilities for monitoring thermocouple performance“. Opšti cilj ovog projekta je razvoj novih naučnih i tehničkih sposobnosti, kako razvijenih tako i manje razvijenih NMI/DI, u oblasti visokih temperatura gdje su termoelementi najčešće korišćeni instrumenti za mjerenje temperature. Kroz razvoj, proizvodnju i testiranje novih uređaja i metoda biće omogućeno partnerima i zainteresovanim stranama da prate fizičke promjene i ponašanje svojih termoelemenata u uslovima tipične upotrebe uključujući i mogućnost provjere performansi termoelemenata. Zbog situacije sa COVID-19 pandemijom tokom 2022. godine aktivnosti koje su predviđene protokolom projekta su realizovane u smanjenom obimu.

3.8.2 Projekti u okviru EURAMET-a

Nacionalne kalibracione laboratorije Zavoda za metrologiju nastoje da u okviru raspoloživih mogućnosti učestvuju u projektima koje organizuje Evropsko udruženje nacionalnih metroloških instituta – EURAMET u saradnji sa nacionalnim metrološkim institutima drugih država. U toku 2022. godine nacionalne kalibracione laboratorije Zavoda uzele su učešće u četiri međulaboratorijska poređenja koja su pokrenuta i realizovana pod okriljem EURAMET-a, i to poređenje u oblasti malih zapremina, velikih zapremina, kao i dva u oblasti pritiska. Na osnovu učešća u ovim projektima, Zavod je u toku 2022. godine objavio još sedam najboljih mjernih i kalibracionih mogućnosti u međunarodnoj bazi podataka BIPM-a: tri iz oblasti dužine, jednu iz oblasti temperature, odnosno relativne vlažnosti i tri iz oblasti vremena i frekvencije. Zavod trenutno ima objavljene 33 najbolje kalibracione i mjerne mogućnosti (CMC) u bazi podataka BIPM-a.

3.8.3 IPA 2020

Kontinuirani razvoj Zavoda zasniva se i na učešću u regionalnim i međunarodnim projektima iz oblasti metrologije. Zavod za metrologiju je aplicirao za nabavku opreme koja se finansira iz IPA programa pod nazivom „Nabavka opreme za jačanje kapaciteta nadležnih institucija uključenih u sektor konkurentnosti – IPA 2020“. U decembru 2022. godine započeta je nova tenderska procedura za nabavku opreme, a rok za prikupljanje ponuda je 03.02.2023. godine. Ovom nabavkom unaprijediće se aktivnosti:

- Laboratorije za temperaturu;
- Laboratorije za dužinu;
- Laboratorije za masu;
- Laboratorije za vrijeme i frekvenciju;
- Laboratorije za dragocjene metale.

3.9 Evropske integracije

Zavod za metrologiju od početka procesa pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji, daje puni doprinos u aktivnostima prema ostvarenju tog cilja. Uloga Zavoda se naročito ističe u okviru Radne grupe (RG1) za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 1 (PP1) – Sloboda kretanja robe, o čemu između ostalog svjedoče i svi donešeni propisi u skladu sa akcionim planom za donošenje propisa iz ove oblasti.

Kad je riječ o učešću Zavoda u pregovaračkom procesu, osnovne aktivnosti se odnose na razmatranje preporuka iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za PP1, priprema

Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, izrada Izvještaja za Evropsku komisiju o napretku Crne Gore za izvještajni period i praćenje obaveza iz pregovaračke pozicije za PP1.

3.10 Informacioni sistem

Informacioni sistem Zavoda za metrologiju podrazumijeva informacionu opremu (hardver), kao i namjenski izrađena softverska rješenja. Informacioni sistem se oslanja na nove informacione tehnologije koje uključuju računare i računarske sisteme, koji su efikasno umreženi sa perifernim i telekomunikacionim uređajima, kao i operativne i aplikativne softvere – programe dizajnirane za obavljanje specijalizovanih zadataka. Namjenski kreirana baza podataka etalona i mjerila u vezi sa zahtjevima stranaka u Zavodu se koristi od početka 2012. godine, a softverski povezana rješenja omogućavaju brzo arhiviranje, pretraživanje, unos, sortiranje i iščitavanje podataka koji nastaju tokom postupanja po zahtjevu korisnika usluga Zavoda za metrologiju.

Takođe, Zavod za metrologiju je većinom samostalno razvijao aplikacije koje se održavaju i unapređuju interno u Zavodu za metrologiju, a omogućavaju detaljnu evidenciju upravnih postupanja i svih ostalih aktivnosti koje službenici Zavoda sprovode u svom radu.

Sredinom avgusta 2022. godine kompletna informaciona mreža državne uprave pogođena je sajber napadom koji je rezultirao gašenjem servisa, interneta, mejl naloga, što je umnogome otežalo rad cjelokupne uprave. Od početka sajber napada, Zavod je od strane Ministarstva javne uprave dobijao instrukcije i pravila o korišćenju računara i računarske mreže.

Po instrukcijama Ministarstva, računari, serveri i mrežna oprema u Zavodu za metrologiju odvojeni su od mreže državnih organa, napravljene su rezervne kopije svih podataka sa računara, servera i baza podataka na eksterne memorije, hard diskove i bekap servere koji su odloženi na sigurno mjesto, nakon čega su računari reinstalirani i priključeni na domen Vlade Crne Gore. Osim toga, promjene su se odnosile i na servere i aplikacije koje se koriste u Zavodu. Kako bi se primijenile instrukcije Ministarstva, server na kojem je instalirana baza podataka je migriran na noviju verziju operativnog sistema.

Uprkos svim izazovima koji su se dešavali sa informatičkom infrastrukturom od momenta sajber napada, službenici Zavoda su u vanrednim okolnostima i uslovima rada odgovorili na rekordno veliki broj zahtjeva o upravnom postupanju. Izuzetno veliki obim posla, nemogućnost korišćenja službenih mejlova, otežan pristup finansijskim podacima (izvodima) u periodu sajber napada, usporili su radne procese, ali nisu izazvali značajnije poremećaje u obavljanju redovnih aktivnosti službenika kada je u pitanju rješavanje po zahtjevima korisnika. Tokom ovog perioda stranke nisu imale primjedbi na rad Zavoda.

3.11 Obuke zaposlenih

Zavod za metrologiju obezbjeđuje usavršavanje zaposlenih permanentnim učešćem na tehničkim komitetima EURAMET-a, učešćem u međulaboratorijskim poređenjima, prisustvovanjem konferencijama, seminarima, radionicama, bilateralnim saradnjama i sl. Zaposleni se usavršavaju u različitim oblastima, što u velikoj mjeri doprinosi ukupnom kvalitetu poslovanja institucije.

U organizaciji Evropske kooperacije u zakonskoj metrologiji (WELMEC e.V.) 23. novembra 2022. održan je online seminar na temu izazova u primjeni MID i NAWI kojeg je pratio pomoćnik direktorice. Osnovne teme seminara bile su perspektiva zakonske metrologije sa gledišta Evropske komisije, pozicija MID i NAWI direktive, kao i mišljenja predstavnika industrije mjernih uređaja. Razmatrane su i teme koje su se odnosile na mjerne uređaje u digitalnoj transformaciji, društvene izazove u odnosu na zakonsku metrologiju i mogućnosti za buduću harmonizaciju u toj oblasti.

Na Međunarodnoj konferenciji IMEKO Tehnički komiteti za masu i silu, tvrdoću, pritisak i vibracije (TC3, TC5, TC16 i TC22), koja je održana u periodu od 11. do 13. oktobra 2022. u Cavtatu u Hrvatskoj, dvije službenice Zavoda za metrologiju predstavile su naučni rad Zavoda za metrologiju u području pritiska pod nazivom „Development of the National Laboratory for Pressure in Montenegro“.

Udruženje laboratorija CROLAB iz Hrvatske organizovalo je 17. međunarodnu konferenciju na temu kompetentnosti kalibracionih i ispitnih laboratorija koja je u novembru 2022. održana u Cavtatu u Hrvatskoj a koju je pratilo četvero predstavnika Zavoda za metrologiju prisustvujući predavanjima i okruglim stolovima u okviru Kluba umjernih/kalibracionih laboratorija i Kluba ispitnih laboratorija.

3.12 Budžetska sredstva i ostvareni prihod

Zavodu za metrologiju je za 2022. godini dodijeljen budžet u vrijednosti **905.797,78 €**. Utrošena finansijska sredstva od tekućeg budžeta u toku 2022. godine iznosila su **829.118,42 €**, pa procenat izvršenja budžeta iznosi **91,53 %**.

Za sprovođenje postupka ovjeravanja mjerila, odobrenja tipa mjerila, kalibracije etalona i mjerila, određivanja znaka proizvođača, određivanja znaka uvoznika, ispitivanja i žigosanja predmeta od dragocjenih metala, zainteresovana lica plaćaju naknade po osnovu Uredbe o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti metrologije („Sl. list CG“, br. 73/10), odnosno Uredbe o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 34/11).

Ukupan prihod od naknada uplaćenih u toku 2022. godine iznosi **575.099,92 €**, dok prihod naplaćen po osnovu administrativnih taksi, shodno Zakonu o administrativnim taksama („Sl. list CG“, br. 18/19) iznosi **4.869,57 €**.

3.13 Nabavka opreme iz sopstvenih sredstava

U toku 2022. godine, u skladu sa budžetskim sredstvima i Planom javnih nabavki za 2022. godinu, za nabavku opreme za laboratorije Zavoda, su opredijeljena sredstva u iznosu od 37.000,00 eura sa uračunatim PDV-om. Otvorenim postupkom za nabavku opreme, koji je pokrenut 10.10.2022. godine, realizovana je nabavka opreme za Laboratoriju za temperaturu, Laboratoriju za pritisak i Laboratoriju za dragocjene metale, a ukupno je za ovu nabavku, utrošeno je 32.282,80 eura sa uračunatim PDV-om čime će biti unaprijeđeni tehnički kapaciteti navedenih laboratorija što je od velikog značaja za radne procese. Za dio opreme koji se odnosi na oblast malih zapremena, poništen je postupak, budući da nije bilo podnijetih ponuda, pa u tom dijelu nije izvršena nabavka predviđene opreme.

Osim toga, u 2022. godini uspješno je sproveden i postupak jednostavne nabavke za nabavku usluga umjeravanja (kalibracije), koji je pokrenut 26.10.2022. godine, sa planiranim sredstvima u iznosu od 19.990,00 eura sa uračunatim PDV-om. Komisija za sprovođenje postupka jednostavne nabavke je prilikom pregleda utvrdila da su sve podnijete ponude bile ispravne, nakon čega je Zavod za metrologiju sa odabranim ponuđačima zaključio odgovarajuće ugovore. U odnosu na planirana sredstva za predmetnu nabavku, utrošena sredstva iznose 15.685,16 eura, i očekuje se da će kalibracija etalonske opreme biti završena početkom februara 2023. godine.

3.14 Promotivne aktivnosti

Promotivne aktivnosti Zavoda za metrologiju usmjerene su, između ostalog, na unapređenje imidža, jačanje prepoznatljivosti kod svih ciljnih grupa, kao i pravovremeno informisanje javnosti o djelovanju Zavoda. Jedan od osnovnih komunikacionih ciljeva Zavoda za metrologiju

jeste promocija uloge i značaja metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala u Crnoj Gori, kroz informisanost i unapređenje znanja zainteresovanih strana o ulozi metrologije, kao i kreiranje pozitivnog mišljenja javnosti o svim djelatnostima Zavoda. Tokom 2022. godine organizovane su promotivne aktivnosti čiji je cilj bio podizanje nivoa svijesti o značaju metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala.

Svjetski dan metrologije 2022. obilježavao se pod sloganom „Metrologija u digitalnoj eri“. Ta tema odabrana je jer je digitalna tehnologija revolucionarna za našu zajednicu i jedan je od izazovnijih trendova u današnjem društvu.

Zavod za metrologiju predstavio se i na Festivalu nauke „Evropska Noć istraživača“ koji je u organizaciji Fondacije za promociju nauke u Crnoj Gori – PRONA i Prirodnjačkog muzeja Crne Gore održan 30. septembra 2022. Festival se istovremeno održavao u 30 evropskih država, a u Crnoj Gori se realizovao pod sloganom OBLIKUJ BUDUĆNOST.

Na „Evropskoj Noći istraživača“ Zavod za metrologiju predstavio je jednu od svojih djelatnosti koja se obavlja u Odjeljenju za dragocjene metale. Cilj festivalskog programa, pod nazivom „Kontrola predmeta od dragocjenih metala: zlato – srebro – platina – paladijum“, bio je da se posjetiocima približi način ispitivanja i žigosanja predmeta od dragocjenih metala, što je i zakonom regulisano.

Na osnovu ugovora o saradnji, Zavod za metrologiju kontinuirano saraduje sa predstavnicima Hrvatske udruge kristalografa, čiji članovi su zaposleni u Institutu Ruđer Bošković iz Zagreba, u cilju ostvarivanja promotivno edukativnih aktivnosti. Nakon realizacije dva nagradna konkursa namjenjenih učenicima osnovnih i srednjih škola „Ljepota kristala“, saradnju smo proširili i na dva ciklusa online edukacija kroz objave na društvenim medijima tokom 2022. godine.

4. Analiza trenutnog stanja i predlozi za unapređenje

- **Kadrovski kapaciteti** – Jedan od ključnih izazova sa kojima se Zavod za metrologiju godinama suočava jeste deficit kadra koji je posebno izražen budući da je značajan broj iskusnih kolega napustio Zavod, kako usljed odlaska u penziju, tako i usljed prelaska u drugi organ. Takođe, mjerne metode koje se razvijaju u nacionalnim metrološkim laboratorijama, učešće u međulaboratorijskim poređenjima i naučnim projektima, sticanje neophodnih znanja koje metrolozi moraju posjedovati kako bi obavljali ovu specifičnu djelatnost, spadaju u kategoriju poslova koji se moraju posebno vrednovati. U tom smislu, u toku 2023. godine planira se sprovođenje svih neophodnih aktivnosti u cilju jačanja administrativnih kapaciteta kroz zapošljavanje novog kadra, kao i unapređenja unutrašnje organizacije, odnosno postizanja veće efikasnosti u radu, kroz pripremu Predloga pravilnika o izmjenama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda za metrologiju.
- **Poslovni prostor** – Najveći problem Zavoda za metrologiju još od osnivanja je nedostatak adekvatnog prostora za nesmetan rad laboratorija i za kancelarijsko poslovanje zaposlenih u Zavodu za metrologiju. U tom smislu, prioritet i preduslov za stabilno poslovanje i dugoročni razvoj Zavoda za metrologiju predstavlja obezbjeđenje namjenskog objekta za potrebe funkcionisanja institucije, budući da je Zavod trenutno smješten u zakupljenim poslovnim prostorijama. Podsjećanja radi, 2019. godine, usljed isteka perioda na koji je bio zaključen tada važeći ugovor o zakupu, Zavod je bio prinuđen da izmjesti svoje poslovne prostorije (uključujući i nacionalne kalibracione laboratorije sa kompletnom opremom) na novu lokaciju u veoma kratkom roku. Ovo preseljenje obuhvatilo je veliki broj aktivnosti, koje su se odnosile na adaptaciju novog prostora i njegovu pripremu za obezbjeđenje uslova za rad nacionalnih kalibracionih laboratorija, a koje su između ostalog obuhvatale demontažu, transport i montažu

kompletne mjerne opreme, uspostavljanje sistema za klimatizaciju, alarmnog sistema, ventilacionog sistema, ugradnju antistatik podova, demontažu i montažu mermernih i antivibracionih stolova i brojne druge aktivnosti. Pored velikih finansijskih troškova, preseljenje poslovnih prostorija za posljedicu je imalo i ugroženo poslovanje Zavoda za metrologiju, iz razloga privremenog „suspendovanja“ objavljenih CMC-eva u bazi podataka BIPM-a, odnosno nemogućnosti izdavanja Uvjerenja o kalibraciji sa znakom CIPM MRA, ATCG i HAA. U tom smislu, neophodno je trajno riješiti pitanje smještaja poslovnih prostorija, kako bi se izbjegli izazovi sa kojima se Zavod susreo 2019. godine.

- **Kontrola predmeta od dragocjenih metala** – U cilju usklađivanja crnogorskog zakonodavstva sa propisima EU, međunarodnim standardom ISO 9202 Finoća legura od dragocjenih metala, utvrđivanja prava i obaveza proizvođača/ uvoznika predmeta od dragocjenih metala i trgovaca koji se bave prometom predmeta od dragocjenih metala, kao i zaštite potrošača od neprijavljene proizvodnje i uvoza predmeta, odnosno otklanjanja nezakonitih prepreka slobodnom kretanju roba, neophodno je pristupiti pripremi stručnih osnova za izradu Nacrta predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kontroli predmeta od dragocjenih metala.
- **Saradnja sa drugim institucijama** – Nacionalna metrološka institucija je stručni organ koji se po svojoj ulozi koju ima u diseminaciji sistema mjernih jedinica i obezbjeđenju metrološke sljedivosti svrstava u naučne institucije najvišeg ranga. S tim u vezi, neophodno je umrežavanje sa naučnim institucijama i univerzitetima u Crnoj Gori i šire, kao i zajedničko učestvovanje u projektima, korišćenje EU fondova itd.
- **Laboratorije** – Potrebno je spovesti aktivnosti u cilju razvoja Laboratorije za ispitivanje prethodno upakovanih proizvoda, Laboratorije za kalibraciju mjerila koja se koriste u geodeziji, kao i unapređenja rada Laboratorije za dragocjene metale i obezbjeđenje uslova za realizaciju ispitnih metoda. Takođe, potpisivanjem bilateralnih ugovora sa državama iz okruženja značajno bi se unaprijedio proces rada kroz uvođenje novih mjernih metoda u oblasti zakonske metrologije. Kroz učešće u međulaboratorijskim poređenjima, Zavod će učvrstiti svoju poziciju i nastaviti sa dokazivanjem kompetentnosti na međunarodnom nivou. Posebnu pažnju u narednom periodu treba posvetiti i učešću u EURAMET/EMPIR projektima kroz koje bi se ostvarili dodatni benefiti u pogledu razvoja oblasti metrologije.

5. Podaci iz tabele o upravnim postupanjima Zavoda za metrologiju

(1) U koloni pod ovim brojem navedene su vrste upravnog postupka, odnosno upravne stvari. Pravni osnov za postupanje u upravnim postupcima je sljedeći:

- Redni broj 1. – Ovjeravanje mjerila: Zakon o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17); Zakon o metrologiji („Sl. list CG“, br. 79/08 i 40/11); Uredba o zakonskim mjernim jedinicama („Sl. list CG“, br. 22/09, 72/15 i 67/20); Pravilnik o vrstama, oblicima i načinu postavljanja žigova koji se upotrebljavaju pri ovjeravanju mjerila kao i bližem obliku i sadržaju uvjerenja o ovjeravanju mjerila i uvjerenja o odobrenju tipa mjerila („Sl. list CG“, br. 80/09); Uredba o zakonskim mjerilima za koja je obavezno ovjeravanje, odnosno odobrenje tipa mjerila („Sl. list CG“, br. 81/09 i 13/17); Pravilnik o rokovima redovnog ovjeravanja zakonskih mjerila („Sl. list CG“, br. 86/09 i 13/17); Pravilnik o načinu utvrđivanja ispunjenosti metroloških zahtjeva za zakonska mjerila („Sl. list CG“, br. 04/10, 09/13 i 75/20); Pravilnik o bližem postupku i načinu ispitivanja i odobravanja tipa mjerila („Sl. list CG“, br. 10/10, 61/17, 79/18 i 128/22); Uredba o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti metrologije („Sl. list CG“, br. 73/10); Pravilnik o vanrednom pregledu zakonskih mjerila u upotrebi („Sl. list CG“, br. 19/11); Pravilnik o rokovima za kalibraciju etalona koji se upotrebljavaju za ovjeravanje zakonskih mjerila („Sl. list CG“, br. 33/11); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za osnovne časovnike u sklopu telefonskih centrala koji se koriste za obračun metodom

zapisa podataka o pozivu („Sl. list CG“, br. 06/10); Pravilnik o prethodno upakovanim proizvodima („Sl. list CG“, br. 41/17); Pravilnik o bocama kao mjernim posudama („Sl. list CG“, br. 56/11); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima i postupku ovlašćivanja lica za pripremu vodomjera za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 44/09 i 09/13); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima i postupku ovlašćivanja lica za pripremu mjerila mase za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 65/09 i 09/13); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima i postupku ovlašćivanja lica za pripremu taksimetara za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 74/09 i 09/13); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima i postupku ovlašćivanja lica za pripremu sprava za mjerenje tečnih goriva i sprava za mjerenje tečnog naftnog gasa za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 15/10 i 09/13); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima i postupku ovlašćivanja lica za pripremu mjernih sistema za tečnosti koje nijesu voda za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 15/10, 81/10 i 09/13); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima i postupku ovlašćivanja lica za pripremu brojila električne energije za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 20/11 i 09/13); Pravilnik o tehničkim i metrološkim zahtjevima za mjerila i sisteme sa mjernom funkcijom - MID („Sl. list CG“, br. 41/17); Pravilnik o zahtjevima za vage sa neautomatskim funkcionisanjem – NAWI („Sl. list CG“, br. 45/17); Pravilnik o nepomičnim rezervoarima („Sl. list CG“, br. 02/14); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima i postupku ovlašćivanja lica za pripremu automatskih mjerila nivoa tečnosti u nepokretnim rezervoarima za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 19/18 i 32/18); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za etilometre („Sl. list CG“, br. 18/18); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za mjerila za kontrolu brzine vozila u pokretu („Sl. list CG“, br. 18/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za manometre za mjerenje pritiska u pneumaticima („Sl. list CG“, br. 23/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za manometre za mjerenje krvnog pritiska („Sl. list CG“, br. 23/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za manometre, vakuummetre i manovakuummetre („Sl. list CG“, br. 23/18); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za mjerila za ispitivanje mjera zaštite u elektrotehnici („Sl. list CG“, br. 23/18); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za mjerila jonizujućih zračenja („Sl. list CG“, br. 23/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za automatska mjerila nivoa tečnosti u nepokretnim rezervoarima („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za mjerila zvuka („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za kućišta drumskih, šinskih i kombinovanih drumsko-šinskih vaga („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za mjerne mostove drumskih, šinskih i kombinovanih drumsko-šinskih vaga („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za etalonske tegove nazivnih masa od 50 kg do 5 000 kg („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za etalonske tegove nazivnih masa od 1 mg do 50 kg („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za mjerne transformatore („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za elektronska (statička) brojila reaktivne električne energije klase 0,5 S, 1 S, 1, 2 i 3 („Sl. list CG“, br. 32/18); Pravilnik o metrološkim i tehničkim zahtjevima za mlijekomjere i mjerne posude za tečnosti („Sl. list CG“, br. 34/18); Pravilnik o vrstama mjerila za ovjeravanje i pripremu mjerila za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 135/21); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu manometara za mjerenje pritiska u pneumaticima za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 135/21); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu manometara, vakuummetara i manovakuummetara za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 135/21); Pravilnik o metrološkim zahtjevima za mjerila za mjerenje sile kočenja kod motornih vozila („Sl. list CG“, br. 188/22); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu etilometara za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 139/22); Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu rezervoara za ovjeravanje („Sl. list CG“, br. 139/22).

- Redni broj 2. - Ispitivanje i odobrenje tipa mjerila: Zakon o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17); Zakon o metrologiji („Sl. list CG“, br. 79/08 i 40/11);

Pravilnik o bližem postupku i načinu ispitivanja i odobravanja tipa mjerila („Sl. list CG“, br. 10/10, 61/17, 79/18 i 128/22); Uredba o zakonskim mjernim jedinicama („Sl. list CG“, br. 22/09, 72/15 i 67/20); Uredba o zakonskim mjerilima za koja je obavezno ovjeravanje, odnosno odobrenje tipa mjerila („Sl. list CG“, br. 81/09 i 13/17); Uredba o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti metrologije („Sl. list CG“, br. 73/10).

- Redni broj 3. - Kalibracija mjerila/etalona: Zakon o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17); Zakon o metrologiji („Sl. list CG“, br. 79/08 i 40/11); Uredba o zakonskim mjernim jedinicama („Sl. list CG“, br. 22/09, 72/15 i 67/20); Uredba o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti metrologije („Sl. list CG“, br. 73/10); Pravilnik o rokovima za kalibraciju etalona koji se upotrebljavaju za ovjeravanje zakonskih mjerila („Sl. list CG“, br. 33/11).
- Redni broj 4. - Ispitivanje i žigovanje predmeta od dragocjenih metala: Zakon o kontroli predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11); Uredba o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 34/11); Pravilnik o uslovima za proizvodnju predmeta od dragocjenih metala i načinu utvrđivanja ispunjenosti tih uslova („Sl. list CG“, br. 40/11); Pravilnik o obliku, sadržaju, dimenzijama znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala i znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/11); Pravilnik o bližim uslovima koje u pogledu izrade i sastava moraju da ispunjavaju predmeti od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/11).
- Redni broj 5. - Određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala: Zakon o kontroli predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11); Uredba o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 34/11); Pravilnik o uslovima za proizvodnju predmeta od dragocjenih metala i načinu utvrđivanja ispunjenosti tih uslova („Sl. list CG“, br. 40/11); Pravilnik o obliku, sadržaju, dimenzijama znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala i znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/11); Pravilnik o bližim uslovima koje u pogledu izrade i sastava moraju da ispunjavaju predmeti od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/11).
- Redni broj 6. - Određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala: Zakon o kontroli predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11); Uredba o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 34/11); Pravilnik o obliku, sadržaju, dimenzijama znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala i znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/11).
- Redni broj 7. - Oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala: Zakon o kontroli predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11).
- Redni broj 8. - Određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala: Zakon o kontroli predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 40/10 i 40/11).
- Redni broj 9. - Slobodan pristup informacijama: Zakon o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17); Zakon o slobodnom pristupu informacijama („Sl. list CG“, br. 44/12 i 30/17); Uredba o naknadi troškova u postupku za pristup informacijama („Sl. list CG“, br. 66/16 i 121/21).

(2) U koloni pod ovim brojem su prikazani podaci o broju pokrenutih upravnih postupaka po zahtjevu stranke, kojih je ukupno 1938, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 1425;

2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 62;
3. kalibracija mjerila/etalona – 225;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 208;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 1;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 4;
7. slobodan pristup informacijama – 13.

(2a) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o pokrenutim upravnim postupcima po zahtjevu stranke elektronskim putem u izvještajnom periodu, kojih je ukupno 522, i to po oblastima, uz napomenu da se radi o zahtjevima podnešenim putem e-mail-a organa:

1. ovjeravanje mjerila – 423;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 20;
3. kalibracija mjerila/etalona – 79;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 0;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0, i
9. slobodan pristup informacijama – 0.

(3) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o pokrenutim upravnim postupcima po službenoj dužnosti. U Odjeljenju za dragocene metale broj ovih postupaka je bio sljedeći: oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0, oduzimanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 1. U ostalim organizacionim jedinicama Zavoda nije bilo pokrenutih postupaka po službenoj dužnosti.

(3a) Poništenih rješenja po žalbi kada je predmet vraćen prvostepenom organu na ponovni postupak u izvještajnoj godini nije bilo.

(4) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o neriješenim predmetima u izvještajnoj godini, kojih je ukupno 42, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 33;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 1;
3. kalibracija mjerila/etalona – 8;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 0;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0, i
9. slobodan pristup informacijama – 0.

(4a) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o neriješenim predmetima iz prethodne godine, kojih je ukupno 0. Ovo je broj predmeta koji je ostao neriješen iz 2021. godine, a koji su riješeni u prvom kvartalu izvještajne godine, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 0
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila 0
3. kalibracija mjerila/etalona – 0;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 0;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0, i
9. slobodan pristup informacijama – 0.

(5) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o broju riješenih predmeta u izvještajnoj godini, kojih je ukupno 1897, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 1392;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 61;
3. kalibracija mjerila/etalona – 217;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 208;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 1;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 4;
7. oduzimanje znaka proizvođača – 0;
8. oduzimanje znaka uvoznika – 1, i
9. slobodni pristup informacijama – 13.

(5a) U izvještajnom periodu nije donešeno ni jedno rješenje po skraćenom postupku.

(6) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o broju usvojenih zahtjeva, kojih je ukupno 1813, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 1326;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 52;
3. kalibracija mjerila/etalona – 210;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 207;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 1;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 4;
7. oduzimanje znaka proizvođača – 0;
8. oduzimanje znaka uvoznika – 0, i
9. slobodni pristup informacijama – 13.

(7) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o odbijenim zahtjevima u izvještajnom periodu, kojih je ukupno 9, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 8;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 1;
3. kalibracija mjerila/etalona – 0;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 0;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0, i
9. slobodan pristup informacijama – 0.

(8) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o predmetima koji su u izvještajnoj godini riješeni u roku, kojih je ukupno 1682, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 1206;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 53;
3. kalibracija mjerila/etalona – 196;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 208;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 1;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 4;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. oduzimanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 1, i
9. slobodan pristup informacijama – 13.

(9) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o predmetima koji su riješeni po isteku roka, kojih je ukupno 215, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 186;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 8;
3. kalibracija mjerila/etalona – 21;

4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 0;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0, i
9. slobodan pristup informacijama – 0.

(10) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o obustavljenim postupcima, kojih je ukupno 74, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 58;
2. ispitivanje i odobrenje tipa mjerila – 8;
3. kalibracija mjerila/etalona – 7;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 1;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0, i
9. slobodan pristup informacijama – 0.

(11) Podnijetih žalbi u izvještajnom periodu nije bilo.

(11a) Podnijetih žalbi zbog ćutanja administracije nije bilo.

(12) Rješenja donijetih po zahtjevu za ponavljanje postupka nije bilo.

(13) Usvojenih prigovora nije bilo.

(14) Odbijenih prigovora nije bilo.

(15) U koloni pod ovim brojem prikazani su podaci o broju izdatih uvjerenja i drugih isprava o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija, kojih je ukupno 4946, i to po oblastima:

1. ovjeravanje mjerila – 3251;
2. ispitivanja i odobrenje tipa mjerila – 47;
3. kalibracija mjerila/etalona – 956;
4. ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala – 692;
5. određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
6. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0;
7. oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala – 0;
8. određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala – 0, i
9. slobodan pristup informacijama – 0.

(16) Izdatih uvjerenja i drugih isprava o činjenicama o kojima se ne vodi službena evidencija nije bilo.

(17) Upravno izvršenje novčanom kaznom nije u nadležnosti Zavoda.

(18) Upravno izvršenje preko drugih lica nije u nadležnosti Zavoda.

(19) Upravno izvršenje neposrednom prinudom nije u nadležnosti Zavoda.

(20) Upravno izvršenje poravnanjem nije u nadležnosti Zavoda.

(21) Upravno izvršenje - obustavljeno i odloženo nije u nadležnosti Zavoda.

Napomene od važnosti:

Rješavanje predmeta po isteku roka u postupku kalibracije mjerila/etalona, koji nije tipičan upravni postupak, dešava se usljed niza faktora, a uzroci mogu biti različiti. To su najčešće problemi sa etalonskom/mjernom opremom u laboratoriji ili na terenu, neblagovremena dostava predmeta kalibracije, problemi u realizaciji javnih nabavki, nemogućnost blagovremene naplate usluge od strane podnosioca zahtjeva, i mnogi drugi.

Kada je u pitanju ovjeravanje mjerila, najčešći uzrok za rješavanje predmeta po isteku roka jesu veliki broj zahtjeva koje istovremeno podnose ovlašćena lica, kvarovi na mjerilima i nemogućnost pravovremenog servisiranja istih, nedovoljan broj izvršilaca za pojedine vrste mjerila i sl.

Kada je u pitanju oblast kontrole predmeta od dragocjenih metala, svi zahtjevi se rješavaju u predviđenom zakonskom roku.

Uvjerenja o ovjeravanju mjerila, uvjerenja o odobrenju tipa mjerila i uvjerenja o kalibraciji mjerila/etalona, predstavljaju dokumentaciju o kojoj se vodi službena evidencija i predstavljaju trajno operativnu građu Zavoda. Trajno operativnu građu zavoda predstavljaju i rješenja o određivanju znaka proizvođača/uvoznika tj. rješenja o određivanju znaka proizvođača/uvoznika kojima se registruju proizvođači/uvoznici predmeta od dragocjenih metala. Rješenje predstavlja jedinstveni znak za svakog proizvođača/uvoznika, pri čemu se proizvođači registruju na period od 10 godina, dok uvoznici dobijaju trajno rješenje.

Na veb stranici Zavoda kontinuirano se objavljuju i ažuriraju svi podaci od značaja za rad institucije, a koji su neophodni za tačno i blagovremeno informisanje javnosti o aktivnostima Zavoda. U vezi sa predmetom ovog izvještaja treba ukazati da se, u cilju informisanja stranaka o pojedinim pitanjima postupka i poboljšavanja položaja stranke u postupku, zatim rješavanja upravnih predmeta i same edukacije zainteresovanih lica, na veb stranici Zavoda www.metrologija.me – nalaze kontakt podaci svih zaposlenih po organizacionim jedinicama koji pružaju dodatne informacije zainteresovanim strankama.

U vezi sa prethodno navedenim, ukazujemo da se u Zavodu za metrologiju, po zahtjevima za slobodan pristup informacijama, postupa u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama („Sl. list CG“, br. 44/12 i 30/17). Sva rješenja donijeta po zahtjevima za slobodan pristup informacijama se blagovremeno objavljuju na veb stranici Zavoda, a Vodič za slobodan pristup informacijama objavljen je na veb stranici Zavoda, kako bi sva zainteresovana lica bila upoznata sa načinom ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama. Podaci u vezi sa slobodnim pristupom informacijama mogu se naći na linku <https://metrologija.me/zahtjev-za-pristup-informacijama/>.

Povećanje broja korisnika, uz već značajan broj redovnih korisnika usluga, rezultat je uložnog znanja i stručnosti zaposlenih koji profesionalnim i posvećenim izvršavanjem radnih zadataka garantuju kvalitet pruženih usluga. Ažurnim izvršavanjem radnih zadataka i zakonskih obaveza Zavod je više puta istaknut kao pozitivan primjer i jedan od organa uprave sa najvećim stepenom ažurnosti podataka. Posebno treba istaći da se u Izvještaju o primjeni antikorupcijskih mjera koji je sprovedla Agencija za sprječavanje korupcije za državnu upravu i druge državne organe u 2022. godini, Zavod nalazi na visokom trećem mjestu.

Zavod je u toku 2022. godine preduzeo sve aktivnosti u cilju potpunog izvršavanja funkcije upravnog rješavanja, posebno sa stanovišta zakonitosti, efikasnosti i ekonomičnosti. U svim postupcima u potpunosti su primijenjena opšta načela upravnog postupka. Takođe, vrijedi istaći da u skladu sa načelom zakonitosti i opravdanih očekivanja stranaka Zavod, prilikom odlučivanja u upravnim stvarima, vodi računa o ranijim odlukama, koje su donijete u bitno istovjetnim upravnim stvarima, sa istim ili sličnim činjenicama i dokazima.

Službenici ovlašćeni za vođenje i odlučivanje u onim upravnim postupcima koji su u nadležnosti Zavoda za metrologiju, u potpunosti su samostalni u odlučivanju, a za iste se u cilju pravilnog i zakonitog vođenja postupka redovno organizuju radionice i seminari u ovoj oblasti.

Zavod za metrologiju je, kao i u prethodnom periodu, i u izvještajnom periodu nastavio sa aktivnostima da zainteresovanim stranama, u pisanoj i usmenoj komunikaciji, približi značaj, razloge i koristi uspostavljanja, održavanja i unapređenja metrološkog sistema, kao i kontrole predmeta od dragocjenih metala u Crnoj Gori.

Na osnovu podataka o upravnim postupanjima Zavoda za metrologiju u 2022. godini, može se zaključiti da je u izvještajnom periodu riješen veliki broj upravnih predmeta, te je količina od 1897 riješenih predmeta uz veliki broj dodatnih aktivnosti pouzdan indikator, da je obezbijedena primjena osnovnih načela upravnog postupanja, posebno ako se uzmu u obzir okolnosti koje su posljedica sajber napada na informatičku infrastrukturu javne uprave, čime je u velikoj mjeri bio otežan prijem zahtjeva i postupanje po istim, kao i porast broja zahtjeva i deficita stručnog kadra (odlazak u penziju, zdravstveni bilans, trudnička i porodijska odsustva i sl.).

6. Prilog – TABELA

Brojčani (statistički) prikaz godišnjeg izvještaja PRVOSTEPENOG javnopravnog organa;

ZAVOD ZA METROLOGIJU

(naziv organa lokalne uprave/službe; ministarstva/organizacione jedinice u okviru ministarstva; drugog organa državne uprave/organizacione jedinice unutar organa državne uprave)

R b .	Vrsta upravnog postupka ¹ i pravni osnov za postupanje ²	Broj pokrenutih upravnih postupaka po zahtjevu stranke	Broj pokrenutih upravnih postupaka po zahtjevu stranke elektronskim putem	Broj pokrenutih upravnih postupaka po službenoj dužnosti	Broj po žalbi poništenih rješenja kada je predmet vraćen organu na ponovni postupak u izvještajnoj godini	Broj neriješenih predmeta u izvještajnoj godini	Broj neriješenih predmeta iz prethodne godine	Broj riješenih predmeta u izvještajnom periodu	Broj riješenih predmeta donijetih po skraćenom postupku	Ukupan broj zahtjeva		Broj predmeta riješenih u roku	Broj predmeta riješenih po isteku roka	Broj obustavljenih postupaka	Broj podnijetih žalbi zbog čitavanja administracije	Broj rješenja donijetih po zahtjevu za ponavljanje postupka	Broj podnijetih prigovora		Broj vrsta izdatih uvjerenja i drugih isprava o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija	Broj vrsta izdatih uvjerenja i drugih isprava o činjenicama o kojima se ne vodi službena evidencija	Podaci o upravnom izvršenju					
										Broj usvojenih zahtjeva	Broj odbijenih zahtjeva						Broj usvojenih prigovora	Broj odbijenih prigovora			Izvršenje novčanom	Preko drugih lica	Neposrednom prinudom	Poravnanje	Obustavljena i odložena	
	1	2	2a ³	3	3a ⁴	4	4a ⁵	5	5a ⁶	6	7	8 ⁷	9	10	11 ⁸	11a	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1.	Ovjeravanje mjerila	1425	432	/	/	33	/	1392	/	1326	8	1206	186	58	/	/	/	/	/	3251*	/	/	/	/	/	/
2.	Ispitivanje i odobrenje tipa mjerila	62	20	/	/	1	/	61	/	52	1	53	8	8	/	/	/	/	/	47	/	/	/	/	/	

¹ Navesti tačan naziv upravne stvari (npr. Izdavanje građevinske dozvole, lične karte, utvrđivanje prava na materijalno obezbjeđenje porodice itd.).

² Nazive zakonskih i podzakonskih akata ne treba navoditi u tabeli, već u narativnom dijelu izvještaja, uz jasno povezivanje na redni broj upravne stvari.

³ Elektronski način podnošenja zahtjeva podrazumijeva podnošenje zahtjeva putem mail-a organa, web portala (sa naznakom da li je u pitanju portal e-uprave ili neka druga platforma). U narativnom dijelu izvještaja je neophodno navesti tačan broj podnesenih zahtjeva na svaki od navedenih načina, dok se u tabelarnom dijelu iskazuje ukupan broj.

⁴ Odnosi se i na broj poništenih rješenja u izvještajnoj godini po predmetima iz ranijih godina i po predmetima u izvještajnoj godini i tako ih treba u narativnom dijelu razdvojiti i prikazati, sa navođenjem razloga poništenja u brojčanom iskazu (broj poništenih iz konkretnih materijalnih ili procesnih razloga).

⁵ U narativnom dijelu je važno navesti razloge za rješavanje predmeta po isteku roka.

⁶ Rješenje o skraćenom postupku će se donijeti kada se činjenično stanje potrebno za donošenje rješenja može utvrditi na osnovu podataka iz službenih evidencija i registara organa koji vodi postupak ili ih vodi drugi organ, pri čemu se prethodno treba zaključiti da izjašnjenje stranke nije potrebno radi zaštite njenih prava, pravnih interesa, a što je uvijek slučaj kada je rješenje pozitivno za stranku. S druge strane, npr. ako je stranka podnijela zahtjev za izdavanje građevinske dozvole i podnijela svu neophodnu dokumentaciju, organ može u skraćenom postupku donijeti pozitivno rješenje i izdati građevinsku dozvolu. Ali, ako je u postupku organ utvrdio da zahtjev treba dopuniti ili ako su neke činjenice sporne, tada će uključiti stranku te se u tom slučaju skraćeni postupak ne može voditi. Još jedno bitno obilježje skraćenog postupka je rješavanje bez sprovođenja prethodnog ispitnog postupka, na osnovu opštepoznatih činjenica ili činjenica koje su organu poznate, čije dokazivanje je bespredmetno (elementarne nepogode i sl.)

⁷ U narativnom dijelu potrebno je navesti da li se postupa u roku propisanim ZUP-om ili u roku propisanim posebnim zakonom, sa naznakom o kojem se zakonu i roku radi.

⁸ U narativnom dijelu je potrebno izvijestiti o broju izmjenjenih rješenja po žalbi od strane prvostepenog organa, broju usvojenih, broju djelimično usvojenih žalbi i broju odbijenih žalbi.

3.	Kalibracija mjerila/etalona	225	79	/	/	8	/	217	/	210	/	196	21	7	/	/	/	/	/	956**	/	/	/	/	/	/
4.	Ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala	208	/	/	/	/	/	208	/	207	/	208	/	1	/	/	/	/	/	692	/	/	/	/	/	/
5.	Određivanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala	1	/	/	/	/	/	1	/	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
6.	Određivanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala	4	/	/	/	/	/	4	/	4	/	4	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
7.	Oduzimanje znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
8.	Oduzimanje znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala	/	/	1	/	/	/	1	/	/	/	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
9.	Slobodan pristup informacijama	13	/	/	/	/	/	13	/	13	/	13	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
UKUPNO:		1938	531	1	/	42	/	1897		1813	9	1682	215	74	/	/	/	/	/	4946	/	/	/	/	/	/

NAPOMENA: * od čega je 102 uvjerenja izdato po zahtjevima iz 2021. godine u 2022. godini - prenešeni predmeti

** od čega je 33 uvjerenja izdato po zahtjevima iz 2021. godine u 2022. godini - prenešeni predmeti